SKOMANTAS

ŠĖTONO LEGATAS

"Nesugebėję įtikinti Didžiojo magistro Folkvino, kad legatui Baldvinui iš Alnos būtina priešintis, Ordino broliai jį suėmė, o jo vieton paskyrė brolį Johaną Seligą. Tai baigėsi mūšiu, kuris įvyko Revalyje 1223–čiųjų metų rugsėjį." (J. Urban, "The Baltic Crusade")

SKOMANTAS

ŠĖTONO LEGATAS

Apysaka

TVERMĖ

UDK 888.2
Sk-46

Knygos leidimą parėmė Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

ISBN 9986-476-34-8

© Skomantas, 2001
© Tvermė, 2001

1
PIRKLYS IŠ KAFOS

avasaris 1233–aisiais vis delsė sugrįžti į Ventę. Lyg ir pakvipo atlydžiu, atrodė, pagaliau ims tirpti susigulėjusios per žiemą pusnys, bet vėl spūstelėjo šaltukas ir, tarsi to nepakaktų ūpui galutinai numušti, Žieminis užbėrė gerą sprindį naujo puraus sniego.

Ūpo Ventės pilėnams tuo metu jau buvo pradėję rimtai trūkti. Kalčiausia čia buvo, be abejo, užsitęsusi žiema. Ypačiai į jos antrąją pusę ne vienam pakyrėjo ankštos pilaitės patalpos, sutryptu į ledą sniegu padengtas kiemas ir beveik neįžengiami tvartai. Pasibaigė šiaudai kraikui, ėmė stigti pašaro gyvuliams, teko taupyti maistą ir šeimyniškiams. Visa tai, suprantama, ūpo nekėlė, tačiau, antra vertus, jokia čia naujiena, kad į žiemos pabaigą užklumpa tokios bėdos. Jas reikia dantis sukandus iškęsti, nes pavasaris vis tiek ateis. Tačiau šį kartą ir pavasaris vargu ar būtų praskaidrinęs kelių Ventės pilėnų nuotaiką.

Nors rikis Žybartas ir stengėsi neparodyti, tačiau vis dar negalėjo atsitokėti nuo įvykių, kai prieš keletą metų buvo pagrobtos jo žmona Medeina ir dukra Gailė. Labiausiai jis graužėsi, kad būtent tuo metu, kai labiausiai reikėjo, niekuo negalėjo joms pagelbėti, nes su sūnum Daubaru užsibuvo Vitebsko ir Polocko žemėse. Iki šleikštulio maudė širdį ir dėl šio antpuolio baigties. O pradžia išties buvo daug žadanti. Jie su Ventės jotim prisijungė prie Tverės ir Medininkų valdovo Vykinto suburtos nemažos kariaunos. Skubėdami perkirto Lietuvą ir Nalšią, temp-

dami rogėmis net pašarą, nes santykiai su Mindaugu ir taip buvo prasti. Patiems lietuviams, gyvenantiems daugiausia ant smėlio kalvų, žiemą arkliams net šieno pritrūkdavo, nekalbant apie avižas, tad jų varginti tikrai nederėjo. Užtat atsigriebė Polocko žemėse: iš karto papildė arklių kaimenę, susikalė papildomų rogių ir, tinkamai pasiruošę, giliai įsikverbė į Vitebsko kraštą. Žemaičiai iš žvalgų sužinojo, kad ten metai buvę derlingi, vadinasi, ir aruodai pilni, ir galvijai nupenėti. Tenykštis kniazius turėjo progą su žemaičiais susidurti prieš trejus metus, tad neišdrįso susiremti su jais mūšio lauke. Užsisklendė Vitebsko pilyje, sutelkęs vyrus, ir karštligiškai rengėsi apgulčiai. Bet žemaičiams rūpėjo ne Vitebskas. Palikę prie jo sienų dvi jotis, kad tos naktį kūrentų daugybę laužų, taip klaidindamos pilies gynėjus, patys pasklido po neginamą kraštą. Kniaziaus būta bailaus, jis net rimtesnio išpuolio nedrįso daryti, – tad galėjai šeimininkauti jo valdose neskubėdamas. Todėl ir užtruko iki ankstyvo pavasario.

Grįžo lygiai taip pat atsargiai ir neskubėdami. Tiesą sakant, su aukštai prikrautomis rogėmis, galvijų banda bei visu būriu belaisvių nelabai ir paskubėsi. Niekur nedingsi, sugrįžimas per priešų žemes visada pavojingiausia žygio dalis. Jų būriai slenka iš paskos, bando užpulti iš pasalų. Kaip ir derėjo tikėtis, Vitebsko kniazius su savo družina tučtuojau išslinko iš pilies, tačiau pakakdavo, kad viena kita žemaičių jotis pasirodytų tai jo kairėje, tai dešinėje, kad jis laikytusi atsargaus atstumo. Pasiekus Polocko žemes, jau buvo galima lengviau atsidusti, tačiau vos pusdienis žygio už Polocko jiems kelią užtvėrė ne kokie rusai, net ne Daugpilio teutonai, o Mindaugo pasiųstas būrys, kurio priekyje ant balto žirgo jojo rikis Lengvenis!..

Pasitiko jis žemaičius vaizduodamas draugiškumą. Atseit Vytenis Mindaugo seserį vedęs, tad nors šiuo metu ir ne visai sutaria, bet vis dėlto giminės. Lengvenis ir apie kažkokius savo giminystės ryšius su žemaičiais užsiminė, iškilmingai sveikinosi, net midaus ragą pakėlė. Tačiau kai prašneko rimčiau, paaiškėjo, kad jo ketinimai toli gražu ne draugiški. Kai midus buvo išgertas ir dievams šlakelis nulietas, Lengvenis pasistiebė balne ir taip prabilo:

– Pasakysiu tiesą, ir dievai mato, kad didžiai nesmagu jums tai pranešti, bet tokia pareiga man skirta. Jau senokai visiems

paskelbta, jog Polocko žemės nuo šiol yra Mindaugo globoje. Gal ta žinia Žemaitijos ir nepasiekė, o gal ir pasiekė, bet jūs šalta galva visko neapsvarstėte, o gal burtai prastai buvo mesti, bet taip jau išpuolė, kad, be abejo, visai nenorėdami Mindaugo garbei pakenkti, jūs vis dėlto nemenkai apiplėšėte Polocko kraštą. Valdovą dėl to kamuoja širdgėla ir skausmas, tuo labiau, kad savo žodžio Mindaugas negali net dėl brolių žemaičių atšaukti. Taigi dabar jau ir patys suvokiate, kad grobį teks gražinti!

Kur matyta ir girdėta, kad lietuviai, ir tik Mindaugo rikio vedini, žemaičiams pastotų kelią ir šitaip kalbėtų? Kad iš jų duoklės reikalautų! Nes į kokius žodžius tai bevyniotum, kitaip nesuprasi... Tai lietuviai kadaise duoklę mokėdavo Kijevo kniaziui, bet žemaičiai – niekam niekada!

Daubaras ir jo vyrai jau pustėsi delnus, pasitikrinę, ar kalavijai lengvai išsitraukia ir ar ietys po ranka. Kiti jau atrišinėjo prie nešulinių arklių balnų pritvirtintus skydus, bet štai, visų pykčiui, Vykintas nusileido! Sunkiai jam tai sekėsi, be abejonės. Veidas ūmai tarsi pelenais apsinešė, kairioji akis, sužeista žygyje į mozūrus, trūkčiojo, tačiau jis buvo perdaug patyręs karys, idant leistųsi įtūžio valdomas. Iš karto suvokė, jog kelią pastojęs Lengvenio būrys – tik dalis Mindaugo pajėgų. Jei priešinsis, Lengvenis juos nuvilios tolyn, o prikrautų rogių vilkstinė bei belaisviai liks be apsaugos. To tik ir telaukia įkandin it klastinga lūšis sėlinantis Vitebsko kniazius. Pagaliau ir grįžti tektų ne pro kur kitur, o per Mindaugo valdas. Žybartui su tuo irgi buvo nelengva susitaikyti, bet, sukandęs dantis taip, kad net akyse aptemo, pritarė Vykinto sprendimui ir padėjo nuraminti karštakošius.

Teko derėtis ir su kiekvienu žodžiu Vykinto veidas tamsėjo. Teko palikti gerą dalį grobio, didžiumą belaisvių, virš pusės galvijų. Paniurę kaip apniukęs žiemos dangus, lanku aplenkdami Kernavės žemes, jie keliavo tolyn į vakarus. Nepasiekę Medininkų išsiskirstė atsisveikindami kaip po pralaimėto žygio. Lyg ne grobio likučius, o žuvusius draugus būtų gabenęsi namo.

Tačiau bėdos po vieną užklumpa žmogų retai. Tik grįžęs Žybartas sužinojo, į kokį pavojų per tą uždelstą žygį buvo patekusi jo žmona ir dukra.*

* Apie tai skaitykite Skomanto apysakoje "Užkeiktas lobis".

❖

Slogus ūpas, tą pavasarį kamavęs Ventės pilėnus, neaplenkė ir Einiaus, jauniausiojo iš Žybarto sūnų. Jis į žygius nejodavo: trūko ir sveikatos, ir, kas dar svarbiau, – noro. Tad žygių nesėkmės jo nekamavo, tačiau ne veltui sakoma, jog namų dūmai labiausiai graužia akis! Tiesa, šiuo atveju daugiau graužė jo paties abejonės, tačiau nuotaikos tai netaisė. Niekur nedingsi, jam jau sukako devyniolika ir artėjo metas rinktis savo kelią. Einius tai itin aiškiai suvokė, kai po vienos vakarienės tėvas tarsi tarp kitko prasitarė, jog pats metas apsvarstyti, kuri iš kaimyninių rikių dukrų labiausiai tiktų Uviui į žmonas ir, žinoma, pasiųsti piršlius. Uvis kažką numykė, tačiau ne per garsiai. Matėsi, kad su juo tėvai anksčiau pasitarė, o dabar naujiena buvo skelbiama visai šeimai.

– Ugi metas... Pats metas, – bosu padudeno Daubaras.

Bepigu broliui postringauti. Jis žygiuose jau susikrovė turtą, kuris, ko gero, viršijo tėvo. Nors kalbų apie vedybas ir būta, bet kad dar vienas gyvena, tai jo reikalas. Už jo eitų bet kuri nuotaka ne tik iš Žemaitijos, bet ir gretimų Kuršo ar Lietuvos žemių. Uvis turto turi mažiau, tačiau garsėja drąsa, kalbų mokėjimu ir gebėjimu išsisukti iš kebliausios padėties. Jau nuspręsta, kad jam liks tėvonija. Taip ir turi būti. Einius mylėjo ir gerbė savo brolius, džiaugėsi jų sėkme, tačiau jei Uvis atsives nuotaką, Ventės pilis taps jo namais. Tėvai liks karšinčiais, o jis? Mažesnio ūgio, truputį raišas, ne itin plačių pečių jaunesnysis brolis?

Kas liks jam?

Aišku, niekas jo iš namų nevarys. Tačiau tai anaiptol nelengvino jo padėties. Ką teks veikti jam?

Tokios mintys kamavo Einių visą užsitęsusią ir varginančiai nuobodžią žiemą. Vartaliojo jas šiaip, vartaliojo taip, bet nieko doro nesumetė. Nebent kad reiktų nors trumpam iš pilies ištrūkti, gal už jos sienų pasitaikys atsakymas į kamuojančius klausimus. Todėl, kai vos nutirpus pusnims ir pradžiūvus keliams žvalgai, saugantys šiaurės kryptį, pranešė, jog iš žiemgalių krašto per Lielupę keliasi keletas keistai apsirengusių, lengvai ginkluotų vyrų, Einius iškart pasisiūlė prisidėti prie juos pasitikti

siunčiamo būrio. Anot žygūnų, neatrodo, jog tai būtų kariai, nes be šarvų ir lydi du aukštus plačių ratų vežimus. Lyg ir pirkliai, bet anksčiau jie atvykdavo tik iš kuršių pusės ir daugiausia valtimis Ventei patvinus arba vedini nešuliniais arkliais.

Tėvui liepus, ventiečių prieky išjojo Uvis. Pirmasis įtarimas pasitvirtino – iš tolo pamatė, jog pirkliai, panašūs į tuos, kuriuos Einius matė Livonijos žemėse. Tačiau nustebti vis dėlto teko.

– Griausmingasai Perkūne, nejaugi?! – sušnibždėjo Uvis Einiui. – Anapas ben Erachas!

– Tu jį pažįsti?

– Aišku! Tai tas karaimas pirklys, kurį buvau sutikęs, kai plaukiau Dauguva! Padėjau jam ir jis padėjo mums.

– Baisi kupeta! Tu juk pasakojai, – sušnibždėjo ir Einius, atsiminęs kelių metų senumo įvykius, kai jiedu gelbėjo motiną Medeiną ir Gailę iš Kuoknesės komtūro nelaisvės.*

Per tą nustebimą jie net nesumojo tinkamai pasisveikinti, kai Anapas ben Erachas priartėjęs per dešimt žingsnių grakščiai nusliuogė nuo žirgo, nusilenkė, pridėdamas dešinę ranką iš pradžių prie krūtinės, o po to – prie kaktos. Atrodė jis spalvingai, lyg kukutis. Vilkėjo žvilgančią geltono šilko liemenę, o tokios pat spalvos apvali, auksu siuvinėta kepuraitė pūpsojo ant tankių varno spalvos garbanų. Juodos, it liepsnelės žaižaruojančios akys spėriai naršė pasitikusiuosius.

– Džiaugsmas užlieja mano širdį, kad vėl tave sutinku,– tarė karaimas laužyta vokiečių kalba. – Tikiuosi, jog per tą laiką, kai nesimatėme, likimas lėmė tau vien sėkmę!

– Sveikas! Sveikas atvykęs į mūsų kraštą! – Uvis pagaliau nušoko nuo arklio, nusilenkė ir, priėjęs prie pirklio, atsargiai paspaudė jam ranką, saugodamasis kiekvieną jos pirštą puošusio nemažo žiedo. Ben Erachas patenkintas nusijuokė.

– Štai tau ir pamoka, jaunasis drauge. Kitą kartą būk atsargesnis, jei ką kviesi. Pakvietei, žodis kaip žvirblis purptelėjo ir negražinsi. O aš jį pasigavau ir štai aš čia! – protarpiais nusilenkdamas samprotavo Anapas. Jo tamsaus gymio veidas žvilgėjo iš pasitenkinimo, guvios akys greitomis perbėgo žemaičių

---

* Apie Uvio kelionę Dauguva skaitykite Skomanto knygoje "Dievų valia".

žirgus ir, atrodo, liko patenkintos tuo, ką išvydo. Žirgus ben Erachas gebėjo įvertinti. Kalbėjo jis vokiškai, įmaišydamas tai rusų, tai latgalių žodžius, kaip įprasta Dauguvos pirkliams. – Matau, kad nustebai, bet viliuosi, jog kvietimo nesigaili.

– Nejuokauk. O kad nustebinai – teisybė, – jau spėjęs atsitokėti tarė Uvis. – Bet – maloniai. Džiaugiuosi tave matydamas. – Vokiškai jis kalbėjo geriau už ben Erachą, nes išmoko Rygoje vaikas būdamas*. – Tokį kelią įveikei! Tau, atrodo, nėra neįmanomų dalykų.

Ben Erachas tik pečiais patraukė.

– Būta ko. Išgirdau, kad tavo bičiulis Zervis tarp žiemgalių iškilo. Todėl ir keliauti buvo drąsiau. O pas tave mano nelemtas žingeidumas atvedė. Juk gyreisi, kad jūsų puikūs žirgai. – Jis vėl nužvelgė ventiečių žirgus ir pritariančiai linkterėjo. – Jei tokių ristūnų kaip šie yra daugiau, tada visai neperdėjai.

– Rasis žirgų, – linktelėjo Uvis. – Įtariu, kad šiuose vežimuose turi pakankamai daiktų, į kuriuos mainyti būtų verta. Oho! Atrodo, tau sekėsi, ben Erachai.

Viskas liudijo, kad tuos metus Anapą lydėjo sėkmė, o bene iškalbingiausiai – du tvirti, geležim kaustyti, sunkiai prikrauti dengti vežimai. Kiekvieną traukė trys vorele pakinkyti plačių strėnų ir stiprių kojų arkliai. Toks kinkinys lengvai galėjo prasibrauti klampiais miško keliukais. Vežimus lydėjo gal dešimt ginkluotų vyrų, o kai Uvis pirmąsyk sutiko ben Erachą, šis teturėjo vieną tarną ir tas pats buvo duotas Polocko kniaziaus.

Ben Erachas linktelėjo, kukliai patvirtindamas, jog jam iš tiesų sekėsi ir atsigręžė į su nuostaba viską stebintį Einių. Nors šis beveik niekuo nesiskyrė nuo kitų Uvio vyrų, tačiau pirklio pastabi akis atsekė, jog jis ne eilinis jaunojo rikio palydovas.

– Na, o tas guvus jaunuolis. Tavo giminaitis, taip?

– Brolis, – šiek tiek vokiškai mokėjęs Einius aplenkė Uvį. – Leiskite ir man jus pasveikinti mūsų krašte.

Anapas vėl pridėjo ranką prie krūtinės, paskui prie kaktos ir nusilenkė.

– Nuolankiai dėkoju. Linkiu tau sėkmės ir ilgo amžiaus. – Jis maloniai nusišypsojo ir vėl atsigręžė į Uvį. – Pasirodo, šaunų

* Apie Uvio gyvenimą Rygoje skaitykite apysakoje "Teutonų belaisvis".

brolį turi. O aš pagalvojau, kad svainis. Turi ir tokį?

– Ne, – papurtė galvą Uvis. – Kol kas ne.

– Šit kaip. O aš, pilnas geriausių ketinimų, įsidėjau kuklią dovanėlę tavo nuotakai. Ką gi, tokia dar atsiras. Daug girdėjau, kad Žemaitijoje gražios merginos ir tvirti žirgai.

– Būna ir taip, – sutiko Uvis. – Nors kartais ir atvirkščiai.

Ben Erachas smagiai nusijuokė.

– Oi, atsargiau, kai kalbi apie moteris! Tai Dievo dovana už mūsų nuopelnus, ir kartu bausmė už nuodėmes. Neišvengsi jų, jaunasis drauge, tad sergėkis, kad netektų pakartoti to, ką dabar pasakei, tavo būsimajai.

❖

Karaimas sudomino Einių iš pirmo žvilgsnio, o jam viešint susidomėjimas peraugo į tikrą susižavėjimą. Kaip ir visi žemaičiai, Einius tvirtai tikėjo, kad visa, kas svetima, yra prasčiau negu sava, tačiau šiuo atveju tai sunkiai sekėsi pritaikyti. Kad ir tie aukštaračiai, tvirtai sukalti vežimai, ant kurių, regis, buvo nugulusios visų svetimų šalių dulkės. Tokių Ventėje tikrai nebuvo, kad pasukus ienas, suktųsi ir priekiniai ratai. Einių domino ir spalvinga ateivių apranga, ir geri ginklai, nekalbant jau apie įvairias prekes, kurių vežimai buvo prikrauti su kaupu. Tačiau labiausiai jį masino, kad pirklys atvyko iš tokių tolybių. Kaip Uvis pasakojo, iš kažkokio Kafos miesto kitame pasaulio gale, kažkur į pietus už rusų žemių. Ten ir gamta, ir dievai visai kiti, atrodo, ten net ir vanduo juodas, nes jūrą, prie kurios stovi Kafa, vadina "Juodąja". Kad jūrą galima vadinama "Baltąja", Einius suprato, nes buvo matęs Kuršo pakrantėje baltus lūžtančių bangų purslus. Tačiau "Juodoji"? Nesuvokiama! Ką gi, tuo įdomiau. Dar vaikystėje toliai masino Einių. Todėl jis ir veržėsi pakeliauti progai pasitaikius, bet jei išvykdavo, tai žinodavo, kad netrukus apsisuks ir grįš. O šie žmonės keliavo visai kitaip. Ten, kur jie apsistodavo, bent trumpam buvo ir jų namai.

Lydėdamas svečius į Ventę Einius stengėsi neatsilikti nuo Uvio ir ben Eracho. Jis bandė nugirsti bent nuotrupas to, ką linksmai pasakojo pirklys. Nors ir nelengvai sekėsi suprasti vo-

kiškai, gaudė kiekvieną žodį, o kai ben Erachas atsigręždavo, tikrindamas, ar vežimai neatsilieka, stengėsi vaizduoti abejingą. Metas elgtis kaip suaugusiam, be to, pagal žemaičių paprotį, nedera rodyti, kad tave kažkas domina ar stebina. O tai ir Einiui, ir kitiems Ventės bei apylinkės gyventojams visą kitą savaitę sekėsi sunkiai. Buvo dėl ko nustebti, tad Einius bent pasiguosdavo atsiminęs kaip pačiam Anapui teko apstulbti.

Atsitiko tai pilies menėje, pirkliui atėjus susipažinti su visa šeima. Kaip ir derėjo, jis visiems turėjo po nedidelę dovaną. Žybartui – smagų durklą perlamutru puošta rankena ir lengvai lenktomis ašmenimis, sūnums – po sidabru apkaltą diržą, o moterims – po šilkinę skarą, kurių spalva ir margumas atitiko jų amžių. Dovanos džiugino, bet dar įdomiau buvo stebėti, kaip svečias jas įteikia. Kiekvieną dovaną lydėjo grakštūs nusilenkimai ir puošniausi žodžiai, kuriuos kaip įmanydamas bandė perteikti Uvis. Ypač žemai ben Erachas nusilenkė prieš Medeiną, garsiai sušukdamas, jog šiai kukliai, ploniausio Persijos šilko skarai bus didi garbė apgaubti tokią orią, gyvenimo patirties bei išminties kupiną galvą. Medeina išties atrodė oriai, ir sūnui besigrumiant su vertimu, ji nežymiai kilstelėjo antakius. Uvis suprato jos nebylų klausimą ir santūriai nusišypsojo, parodydamas, jog tebando kartoti, kas svečio pasakyta, ir nieko nuo savęs neprideda. Medeina tylėdama išklausė, nusišypsojo ir čia pat pridengė plaukus dovanota švelnių melsvų varsų skara.

Su Gaile viskas vyko dar įspūdingiau. Ben Erachas atsistojo prieš ją, plačiai išskėtė rankas ir išpūtė akis, lyg priblokštas neregėto grožio. Nors visa tai buvo padaryta nuoširdžiai ir vaizdingai, Gailė nesusilaikė ir sukikeno. Uvis, išvargintas pirklio gražbylystės, pasidavė ir tik bandė apytikriai perteikti prasmę.

– Jis sako, kad tu kaip visos gėlės iš karto. Ir kaip mėnulis, ir kaip švelnus dykumų vėjas. Ir dar kažkas, net nežinau kas...

– Rado mat vėją! – sududeno Daubaras. – Panašiau į vėjo papliaušką!

– Graži! Ai, kokia! – aikčiojo Gailė vartydama gelsvom ir mėlynom gėlėm išaustą skarą. – O kalba tai jis dailiai. Ne kaip jūs, stuobriai neraliuoti! Pasakyk jam tai.

Uvis pakartojo, tiesa, praleisdamas "stuobrius". Anapas įdė-

miai išklausė, vikriai priklaupė ant vieno kelio ir priglaudė dešinę ranką prie širdies, rodydamas dėkingumą.

– Dar pasakyk, kad jos balsas skamba kaip vyturio giesmė anksti rytą, – paprašė Uvio ir pagrūmojo pirštu: – Klausyk, bičiuli, man kyla įtarimas, kad ne viską verti...

– Aš stengiuos, – patikino tas. – Tik kad vertėjo duona nelengva. Ačiū dievams, einam prie pabaigos. Turiu dar vyresnę seserį. Štai ji – Junda.

Junda stovėjo tolėliau šešėlyje prie sienos, o pirklys buvo taip užsiėmęs gražbyliavimu, kad jos tinkamai ir neįžiūrėjo. Pasilenkęs paėmė iš skrynios raibuliuojančią žaliais atšvaistais skarą, atsitiesė ir įprastu grakščiu žingsniu prisiartino prie į šviesą žengusius Jundos. Pakėlė akis, atvėrė burną, bet žodžiai įstrigo, ir ben Erachas taip ir liko prasižiojęs. Junda buvo sprindžiu už jį aukštesnė, tad karaimui teko žvelgti aukštyn, ir šis ūgio skirtumas, o gal Jundos išvaizda jį tiesiog priblokšė. Menę nugulė tyla. Uvis žengė arčiau svečio.

– Berods nesakiau, Junda taikliai šaudo.

– Šaudo... – sulemeno Anapas. Jis papurtė galvą, vydamas įkyrią mintį. – Šaudo?.. Ši mergina?.. Šaudo?..

– Taip. Iš lanko, o ypač iš kryžlankio. Lygių jai nėra.

– Nėra lygių! – Karaimas atrodė lyg pagaliau šiaudo nusigriebęs skęstantysis. – Teisingai! Taip ir pasakyk, kad jai tikrai nėra lygių. Visam pasaulyje!

– Ji pati žino, kad šaudyme jai lygių nėra.

– Ne šaudyme! Ar nesupranti?! – Ben Erachas atrodė visai pasimetęs. – Pasakyk, kad jai lygių merginų nėra! Kiek keliavau – niekur tokios moters neregėjau!

Uvis atsiduso, bandydamas išversti, bet ir jam nelengva buvo sakyti seseriai tokius žodžius.

– Sakyk – man nedrąsu jai siūlyti tokią menką dovaną... – pertraukė jį pirklys, glamžydamas rankoje skarą. – Jai reikia visai kitos dovanos! Jei būčiau nujautęs, kad ją čia sutiksiu, būčiau atvežęs... Ai, tikrai!

– Jis sako, kad tau dovanoja šitą skarą, – pasirinkdamas paprasčiausią išeitį, išvertė Uvis. Junda įtariai sumirksėjo ir suraukė antakius. Ji pakankamai suprato vokiškai, kad suvok-

tų, jog svečias visai kitaip kalbėjo.

– *Danke**, – sumurmėjo pusbalsiu, paimdama skarą, ir to užteko, kad ben Erachas nušvistų.

– Tikėjausi, kad man patiks tavo krašte, – atsiduso jis, Uvio lydimas iš menės. – Ir, atrodo, neklydau...

– Bet tu dar nepradėjai prekiauti, – papriešta ravo Uvis. – Nežinia, kaip seksis.

– Ai, taip... Prekyba... – burbtelėjo Anapas. Jis stabtelėjo ir atsigręžė į menę, tačiau Jundos jau nesimatė. – Ką gi, manau, seksis ir prekyba...

❖

Atrodė, ben Erachas atvežė pavasarį. Kaip išsigiedrijo dangus jo atvykimo dieną, taip toks ir liko. Medžius apipurkštė baikšti žaluma, ji vis drąsėjo ir veikiai vėjyje suvirpėjo gležni lapeliai. Pievose pernykštės žolės stagarus ėmė gožti prasikalę daigai. Vis drąsiau Ventės bei įtekančių į ją upelių salpose galvutes kėlė purienos, geltonumu bandydamos prilygti pačiai Saulei.

Ventiečiai irgi pralinksmėjo. Į pievas išginė gyvulius, išvežė iš tvartų mėšlą, o kai baigė, kai pradžiūvo telkšojusios prie tvartų juodos balos, tarsi šviesiau pasidarė. Laikas buvo galvoti apie sėją.

O karaimui atėjo pjūties metas. Pievoje prie pietinės pilies sienos, kur anksčiausiai išdžiūdavo žemė, jis sustatė trikampiu abu savo vežimus. Nuleidęs vieną vyriais pritvirtintą vežimo šoną, padarė du plačius stalus prekėms išdėstyti. Virš jų pirklys, kad apsisaugotų nuo lietaus, ištempė ant lenktų karčių pritvirtintą, derva išteptą stiprios drobės stogą. Atėjus vyrams, ant stalų guldavo kalavijai ir peiliai, sunkios žalvarinės segės apsiaustams, sidabriniai žirgų kamanų apvadai ir kiti vyriški reikmenys. Pasirodžius moterims, vietos pritrūkdavo, iškilus kalnams vienas už kitą margesnių medžiagų rietimų – šiugždančio lengvo kaip pūkas šilko ir storo blizgančio atlaso. Tarp jų spraudėsi indai indeliai su kai kam jau pažįstamais, pasiutiškai brangiais prieskoniais – pipirais, gvazdikais ir daugybe kitų, kurių ir vardų vieti-

* Ačiū (Vok.)

niai dar nežinojo, tačiau jų paslaptingi kvapai vis viena masino. Be to, pasakiška įvairovė taip reikalingų moteriškam grožiui smulkmenų. Ir segtukų plaukams, ir sidabru aptaisytų kaulinių šukų. O jau papuošalų, papuošalų...

Atrodytų, pavasarinėje darbų griūtyje žemaičiams neturėjo likti perdaug laiko domėtis prekyba, bet ne. Ben Eracho prekės buvo skirtos ne tiems, ant kurių pečių gulė didžiausi darbai. Nelaisvieji namiškiai ir ypač vergai tegalėjo iš tolo pažiopsoti į prekių margumyną. Laisvieji žemininkai irgi nedaug jų tegalėjo įpirkti. Išskyrus šeimas, kurių sūnūs dalyvaudavo karo žygiuose, jie neturėjo pinigų. Žemininkams juos pavadavo kiaunių, ūdrų, bebrų ir kitų miško žvėrių kailiukai, bet tik sumedžiotų žiemą, kai kailis puresnis. Pagrindiniai pirkėjai tad buvo gretimų apylinkių rikiai. Tie turėjo prisikaupę iš duoklių neblogų kailių, ne vienas buvo parsivežęs iš žygių sidabro, be to – kas ypač domino ben Erachą – visi augino žirgus. Teisybė, reikėjo ypatingai sudominti žemaitį, kad tas sutiktų atsisveikinti su geru žirgu, gi pirklį tik tokie tedomino. Pradžioj rikiai bandė įpiršti tarsi ir neblogus, tačiau Anapas nesidavė apgaunamas. Jei neužtekdavo pirštais parodyti, kad žirgas per siauros krūtinės, ar ne visai tiesios nugaros, ar šiaip kokią sunkiau įžvelgiamą ydą turi, kviesdavo į pagalbą Einių. Šis visą laiką sukiodavosi netoliese, ir jo vokiečių kalbos pakako išversti karaimo nuosprendį. Jei žirgo savininkas nenusileisdavo, pirklys pasiūlydavo tokią kainą, kad žemaičiui buvo gėda ją priimti. Netruko pasklisti žinia, kad prasto žirgo atvykėliui neįbruksi, bet už gerą moka sočiai.

Tačiau smagiausiai prekyba vykdavo rikiams atsivedus moteris. Ypač aukštai ben Erachas vertino tuos, kuriems dievai nepagailėjo dukrų. Jau plačiai buvo pasklidusi žinia apie pirklio Žybarto moterims dovanotas puikiąsias skaras. Nei viena iš aplinkinių rikių dukrų nenorėjo per artėjančius Samborius atrodyti prasčiau, tad pradžiūvus keliams jų atvykdavo vis iš toliau.

❖

Kaip ir kasdien tą pavasarį, Gailė nenustygo vietoje. Tą popietę Medeina jai bandė aiškinti apie šalpusnius ir asiūklius –

nuo kokių ligų gerti jų nuovirą, tačiau Gailė vis atsigręždavo į pravirą pietinį langą. Pro jį galėjai apžvelgti pievą, kurioje stovėjo pirklio vežimai.

– Pakaks, vaikeli, žinok saiką, – suvokdama dukros išsiblaškymo priežastį sudraudė Medeina.

– Bet kad, sako, Gedrimaitės atjojo, mama... Berods ir rikis Sudargas su savo jaunąja žmona.

– Kai pabaigs, užsuks pasisveikinti, – pabandė paprieštarauti Medeina. – O tu ir taip pakankamai tėvo sidabro išleidai.

– Bet, mama, aš tik pažiūrėsiu, ką kitos perka, – nenustygo Gailė. – Aš nieko nepirksiu! Tikrai; ir sidabro nebeturiu.

– Nebeturi? Na matai... – švelniai papriekaištavo Medeina. Ji atsargiai pakėlė drobulę su išdėliotais auštant skintais gauruotais šalpusnių stiebeliais ir asiūklių eglutėmis ir nunešė nuo lango, kad nepasiektų vidudienio saulė. Kam vargti, kai Gailei per vieną ausį įeina, per kitą išeina. Padėjusi drobulę, pavartė stiebelius, kad geriau džiūtų, o po to – matyt, pačiai pasidarė žingeidu – pasirėmė ant uosinės palangės ir pažvelgė žemyn.

– Žmonių šį kartą tikrai gausu.

– Na, matai, mama. Leisk, tik apsižvalgysiu...

– Juk vakar buvai. Tau ten kasdien trainiotis nepritinka.

– O Einius? Jis visą laiką ten!

– Einius – kas kita...

– Kodėl jis – kas kita? Kuo aš blogesnė?

– Jis mokosi, be to padeda tam pirkliui.

Medeina atsiduso ir Gailė tuoj pagavo sutikimo gaidą.

– O ko jis ten mokosi? Gal ir aš norėčiau.

– Vokiškai šnekėti mokosi... – Medeina numojo ranka ir atsirėmė į palangę. – Na, bėk jau, bėk... Tik ilgai neužtruk.

Kol Gailė, pagriebusi savo melsvo šilko skarą, kone kūlversčia bėgo laiptais žemyn, ben Eracho vyrai pastūmė žirgų papuošalus į šalį ir ant stalų išskleidė skrynios su medžiagomis turinį. Nors tarp naujų pirkėjų buvo veik po lygiai vyrų ir moterų, pirklys žinojo, kad norint ką parduoti, pirmiausia reikia įtikti moteriškėms. Ir išties, vyrai, vaizduodami, kad prekės jų nedomina, būriavosi atokiau, o moterys iš karto ėjo prie reikalo. Kiekvieną medžiagos atraižą reikėjo pačiupinėti tikrinant plonumą, pakel-

ti prieš saulę, kad pamatytum, kaip raibuliuoja varsos, ir dar patrinti paseilėjus pirštą, įsitikinant, ar dažai tvirtai laikosi. Anapas prie to buvo pratęs, tad tik padrąsinančiai šypsojos ir traukė iš bedugnės skrynios vis naujus ritinius.

– Ar dailu? Ai, kaip dailu... – kartojo jau pramoktus žemaitiškus žodžius. Suprato ir paklaustas apie kainą, tačiau atsakydavo pirštų kalba.

– Ai, ne... Nedaug... Ne, ne... – paprieštaravo žemaitiškai, kai pirkėja išpūtė akis ir atsigręžė į savo vyrą.

– Sakyk jai, kad čia geriausias atlasas iš Samarkando miesto, – paprašė šalia stovinčio Einiaus pirklys. – Pats puikiausias. Sakyk, kad Samarkandas labai labai toli totorių žemėje.

Kol Einius vertė, ben Erachas dairėsi kitų pirkėjų. Jis jau buvo spėjęs įsitikinti, kad Žemaitijoje skubint negalima. Reikia palikti laiko, kad žmonės patys apsispręstų. O kad sprendimas bus teigiamas, jau neabejojo, nes pastebėjo, kaip moteriškės akyse sužibo troškimo ugnelė. Be to, prie jos pribėgo kokių penkiolikos metų dukra ir net ėmė trypčioti iš pasitenkinimo, pamačiusi geltono kaip puriena atlaso atraižą. Dviese jos sugebės įtikinti tą iš orių rikių būrelio įtariai jų pusėn žvilgčiojantį ūsočių. Dabar derybas galima palikti gizeliams, kurie pasakys, kad neturi teisės nuleisti ištiės nemažos užsiprašytos kainos. Netrukus Anapas įsitikino neklydęs. Dabar jis rodė sidabrines apyrankes kitai pirkėjai ir akies kraštelių stebėjo, kaip ūsočius susiraukęs, it ūmaus dantų skausmo ištiktas, krapšto sidabrinius.

– Matyt, gerai vertei, – patenkintas tarė Einiui. – O jai pasakyk, kad tokias apyrankes visos Persų sultono žmonos nešioja.

– Visos? O kiek jis jų turi? – susidomėjo Einius, kuriam bendravimas su karaimu kasdien nešė naujus netikėtumus.

– Šimtą. Ar du? Bet tikrai daug ir visoms perka pačias gražiausias apyrankes. Tokias, kaip šitos, su rubinais.

Nors šis sandėris užtruko ilgiau, ir net teko kiek nuleisti kainą, jis irgi baigėsi sėkmingai.

– Gerai pakalbėjai, – vėl pagyrė karaimas Einių. – Galėtum būti geras pirklys.

Vaikinas nušvito ir net nesumojo, ką atsakyti. Laimei pama-

tė nuo pilies vartų pusės artėjančią melsvą skarą.

– Baisi kupeta... Sesuo ateina.

– Sesuo? – Ben Eracho šypsnys beregint išblėso ir jis pastebimai nuraudo. Jis kilstelėjo savo siuvinėtą kepuraitę, perbraukė delnu juodus plaukus ir vėl ją užsidėjo.

– Tu... Tu čia pastovėk, – sumurmėjo. – Aš pasitiksiu.

– Yra čia ko. Gailė pati žino kelią, – numojo Einius.

– Ak, Gailė?.. Ta jaunesnioji?

Einius palenkė galvą ir negalėjo nepastebėti, kad ben Eracho susijaudinimas staiga virto nusivylimu.

– Aa... Ta sesuo. Ji ir vakar buvo... – Pirklys, nebaigęs sakinio, prikando lūpą ir, perrikiavęs ir taip gražiai išdėstytas apyrankes, iš padilbų pažvelgė į Einių.

– O ta aukštoji? Ko neateina? – nedrąsiai paklausė.

– Juk jau buvo.

– Na taip. Bet tada visi buvo, ir... Na, aš galvojau, jei ji ateitų... Gal jai padovanočiau ką... O gal galima ją pakviesti?

Gailė tuo tarpu prasiyrė pro minią ir priėjo prie kito vežimo. Net du ben Eracho gizeliai, pamiršę kitas pirkėjas, puolė rodyti jai prekes.

– Ji išvaizdi mergaitė... – žiūrėdamas kaip ji valiūkiškai šypsojosi sužavėtiems gizeliams, tarsi sau kalbėjo Anapas. – Bet tik mergaitė. O Junda... Ai, va tikrasis grožis!

Einius suraukė kaktą. Jis dažnai girdėdavo, kad Gailė – gražuolė, ir pats tai suprato. Bet Junda? Ji buvo stipri, ir turėjo dievų dovaną, bet graži.

– Tu jos brolis, – vis nerimo ben Erachas. – Ar negalėtum, na... Kaip čia tau pasakius...

– Norit, kad pakviesčiau Jundą? – staiga toptelėjo Einiui.

Ben Erachas tylėdamas palingavo galvą.

– O kam?

Karaimas kramtė savo apatinę lūpą. Jo akys blizgėjo.

– Tai... Kad pažiūrėtų. Ir aš... Ai, aš tik pasikalbėti noriu...

Einiui diena buvo kupina naujų žinių ir suvokimų. Dar nesuprato kodėl, bet kažkodėl nutuokė, kad pokalbis su Junda ben Erachui yra toks svarbus, kad kvaila būtų juo nepasinaudoti.

– Bet tada aš jūsų irgi kai ko paprašysiu...

– Manęs? – Anapas pažvelgė į Einių ir išdidžiai mostelėjo prekystalių link. – Prašyk! Rinkis ką nori!

– Ne... Man daiktų nereikia.

– Tai ko?

– Aš... Aš paskui pasakysiu... – burbtelėjo kiek nepatogiai pasijutęs Einius. Tiesą sakant, jis ir negalėjo savo pageidavimo tinkamai išreikšti. Ta mintis jam buvo dar per nauja, tiksliau, gal tik suvokimas, o pats noras persekiojo jau senokai. Tie ben Eracho žodžiai apie "gerą pirklį" tarsi atvėrė akis.

Taip – jis tikrai galėtų būti geru pirkliu!

Ir, kas yra dar svarbiau, – jis norėtų būti pirkliu!

Tai jis dabar žinojo taip gerai, jog net stebėjosi, kaip anksčiau nesuprato.

❖

Jundą įkalbėti pasirodė ne taip jau paprasta. Nuo tos nelemtos kelionės į Deltuvą su ja suvis bendrauti nebuvo lengva*. Ji užsisklendė savyje, laikydavosi atokiau ir retai pasirodydavo bendruose subuvimuose. Nepadėjo ir Šventaragio slėnio žyniai, pabandę atimti iš jos dievų suteiktą taiklumo dovaną.** Tik per vargą pavykdavo įtikinti ją dalyvauti šventėse, o dar sunkiau – varžybose ir parodyti taiklią akį. Labiausiai jai patikdavo vienai jodinėti po girias, retsykiais nušaunant kokį nors plėšrų žvėrį. Kai Einius atsargiai prasitarė apie ben Erachą, kviesdamas prie vežimų, Junda tik nekantriai krestelėjo galvą. "Aš ten nieko nepamečiau, – atrėžė, – ko man ten?" – "Ne tau, jam..." – numykė Einius, bet sesuo stipriai papurtė galvą: jei taip, tai tikrai neis. Pakako, kad tada, menėje ji pasijautė nejaukiai prieš tą žemą juodbruvą guvų vyriškį.

– Jei ne dėl jo, tai dėl manęs... Prašau... – neatlyžo Einius. – Aš gi prižadėjau jam, kad ateisi.

– Tai kas? Tu žadėjai, ne aš. Pasakyk, kad nenoriu.

– O gal tu jo bijai?

---

* Apie Jundos kelionę rašoma Skomanto knygoje "Atpildo strėlė"

** Apie tai skaitykite Skomanto apysakoje "Jundos lemtis".

Vos ištaręs Einius suvokė pataikęs. Junda net pyktelėjo. Bijoti to mažiuko juočkio su juokinga moteriška kepuraite?

– Nekrėsk kvailų juokų, broleli, jei nenori gauti į kailį.

Einius vaikystėje ne kartą buvo pajutęs kietą Jundos ranką, tad žinojo, jog juokai su seserim menki.

– Baisi kupeta! Aš ne taip norėjau pasakyti, – teisinosi jis. – Tik man keista. Jis kažko nerimauja, kad nepasirodai, atrodo, paskutinius nagus nusikramtys. O tu irgi... Nesakau, kad bijai, bet lyg ir vengi. Didelis čia daiktas nueiti, kur visos eina.

– Aišku, kad nedidelis. Smulkmena... – Junda tiriančiai nužvelgė brolį. Tiesą sakant, ji pati nelabai suprato, kodėl atsisakinėja ar neužeina į menę, jei žino, jog ten yra pirklys. Ją sutrikdė skvarbus jo žvilgsnis per pirmąjį susitikimą, tos tiesiog rytę ryjančios juodos kaip angliukai akys. Jis juk nenuleidžia nuo jos akių, jei tik kur pamato. Tos akys sekė kiekvieną jos krustelėjimą. Junda buvo pratusi prie vyrų žvilgsnių, bet tie buvo kitokie: kupini, nuostabos, pavydo, o kartais net užslėptos baimės. Svetimšalis į ją žvelgė kitaip. Taip, kad ji pasijusdavo nejaukiai.

– Jei smulkmena, – neatlyžo Einius, – tai ir nueik. Supranti, Junda, aš noriu jo kai ko paprašyti, ir nedrįstu.

– O ko?

– Et, nesvarbu...

– Jei nori, kad nueičiau...

– Na, gerai... Noriu, kad pasiimtų mane į Rygą...

– Pakeliaut nori?

– Aha... Uvis tiek keliavęs... O aš? Dabar gera proga. Ir teutoniškai geriau išmokčiau...

– Pakeliauti tau reikia, – sutiko Junda. Ji pažvelgė į rimtas brolio akis ir tinkamos priežasties atsikalbinėjimui nerado. – Manai, jei nueičiau, jis sutiktų?

– Sutiks! Sakei juk, kad tau tai – smulkmena...

– Smulkmena! – krestelėjo vešliais plaukais Junda. – Vienas niekis. Gerai jau, gerai, nueisiu prie tų vežimų.

Einius nušvito. Jei jau Junda pasakė, galėjai būti tikras, kad ir padarys.

2
PIRKLYS IŠ VENTĖS

ytojaus dieną Einius puse lūpų prasitarė ben Erachui, kad pakvietė seserį. Tas net krūptelėjo.

– Ar tikrai? Kada?

Einius trūktelėjo pečiais ir numykė, kad su Junda sunku ką nors tiksliai pasakyti. Jei sakė, tai ir tęsės, bet kada, tai jau tik dievai žino. Nors gal ir tie nelabai. Junda daranti ką tinkama ir tik tada, kai, jos nuomone, tam ateina laikas...

Tuo Einius jautėsi pažadą išpildęs ir laiką skyrė pirkėjams, kurie, atrodė, plūdo iš visos Žemaitijos. O Anapas akivaizdžiai nekantravo. Net ir gausiai byrantis sidabras, atrodė, neteikė jam jokio malonumo.

Tą dieną atrodė jis tarsi užjūrių kunigaikštis. Buvo dailiai apsikirpęs ūsus ir plaukus, ant pečių užsimetęs naują, geltono šilko siūlais ataustą raudoną kaip liepsna skraistę, o batų aulai švytėjo it veidrodis. Vos jie apsinešdavo dulkėmis, tuojau pat, pasilenkęs po stalu, valė, vogčia dairydamasis pilies link. Deja, tą dieną Junda taip ir nepasirodė, o ben Erachas apsiblausė visai kaip į vakarą pradėjęs niauktis dangus.

Kitą dieną dar prieš pietus pradėjo lynoti. Žmonių atvyko nedaug, o kai įsitikino, jog vakaruose susikaupę debesų tumulai nežada sklaidytis, net narsuoliai, nebijoję pavasarinio pakrapinimo, išskubėjo namo. Jiedu liko beveik vieni, ir Anapas nuo Einiaus neslėpė nusivylimo. Jo gizeliai, sutūpę po vežimais, jau žaidė kauliukais. Užpykęs karaimas pasiuntė juos į pavenčio pie-

vą, kad varytų į tvartus žirgus, kurių jau buvo sukaupęs arti tuzino. Jis nuo ryto priekaištingai žvilgčiojo į Einių, tarsi tas būtų atsakingas, kad Junda nesirodo. Po pietų lietus įsismarkavo, ir Einius mieliau būtų pasišalinęs į pilį, tačiau žinojo, kad nedera, jei tikisi palankumo iš ben Eracho, todėl padėjo jam dėlioti smulkesnes prekes į tam skirtas tošines dėžes. Vėliau, kai vėjas įsismarkavo ir lašai ėmė juos pasiekti net po drobe, ėmė krauti medžiagas į skrynias. Abu dirbo tylėdami. Pabaigęs ben Erachas įsistebeilijo į tolimą miško juostą. Pakėlė galvą ir Einius. Iš miško lėtai, nebodamas vis stiprėjančio lietaus, jų pusėn jojo raitelis.

– Kas ten dabar? – sumurmėjo karaimas. – Atrodo, jam lietus patinka...

. – Junda! – atpažino Einius. Nors raitelio dar negalėjai atskirti, su niekuo negalėjai supainioti jos palšą ilgakoję kumelę.

– Gražioji Junda? Iš miško? – apstulbo ben Erachas. Prisimerkęs ir prilaikęs kvapą jis stengėsi įsižiūrėti. Matyt, jo akys buvo aštrios, nes netrukus giliai įkvėpė oro.

– Tikrai... – iškvėpė. – Ką ji veikė miške?

– Medžiojo, – nedvejojo Einius. Jam tai buvo savaime suprantama, o Anapui – dar viena priežastis nustebimui.

– Pati viena? – nepatikėjo jis. – Ir joja tiesiai prie mūsų...

Jie žvelgė į lėtai, bet oriai atjojantį raitelį. Kumelė žengė per pažliugusią pievą tarsi per kokias iškilmes prieš lenktynes, o Junda sėdėjo tiesi lyg styga, nesigūždama prieš vėjo šuorais nešamą lietų. Netrukus jau matėsi kaip lašai rieda jos kakta bei skruostais ir čiurkšle varva nuo ilgos per petį permestos kasos. Ant pečių ji turėjo pilko milo skraistę, mūvėjo stirnos odos jojimui pritaikytas kelnes. Už balno juodavo kryžlankis su ąžuoline buože ir melsvo plieno, po medžioklės atpalaiduotu lanku. Šalia tabalavo trys surištos šikšnele už kaklų nušautos antys. Junda nušoko, kai iki jų liko dešimt žingsnių, ir, atsirišusi antis, priėjo prie dar vis apstulbusio ben Eracho.

– *Das ist zu euere Geselle, für Abendbrot,* – tarė ji laužyta vokiečių kalba ir bloškė antis ant stalo. – *Für Tuch...**

Anapas sumirksėjo ir nubraukė delnu lietaus, o gal prakaito

* Čia jūsų gizeliams, vakarienei. Už skarą... (laužyta vokiečių k.)

sudrėkintą kaktą. Atlėkęs gūsis staiga išgaubė stogą ir plona čiurkšlė smigo į jo petį ir galvą. Vanduo sruveno tamsiu veidu, o jo skaisčiai raudonas apsiaustas pastebimai tamsėjo.

– *Danke schön...** – sumurmėjo jis – Tai yra, nereikėjo... Prašom čia, kur sausiau...

Karaimas pabandė pakelti ilgo stalo galą, kad būtų lengviau praeiti, bet lentos spėjo pabrinkti ir užsikirto. Jis net paraudo iš pastangos, stalas sugirgždėjo, bet tuo tarpu Junda pasirėmė dešine ant stalo briaunos ir tarytum lūšis liuoktelėjo į antrąją pusę.

– Ne ką sausiau, – tarė, pažvelgus į virpančią nuo vėjo drobę. – Bet vis pastogė. O kodėl jūs lauke, kai toks oras?

– Aš... Aš laukiau jūsų...

– Aa... Na, būna ir taip, – ramiai tarė Junda. Ji dešine ranka suėmė kasą ir, stipriai suspaudusi plaukus, nubraukė žemyn. Vanduo gausiai čiurkštelėjo ant žemės. Išgręžusi kasą Junda nusimetė permirkusią skraistę ir stipriai papurtė. Ben Erachas, jau karštligiškai svarstęs nuo ko pradėti, vėl sustingo. Po skraiste Junda vilkėjo saikingai siuvinėtais balintos drobės marškiniais. Jie buvo permirkę ir šlapias linas taip prigludo prie standžios krūtinės, kad mergina atrodė tarsi nuoga. Matėsi ne tik statūs kauburėliai, bet ir dvi tamsesnės dėmelės. Pirklys žiobtelėjo, pabandė nukreipti akis žemyn ar į šoną, bet tuščiai.

– Peršlapote... – sumurmėjo jis.

– Niekis. Išdžius. – Junda dar kratė skraistę. – Brolis sakė, norėjote pasikalbėti. Ar taip?

Karaimas palingavo galvą.

– Tai kalbėkit.

Ben Erachas metė žvilgsnį į Einių, tarsi prašytų pagalbos, tačiau tas, atsitraukęs į patį sausojo ploto kampą, žvelgė kažkur tolyn į Ventės pakrantės krūmus.

– Aš norėjau... – sulemeno Anapas ir vėl nutilo.

– Norėjot ko?

– Paprašyti jūsų... Išties norėjau paprašyti leidimo...

– Leidimo? – Junda išpynė kasą, paleido plaukus ir atsilošus papurtė galvą, kad tie išsitiestų. Jos krūtinė subangavo. – Ventėje bet kokio leidimo klausiama mano tėvo, ne manęs...

* Labai ačiū... (Vok.)

– Žinoma, ir tėvo... Bet pirma norėjau maldauti jūsų...

Jo balsas vėl užsikirto, ir Junda nekantraudama pažvelgė į karaimą, o po to ir į Einių, kuris tebevaizdavo niekuo dėtą.

– Nesuprantu. Bet jei galiu kuo nors padėti...

– Ne padėti. Sutikti.

– Tai klauskit.

– Aš... Aš norėjau... Paprašyti jūsų sutikimo... – Ben Erachas vėl neišdrįso. Jis giliai atsikvėpė ir pabandė iš naujo. – Nes jūs ypatinga... Aš esu daug keliavęs, ir daug matęs... Bet tokios, kaip jūs, niekur nesutikau. Nei totorių krašte, nei pas rusų kniazius, nei Livonijoje... Niekur...

Įdėmiai jį stebinčios pilkai mėlynos Jundos akys susiaurėjo. Lietaus nuplautas veidas dabar atrodė ne tiek išdidus, kiek nustebęs.

– Nesuprantu, ko norit, – sumurmėjo ji, kai tyla užsitęsė.

– Aš noriu... Noriu paprašyti leidimo siekti jūsų rankos... – pagaliau išspaudė ben Erachas. Paskutinieji žodžiai buvo ištarti beveik pubalsiu, tačiau ir Junda, ir Einius juos aiškiai išgirdo.

Junda suraukė antakius ir, tarsi pirmą kartą matytų, nuo galvos iki kojų nužvelgė nedidelį, tamsaus gymio vyrą. Dabar jis atrodė dar labiau patamsėjęs, net ir jo puošnūs, ryškūs drabužiai tarytum prigeso nuo lietaus. Juodi, tankiai garbanoti plaukai buvo prilipę prie drėgnos kaktos. Visada pasitikintis savimi pirklys buvo kaip niekad sutrikęs.

– Rankos?– dusliai perklausė ji.

– Taip!..

– Reiškia, norit mane vesti?

– Tikrai taip! Labai noriu jus vesti... Bet kol kas prašau tik leidimo siekti jūsų rankos. Žinoma, prašyčiau jūsų garbiųjų tėvų... Bet tiktai... Jei jūs tai leistumėt.

Dabar žodžių, atrodo, pritrūko Jundai. Ji pastovėjo žvelgdama į ben Erachą, nuleido akis ir, tarsi tik dabar pastebėjusi prilipusius prie krūtinės marškinius, sunėrė rankas bandydama ją uždengti. Dvejodama papurtė galvą ir atsisuko į dar vis pilantį lietų.

– Turėtumėt laiko apgalvoti... – atgavęs pusiausvyrą, greitakalbe tęsė pirklys. – Suprantu, kad tai netikėta. Aš nelaukiu atsakymo dabar, laukiu tik leidimo siekti jūsų rankos. Tik tiek.

Ne prašau, o maldauju. Tik leidimo...

Junda vėl papurtė galvą ir lėtai atsigręžė į pirklį.

– Neįmanoma... – tarė ji taip pat dusliai. – Neįmanoma..

– Kodėl? Kaip gali būti neįmanoma?..

– Dievai neleidžia... Mano lemtis draudžia...

– Aa... Dievai! – Ben Erachas ištarė su palengvėjimu. Jis gerai žinojo pagoniškus tikėjimus, jų dievus ir žynius ir kad dievų palankumą galima įgyti aukomis (neužmirštant, aišku, ir žynių). – Aš paaukosiu... Oo! Daug paaukosiu! Ai, garbioji, gražioji Junda, dievus visada galima permaldauti...

– Ne... – purtė galvą Junda. Atrodo, ją trikdė pasitikėjimas savimi, staiga grįžęs pirklio veidan, ir jo tvirtai suskambęs balsas. – Jūs nežinot, ką sakot...

– Kaip – nežinau? Niekada geriau nežinojau, ką sakau dabar. Man nieko negaila išpirkai! Iš tėvų ir dievų!

– Jūs nieko nežinot apie mane...

– Aš viską žinau, ko man reikia. Aš viską matau, ką reikia... Ar Anapas ben Erachas aklas? Ar jis kurčias?

– Nežinot!.. Nieko...

– Gražioji Junda... Ką man dar reikia žinoti be to, ką mano akys mato? Ir be to, ką jaučiu?

– Nežinot, kad nužudžiau. Dievai taip lėmė, ir aš nušoviau savo jaunikį.

Ben Erachas buvo pasiruošęs išgirsti atsikalbinėjimus, bet tokio tikrai nesitikėjo. Tyliai ištarti žodžiai jį tiesiog supurtė.

– Nušovėt?.. Jaunikį? – sušnibždėjo, nenorėdamas tikėti savo ausimis, nors ir suvokė, kad jei Junda sako, tai taip ir buvo. – Netyčia? Taip? Siaubinga nelaimė...

Junda pažvelgė į savo viena kitą gniaužusias rankas.

– Ne. Aš pati taikiau jam į širdį. Aš niekad neprašaunu.

Stojo tyla. Lietus, lyg mostelėjus stebuklinga lazdele, liovėsi, ir pro debesų properšą prasiskverbė saulės spindulys. Anapas papurtė galvą, tarsi vydamas šalin kažkokį siaubingą reginį.

– Jis buvo išdavikas, – įsiterpė iki šiol tyliai klausęsis jų pokalbio Einius. – Jį reikėjo užmušti.

– Reikėjo... – atsiduso ben Erachas. – Taip! Reikėjo! – pakartojo ir, atrodė, žodis suteikė jam stiprybės. – Dievai taip

lėmė. Aš nežinau, kas ten buvo, ir nenoriu. Tai nieko nekeičia. Gražioji Junda, jums teks ieškoti kitos priežasties... Jei manot, kad netinku, kad prastas, ar dar kas – privalėsite pasakyti tiesiai. Šitos priežasties nepakanka...

– Priežastis yra dievai ir mano lemtis.

– To nepakanka. Aš permaldausiu jūsų dievus ir nebijau lemties.

Junda atsiduso ir, pažvelgus į Anapą, prisimerkė. Reikėjo prisimerkti, nes tamsios jo akys buvo įbestos į ją su tokiu atsidavimu ir nuoširdumu, kad tiesiog neįmanoma buvo ištarti prieštaraujantį žodį. Ar ji galėjo, žvelgdama į tas akis, ištarti, kad jis – mažas! Kad – juodas! Kad – svetimšalis! Ir – ne tas! Ne tas, apie kurį jį svajodavo naktimis ir ypač atsibudus dar prieš saulėtekį. Ne tas, kuris ją apglėbdavo sapnuose. Visai ne...

– Jūs... – Ji aplaižė staiga išdžiūvusias lūpas. – Jūs... Aš norėjau pasakyti...

– Taip... Laukiu.

– Jūs... nepakankamai turtingas

– Nepakankamai turtingas... – suglumo ben Erachas.

– Taip. Reikia turto dievams perkalbėti. Ir turto reikia man...

– Dievams? Dievams pakaks. Bet turto reikia ir jums?..

– Taip! Man! – kietai pakartojo Junda, nes iš pirklio balso suvokė radusi priežastį, kurią tas suprato. – Man reikia daug turto...

Vėl stojo tyla. Tiesiog spengianti, nes lietus liovėsi barbenęs į dervuotą stogadangtę. Girdėjosi tik paskutinių lašelių kapsėjimas nuo drobės ir tolimi atsigavusių po lietaus paukščių balsai.

– O jei aš turėčiau... – nedrąsiai pradėjo ben Erachas. – Jei turėčiau du kartus tiek, kiek dabar turiu? Tris kartus? Keturis?!

Jis nutilo ir žvelgė į ją, reikalaudamas atsakymo.

– Jei keturiskart... – Junda ieškojo, ką atsakyti, tačiau kliudė pirklio akys. – Jei keturis, tada pagalvočiau...

– Aš turėsiu! – užtikrino nepripažįstančiu dvejonių balsu ben Erachas. – Aš tikrai tiek turėsiu, ir grįšiu.

❖

Einiaus nustebimui, pokalbis stebėtinai pataisė ben Eracho ūpą. Žybartaitis pakankamai pažinojo seserį, kad suprastų, jog jai tokia sąlyga atrodė neįmanoma, tačiau pirklys galvojo kitaip. Jo nuotaikai nekenkė nei vėl prasidėjęs lietus, nei galutinai dingę pirkėjai. Smagiai švilpaudamas tvarkė likusias prekes, užrakinėjo skrynias ir, Einiaus padedamas, sustumdė jas į vežimo vidurį, kad nepasiektų vėjo nešami lašai. Prieš grįždamas į pilį karaimas užsimetė ant peties Jundos dovanotas antis ir pasuko link tvartų. Prasitarė, kad patikrins arklius, mat, netrukus teks išvykti. Juk reikia, nieko nelaukus, kuo daugiau pirkti ir parduoti ir vėl pirkti ir parduoti, nes kitaip turtų neuždirbsi! "Pats girdėjai, jaunasis drauge, kad jų tiesiog verktinai reikia, – aiškino jis. – Greičiau imsiuos, greičiau ir bus..." Einius šlepsėjo paskui nuleidęs galvą ir įtemptai galvojo, nes buvo aišku, kad neliko laiko nei pačiam pasiruošti, nei kitus pripratinti prie užsibrėžto tikslo. Reikėjo veikti nedelsiant, arba bus vėlu.

Žirgai net blizgėjo iš sotumo, ir Einius,matydamas gerą karaimo nuotaiką, ryžosi priminti karaimui, jog prižadėjo išpildyti vieną jo prašymą. Ben Erachas sustojo viduryje tvarto, plaštaka plekštelėjo sau per kaktą ir pritariančiai krestelėjo galvą:

– Teisingai. Sakei, kad prikalbinsi seserį, ir prikalbinai. Nepamiršau, tik perdaug užsikroviau reikalų. Prašyk!

– Paimkite mane kartu, – skubiai išpoškino Einius, nes jautė, dar kiek – ir žodžiai bei drąsa išgaruos.

– Ką paimti? Kur? – nesuprato karaimas.

– Mane. Su savimi. Į Rygą.

– Į Rygą?! – karaimas kilstelėjo juodus antakius ir nusišypsojo. – Pakeliaut nori. Kodėl ne. Tik tiek tenorėjai paprašyti?

– Ne keliauti. Aš noriu išmokti... Noriu išmokti pirkliauti... – Einiui po kiekvieno žodžio tekdavo atsipūsti. Po paskutiniojo it maišą pagaliau nuo pečių nusimetė, tačiau pakinkliai dar virpėjo.

– Sakei, pirkliauti?

– Taip. Noriu išmokti pirklystės amato...

Anapas atsilošė į ėdžias ir nužvelgė išraudusį vaikiną:

– Šit kaip? Nori tapti pirkliu?

Einius tylėdamas ryžtingai linktelėjo, ir karaimas susimąs-

tęs pasikasė smakrą. Žinojo, kad atsakymą reikia apgalvoti, nes šeimai tai galėjo nepatikti, ir tai tik apsunkintų jo ir taip miglotas galimybes siekiant Jundos rankos. Nors, antra vertus, Einius jos brolis ir Junda atėjo jo prašoma...

– O tavo gražuolė sesuo? Junda. Ji apie tai žino?

– Taip... – sumurmėjo Einius. Tiesą sakant, Junda žinojo, kad jis nori vykti į Rygą, o apie pirklystę jai nebuvo prasitaręs...

– Aa... Jei ji pritaria... – Ben Erachas nusigręžė į arklius ir keletą akimirkų įtemptai mąstė. – O pinigų daug turi? – paklausė, nes, sutikęs su Jundos sąlygomis, jau skaičiavo kiekvieną dukatą. Be to, jei jaunuolis turėjo savo, ar šeimos skirto sidabro, tai reiškė, kad jis yra nepriklausomas ir gali elgtis savarankiškai.

– Nedaug, – liūdnai šyptelėjo Einius. – O kiek reikia?

– Tu kilmingas, į gizelius netinki, nebent į dalininkus. O kiek? Na, bent pusei tuzino žirgų...

– Pusei.. – sušnibždėjo Einius. Išties nemažai. Kas tiesa, Uvis turi ir daugiau, o Daubaras kelis kartus tiek, bet kur jam, namie sėdinčiam, su jais lygintis!

Pirklys jau rinko žodžius paguosti ir išsisukti iš nepatogios padėties, tačiau Einius ūmai atsitiesė ir jo akys žybtelėjo:

– O jeigu gausiu tiek – priimsit kaip dalininką?

– Tada – taip, – linktelėjo karaimas ir daugiau nespėjo nieko pridėti. Einius tvirtai peržengė tvarto slenkstį ir nužygiavo per balas bei slidžią nuo lietaus kiemo žolę.

❖

Kitas žingsnis pasirodė esąs kur kas sunkesnis, negu Einius tikėjosi, nors ir suprato, kad toks jo apsisprendimas nepatiks šeimai, o labiausiai tėvui. Lengviausiai tikėjos susikalbėti su Uviu, nes tarp jų buvo nedidelis metų skirtumas ir visada geriausiai su juo sutardavo, bet apsigavo.

– Pirklys?! – Uvis, išgirdęs, išpūtė akis. – Bet tu juk rikio sūnus, Žvelgotės anūkas! Ir – pirklys?!

Brolis nepasakė tiesiai, jog taip jis pažemins šeimą, tačiau ta mintis Uvį aiškiai kamavo, todėl Einius negaišdamas griebė jautį už ragų.

– Ar ne geriau sėkmingas pirklys, negu niekam tikęs žygūnas?! Nori, kad būčiau joties pastumdėliu? Ką tada senelis pasakytų?

– Kaip tai – netikęs? – sutriko Uvis. – Kaip tai – pastumdėlis? Ką čia paistai?

– Netikęs! Žygiams netikęs! – kartojo Einius. Dar prieš kelias dienas tokie žodžiai būtų įstrigę gerklėje, bet dabar jau žinojo, kokia jo tikroji lemtis, todėl jų nebijojo. Netgi pasijautė pranašesnis prieš brolį, šiaip linkusį dalykus vadinti tikrais vardais. – Ir nevaizduok, kad nematai ir nesupranti. Aš smulkus, baikštus ir dar šlubas! Koks iš manęs žygūnas? Koks joties vadas? Manai, nenoriu juo būti?! Ar kitaip galima Žybartaičiui? Žvelgotės anūkui? Ką? Sakyk! Na, sakyk – koks iš manęs joties vadas?!

Jis šaukė, ir Uvis, jo sumanusis, kišenėje žodžių neieškantis brolis, šį kartą jų pritrūko.

– Tu ne bailys, – tesugebėjo burbtelėti.

Einius numojo ranka.

– Ar bailys, ar ne, priklauso nuo padėties, kokia pasitaiko. Jums bepigu būt narsiems. Ypač Daubarui. O man? Manai, nenoriu būt narsus? Noriu, ir būsiu. Bet pagal savo išgales. Aš žinau, kad galiu būti geras pirklys, jei reikės, būsiu ir narsus pirklys! Suprask, aš noriu daryti tai, ką sugebu.

Uvis ilgokai patylėjo, paskui palingavo galvą.

– Gal ir teisingai sumąstei. Bet kad man vis tiek sunku tai suprasti. Mano brolis – pirklys... Ką kiti pasakys?

Tai ir buvo kebliausia. Ir ne dėl to, kad reikėjo savo sprendimą jiems išdėstyti, bet ir įtikinti skirti pinigų bent šešiems žirgams. Vis svarstė, nuo kurio pradėti. Tikėjo, kad motina supras. Nors ji ir stengėsi to neparodyti, bet Einius jautė, kad pergyvena, kas jaunėlio laukia. Nelabai suko galvą ir dėl Daubaro, nes, kaip ir Uvis, jį palepindavo, užstodavo prieš kitus ir iš viso buvo toks atlapaširdis... Tačiau tėvas! Kaip jam pasakyti?

Nors laikas spaudė, bet prieš žengdamas tą žingsnį paprašė motinos, kad paaukotų savo bendravardei deivei ir paprašytų palankumo sūnaus likimui. Medeina, žinoma, sutiko, o kai atsargiai paklausė, kokio gi likimo jis siekia, Einius tik numykė,

kad reikalas esąs labai svarbus. Ji daugiau jo nebekamantinėjo, ir gerai padarė, nes net jei motina ir pritars jo siekiui, tai kažin, ar visa širdimi. O tada ir deivės pritarimo negalėtų karštai prašyti. Dabar ji meldė pritarimo visa širdimi, nes kaip kitaip paaiškinsi kitos dienos įvykius?

❖

Tiesa, pati pradžia nieko gero nežadėjo.

Einius nusprendė, kad po Uvio reikia imtis Daubaro, ir proga pasitaikė, kai visi baigė pietauti. Mat, Žybartas tarstelėjo, jog eisiąs pažiūrėti, kaip sekasi staiga užsimaniusiam išvykti pirkliui, paskui jį nuo stalo pakilo ir kiti, tik Daubaras užsibuvo menėje, nes valgė ne tik daug, bet ir lėtai, ir Einius apsimetė, kad kažko dar ieško savo dubenyje. Kai liko vieni, pradėjo užuolankom, o Daubaras tik žiaumojo, smagiai traškindamas keptus paršiuko šonkaulius, ir nelabai suprato, ko Einius nori. Teko kloti tiesiai ir dusyk kartoti, kol Daubaras pagaliau viską suvokė, o tada tarsi ranka nuėmė jo gerą ūpą ir įprastą prielankumą. Jis buvo ne tik prieš Einiaus sumanymą, bet dar labiau niršo šiam bandant paaiškinti. Šiaip jeigu jis prašnekdavo, kas būdavo retai, tai kalbėdavo nedaug ir tyliu, žemu balsu. Dabar jis išraudo ir net ėmė rėkti. Einius suglumo, o indų atėjusi tarnaitė išsigandusi spruko atgal. Nustebo ir kažko atgal į menę grįžęs tėvas.

– Na, judu čia ką? – paklausė nuo tarpdurio. – Šūkaliojat, net kieme dunda! Kas tau, Daubarai?

Daubaras, kuris net buvo pakilęs nuo suolo, iš karto nutilo ir vėl atsisėdęs padilbom pažvelgė į kitoje pusėje skobnio susikūprinusį Einių.

– Ugi ano paklausk, – sududeno panosėje.

– Na, kas gi? – Žybartas paglostė savo pusiau pražilusią barzdą ir lėtai priėjęs atsisėdo ant suolo galo. – To karaimo neradau. Grįžtu, o čia tarsi Perkūnas trankytųsi! Ko purkštaujate abu?

– Aš... Aš bandžiau Daubarui paaiškinti, ką nutariau... – pralemeno Einius. – Bet jis nesupranta...

– Nesupranta? Tai tu nesupranti! – vėl pašoko Daubaras. –

Maniau, mūsų mažius bent proto turi, jei galios trūksta. Ugi visai pablūdo. Mainininku būti užsimanė!

Žybartas suraukė vešlius sidabrinius antakius. Vyriausias sūnus pykdavo retai, tad priežastis turėjo būti rimta.

– Kaip tai, mainininku?..– atsigręžė į paraudusį it vėžys Einių. – Apie ką čia kalbat?

– Aš...– sumurmėjo Einius.– Aš norėčiau pakeliaut ir... Mat...

– Jis paskui tą Kanapą sekt nori. Ugi štai kas! – vėl sugriaudėjo Daubaras. – Po turgus trainiotis! Gėdą mums užtraukti!

– Kaip tai – gėdą? – pajudino surauktus antakius Žybartas. – Jei vaikas pakeliaut nori...

– Ne pakeliaut, bet išvažiuot. Pirkliu anas užsimanė būti, – piktai aiškino Daubaras. – Ar tu supranti, tėve? Pirkliu!

– Aaa... Pirkliu... – Žybartas, pakėlęs dešinę ranką, giliai suleido pirštus į barzdą ir lėtai pasikasė skruostą. Po to pasisuko ir įdėmiai nužvelgė Einių, kuris stengėsi nesusigūžti ir laikyti galvą iškeltą. – Tikrai? Pirkliu?

Einius pravėrė burną, bet žodžių nesugebėjo išspausti. Tik palingavo galvą.

– Tai va! Matot... – nerimo Daubaras. – Reikia išmušt tokius niekus iš galvos. Jei ten dar protelio kiek likę...

– Pirkliu...– lėtai, tarsi bandydamas žodžio skonį, pakartojo Žybartas ir atsiduso. – Ar pats taip sumanei, ar tau tas...

– Ne! Aš pats! – suvokęs, kur šis suka, atgavo amą Einius. – Ben Erachas iš pradžių net nenorėjo klausyti, kai prašiau...

– Tai jei jis nenori...

– Jis sakė, kad kaip rikį gali tik į dalininkus paimti, jei tik pinigų turėsiu.

– Matai! Tai kvailystei anam dar ir pinigų reik... – paniekinančiai metė Daubaras. – Tik pamanykit, ne tik mūsų vardas, bet dar ir pinigai...

– Aha... Na taip, be pinigų koks pirklys... – stebėtinai ramiai tarė Žybartas. Jis pakėlė akis į lubas ir kažką įtemptai svarstė.

– Koks iš manęs žygūnas, pats žinai, tėve... – padrąsintas tokios jo laikysenos skubiai pridūrė Einius. – Aš tam netikęs,

visai! Užtat tu turi Daubarą ir Uvį. O man kas lieka? Kodėl ne pirkliu? Ar blogai ben Erachui?

– Ir nebaigs anas su tom kvailystėm... – vėl nesusivaldė Daubaras. – Gėda ir klausytis.

– Ne kvailystėm... Ar aš blogesnis už Anapą? Aš juk Žybartaitis!

– Būtent, kad Žybartaitis! Ir Žvelgotės anūkas! Tai ir elkis, kaip tau priklauso.

– Pirkliu... – lėtai, tarsi negirdėdamas sūnų ginčo, tęsė Žybartas. – O ką motina pasakys? Ką – dievai? Reikės atsiklausti.

– Reikės. Būtinai reikės, – paskubėjo sutikti Einius. – O motina supras. Ji visad nori to, kas man geriausiai tinka...

– Ir tau tas tinka? Pirklystė? – stebėtinai ramiai paklausė Žybartas.

– Taip dievai man lėmė...

– Ugi tėve! Nejaugi tu jo išvis klausais?! – Daubaro įsitikinimas savo teisumu kiek susvyravo. Tėvo požiūris buvo ne toks, kokio tikėjosi. – Nejaugi galima ir įsivaizduot tokius dalykus? Dar apie dievus tauškia...

Vietoj atsakymo Žybartas numojo ranka, parodydamas, jog viena pokalbio dalis baigta ir reikia pereiti prie kitos.

– Dievų keliai nenuspėjami, Daubarai, bet jau pakankamai aišku, kad laikai keičiasi. Teks keistis ir mums...

Daubaras nustebęs sumirksėjo ir dėbtelėjo į Einių, o Žybartas kiek patylėjęs tęsė:

– Anava, matai, kas darosi Lietuvoje ir Nalšioje? Pats gi patyrei, ir jei nebūčiau suturėjęs, tik dievai žino, kaip būtų baigęsi. Kol Mindaugas žudė savuosius, buvo vienas reikalas. Bet dabar įgavo tiek galios, kad drįsta stoti prieš žemaičius!

– Mindaugui tai atsirūgs! – Daubaro veidas patamsėjo. – Krauju pasprings. Bet prie ko čia jis?

– O to, kad laikai pasikeitė. Galingų būta ir anksčiau, bet tik todėl, kad kiti rikiai tai jų galybei pritardavo. Mindaugas pritarimo neklausia. Bet dar baisiau, kad teutonai nebebijo į Žemaitiją brautis. Ar dievai mus apleido, ar patys nenutuokiam, kas po saule darosi? To dar negana, teko girdėt, kad ir Prūsų dievai jiems nebepalankūs. Ir ten karas. Daug kas keičiasi, Dau-

barai... Ką pešei iš paskutinio žygio į Polocką? Teks kitaip duoną pelnytis. Man keistis per vėlu, bet jums, vaikams, teks... Atrodo, Einius tai nutuokia. Ieško savo kelio, kaip išgyventi naujais laikais. Ir kas pasakys, kad tas jo kelias blogas?

Žybartas susimąstęs nutilo, abu sūnūs pagarbiai laukė, kol jis vėl prabils. Tik po ilgos tylos tėvas palingavo galvą ir, ranka paglostęs apšerkšnijusius ūsus, pažvelgė į Einių.

– Kiek tų pinigų pradžiai reikia? – negarsiai paklausė.

Daubaras žiobtelėjo iš nustebimo. Jo pyktis jau buvo išblėsęs, bet toks reikalo posūkis buvo per daug netikėtas.

– Tėvai, nejaugi tu?..

– Ne tavęs klausiau, – nutraukė jį Žybartas. – Geriau palauk, ką Einius pasakys. Dabar pagalbos reikia jam. Vieni dievai žino, gal ateis toks laikas, kai pats jo pagalbos paprašysi.

Daubaras paniekinančiai sušnirpštė, o Einius, nors ir nebuvo pasiruošęs tokiam klausimui, mintyse greit permetė skaičius.

– Puskapės ilgųjų, – tarė jis. – Tiek, kad užtektų dešimčiai žirgų. Pats ben Erachas išsives iš čia bent dvidešimt.

– Šitaip? Nemažai. Bet Žybartaičiui nederėtų turėti mažiau negu pusę jo skaičiaus. – Žybartas pažvelgė į kairę ranką ir atlenkė tris pirštus. – Duosiu tris, Uvis, manyčiau, du, o Daubaras pridės prie savo trijų dar bent tris sidabro ilguosius.

– Ar aš? – netikėdamas savo ausimis paklausė Daubaras.

– Tu, tu, Daubarai. Jei Einius keltų vestuves, ar skirtum tiek?

– Ugi gal ir daugiau...

– Tai va. O čia žingsnis nemažiau svarbus.

❖

Tėvui pritarus, kitos kliūtys sumenko. Žynys Minkantas ant alkos kalno paaukojo baltą aviną ir iš to, kaip jo kraujas tekėjo žemyn gruoblėtais aukuro akmens šonais, išbūrė, kad Einius iš kelionės sugrįš sveikas. Nors šis prašė pasiteirauti ir apie kelionės sėkmę, apie tai dievai tylėjo. To ir reikėjo tikėtis. Dievai retai kada atsakydavo iškart į du klausimus. Medeina irgi teiravosi savo bendravardės deivės apie sūnaus ateitį. Ji tai padarė

viena, saulei tekant, ir atsakymo neišdavė. Matyt, jis buvo pakankamai palankus, nes motina, nors ir liūdėjo, kad jaunėlis iškeliauja, bet neprieštaravo.

Dievams atiteko avino blužnis ir kraujas, o mėsa, kaip ir dera tokiais atvejais, buvo patiekta per atsisveikinimo vakarienę. Tėvas nepagailėjo ir statinės midaus iš atsargų, kaupiamų vaikų vestuvėmis. Kalvio Kerniaus virtas midus pasirodė esąs pakankamai stiprus, nes po trečio kaušo atlyžo ir Daubaras. Žirgus, tiesa, jis Einiui dovanojo, ir labai gerus, bet tai padarė nė žodžio netardamas. Tylėjo jis ir per vakarienę, kur savo gražbylyste vėl blizgėjo karaimas ir visi, prie to pratę, nekreipė į Daubarą dėmesio, tačiau midus darė savo. Kai ben Erachas papasakojo itin linksmą nutikimą Polocko kniaziaus dvare, o Uvis versdamas irgi nepagailėjo pagražinimų, ir visi juokėsi susiėmę už pilvų, neišlaikė ir Daubaras.

– Ar tu, mažiau, irgi taip laidysi liežuvį, jei pirkliu patapsi? – paklausė, pasisukęs į Einių ir tas net nušvito jo prakalbintas.

– Pirkliui liežuvio reikia. Kaip kitaip įkalbinsi žmones pirkti?

– Na bet kad anas kaip užsuktas. Kaip visa kapa bobų...

– Atsargiai, Daubarai... – perspėjo brolį Einius. – Dar nežinia, gal teks su juo giminiuotis.

– Kaip tai – giminiuotis? Anas gi ima tave į bendrus, kad žirgų turi, o ne kad koks giminė...

– Ne dėl manęs... Bet jis akį užmetęs ant Jundos...

Tai kažkodėl Daubarą prajuokino labiau, negu Anapo nuotykiai kniaziaus dvare.

– Ugi, broleli... – sududeno pusbalsiu, iki soties prisijuokęs ir iš nustebimo papurtė savo didelę galvą. – Tikrai jau iš tavęs pirklys melagis! Junda – ir tas ten... bene Rapas, bene Krapas... Siaubas!

– Ben Erachas! – pataisė Einius. – Joks jis ne Rapas ir tuo labiau ne Krapas... Bet ar tau spręsti? Dar vakar piestu stojai, kai pasakiau, kad noriu būti pirkliu. O dabar va...

– Kad tu, mažiau, dar ne pirklys.

– Būsiu, – tvirtai tarė Einius. – Baisi kupeta!..

3
VIENUOLIS IŠ ALNOS

iemos saulė skaidrino Romos miestą. Purvinose gatvėse grūdosi praeiviai – romiečiai ir piligrimai iš visų krikščioniškų kraštų. Šie – ir danai, ir čekai, ir normanai – atsargiai dėstė savo per ilgą kelionę atmuštas kojas ir išpūtę akis dairėsi į šventąjį miestą.

Vieni – su nuostaba, niekad gyvenime tokio namų susigrūdimo neregėję. Kiti kiek nusivylę – kad ne taip jau labai skiriasi nuo jų gimtųjų miestų. Nebent bažnyčių daugiau. O šiaip – namas prie namo. Eini eini siaura gatvike ir ūmai išneri į dykvietę, kur skurdžią žolę rupšnoja miestiečių ožkos ar net karvės. Dykvietė kaip ir kitur, jei ne didingų senosios Romos rūmų griuvėsiai.

Keista būdavo matyti šalia išdidžiai į dangų šaunančios grakščios prieš tūkstantį metų pastatytos kolonos ožką, atstačiusią į praeivius juodus ragus. Nuo tokių vaizdų nori nenori užplūsta mintys apie būties laikinumą. Ir – būsimą atgailą bei nuodėmes. Rankos pačios nejučia užčiuopia pinigą. Ir nereikia galvą sukti, kur jį paaukoti. Aplink tik ir zuja apdriskę, bet įžūlūs ir viską žinantys Romos vaikėzai. Pamojai piršteliu, ir vaikėzas už menką grašį palydės iki artimiausios bažnyčios ar kokios kitos šventos vietos, kurių čia pilna. Klaupkis, prašyk atleidimo už savo nuodėmes ir aukok. O paskui vaikėzas suras tau užeigos namus, kur laukia paslaugus šeimininkas.

Klestėjo Roma. Pūtėsi nuo piligrimų pinigų. Ir džiaugėsi taikia 1232–ųjų žiema. O kas daug pinigų turėjo – dar daugiau jų

troško, tad meldėsi, kad popiežius su imperatoriumi vėl nesusikibtų. Pjautynės truko jau penkerius metus, nuo to meto, kai popiežius Grigalius Devintasis ekskomunikavo Šventosios Romos imperatorių Fridrichą Antrąjį, kad šis, tris kartus iškilmingai pasižadėjęs, taip ir nesurengė kryžiaus žygio į Jeruzalę.

Kai imperatorius pagaliau išplaukė į Šventąją žemę, popiežius samdėsi kareivių, šaukėsi pagalbon lombardus, ispanus, prancūzus ir anglus, įsakęs jiems siųsti pinigus arba pagalbinius pulkus. Jis siekė užimti imperatoriaus valdas, tačiau Fridricho paliktas vietininkas su Sicilijos saracėnais pats įsiveržė į popiežiaus valstybę. Įsiplieskė karas, kuriame nė viena pusė negalėjo paimti viršaus.

Fridrichas tuo metu sugebėjo užvaldyti Jeruzalę – ne tiek ginklu, kiek sutartimis su saracėnais, tačiau popiežius toliau kariavo su jo vietininku pietų Italijoje, o vienas dominikonų vienuolis pakartojo ekskomunikatą imperatoriui į akis. Šis susiruošė grįžti Europon. Tik palietęs Italijos krantą koja, sušaukė savo karvedžius, vasalus ir saracėnus ir ėmė siaubti popiežiaus valdas. Bet veltui persekiojamieji šaukėsi popiežiaus pagalbos. Šis nebegalėjo kariauti: lombardai tūnojo savo miestuose, kurija nebeturėjo pinigų kareivių algoms, romiečiai maištavo prieš Dievo vietininką, o Romos didžiūnai ėmė tartis su imperatoriumi.

Grigalius užsidarė savo rūmuose ir paleido visus karius, pasiruošęs nuolankiai priimti jam Dievo skirtą likimą ir laukdamas, kada imperatorius pavergs Bažnyčios valstybę ir Romą. Tačiau Fridrichas taip pat paleido didžiąją savo kariuomenės dalį ir pasiūlė popiežiui taikytis. Net dvi sutartis abu 1230–aisiais pasirašė ir viską, ko norėjo Grigalius, imperatorius išpildė – grąžino kurijai jos žemes, dovanojo popiežiaus šalininkams, išvadavo Sicilijos karalystės kunigiją nuo savo teismo ir mokesčių. Mainais Grigaliui teko atsisakyti Sicilijos karalystės ir nuimti ekskomunikatą. Abu priešai susitiko ir šventu pasibučiavimu patvirtino taiką. Taip Fridrichas vėl tapo pirmuoju Bažnyčios sūnumi, visų pripažintu krikščioniškojo pasaulio žemiškuoju valdovu. Tačiau romiečiai žinojo, kad taika tarp popiežiaus ir imperatoriaus pastatyta ant smėlio ir bet kada gali įsiplieksti naujas karas.

Todėl tie, kieno kišenės buvo apytuštės, skubėjo linksmai prašvilpti paskutinius skatikus, kol negandos vėl neužgriuvo.

❖

Aidėjo Roma. Klegėjo. Meldėsi ir prekiavo. Ir mažai kas atkreipė dėmesį į kresną, raudonveidį ir apdriskusį cistersų vienuolį, besibraunantį pro margaspalvę minią miesto vartų pusėn.

Vienuolis skubėjo palikti Romą. Jis atsisakė siūlytos ginkluotos palydos. Kam, tik nereikalingą susidomėjimą sukelsi, o kad saugiai pro imperatoriaus žemes prasmuktumei, reikėjo ne palydos, o kariuomenės. Taip jo žygis galėjo baigtis neprasidėjęs. O kam rūpės pamaldus vienuolis su didele lazda rankoje nuo šunų ar žvėrių apsiginti? Daug ką būtų atidavę imperatoriaus šnipai Romoje (kurių čia knibždėte knibždėjo) už žinią, kokie popiežiaus raštai buvo paslėpti tuščiavidurėje vienuolio lazdoje, ar kad patirtų, apie ką jis šnekėjosi su Grigalium...

Saulė buvo aukštai, kai vienuolis prasmuko pro vartus. Sargybiniai abejingai palydėjo jį akimis ir tuojau pat užmiršo. Užkopęs ant pirmosios užmiesčio kalvos, rudasis vienuolis atsisėdo alyvmedžio paunksmėje ir kurį laiką apžiūrinėjo miestą, tarsi stengdamasis jį įsiminti. Iš tikro vienuolis jau matė save, Jo šventenybės popiežiaus legatą, su didele palyda grįžtantį į Amžinąjį miestą su dovana Šventajam tėvui – visos Livonijos ištikimybės priesaika Grigaliui Devintajam. O šis už tai jam...

Vienuolis, krestelėjęs pliktelėjusią galvą, pasiskubino nutraukti minties siūlą.

– Atleisk, Viešpatie, savo nuodėmingam sūnui, – sumurmėjo žegnodamasis. Po to atsikėlė, pasiremdamas lazda, ir nužingsniavo dar romėnų plokščiais akmenimis išgrįstu keliu, kuris po savaitės turėjo atvesti jį prie Alpių, o dar dviejų – į Fryzijos žemę. Reikėjo paskubėti. Priešais gulėjo ilgas vingiuotas kelių mėnesių ar net metų kelias, kurio gale savo naujojo valdovo laukė nieko neįtarianti Livonija.

❖

1232–aisiais metais popiežius Grigalius Devintasis minėjo šeštuosius savo pontifikato ir aštuoniasdešimt septintuosius savo žemiškos kelionės metus. Jautėsi dar pakankamai stiprus,

nors kai prisieidavo kopti laiptais, jau mieliau pasikliaudavo nešikais. Štai ir dabar paliepė užnešti jį į nedidelę trečiojo Laterano rūmų aukšto menę, kur laukė iš paties krikščioniškojo pasaulio pakraščio atvykęs cistersų vienuolis. Atsirado proga įgelti imperatoriui. Šiuokart – toli šiaurėje, kur pastaruoju metu buvo platinamas Kristaus žodis ir kur keliavo popiežiškos bulės, ragindamos tikinčiuosius prisidėti prie darbo Kristaus Vynuogyne. Prisidėti, šiuo atveju, kalaviju.

Tik noru pakenkti imperatoriui galėjai paaiškinti, kodėl aristokratiškasis Grigalius suteikė audienciją iš Fryzijos kaimiečių kilusiam vienuoliui Baldvinui iš Alnos cistersų vienuolyno. Be to, knietėjo žvilgtelti į anksčiau niekam nežinomą vienuolį, kuris Dievo valia atsirado lyg iš niekur ir kurio žodis dabar daug lėmė sprendžiant Livonijos klausimus, lyg lavina pradėjusius byrėti po vyskupo Alberto mirties 1229–aisiais.

Dievui pašaukus vyskupą, kuris trisdešimt metų valdė Livoniją, įkūrė Rygos miestą ir įsteigė Kalavijuočių ordiną, iškart atsirado du kandidatai į jo vietą. Vieną išrinko kurija, kitą paskyrė Bremeno arkivyskupas, ir abu prašėsi popiežiaus patvirtinami. Deja, netikusiu laiku pataikė. Buvo kovos su imperatoriumi įkarštis, ir Grigalius neturėjo laiko gilintis į tolimos šalies reikalus. Jis paliepė savo legatui Livonijoje Vilhelmui Modeniečiui išsiaiškinti ir pranešti, tačiau šis tuo metu buvo pasinėręs į Lenkijos reikalus ir persiuntė popiežiaus nurodymą į Vokietiją kitam legatui – kardinolui Otui. Bet ir tas, kaip ir kiekvienas tuo metu ištikimas popiežiui žmogus, buvo paskendęs rūpesčiuose ir nutarė nusiųsti į Rygą apsidairyti vice–legatą.

Popiežiaus žinia kardinolą pasiekė netoli cistersų vienuolyno Alnoje. Jo abatas, su kuriuo Otas pasidalijo savo bėdomis, pasiūlė jam sumanų vienuolį, vardu Baldvinas. Kardinolas neturėjo nei laiko, nei iš ko rinktis – jis įgaliojo Baldviną veikti savo vardu ir pasiūlyti tvirtinimui vieną iš dviejų kandidatų. 1230–aisiais Baldvinas sėdo į laivą Danijoje ir išplaukė į Rygą.

Dabar, praėjus porai metų, jis stovėjo prieš popiežių ir pasakojo savo nutikimus. Klausydamas vienuolio, Grigalius mintijo, kad Otas rado neeilinį Kristaus karį. Ne kiekvienas sugeba kurti drąsius planus, įtikinti valdžią turinčius žmones jį paremti

ir įveikti priešininkus. Juoba, kai jų daug ir vienas už kitą didesni – rygiečiai, vyskupai ir ordinas. Visi susivienijo prieš Baldviną, pamiršę savo kivirčus.

Tiesa, tai įvyko po to, kai kuršiams ir žemgaliams sugriovus cistersų vienuolyną Daugavgryvoje, didelė vyskupo, Ordino, Rygos ir jų talkininkų iš Europos kariuomenė įsiveržė į Kuršą. Jiems pavyko pakrikštyti dalį kuršių tarp Ventos ir Abavos upių, tačiau tada įsikišo Baldvinas.

– Aš norėjau taikiai nešti Dievo žodį, – atsiduso vienuolis. – Norėjau įkalbėti visus kuršius krikštytis ir paklusti tiesiai Jūsų šventenybei. Tais metais, po nederliaus, Kurše buvo striuka su grūdais ir aš su jų vadais mainais į juos sudariau sutartį dėl krikšto ir paklusnumo Šventajam sostui.

Popiežius šyptelėjo: "Nieko sau. Tik ko norėti – vienuolis gi iš kaimiečių. Ir jo gudrybės – kaimietiškos. Krikštas už grūdus, tik kaimietis gali taip sugalvoti. Toks vice–legatas labiau tiktų arklidėse, negu Laterano rūmų menėje..." Jis lengvu galvos linktelėjimu paakino vienuolį tęsti, bet Baldvinas nė nepastebėjo, jog jo šventenybės dėmesys buvo nuklydęs į šalį. Įraudusiu veidu jis dėstė apie Livonijoje patirtus pažeminimus. Kaip nepatiko nei Ordinui, nei Rygos vyskupui, nei rygiečiams jo sutartis su kuršiais, nes pasiūlė daug palankesnes sąlygas, nei kad kalaviju buvo primetę kuršiams anie. Kaip supyko Rygos pirkliai, kai jis išvijo juos iš Kuršo ir, pagrasinęs ekskomunikatu, privertė grąžinti įkaitais paimtus kuršius. Kaip prieš jį susidėjo rygiečiai ir Ordinas, ir neleido į Rygą kuršių, norėjusių vykti derėtis su popiežiumi. Kaip, siekdamas bent jau vyskupą palenkti savo pusėn, nusiuntė kardinolui Otui rekomendaciją skirti juo kurijos išsirinktą Mikalojų, tačiau pavėlavo. 1231–ųjų sausį, praėjus trims dienoms po antrosios vienuolio sutarties su kuršiais, rygiečiai apkaltino jį sulaužius priesaiką nepažeisti Rygos teisių ir pareikalavo grąžinti jiems įkaitus.

– Atleiskit man, Jūsų šventenybe, už silpnumo akimirką, – nulenkė galvą Baldvinas. – Ne tik save, bet ir jus pažeminau viešai tų eretikų atsiprašęs ir pažadėjęs jiems grąžinti įkaitus. Bet antraip vargu ar būčiau savo nevertą gyvastį išsaugojęs. Maniau, kad ji dar bus naudinga tarnystei Viešpačiui.

Popiežius, vėl pats sau šyptelėjęs, ženklu paragino vienuolį tęsti. Šis buvo tikras paklusnumo įsikūnijimas. Vėl dėstė, kaip kitą rytą pabėgęs pasislėpė naujajame, mūriniame Daugavgrivos vienuolyne. Kaip Mikalojus, tapęs pilnateisiu vyskupu, tarp kitų jo sprendimų panaikino ir tiek vargo kainavusias sutartis su kuršiais. Maža to – nusiuntė kariuomenę į Kuršą, nutaręs pajungti jį tiesiai sau. Ir kaip jis, Baldvinas, nieko nebegalėdamas padaryti, perplaukė Baltiją, perkirto Vokietiją ir Alpes, pasiryžęs papasakoti popiežiui apie eretikų siautėjimą naujajame Dievo vynuogyne toli šiaurėje.

Ir dar vienuolis labai piktai kalbėjo apie "Fratre Militiae Christi" ordino brolius. Kad ne tik pasikėlė į puikybę ir sklidini godumo, bet ir rėmė imperatorių, kai tas buvo ekskomunikuotas.

Grigalius vos girdimai atsiduso.

– Jie beveik visi kilę iš šiaurinių Imperijos sričių ir iš smulkių kilmingųjų šeimų. Ir vyskupas Albertas toks buvo. Tad ko gali tikėtis?..

Baldvinas pagavo pašaipą popiežiaus balse, tačiau esmės nesuprato. Aukštosios aristokratijos atstovas, Grigalius niekino žemesnius kilminguosius, o vienuolis buvo užaugęs su kaimiečio neapykanta visam jų luomui.

– Jie nepadeda, o kenkia bažnyčios darbui! Jų galią būtina pažaboti! – padrąsintas popiežiaus žodžių įsikarščiavęs tęsė Baldvinas. – Kai Viešpats pašaukė pas save vyskupą Albertą, jie jaučiasi visagaliai ir niekina bažnyčios valdžią. Negalima to leisti!

Vienuolio apvalūs skruostai tvieskė raudoniu, rudos, platokai išdėstytos akys žėrėjo pykčiu, kai ryžtingai stambiu kumščiu tvojo sau į delną. Popiežius prisimerkė ir klausėsi. Taip, nemeluotas pyktis virpėjo vienuolio balse. Jei laikai būtų ramesni, jis to neužskaitytų į gerą. Asmenims, kuriuos Jo šventenybė ketino pakelti į legatus, pyktis nepageidautina ypatybė. Ypač jei nesugebi tinkamai slėpti. Tačiau, deja, laikai buvo tokie, kad reikėjo kitokių žmonių, negu tie, kuriais iki šiol kliovėsi popiežius. Juoba, laukinėje šiaurėje. Ką ten nuveikti su rafinuota elegancija ar giliu bažnytinės teisės žinojimu, jei visi remiasi nuoga jėga? Jau geriau pasikliauti įtūžusiu prasčioku. Jis bent nesidairys į šonus, sutikęs kliūtį. O troškimo veikti šitas fryzas, atrodo, nestokojo.

– Todėl leiskite atkreipti Jūsų šventenybės dėmesį, kad jei siųsite pasiuntinį be ginkluoto užnugario, iš jo tik šaipysis, – tęsė vienuolis iš Alnos. – Ir, deja, šiuo atveju net Jūsų prakilnus vardas, net Jūsų raštas nepadės. Ordino brolių įžūlumas peržengė visas ribas. Šėtonas jiems taip galvas sumaišė, kad, pasikliaudami imperatoriumi, užėmė su tokiu vargu legato Vilhelmo sudarytą Jūsų šventenybės valdą – naujakrikštų estų Virumaa, Jarvamaa ir Lianemaa žemes ir dar drįsta meluoti, kad su jūsų žinia!

Popiežius suspaudė savo ir taip plonas lūpas. Suprantama, imperatorius buvo jo mirtinas priešas, tačiau vis tiek prasčiokui šitaip apie kilmingą asmenį kalbėti nederėjo.

– Tai sakote, jog ten privalėčiau turėti savo kariuomenę?

– Būtinai! – sušuko Baldvinas. – Kai Jūsų šventenybės žodis bus paremtas jėga, jų įžūlumas bemat išblės.

– Tikiuosi, nepuoselėjate neišpildomų vilčių. Siųsti tokion tolybėn kariuomenę... – Grigalius skėstelėjo kaulėtais, žiedais blizgančiais pirštais, pabrėždamas tokios minties bergždumą. Būtų galėjęs pridurti, jog ir taip vos sugeba užmokėti algininkams, ginantiems Romos sienas, bet negi rodys savo bejėgiškumą šitam prastuoliui.

Vienuolio akys supratingai žybtelėjo.

– Jūsų šventenybe, aš nekalbu apie kariuomenę iš čia! O ne, ne! Jūsų kariuomenė turi daug svarbesnę, daug šventesnę paskirtį. Tai pilnai suprantu. Bet karių galima sukelti Fryzijoje, Flandrijoje, Prancūzų karalystės pasienyje. Ten apsčiai laukiančių, kad Jūs juos pašauktumėte!

– Šitaip manote? O lėšos? – įsitvėręs krėslo ranktūrių, Grigalius palinko į priekį, lyg bijodamas neišgirsti vienuolio.

Baldvinas pritilo ir pažvelgė į savo bukus pirštus, tarsi ten ieškodamas atsakymo. Pastebėjęs pajuodusias panages, sugniaužė kumštį. Kiek nuleidęs galvą, primerkė akis, kad nežibėtų kaip lašinius pamačiusio katino. Jis jau suprato laimėjęs ir keliausiąs atgal Livonijon, bet atsiminė, jog reikia būti kuklesniam.

– Jūsų šventenybe, deja, kiek suprantu, per imperatoriaus žemes, kurios užkerta kelią Romon, Jūsų sostą ne visada pasiekia imperijos vyskupystėse ir Flandrijoje renkamos duoklės. – Vienuolis iš padilbų pašnairavo į popiežiaus veidą. Tai vėlgi bu-

vo aplinkybė, kurią ne visad galėjai viešai išreikšti. Tačiau Grigalius vos pastebimai linktelėjo.

– Ir kaip jūs iš savo gilios patirties žinote, kai duoklės nesumokamos vienus metus, antrus, tai po to jas tampa vis sunkiau išrinkti ir gali drąsiai jas pamiršti. Nebeišgausi, – atsargiai išdėstė vienuolis ir vėl stabtelėjo. Žvilgtelėjo – Grigalius dabar jau aiškiai mostelėjo jam tęsti. Išties senasis lapinas jau buvo suvokęs, ką toliau pasakys Baldvinas, ir neapsiriko...

– Tai tokiai padėčiai esant... – Vienuolis iš lėto rinko žodžius, tarsi karštas ropes iš puodo traukė. – Nedrąsu man siūlyti, bet meldžiu Jūsų šventenybę atleisti už nekuklumą... Jei skirtumėt nesurinktas duokles Kryžiaus karo parėmimui... Ne visas, suprantama. Tik Flandrijos ir Reino slėnio vyskupysčių... Ir dar Brėmeno miesto...

Jei jo ūpas būtų buvęs kiek geresnis, Grigalius šioje vietoje greičiausiai būtų nusijuokęs. Nes Baldvinas visgi rinkosi taikliai. Saksonijos, Švabijos ir Burgundijos duokles beveik nebuvo vilčių išrinkti. Ten vyskupystėse sėdėjo imperatoriui klusnūs dvasininkai. Reino slėnyje vyskupai buvo savarankiški, dalis jų tiesiogiai valdė stambias sritis ir neskubėjo su Šventuoju tėvu dalintis per vargą išluptais pinigais.

Popiežius juo toliau, tuo labiau matė, jog šiuo atveju išvaizda klaidino. Storžieviškai atrodančiam vienuoliui proto ir įžvalgumo užteko. Grigalius giliai atsiduso ir, pasukęs galvą, pažvelgė į prie nedidelio staliuko sėdintį raštininką. Tas kantriai laukė ir, nuleidęs galvą, spoksojo į tuščią, ant stalo paklotą pergamentą. Pajutęs popiežiaus žvilgsnį, jis pakėlė akis ir žąsies plunksną laikanti ranka tarsi pati surado rašalinę

– Bus darbo, broli Jeronimai, – tarė Grigalius. – Reikės parašyti keletą raštų. Pirmas bus toks – "Mes pakeliame Baldviną iš Alnos savo legatu Livonijoje su ypatingais įgaliojimais ir Žiemgalijos bei Kuršo vyskupu su teise spręsti visus ginčytinus klausimus Livonijos žemėse, tiek jų valdymo, tiek karo, taikos ir bausmės". Suprantama, rašykite su atitinkamais išreiškimais.

Raštininkas klusniai linktelėjo. Jis tarnavo kanceliarijoje jau dešimti metai ir raštų formas mokėjo atmintinai.

Popiežius pasuko galvą į Baldviną. To skruostai jau žai-

žaravo ugnimi.

– Tai kaip? Ar sutinki, broli?

– Ar aš?.. Aš, Jūsų šventenybe, su nuolankumu priimu šį paskyrimą. – Jis stabtelėjo, nes vis dėlto nelengva buvo įsisąmoninti, ką išgirdo. Spėti atspėjo, kad grįš Livonijon, bet nei minties neturėjo, jog viso krašto valdovu. – Legatu? Visai Livonijai? – nepatikliai perklausė, bijodamas, jog blogai nugirdo.

– Kaip kitaip, – patvirtino popiežius. – Nuo to meto, kai šventos atminties mūsų brolis Kristuje Albertas pasimirė, ten tvarkos nebėra. Na, o toliau reikia galvoti apie kitus raštus, kurių tau prireiks. Atlaidų reikės tai renkamai kryžininkų kariuomenei. Ar pusė metų bus gerai?

Baldvinas giliai nusilenkė. Jis griebė popiežiaus ranką ir pabučiavo didįjį žiedą.

– Jūsų šventenybe, – kone duso, nedrįsdamas atsitiesti. – Ten uostai užšala žiemą. Būtina, kad kariuomenė tesėtų bent metus. Ar būtų galima Jūsų išmaldauti atlaidų metams?

Grigalius lėtai atsilošė giliau į krėslą. Jis patraukė savo ranką, prieš tai pajutęs karštų, storų Baldvino lūpų prisilietimą. Tebūnie, pagalvojo jis. Atlaidai daug nekainuoja. Bet štai raštą dėl duoklių perdavimo bus sunku surašyti. Tačiau ką beveiksi. Baldvinas teisus. Jei tų pinigų nesurinksi dabar, jie bus pražuvę. Šitaip gal vis dar bus kokia nauda.

– Gerai, broli Jeronimai, – tarė jis, šį kartą nepasukdamas galvos. – Rašykit metams. Formą žinot.

Raštininkas suskato uoliai krebždenti plunksna. Kol jis darbavosi, Baldvinas tebestovėjo prieš popiežiaus sostą susikūprinęs, tarsi vis dar netikėdamas naujuoju paskyrimu.

– Kaip galvoji atgal keliauti, broli? – pasmalsavo popiežius.

– Taip, kaip ir čionai, – skėstelėjo striukomis rankomis vienuolis. – Per Lombardiją, manau, be vargo. Kam vargšas vienuolis rūpi. Imperatoriaus žmonėms ten ir taip galvas nuo rūpesčių skauda. Paskui, surinkęs kariuomenę, per Jūsų šventenybei ištikimas vyskupystes pasieksiu Daniją, o iš ten – laivais.

Popiežius patenkintas linktelėjo. Matėsi, kad vienuolis jau buvo seniai viską apgalvojęs. Kad ir kaip nelipo prie jo popiežiaus širdis, atrodo, pasisekė rasti žmogų, kuris sugebės pa-

gadinti kraują imperatoriui.

Raštininkas buvo tikras savo darbo meistras. Popiežius nespėjo pradėti nuobodžiauti, kai jis, atnešęs, paklojo pasirašyti kelis raštus. Grigalius, net neskaitęs, ryžtingai, pasikliaudamas brolio Jeronimo sugebėjimais, brūkštelėjo savo vardą kiekviename lape. Raštininkas užbarstė rašalą smėliu, vėliau nupurtė jį ir, pagarbiai susukęs į ritinėlį, padavė raštus Baldvinui. Tas, nusilenkęs, pabučiavo popiežiaus įgaliojimus ir paslėpė juos užantyje.

– Keliauk su Dievu. – Grigalius, iškėlęs ranką, palaimino vienuolį. – Lauksiu gerų žinių, broli.

– Aš neapvilsiu, Jūsų šventenybe, – parpuolęs ant kelių, vienuolis vėl priglaudė karštas lūpas prie didžiojo žiedo, kuris, regis, tik ir taikė nuslysti nuo ilgo, kaulėto piršto. Popiežius vos spėjo nuslėpti savo susierzinimą, tačiau ranką iš Baldvino delnų kone su jėga išplėšė.

– Keliauk, broli, keliauk, – nekantriai pakartojo, ir vienuolis, nerangiai besilankstydamas, atatupstas išnėrė pro duris.

– Atverk langus, tegul prasivėdina, – paliepė raštininkui popiežius, kai jie liko vieni. Luktelėjęs, kol tas išpildė jo valią, prisiartino prie artimiausio ir godžiai įkvėpė gaivaus žiemos oro.

– Neperšalkit, Jūsų šventenybe, – pasigirdo už jo nugaros susirūpinęs brolio Jeronimo balsas. Popiežius su gailesčiu atsiduso ir pasitraukė nuo lango, kurį raštininkas paskubėjo užverti.

– Pasakyk, kad paruoštų vandens rankoms nusiplauti, – paliepė, trindamas pirštus, ant kurių, regis, dar degė Baldvino lūpų ir rankų prisilietimas. Net nusipurtė, prisiminęs, kokio purvinumo buvo vienuolio rankos. "Ko norėti, kaimietis..." – atsiduso, pamiršęs, kad dar taip neseniai ir kilmingieji, kaip kokie gyvuliai, prausdavosi kartą per metus ir dvokė ne menkiau už keturkojus Viešpaties sutvėrimus. Vienas iš gerų dalykų, kuriuos kryžiuočiai atsinešė iš savo žygių, buvo į saracėnus nusižiūrėtas įprotis kasdien praustis ir keisti baltinius. Ir dar – cukrus. Grigalius net prisimerkė, prisiminęs jo skonį.

– Ir dar pasakyk, kad atneštų gabalėlį cukraus ir paruoštų melisos nuoviro. – Jo balsas pavijo raštininką prie durų. Tas atsisuko, nusilenkė, parodydamas, kad išgirdo, ir nuskubėjo perduoti popiežiaus valią.

4
PIRMOSIOS PAMOKOS

ievams, matyt, buvo sėkmingai paaukota, ir deivė Medeina palankiai žvelgė į jų kelionės tikslą, nes pavojų kupiną žiemgalių kraštą jie perkeliavo be didesnio vargo. Stabdė juos tik vieną kartą, bet kai jočiai vadovavęs žiemgalių rikis sužinojo, kad nedidelėje vilkstinėje keliauja ir Uvio Žybartaičio brolis, ne tik nepareikalavo duoklės, bet įkalbėjo juos pasukti iš kelio, idant galėtų visus pernakvydinti ir sočiai pavaišinti. Pasirodo, ir joties vadas, ir bent pusė jos vyrų prieš keletą metų dalyvavo Daugavgryvos tvirtovės puolime ir puikiai atsiminė Uvio ir Zervio žygdarbius per tą sunkią apgultį. Kitą rytą jis pats dar palydėjo juos per pusę dienos kelio, o saulei krypstant vakarop jie jau pasiekė Ordino valdomas žemes. "Per jas keliauti turėtų būti ramiau, – paaiškino ben Erachas Einiui, nors ir brangiau". Mat Rygos vyskupas ir Ordinas plačiai skelbiasi, jog svetimšaliai pirkliai laukiami Livonijos krašte ir kad niekas čia jų neskriaus. Kas be ko, plėšikaujančių gaujų gal ir mažiau pasitaiko, bet duoklių irgi neišvengsi ir jos didesnės.

– Duoklės? – perklausė Einius. – Tai reiškia, kad pinigus reikės mokėti?

– Matau, kad metas pirmajai pamokai, mano jaunasis dalininke, – atsiduso ben Erachas. – Ką gi, klausyk įtempęs ausis.

Visas tris kelionės dienas pirklys buvo nugrimzdęs į mintis ir neturėjo ūpo kalboms. Priežastį Einius daugmaž suprato. Mat Junda per atsisveikinimą tik iš tolo žiūrėjo, kaip visi glėbesčiuojasi, o

kai jis norėjo prie jos prieiti, ryžtingu galvos krestelėjimu parodė, jog to nepageidauja. Vilkstinei pajudėjus, kai Ventės pilies patamsėjusių rastų bokštus užstojo girios medžiai, Einius prijojo prie ben Eracho ir pabandė paaiškinti, jog Junda su visais tokia. Ypač kai kiti mato, ji neparodys jokio jausmo. Tačiau tai nė kiek nepaguodė pirklio. Ben Erachas atrodė susikrimtęs ir nuolat dairėsi atgal, kiekvieną kartą giliai atsidusdamas. Tačiau vos už jų pasiliko tamsūs Žiemgalos miškai, ben Erachas, atrodė, nusprendė juose palikti ir jį persekiojančias liūdnas mintis.

– Taigi, pirma svarbi pamoka – apie duokles ir prekių kainą! – žvaliai pradėjo jis. – Žinok, jaunasis dalininke: ką sumoki už prekę ją pirkdamas, yra tik dalis jos kainos. Kita svarbi dalis – tai duoklės ir kyšiai. Neretai pati didžiausia.

– Dalis kainos? – nevisai suprato Einius. – Ir kyšiai taip pat?

– Tarp duoklės ir kyšio skirtumas nedidelis. Nebent tiems, kas ima. Tačiau pirkliui tai yra tas pats. Išlaidos. Niekaip kitaip jų nepadengsi, kaip tik pakeldamas prekės kainą.

O rinkdama duokles valdžia gali būti net už plėšikus aršesnė, toliau aiškino ben Erachas. Su plėšikais būna visaip. Pirma, ne kiekvienas išdrįs užpulti tokį būrį kaip jų, o jei ir išdrįstų, galima bandyti gintis, bėgti, pagaliau derėtis. Bet su valdžia ir derybų nėra ir niekur nuo jos nepabėgsi. Duoklių mokėjimo vis tiek neišvengsi ir klausimas lieka tik toks: koks bus pareigūnų godumas ir kokio jie pareikalaus kyšio. Žinoma, priklauso tai ir nuo krašto. Pavyzdžiui, keliaujant per rusų žemes, kyšiams išleisi daugiau negu duoklėms. Tuo tarpu Livonijoj duoklės didesnės už kyšius. O įtaka prekės kainai panaši. Niekur nedingsi, toks jau pirklio likimas. Kyšiai ir duoklės – tokia pati prekių kainos dalis, kaip įsigijimo, pervežimo, sandėliavimo išlaidos, kaip tarnų ir apsaugos algos. Visa tai reikia įskaičiuoti į kainą.

– O jei tų visų išlaidų nepadengi, pardavęs prekes? – pasiteiravo Einius – Kas tada?

Ben Erachas palingavo galva ir blausiai nusišypsojo:

– Tik pradėjai prekijo mokslus, o jau nori atsakymo į sunkiausią klausimą, – nusišypsojo jis. – Apie tai pakalbėsime, kai būsime baigę šią kelionę. Net ir kalbėti nereikės. Suskaičiuo-

sim, kiek mums liko, ir atsakymas bus aiškus. O kol kas reikia nusigauti iki Rygos ir kuo pigiau persikelti per Dauguvą.

Ką gi, pakako ir tokio atsakymo. Einius ir pats neblogai suvokė kelionės pavojus, nes buvo lankęsis ir Žiemgaloj, ir Ordino žemėse, tačiau tai nei kiek netemdė jo pakilios nuotaikos. Viskas jam dabar buvo įdomu, o pažvelgęs į šalia vežimų risnojančius savo žirgus, jau skaičiavo mintyse, kiek galės uždirbti, pardavęs juos Rygoje. Reikia pasakyti, kad po kiekvieno perskaičiavimo uždarbis augo kaip ant mielių. Neperdaug jis kreipė dėmesio ir į ben Eracho paniurusį veidą. Suprato, jog čia lėmė ne tiek Žiemgalos girių pavojai, kiek mintis, jog su kiekvienu ratų sugirgždėjimu jie tolo nuo Ventėje pasilikusios Jundos. Kai ben Erachas užuominomis ir drovėdamasis ėmė klausinėti apie Jundą, jis atsakinėjo gana atvirai, bet kažin ar tie pasakojimai Anapui patiko. Einiui Junda buvo atšiauroka vyriausioji sesuo, ir tiek. Tai užplodavo per sėdimąją, jei jos neklausė, tai motinos liepta upelyje ištrinkdavo jam galvą taip aršiai, kad, atrodė, ir ausų neliks... Vėliau, kai jis ūgtelėjo, mėgdavo parodyti, kad ji ir stipresnė, ir greitesnė už Einių. Tiesa, dėl to, kad ji taikliau šaudo, jis perdaug nesikrimto. Junda taikliau šaudė už visus.

– Man atrodo, tu jos nepažįsti... – pasakė Ben Erachas antrosios kelionės dienos gale. – Ji daug švelnesnė, negu kad tu pasakoji.

– Junda? Jos ranka kietesnė už kalvio.

– Ai, ne... Tai netiesa... – Ir taip tamsokas ben Eracho veidas dar patamsėjo. – Kaip gaila, kad moku tik keletą žodžių jūsų kalba. Būčiau išvertęs, kaip vienas persų poetas ją apdainavo... Persai – tai tokia tauta, – pridėjo jis, suvokęs, kad Einius nesusigaudo. – Gyvena toli...Už jūrų ir dykumų...

– Jei toli, tai kaip galėjo apdainuoti mūsų Jundą?

Gal pirmą kartą po iškeliavimo ben Erachas šyptelėjo. Tačiau šypsnys buvo liūdnas.

– Pasirodo, kad galėjo. Jo vardas – Chajamas... Jis ją geriau pažinojo, negu tu.

– Baisi kupeta... – sumurmėjo panosėje Einius. – Pažinojo... Tai jis jau ten nebegyvena?

– Jau penkios dešimtys metų, kaip miręs. Bet dainavo apie

gražiausią iš moterų... Vadinasi, ją pažinojo. Apie ką kitą jis dar galėjo dainuoti?.. – Einius suraukė antakius, stengdamasis visa tai suprasti, o ben Eracho liūdnas šypsnys išblėso. – Gerai, pamiršk, ką sakiau. Rytoj prijosime Dauguvą. Tada ir pamatysim, ko šįkart reikės daugiau. Duoklės ar kyšio... Tai bent supranti?

– Manau, kad taip, – rimtai linktelėjo Einius. – O gal, jei duotumėm kyšį, pasisektų sumažinti duoklę?

– Ak, štai kaip sumąstei... Pirmą pamoką, atrodo, būsi išmokęs...

– O jei duotumėm gerą kyšį, didelį kyšį, tai gal duoklės nereikėtų išvis?..

– Būna ir taip... – sutiko ben Erachas. – Tačiau, deja, neretai tai atsieina brangiau.

❖

Per Dauguvą galima persikelti keliose vietose, tačiau su vežimais ir tokia kaimene žirgų patogiausia perkėla buvo netoli Aseradės pilies. Ben Erachas ją pasirinko dar ir todėl, kad ten duoklę rinko iš pilies atsiųsti pareigūnai. Kelto prieplaukas galėjai apžvelgti tiesiai nuo Aseradės pilies sienų, tad nors pareigūnai kyšių ir neatsisakydavo, juos imdavo vogčiomis ir su saiku, kadangi pats komtūras iš pilies lango galėjo užmesti akį į tai, kas vyksta prie upės. Be to, kartą ten sumokėjęs, gaudavai žymenį, kuris saugojo nuo kitų Ordino duoklių rinkėjų iki pat Rygos. Tai vertino ir kiti keliauninkai, tad neretai ši perkėla būdavo ganėtinai prigrūsta. Tačiau kai šįkart, išvydę tolumoje dunksančius Aseradės pilies bokštus, jie nusileido stačiu keliuku su vežimais nuo skardžio prie Dauguvos, juos pasitiko tik daugelio arklių kanopų ištrypta krantinė. Prieplaukoje prie kelto vežimų visai nesimatė, net ir prie abiejų Dauguvos pakrantėje stovinčių smuklių, galima sakyti, buvo tuščia. Prie didesniosios, kurioje šeimininkavo vokietis iš Rygos, tesimatė trys plačių strėnų arkliai, kokie labiau tinka sunkiems vežimams tempti, o ne jojimui. Prie mažesniosios, šiaudais dengtos smuklės, kurioje paprastai gerdavo alų praplaukiančių vytinių ir barkų upeiviai, keletas vištų ir nušiuręs gaidys lesinėjo avižas, išbyrėjusias iš anksčiau čia sto-

vėjusių arklių abrakinių. Ben Erachas nustebęs apsidairė. Už plačių Dauguvos vandenų kilo iš pilkų lauko akmenų sumūrytos Aseradės pilies sienos, prie pat sienų šliejosi prieplauka, bet ir ten nesimatė jokio judėjimo. Patys keltai buvo šitoje Dauguvos pusėje. Vienas pusiau užtrauktas ant kranto, o kitas plūduriavo greta karklais surištų rąstų plausto, kuris atstojo prieplauką. Šalia kėpsojo švendrėm dengta pašiūrė, teikusi šiokią tokią pastogę liūčiai užklupus. Tylą sudrumstė tik nuo skardžio nusileidusi jų žirgų kaimenė. Dunksėdami kanopomis per kietą prieplaukos molį, garsiai žvengdami jie puolė prie vandens atsigerti. Tik tada iš pašiūrės pasirodė plačiapetis barzdotas vyras. Prilaikydamas viena ranka smunkančias kelnes, o kita trindamas akis jis neskubėdamas žingsniavo jų pusėn.

– Ei! Kiek reikės laukti? – nekantravo ben Erachas. – O kur Ordino duoklininkai? Ar jie smuklėje, ar prigulė pokaičio?.. O gal tyko mūsų kitoje pusėje?

Keltininkas truktelėjo virve suveržtas apsmukusias kelnes, pasikasė vėjo ištaršytą barzdą ir smagiai sukikeno, iššiepdamas stiprius, baltus dantis. Jis jau spėjo įvertinti apdulkėjusią, bet aiškiai geros kokybės keleivių aprangą, suskaičiuoti upėn subridusius žirgus ir, greitomis primetęs, kiek nuplėš už perkėlimą, suprato, jog ši diena nebus praleista veltui, pinigų pakaks ir šeimai, ir ne vienam kaušui alaus.

– Tie smuklėje – tai ne Ordinas, *mein Herr*[1], – tarė jis, nuodugniai kasydamas barzdą. Matyt, ieškojo giliai pasislėpusios utėlės. – Ir kitame krante jų nerasite.

– Nerasiu? – nustebo ben Erachas. – Tai kur gi jie?

– Egi kur? Išsidangino. Ko gero, net į Kuoknesę, – ranka mostelėjo prieš srovę keltininkas. – O tie, kur smuklėje, iš dar toliau. Su rygatu atkeliavo. Sako, anas čia dabar tvarką darys.

– Kas?

– Nagi rygatas. Toks nuo popiežiaus...

– Rygatas? Jo vardas toks? Nesuprantu.

– Kad ir aš nelabai, mein Herr. Bet vienas toks rygatas čia ir anksčiau yra buvęs... – Keltininkas liovėsi kasęs barzdą ir stipriai suraukė kaktą, nes galvoti jam sekėsi sunkiai. – Atme-

[1] Mano pone (Vok.)

nat, be abejo. Buvo atsiųstas tvarkos daryti. Iš tos ten, pala... Nagi iš Romos! Taip, tikrai taip! Rygatas iš Romos!

– Iš Romos! Tai gal nori sakyti, legatas? – pagaliau suprato ben Erachas. – Popiežius vėl atsiuntė Vilhelmą iš Modenos?

– Kaip sykis! Iš Romos, – patenkintas pritarė keltininkas ir, kadangi galvos varginti nebereikėjo, vėl aršiai ėmė kasytis nieztančią pasmakrę. – Ar legatas, ar rygatas, ar špygatas. Tik kad vardas jo tai tikrai ne Helmas.

– Ne Vilhelmas... Vadinasi, paskyrė naują legatą. Bet kodėl nėra Ordino duoklininkų? – Ben Erachas suraukė kaktą ir pažvelgė į Aseradės pilies pusę, tarsi ten galėjo rasti atsakymą. Tačiau pilies niurūs mūrai nebyliai dunksojo už Dauguvos, o pati upė plaukė ramiai, bangelės vos virpino vandens paviršių.

– Legatas – savo ruožtu. Tačiau pilis juk Ordino... O man pasigirdo, lyg ir sakei, jog Ordinas iš čia išsidangino?

– Būtent taip. Prieš dvi dienas taip ir padarė. Surūgę nelyg velnio išperos. Išsidangino iš pilies, o atsikraustė to rygato žmonės... Va, pasidžiaukit, kokiais žirgais joja.

Anapas dirstelėjo į prie didžiosios smuklės durų pririštus plačių strėnų arklius ir netikėdamas papurtė galvą. Ordinas išsikraustė iš pilies...

Einius, beveik nesuprato keltininko šniaukrojančios vokiečių kalbos, bet suvokė, kad kažkas čia ne taip, kaip turėjo būti.

– Ar kas nutiko? – paklausė jis. – Kainuos daugiau?

Ben Erachas trūktelėjo pečiais. Jis atrodė susirūpinęs.

– Nežinia... Pasikeitimai kažkokie.

– Pasikeitimai? Ar į blogą pusę?

– Pamatysim. Bet pirkliui pasikeitimai retai būna į gerą.

– Tai ar kels mus?..

– *Ah, mein junger Herr...*[2] – Keltininkas vėl pasitaisė smunkančias kelnes. – Ar Brėdikis kels jus? O Dauguva – ar teka? Didijį keltą sulopiau vakar, du bernai yra. Žinoma, kad kelsiu...

Prie didelės valties išties jau triūsė du, matyt, iš tos pačios pašiūrės išlindę vyrai. Vienas įbridęs stūmė ją arčiau kranto, o kitas klojo lentas, uždengdamas spragą tarp valties denio ir plausto, kuris atstojo prieplauką.

[2] Ak, mano jaunasis pone... (Vok.)

– Va matot, – patenkintas mostelėjo keltininkas. – Pas kitus arkliai baidosi, sunkiai į valtį suvarysi. O mano toks platus keltas, kad jie galvoja, jog tai tiltas. Ir turėklai kokie stiprūs!

– Na taip... – burbtelėjo ben Erachas ir, nusivožęs kepuraitę, pasikasė pakaušį. – Sakykim, kad yra, kaip aiškinai. Aseradės pilį Ordinas perleido legato žmonėms. Bet kodėl?

– Ne Ordinas perleido, o rygatas juos išvarė, *mein Herr*... Keikėsi tie Ordino šunsnukiai baisiausiai.

– Tai ar daug jų buvo, tų legato vyrų?

– Kad ne...

– Nieko nesuprantu. O kas renka duokles?

Keltininkas patenkintas sukikeno. Jis priėjo artyn ir, tarsi išduotų baisią paslaptį, pasilenkė prie ben Eracho. Nuo jo trenkė prarūgusiu alumi.

– O čia tai ir gražiausia, *mein Herr*. Čia tai gražiausia! Kai tie Ordino šunuodegiai iškeliavo, tai kol kas niekas duoklių ir nerenka.

– Nerenka?! – vėl apstulbo ben Erachas.

– Nerenka. Nebent man duotumėt.

Ben Erachas pakraipė galvą. Buvo akivaizdu, kad čia ne kažkokie dideli pasikeitimai įvyko, o sutriko visa tvarka.

– Primokėt man tai tikrai vertėtų, *mein Herr*, – jau tiesiai pareikalavo keltininkas. – Už geras žinias.

Anapas atsiduso. Neatrodė, jog jį labai nudžiugino ši gera žinia. Jo veidas atrodė veikiau susirūpinęs.

– Na, jei kitoje pusėje tikrai nerinks, tai kaušui alaus pridėsiu... – sutiko jis.

– Kas čia vyksta? – sunerimo Einius.

– Kad aš žinočiau... Vos tau išdėsčiau pamoką, jaunasis bičiuli, kai atsirado kažkokios neaiškios išimtys. Sako, kad šį kartą duoklių nebus.

– Nebus duoklių? Tai sutaupysim.

– Taip nebūna, – tvirtai tarė ben Erachas. – Duoklę vistiek teks užmokėti. Ko gero, net didesnę. Išimtys būna laikinos, o taisyklės lieka.

❖

Prireikė net keturių plačiadugnės valties kelionių į dešinįjį krantą, tačiau keltininkai darbavosi uoliai, ir neilgai trukus vežimai su prekėmis bei kaimenė žirgų jau buvo už Dauguvos. Išskyrus tris, į priešingą upės pusę besikeliančius, keistokai apsirengusius ginkluotus raitelius, jie ir dešiniajame krante nieko nesutiko. Ben Erachas persikėlė per upę su pirmuoju keltu, tad turėjo progos bei laiko su jais pasikalbėti. Raiteliai aiškiai susidomėjo per upę keliama kaimene. Apžiūrinėdami žirgus kraipė galvas ir tarpusavyje juos aptarinėjo kažkokia, bent Einiui nesuprantama šnekta, kurioje tarsi ir maišėsi atskiri vokiški žodžiai. Žirgais jie akivaizdžiai žavėjosi, nes, palyginus su jų prakauliais, labiau arimui nei jojimui tinkamais arkliais, šie vešliose Žemaitijos ganyklose užauginti žirgai atrodė išties puikiai. Pliktelėjęs raudonžandis jų vyresnysis, prirėmęs ben Erachą prie kelto turėklo, įkyriai kamantinėjo, iš kur jie tokius žirgus vedasi. Tas bandė juokais nuleisti klausimą, aiškindamas, jog tai pirklio paslaptis, kurios taip pigiai negalima išduoti. Tačiau raudonžandis, atrodo, juokų nesuprato. Jis purtė galvą ir išdidžiai aiškino ben Erachui, jog nuo šiol Livonijoje turėti paslapčių nepatartina. Bent jau nuo Jo šventenybės Romos popiežiaus atsiųstų, jo šviesybei legatui Baldvinui tarnaujančių žmonių...

Einius iš pradžių manė, kad tai duokles renkantys pareigūnai, tačiau nesulaukęs, kad ben Erachas įbruktų jiems kapšą su sidabriniais, nutarė, jog tai paprasti keliautojai. Jį džiugino, kad keltininkas sakė tiesą, ir kitame upės krante jų taip pat niekas iš greta dunksančios Aseradės pilies nepasitiko. Na ir keltininkas ne taip jau daug nuo jų nulupo. Taigi būsimasis pelnas Einiaus mintyse dar paaugo. Pagaliau atplaukė ketvirtasis keltas su paskutiniu vežimu, ir jie nedelsdami tęsė kelionę. Vos Aseradės bokštus uždengė Dauguvos pakrantėje augantys uosiai, Einius žvaliai prijojo prie Anapo ir paklausė, kiek jie dabar bus laimėję. Tačiau Anapas anaiptol nerodė džiaugsmo.

– Čia dedasi nesuprantami dalykai. Kaip Ordinas galėjo perleisti pilį tiems atėjūnams? O kad nerenka duoklių, tai nesidžiauk. Tai rodo tik viena – jog čia įsigalėjo betvarkė.

– Bet juk tas nusmuktkelnis sakė, kad kažkas atvažiavo tvarkos daryti... Kaip jis vadinasi? Rygatas berods.

– Ai, tas, kaip tu sakai, nusmuktkelnis tiesiog nesusigaudo. Krikščionių vyriausiojo žynio pasiuntinys vadinasi "legatas". Toks čia ir atsiųstas. Bet šį kartą tas legatas, atrodo, atvyko su labai dideliais įgaliojimais. O žynių vyresnysis vadinasi popiežius. Jis gyvena toli, Romos mieste.

– Ne Rygoje? – nusistebėjo Einius. – Maniau, kad Rygoje.

– Ne, Rygos žynys vadinasi "vyskupas". Jis pavaldus tam popiežiui, – toliau kantriai aiškino Anapas. – Tiesą sakant, ir Ordinas turėtų būti pavaldus popiežiui, bet matai, jei kas turi rankoje kalaviją, tuoj pradeda galvoti, kad jam viskas galima... Tie fryzai, kuriuos sutikome prie kelto, atvyko kartu su naujuoju legatu. Keisčiausia, kad jie kalbėjo taip, tarsi ruoštųsi su Ordinu kariauti. Nieko nesuprantu...

– Fryzai?

– Na, jie beveik kaip teutonai. Nors ne visai... Fryzai buvo ir tie, prie kelto. Bet atrodo, kad jų čia atvyko daug...

– Tai gal jie atvyko rinkti duoklės?

– Galas žino, ką jie darys... Gal rinks ir duokles. Bent jau gyrėsi, kad dabar viskam galios turi, – susimąstes svarstė ben Erachas. – Mat tas naujasis legatas iš Fryzijos. Jis atplukdė kone visą kariuomenę iš savo krašto. To negana, gyrėsi, kad dabar jau visa Livonija bus jų. Atseit popiežius visą valdžią į legato rankas perdavė. To legato vardas – Baldvinas. Nesuprantu...

Ben Erachas taip susikrimto, kad visą dieną nė karto neužsiminė Einiui apie Jundą. Jojo keliu išsidriekusios vilkstinės priekyje ar gale ir, vos pasitaikydavo proga, klausinėjo negausius pakeleivingus. Dauguma jų kalbėjo nenoriai, o vietiniai kaimiečiai latgaliai ar lybiai suvis nebuvo linkę atvirauti su svetimšaliais pirkliais. "Jei vienas teutonas kitą suryt nori, tai kas man darbo..." – atšovė su sūnum iš Rygos jojantis, gana turtingai apsirengęs lybis. Jis leidosi trumpam į kalbas, nes jo šešiolikmetį sūnų tiesiog pakerėjo žirgų kaimenė. Abu lybiai nulipo nuo savo kaimiškų arkliukų ir pasitraukė į šalikelę, ir jaunuolis akis išpūtęs spoksojo į vieną už kitą gražesnius ristūnus. Ben Erachas, nutvėręs už pavadžio trimetį laibų kojų šyvį, privedė prie jaunojo lyvio ir leido jam paglostyti žvilgančio plauko kaklą. "Iš Žemaitijos... – paaiškino jis tėvui, nes pasirodė, kad sūnus vo-

kiškai nemokėjo nė žodžio. – Manom parduoti Rygoje. Bet ten dabar, atrodo, keisti dalykai darosi." Tėvas vokiškai kalbėjo visai pakenčiamai, nors apie pačius vokiečius buvo prastos nuomonės. "Tų teutonų dar daugiau į Rygą suplaukė. Kad jie prasmegtų visi..." – nusispjovė į pakelės žolę lybis.

Pragirgždėjo antrasis vilkstinės vežimas ir lybis įsakmiai pamojo sūnui: pakaks spoksoti, metas sėsti ant savo pavargusių arkliukų. Ben Erachas pabandė dar kažko paklausti, tačiau lybis papurtė galvą ir užsliuogė ant savo kumelės.

– Tegu jie skradžiai žemę prasmenga, – pakartojo niūriai. – Jei vėl būsi Žemaitijoj, pasakyk, kad mums reikia jų karių teutonams mušti, o ne jų žirgų...

Kokias dvi mylias po to ben Erachas jojo visai tylėdamas. Kelias pagerėjo, daugėjo ir prasilenkiančių su vilkstine žmonių, tačiau ben Erachas jų nebeklausinėjo. Jau saulė krypo vakarop, kai toli už padūmavusių laukų pasirodė keli tamsūs išlindę virš akiračio tamsūs brūkšniai. Ben Erachas nusliuogė nuo savo pavargusio žirgo ir pamojo Einiui, kad šis taip pat nuliptų.

– Ten Ryga, – tarė jis. – Bet prieš jojant į Rygą pats metas tau išklausyti antrą pirklystės pamoką...

❖

Antroji pamoka Einių kiek nuvylė. Panašią pamoką kadaise jam jau buvo davusi ir jo motina Medeina. Jis tada buvo gal septynerių ir trainiojosi virtuvėje, nes broliai buvo išjoję pamedžioti ir jo nepasiėmė. Užsispyrė, kad nori padėti virėjai, ir ta, bandydama juo atsikratyti, leido jam nunešti puodynę ką tik nugriebtos grietinės į rūsį. Kaip ne kartą jam jau buvo pasitaikę, jis paslydo ir grietinė išsitaškė po visą didelės virtuvės aslą. Tą vakarą teko valgyti sklindžius be grietinės, ir Junda jam už žioplumą skaudžiai nusuko ausį. Einius sėdėjo susikūprinęs prie stalo, prispaudęs delnu peršinčią ausį ir stengėsi neapsižliumbti.

– Nenusimink, sūnau, – paguodė jį motina. – Iš visko gali būt naudos.

– Naudos, kad tas žioplys visą grietinę ištaškė? – įsiterpė Junda.

– Iš nelaimės galima pasimokyti. Taip ateityje išvengsi dar didesnės.

– Tai kad aš ir pats žinau, kad nereikia skubėti, nes galima paslysti, – kramtydamas sausą sklindį numykė Einius.

– Žinai. Ir matai, kad paslyst vis tiek pasitaiko, – tęsė Medeina. – Pasitaikys ir ateityje. Pamoka yra kita, o būtent – nepilk visos grietinės į vieną puodynę...

Todėl dabar, kai ben Erachas pasakė iš esmės tą patį, Einiaus atmintyje iš karto nuaidėjo motinos žodžiai. Nors pirklys kalbėjo ir ne apie grietinę, o apie jų žirgus.

– Įsidėmėk, pamoka yra tokia, – pradėjo ben Erachas. – Nekišk visų savo dirhemų į vieną maišą.

– Dirhemų?

– Tai toks pinigas Arabijos kraštuose. O aš turiu omenyje mūsų turtą. Žirgus.

Einius atsigręžė į juos sekančią kelių dešimčių žirgų kaimenę. Mažumėlę pavargę, jie kantriai risnojo kanopų suplūktu Rygos keliu. Einius laukė, ką dar pasakys ben Erachas, tačiau šis tik po kurio laiko mostelėjo tolimų bokštų pusėn:

– Ten maišas, supranti? Aukštos sienos, aklinai uždaromi vartai... Jei suvarysim visus savo žirgus Rygon, jie užveria vartus, ir mes kaip maiše. Visus galime prarasti...

– Prarasti? – nustėro Einius. – Kaip mes galėtumėm juos prarasti?

– Ai, visai paprastai. Panašu, kad gali kilti didelė sumaištis, gal net, neduokdie, karas. O kai karas, tai pats žinai, tie, kas turi galią, nesismulkina. Pasiima, ko jiems reikia. O žirgų kare visada reikia... Kare labiausiai ir reikia žirgų.

– Bet juk dabar taika... Net žiemgaliai su teutonais taiką sudarė. Ar jau baigėsi?

Ben Erachas kilstelėjo nuo kelio dulkių papilkėjusią siuvinėtą kepuraitę ir pasikasė pakaušį. Kad karas būtų su žiemgaliais ar kuršiais, jo nuomone, dar nebūtų taip blogai, nes ir Ryga ir Ordinas prie tokių karų pripratę. Net ir taisyklių šiokių tokių esama, kad per tuos karus gyventi galėtum ir prekyba nesustotų. Bet čia gali būt blogiau. Jei Ordinas pradėtų priešintis tiems atvykusiams fryzams ir Popiežiaus legatui, būtų nežinia kas. O

negi Ordinas nusileis? Tie, kas turi kalaviją ir pripratę juo naudotis, lengvai nepasiduoda. Taigi, pirklystės taisyklės reikalauja viso savo turto nekišti pavojui į nasrus. Reikia jį padalinti ir kiek įmanoma apsaugoti. Jei Rygoje prasidės kokia makalynė, jie blogiausiu atveju praras tik dalį to, ką turi.

– Suprantu. Reikia apsidrausti, idant netektų valgyti sausų sklindžių... – pritarė Einius ir pasikasė ausį. Kažkodėl ta staiga ėmė tvinkčioti.

– Sklindžių? – Ben Erachas įtariai pažvelgė į jaunąjį dalininką. – Aš tave pirklystės taisyklių mokinu, o tu apie sklindžius.

– Mano motina panašiai kalbėjo mokydama atsargumo, – paaiškino Einius. – Atseit, nereikia visos grietinės pilti į vieną puodynę.

– Grietinės?

– Na taip. Jei sudaužysi puodynę, sklindžiai liks sausi.

– Į vieną puodynę! Aha! – Ben Erachas pritariančiai palingavo galvą. – Teisingai. Labai teisingai. Tavo motina gudri moteris.

– Ne gudri. Išmintinga.

– Tiesa. Ir kokias dukras pagimdė!.. – Ben Erachas ilgesingai atsiduso. – Klausyk, ar tavo sesuo Junda irgi tokia gudri kaip motina?

– Ar gudri, ar išmintinga, nesupaisysi. Bet ranką turi sunkią... – nenoriai atsakė Einius. – Tai ką mes darysim su žirgais?

Pasirodė jog Ben Erachas jau viską buvo nuodugniai apgalvojęs. Vieno iš jo pasamdytų vyrų tėvai gyveno netolimam Kraitenės kaime. Kaimas nuošalus, netoli jo – gūdi giria ir plačios Dauguvos slėnio pievos. Žirgai ras ganiavos, o reikalui prispyrus ir prieglobstį nuo godžių akių turės. Taigi, ten reikia paslėpti didžiumą geriausių žirgų ir vieną jų vežimų su brangiausiomis prekėmis. O jie patys apsižvalgysią Rygoje, patikrinsią, ar pakankamai saugu, ir sužinosią, kokios dabar gerų ristūnų kainos.

– Taip bus pasielgta pagal pirklystės taisykles,– baigė pamoką ben Erachas.

– Ir mano motinos... – pridūrė Einius.

– Teisingai. Ir tavo motinos, – palenkė galvą pirklys.

5
RYGOJE

aikydamiesi pirklystės taisyklių bei motinos Medeinos pamokymų, jie į Rygą pro Švento Jurgio vartus įjojo tyliai ir kukliai. Be savų jojamų jie vedėsi tik keturis žirgus iš Žemaitijos ir tai ne geriausius. Sekė juos ir pustuštis vežimas pakrautas vašku bei dalimi kailių – mat didžiuma vertingesnių prekių irgi buvo palikta Kraitenės kaime.

Einių Rygos miestas tiesiog apstulbino. Tiesa, daug buvo apie Rygą iš Uvio girdėjęs, tačiau vienas dalykas klausytis, o kitas – išvysti savo akimis. Jau vien miesto sienos ir bokštai ko verti! Nors Einius per savo trumpą gyvenimą jau buvo spėjęs pamatyti ir Pskovo, ir Polocko miesto sienas*, tačiau Rygos gynybiniai įtvirtinimai jį tiesiog pribloškė. Vyskupas Albertas, parinkdamas miestui vietą, aiškiai vadovavosi savo, kaip kario, patirtimi. Iš vienos pusės miestą juosė Rygos upė, iš kitos plačiais savo vandenimis gynė Dauguva. Likusį sausumos ruožą kirto platus, vandens sklidinas griovys, tad, norint patekti į Rygą, reikėjo perjoti tiltus, ir Einius tuoj įvertino, kad jie buvo pritaikyti gynybai, o rimtam pavojui gresiant galėjo būti nesunkiai sudeginti. Už upių ir griovio miestas buvo apjuostas sumūryta iš plytų ir klinčių siena, o ten, kur ji keitė kryptį, stūksojo galingi bokštai.

---

*Apie Einiaus nuotykius rusų žemėse skaitykite Skomanto knygose "Polocko ranka" ir "Šarvai Naugardo kunigaikščiui".

Juo labiau artėjo prie Rygos pirkliai, tuo siena atrodė aukštesnė. Jos viršų galėjo pasiekti tik keturi sulipę vieni kitiems ant pečių vyrai, taigi ir puolimui skirtos kopėčios turėtų būti atitinkamai ilgos. Prajojus tiltus ir galingo vartų bokšto angą, Einius įdėmiai apžiūrėjo sieną ir iš miesto pusės. Nieko paguodžiančio jis ir čia nepamatė. Sienos storis siekė gerus du žingsnius. Ji pati buvo dviejų aukštų. Apatinį sudarė trijų vyrų aukščio arkos, o virš jų buvo įrengta pakyla kariams. Žmogaus pečių aukštyje virš pakylos sienoje buvo siauri plyšiai stebėjimui ir šaudymui. Virš jų – nuožulnus stogas, saugojęs karius iš viršaus. Taigi net ir užkopęs ant sienos dar nepasiektum gynėjų, tektų ardyti tą stogą, o tuo tarpu būtum gyvas taikinys šauliams, glūdintiems bokštuose...

Nors jų kelionės tikslas šį kartą buvo kitas, Einius prisiminė tiek kartų girdėtus brolių ir jų bendražygių pasakojimus apie teutonų tvirtoves, kurias pulti ir sunku, ir nuostolinga. Dabar, matydamas tokią tvirtovę iš arti, vaikinas tegalėjo lūpas iš apmaudo kandžioti. Širdį maudė, kad lybiai, kuršiai ir žiemgaliai, o paskui ir žemaičiai, leido vokiečiams beveik nekliudomiems susisukti tokį akmeninį lizdą. Niekur nedingsi, ir žemaičių kaltės būta. Štai kad ir jo paties senelis Žvelgotė. Vokiečiai tada buvo tik pradėję tvirtinti Rygą, o senelis ne tik nepadėjo žiemgaliams ją pulti, bet išsirengė į žygį prieš igaunius. Gal už tai dievai taip ir lėmė, kad jis prarado savo galvą ir didelę dalį kariaunos...

Tada gal dar būtų buvę įmanoma teutonus iš čia išrūkyti... O dabar? Bent Einiui, nors jis ir nelabai išmanė karinius reikalus, atrodė, kad tai – beviltiška. Kiek reikėtų paaukoti žmonių vien tam, kad pavyktų perkopti sieną ir prasibrauti pro tuos didelius vartų bokštus! Bet ir juos įveikęs, dar nebūtum galėjęs pergalę švęsti. Miesto viduje stūksojo atskiromis gynybinėmis sienomis apjuostos Ordino ir Rygos vyskupo pilys. Ir kokia galybė žmonių čia susitelkę...

Einius žvalgėsi nustebęs į žmonių knibždėlyną, kuris juos apsupo vos prajojus vartus. Gatvės grindiniu dardėjo aukštaračiai vežimai, jojo ginkluoti raiteliai, skubėjo savo reikalais miestiečiai. O namų namų – nelyg medžių girios tankumyne! Dauguma jų – mediniai, nors matėsi keletas ir sumūrytų iš akmenų

bei plytų. Akivaizdu, jog tokioj namų grūstyje tykojo ir gaisro pavojus. Jie prajojo apanglėjusių balkių sąvartyną, kur, matyt, neseniai stovėta namo. Keli murzini vaikigaliai kapstėsi nuodėguliuose, bet netoli sudegusio namo jau buvo renčiamas kitas, net didesnis. Už jo dailidžių kirviai pokšėjo jau beveik užbaigtame dviaukštyje. Daugelyje namų gyventi buvo skirtas antrasis aukštas, o pirmasis – prekybai arba kokiai dirbtuvei.

– Va, matai... Ten jų visa šutvė, – galvos mostu parodė ben Erachas būrelį ginkluotų vyrų, kurie stoviniavo viename skersgatvyje. Net Einiaus nepratusi akis pastebėjo, jog jie skiriasi nuo miestiečių savo apranga ir net išvaizda. Didžiuma jų buvo kresni, plačiaveidžiai, keli – raudonais kaip ugnis plaukais. Jų rūbai irgi skyrėsi nuo rygiečių.

– Jie to legato?

Ben Erachas palingavo galvą. Bejojant toliau jie prasilenkė dar su dviem būriais. Ginkluoti legato vyrai elgėsi įžūliai, garsiai rėkavo tarsi vokiška, bet ne visai tokia kalba. Iš kelio nesitraukė, tad teko juos atsargiai apjoti kuo didesniu lanku. Einius pastebėjo, kad panašiai elgiasi ir Rygos miestiečiai.

– Kuopis mums išdėstys, kas čia vyksta,– burbtelėjo ben Erachas, kramtydamas apatinę lūpą. Jis nebuvo pratęs nuolaidžiauti tokiems prasčiokams. – Jo užeiga jau netoli. Va matai ten, ta iškaba su lokiu...

❖

Lybio Kuopio užeiga buvo pačiame Šv. Luko gatvės gale visai greta Jokūbo vartų. Jau iš toli matėsi iškaba, vaizduojanti gauruotą, nuleidusį galvą lokį, o virš lokio galvos juodomis kampuotomis raidėmis buvo užrašyta *"Zum Bären"*. Ben Erachas pažinojo Kuopį iš savo ankstesnių apsilankymų Rygoje. Patiko jam čia, nes vokiečiai smuklininkai į atvykstančius svetimšalius pirklius žvelgdavo įtariai ir net kainą pakeldavo, o Kuopis buvo lybis ir vokiečiams nepataikavo. Kaip Einius vėliau sužinojo, Kuopio tėvai valdė plotą žemės šalia pirmųjų Rygos mūrų, o kadangi suskubo laiku apsikrikštyti, tai vyskupas Albertas žemės neatėmė. Kai Ryga išsiplėtė ir buvo pastatyta antro-

ji, toliau siekianti gynybinė siena, dalis Kuopių valdos pateko į išplatėjusį miestą. Kuopio tėvai pastatė joje kelis namus, o atvykęs iš Liubeko pirklys vieną jų išsinuomavo ir įrengė užeigą, pavadindamas ją *"Zum Bären"*, nes manė, jog šitaip privilios medžioti mėgstančius kilminguosius. Tiesą sakant, kilmingiesiems užeiga buvo per nuošali ir nepakankamai prašmatni, tad teko tenkintis kuklesniais svečiais. Kai liubekietis numirė, Kuopiai užeigą perdavė savo sūnui. Šis buvo stebėtinai aukštas vyras, ir kadangi vokiečių dailidės duris įstatė savo ūgiui, Kuopiui teko nuolat lankstytis. Ilgainiui jis net įsigijo kuprelę ir vaikščiojo panarinęs galvą. Atrodė, tarsi jis būtų amžinai nuliūdęs.

– Oi–oi–oi, čia dedasi negeri dalykai... – pasiguodė jis, kai ben Erachas paklausė, kas vyksta mieste, ir nutaisė dar liūdnesnę veido išraišką negu paprastai. – Negerų negeriausi. Atplaukė toks vienuolis, kuris sakosi, esą jį siuntė popiežius. Gal ir siuntė, nors žmonės visaip kalba. Jo vardas Baldvinas iš Alnos, ir jis kelia baisų baisiausią sumaištį.

– Na, bet prie legatų jūs, berods, pripratę...

– Prie tikrų legatų – tai taip. Popiežius jau buvo atsiuntęs legatą prieš kelerius metus, kai dar amžiną atilsį vyskupas Albertas buvo gyvas. Bet tai buvo visai kitas reikalas. Tas buvo vyskupas iš Modenos miesto ir kilmingų kilmingiausias. Net jo brolėnas mano užeigoje buvo apsistojęs. Labai jau šaunus ponas...– Visad liūdną Kuopio veidą trumpam nušvietė išdidus šypsnys. – Galėjo apsistoti bet kur, bet apsistojo pas mane! Ne pas kokius vokiečius...

– O ar šito legato žmonės yra pas tave apsistoję?

Kuopis susiraukė, jo veidan grįžo įprastas liūdesys.

– Ne. Ir kažin ar aš priimčiau. Kažkokie skarmaliai!.. Ir ko čia stebėtis, jei pats jų viršininkas Baldvinas atrodo kaip vos žagrę palikęs kaimietis. O su vyskupu iš Modenos buvo atkeliavę tikrų tikriausi ponai. Gražu buvo pažiūrėti. Su šituo – visi ginkluoti iki dantų. Tarsi galvažudžių gauja. Elgiasi taip, lyg čia viskas jiems priklausytų. Turbūt jau matėt mieste. Ordino kariai net bijo į gatvę išeiti. Kas bus – neaišku...

– Jo vyrų matėme, – patvirtino ben Erachas. – Ir ne tik

mieste. Bet, Kuopi, nejaugi tau Ordino pagailo?

Kuopis dar žemiau panarino galvą.

– Kur jau... Negaila! Tegu jie visi tiesiai į pragarą nugarma. Bet jei bus sumaištis, kas pirmas nukentės? Mes, lybiai. Mums visada kliūna pirmiesiems. Kad bent žinotum žmogus, kurią pusę pasirinkti. O dabar neaiškų neaiškiausia. Ordino pasipūtėliai nekenčia naujo legato, skleidžia gandus, kad jis netikras. Mat tas Baldvinas sakosi turįs raštus iš paties popiežiaus, esą jam priklauso visos žemės. Ordinas, žinoma, teprasmenga, bet nepatenkinti ir mūsų miesto ponai. Mat pagal Popiežiaus raštus ir jie dalies netenka. O naujasis vyskupas Mikalojus suvis nežinia ką galvoja, su kuo jis – neaišku. Aš tai sakau, tegul pirma vokiečiai patys išsiaiškina, kas kam gerklę perkrims, o mes jau geriau palauksim ir pažiūrėsim, kur tos skiedros krenta...

– Manding teisingai elgies... – pritarė jam pirklys, užsisakydamas sau ir Einiui vakarienę. Po ilgos dienos ir varginančio jojimo reikėjo bent padoriai pavalgyti. Ben Erachui patiko geras lybio maistas ir čia apsistojantys žmonės. Daugiausiai jų buvo iš vietinių genčių. Ben Erachas jau patyrė, jog iš naujakrikštų galėjai daugiau sužinoti, nei iš įtariai į "saracėnų" pirklį žvairuojančių vokiečių. Liežuvį nudilinsi, įrodinėdamas tiems teutonams, kad joks tu ne saracėnas, tačiau nieko nepakeisi. Karaimas jau buvo su tokia savo padėtim apsipratęs ir perdaug nesivargindavo aiškinti. Jo prekės kalbėjo pačios už save, o pinigo vertę suprato visi rygiečiai. Prekyba vyko, o broliautis su vokiečiais nebuvo nei noro, nei reikalo.

– Tai štai, jaunasis dalininke... – tarė jis Einiui, kai jie atsidūrė jiems paskirtoje patalpoje. – Atrodo, kad tiesiai į širšių lizdą būsime pakliuvę. Gerai, kad bent apsidraudėme.

– Ar turite tokiems atvejams tinkamą pirklystės pamoką? – pusiau rimtai, pusiau juokais paklausė Einius.

Gal pirmąkart po atvykimo į Rygą ben Erachas nusišypsojo. Sutankėjo raukšlikės apie jo juodas akis ir jis, nusivožęs savo juokingą kepuraitę, pasikasė viršugalvį.

– Pamoką... – nutęsė jis. – Taip. Be abejo. Nors šitai pamokai atskiro skaičiaus neskirsiu. O pamoka tokia: reikia sočiai pavalgyti, ką jau padarėme, ir saldžiai išsimiegoti. O po to, kai

galva praskaidrėja ir sąnariai pailsi, reikia atsargiai... labai atsargiai iškišti nosį iš namų... Ką tavo garbioji motina į tai pasakytų?

– Manau, pritartų. Bet ji dar paaukotų dievams.

– Aa... Na, su ja mums lygintis sunku. Todėl belieka elgtis dar atsargiau.

❖

Kitos dienos rytą Ryga juos sutiko apgaulingai ramiai. Naktį gausiai palijo ir vis dar dulkė lietus. Pagrindinių gatvių grindinys blizgėjo, negrįstose gatvėse telkšojo pamazgomis atsiduodančios balos. Praeivių gatvėse buvo nedaug, amatininkai kiurksojo savo dirbtuvėlėse, sulytos tarnaitės skubėjo namo, nešdamos iš turgaus tos dienos pirkinius, nesimatė net elgetų, kurie, matyt, slėpėsi nuo lietaus bažnyčiose. Kas svarbiausia, nesimatė ir legato Baldvino vyrų.

Einius ir ben Erachas, vedini keturiais pardavimui skirtais žirgais, pažliugusiomis gatvėmis pėsti traukė didžiojo Rygos turgaus link. Savo jojamus žirgus jie paliko Kuopio tvarte. Anapo nuomone, taip buvo saugiau. Jei kas nutiktų, jiems dar liktų kuo išsidanginti iš Rygos.

– Matai, jų nėra iš viso... Būtumėm galėję sau ramiai joti, – papriekaištavo Einius apsižvalgęs po pustuštes gatves. Rygoje jis vis dar jautėsi nejaukiai, jam geriau patiko žvelgti į miestiečius nuo žirgo nugaros.

– Jei jau pamiršai antrąją pirklystės pamoką, tai bent atmink, ką kalbėjo tavo motina... – sumurmėjo ben Erachas. Jis buvo apsisiautęs patamsėjusiu nuo darganos sunkios vaškuotos drobės apsiaustu ir visai nebuvo panašus į puošeivą Kafos miesto pirklį. – O kad jų nėra gatvėse, tai kažin ar verta džiaugtis. Tai tik reiškia, kad jie kur nors susispietę laukia...

Pasirodė, jog ben Erachas buvo teisus. Vos įžengę į katedros aikštę, kur buvo arklių turgus, jiedu jau iš tolo išvydo du būrius ginkluotų vyrų. Vieną, akivaizdžiai didesnį, sudarė legato žmonės, susimetę kairėje turgaus pusėje, nemažai jų ramstė ro-

tušės sienas. Antrasis būrys, nors ir panašiai lietaus permerktas, vis dėlto atrodė margiau. Jame buvo keli Ordino pareigūnai ir bent dvidešimt knechtų. Turgaus pakraščiuose stoviniavo valstiečiai. Arklių matėsi palyginti nedaug, ir, jei neskaičiuoti pakinkytų į vežimus, visi ne pirmos jaunystės kuinai. Sunku juos buvo ir lyginti su tais keturiais Žemaitijos žirgais, kuriuos jiedu atsivedė.

Žirgus bemat įvertino ir arklių turgaus prekeiviai. Visų akys nukrypo į juos, iš karto pagyvėjo besislapstantys nuo lietaus po rotušės stogeliu legato vyrai. Dar žirgų kanopoms bekaukšint šlapiu grindiniu, keli iš tų vyrų išėjo į priekį. Pirmas prisiartino augalotas, stambus, kokių trisdešimties metų žaliūkas, kuris elgėsi kaip vyresnysis.

– Kiek? – paklausė jis be užuolankų. Net iš to vieno žodžio ben Erachui tapo aišku, kad vokiškai jis kalba prastai.

– Derėsimės... – atsargiai atsakė ben Erachas ir apžvelgė besirenkančius prie jų pirkėjus. – Čia juk ne riestainiai, o, kaip matot, puikūs žirgai. Kiek siūlote?

Paskutinius žodžius jis skyrė ne tik žaliūkui, bet visiems, todėl ištarė juos garsiai.

– Penkiolika... – pasigirdo balsas iš toliau, kur būriavosi Ordino žmonės.

– Ar dukatų? – pasitikrino ben Erachas, nes pinigų Rygoje buvo įvairių.

– Dukatų, dukatų! Grynas sidabaras, – ataidėjo dar vienas balsas.

To balso pusėn atsisuko ir legato vyras.

– Užčiaupk žiaubtus!.. – sududeno jis prasta vokiečių kalba. – Čia kalbu aš!

– Būtent. Nesikiškit, smurgliai! – antrino jam storulis išbrinkusiu nuo lietaus upeivio apsiaustu, prasibroveęs pro vis tankėjantį pirkėjų žiedą. Apsiausto gaubtas dengė storulio veidą. – Pirma kalba kapitonas Van der Veldas!

– Mieli pirkėjai... Rygos turgus atviras visiems... – bandė išgelbėti padėtį ben Erachas. – Puikūs žirgai... Kokią siūlote kainą?

Turgus sušurmuliavo. Vyrai vienas per kitą grūdosi artyn.

Aukštasis Van der Veldas, palenkęs galvą, klausėsi, ką jam aiškina storulis upeivio apsiaustu.

– Aštuoniolika... Aš duodu aštuoniolika!.. – kimiai šūktelėjo balsas visai greta jų. Ben Erachas grįžtelėjo į kairę ir nustebo. Ten stovėjo ne tik sulytais, bet ir purvinais drabužiais apsirengęs, naginėm apsiavęs ūsuotas kaimietis. Lašai varvėjo nuo apspurusios šiaudinės skrybelės brylių. Iš tarsenos buvo galima spręsti, kad jis vietinis, greičiausiai žiemgalis.

– Tu ką? – riktelėjo aukštasis kapitonas. – Ar tau kas leido čia prasižioti?

– Užsičiaupk! – pridūrė storulis. Apsiausto gaubtas nusmuko, apnuogindamas raudoną veidą. Blykstelėjo retoki dantys, ir ben Erachą apėmė nuojauta, kad tą išpurtusį pragertą veidą jis jau yra matęs.

– Sakiau, aštuoniolika dukatų... – nedrąsiai pakartojo kaimietis. Ben Erachui pasirodė, kad jis pamerkė jam akį, tarsi būtų koks suokalbininkas.

– Užsičiaupk, sakyta! – subaubė kapitonas ir grėsmingai pasisuko jo pusėn. Kaimietis atsitraukė per žingsnį.

– Mes juk deramės. Aš siūlau kainą...– Kaimietis nusivožė savo sulytą skrybėlę ir atkišo ją prieš save tarsi skydą. Žmonės dar labiau priartėjo prie jų ir apie žirgus pradėjo darytis ankšta. – Čia gi turgus...

– Teisingai...

– Tegu siūlo! – pasigirdo balsai iš minios, kurioje matėsi ir Ordino knechtų.

– Derybos... Leiskit derėtis... – šaukė iš dešinės.

– Negi jie nutuokia apie derybas? – pašaipiai klausė iš kairės.

– Tai juk fryzai...

– Laukiniai...

– Už pagonis prastesni.

Aukštąjį kapitoną balsų griūtis kiek sutrikdė, jis dairėsi aplink tarsi ieškotų paspirties. Dabar iš visų pusių pro minią priekin atkakliai skverbėsi jo vyrai. Storulis vos ne pasistiebęs jam kažką aiškino. Iš šono jo apdribę žandai ben Erachui atrodė dar labiau pažįstami. Vis didėjančioje spūstyje sunerimęs sužvengė

bėras trimetis žirgas, pamuistė galvą ir pasisuko, nekantriai trypčiodamas kojomis. Vyrai atsitraukė, kad išvengtų kanopų spyrio.

– Ramiau, gražuoli... Ramiau... – Ūsuotasis kaimietis priėjo prie besimuistančio žirgo ir švelniai patekšnojo per sušlapusį bet vis tiek žvilgantį kaklą.

– Už šitą – tai visą dvidešimt... – tarė jis, atlenkdamas savo purvino drabužio skverną, tarsi jau ieškotų pinigų kapšo.

– Šalin, skarmaliau! – šiurkščiai pastūmė jį kapitonas.

– Dink... – pridūrė storulis, ir ben Erachą nusmelkė atpažinimas. Tai buvo ne kas kitas, o škiperis Brandefontas. Tas pats Brandefontas, kuriam jis kadaise – tiesa, už gerokai pakeltą kainą, – pardavė tris arklius.*

Stipriai pastūmėtas kaimietis susverdėjo ir atsirėmė į bėrio šoną. Prisiglaudęs prie arklio apsižvalgė ir susigūžė, nes visur aplink jau stovėjo legato vyrai. Šlapius apsiaustų skvernus jie jau buvo atbloškę atgal ir matėsi kalavijų ar durklų rankenos.

– Gerieji žmonės... Čia juk prekyba... Ne karas... Mes deramės...– aukštai iškėlęs dešinę ranką, bandė prieštarauti ben Erachas. Einius dėl viso pikto įsispraudė tarp žirgų ir stipriai laikė juos už pavadžių. Legato vyrų žvilgsniai nieko gero nežadėjo.

– Tai ir derėkis, pirkly, – garsiai atkirto kapitonas ben Erachui. – Su manim derėkis. Su nieku kitu.

Jis stovėjo plačiai išsižergęs, o aplink jį susitelkė bent dvidešimt jo vyrų. Kitus pirkėjus jie atstūmė pakankamai toli, tad susidarė laisvas plotas. Ūsuotasis kaimietis netruko suvokti, kad toliau priešintis beviltiška. Jis pasirodė esąs vikrus, nėrė pro žirgų papilvę ir įsimaišė į minią. Legato vyrai liko aiškiais padėties viešpačiais.

– Sakyk, kiek nori, o kiek gausi, spręsiu aš.

Ben Erachas apsižvalgė, ieškodamas paspirties. Bet kokiu kitu metu būtų ją radęs, nes Ryga gerbė prekybą ir ja besiverčiančius žmones. Magistratas ne kartą ir ne du viešai skelbė apie pirklių teises bei jų turto neliečiamybę. Tačiau šiuo metu padėtis atrodė beviltiška. Nei tvarką palaikančių magistrato tarnau-

---

* Apie tai skaitykite Skomanto knygoje "Dievų valia".

tojų, nei vyskupo sargybos žmonių nesimatė. Keli Ordino knechtai, stovėję tolėliau, negalėjo atsverti legato žmonių, be to, prekybos laisvė jiems ir nerūpėjo.

– Trisdešimt... – tarė ben Erachas, tačiau jo balsas neskambėjo tvirtai. – Jie verti daug daugiau. Bet kaip jums nuleisiu iki trisdešimties...

– Nebent skatikų. Mažink kainą.

– Nieko jam neduok! Nieko! – staiga užbliovė storulis Brandefontas. Dabar jis žvelgė tiesiai į ben Erachą ir jo veidas dar labiau paraudo. – Pagaliau aš jį atpažinau. Tai nekrikštas, tai sukčius Arakas. Atimkit iš jo tuos kuinus, *mynher** Van der Veldai. Jis kadaise mane šlykščiai apgavo...

– Tu jį pažįsti?

– Kaip nuluptą... Jis bjaurus sukčius.

Kapitonas Van der Veldas, rūsčiai suraukęs antakius, nužvelgė ben Erachą.

– Aš taves neapgavau, Brandefontai... – atsargiai paprieštaravo šis. – Aš tave išgelbėjau tada. Tu pats labai norėjai pirkti iš manęs tuos arklius.

– Už plėšikišką kainą... Stipenas pardavei, – springo pykčiu Brandefontas, net akys jam lipo ant kaktos. – Ko čia terlintis su tuo nekrikštu. Tie arkliai, be abejo, vogti arba iš pagonių krašto. Abiem atvejais turite teisę juos atimti, *mynher*.

Van der Veldas dvejodamas patrynė plačiu delnu kaktą.

– Tu taip sakai, Brandefontai? – suniurzgė jis. – Tai iš kur tie arkliai, pirkly?..

– Mano jie. Teisėtai mano... Rygoje visi paliudys, kad ben Erachas – garbingas pirklys.

– Jis sukčius paskutinis, – nenustygo vietoje Brandefontas. – Pakart jį reikia, ne tik arklius iš jo atimti.

Keli legato vyrai jau artėjo prie žirgų, ir Einius tvirčiau suėmė jų pavadžius.

– Žmonės... Klausykit, gerieji žmonės! – garsiai sušuko ben Erachas, dairydamasis į toliau stovinčius. – Čia juk Ryga. Čia neleidžiama pirklių apiplėšinėti. Ir dar vidury turgaus.

---

* Mano pone (oland.)

– Negalima taip...

– Pašaukit sargybą! – pasigirdo keli pritariantys balsai, bet jie skambėjo iš toliau ir paguodos daug nežadėjo.

– Tai Ordino pliurpiai... Nekreipk į juos dėmesio, *mynher*. Tavo valia spręsti,– patikino kapitoną Brandefontas.

– Klausyk, pirkly, – įvertinęs savo jėgų persvarą, tvirtai tarė kapitonas. – Nežinau, iš kur esi atkeliavęs, tokių juodukų Fryzijoje aš neregėjau. Panašus esi į sukčių, škiperis Brandefontas greičiausiai sako teisybę. Bet šį kartą nesismulkinsiu. Klausykis, ir įsidėk į makaulę. Kainą nustatau aš. O aš sakau – dešimt.

– Dešimt? – perklausė pasibaisėdamas ben Erachas.

– Ne! Jokiu būdu ne dešimt! – šūktelėjo ir visą laiką tylėjęs Einius. Nuostabos pilni balsai atskriejo ir iš tolėliau susitelkusios minios.

– Nereikia jam tiek... – paprieštaravo vis dar įraudęs retadantis Brandefontas.

– Jei pasakiau dešimt, tai taip ir bus! Bet ne už vieną. Dešimt už visus keturis.

Priekyje sustoję legato vyrai garsiai nusikvatojo. Brandefontas juokėsi taip, kad jo platūs apdribę žandai tirtėjo.

– Ir tiek perdaug tam saracėnui...

Ben Erachas net išbalo, tačiau prikando lūpą ir stengėsi susitvardyti. Einius garsiai suvaitojo. Tarsi pasibaisėjęs tokia pajuokos verta kaina, sužvengė ir trimetis bėris.

– Tai kaip? – paklausė Van der Veldas. Jis kilstelėjo prie diržo prisegtą nutrintą odinį kapšą. – Spręsk greitai, arba negausi ir tiek.

– Dešimt... – dusliai tarė ben Erachas. Skubiai prišokę legato vyrai jau plėšė žirgų pavadžius iš Einiaus rankų.

❖

– Jie plėšikai! Tikri plėšikai... – suaimanavo Einius, kai jie grįžo į užeigą. Jis dar vis negalėjo atsikvošėti po to, kas įvyko. – Kaip jie galėjo...

– Pats matei, kad galėjo... – stebėtinai ramiai atsakė ben Erachas. – Berods turite Žemaitijoje patarlę apie žvirblį rankoje ir briedį girioje...

– Turim...

– Taigi kol kas gavom žvirbliuką. Užtat liko kiti žirgai.

– Tai ką dabar darysim? – šniurkštelėjo nosim Einius. Jis vėl ir vėl dėliojo ant stalo tuos varganus kelis dukatus, kurie jam atiteko už jo žirgų dalį. Bet nuo perdėliojimo pinigų nė trupučiu nedaugėjo. – Šitaip juk negalima...

– Pasirodo, kad galima. Tačiau nepelninga, – atsainiai pataisė jį ben Erachas. Stebėtina, bet ši nesekmė jo visai nenuliūdino, greičiau net pataisė ūpą. – O dabar? Dabar mąstysim, kaip sugauti briedį.

– Jei ne tas prakeiktas storulis, kaip jis vadinosi?.. Branfontas?

– Brandefontas. Sutikau jį tuo pat metu, kaip ir tavo brolį. Jis tada buvo škiperis, plaukiojo Dauguva vytine. Apsivogė, jam reikėjo sprukti, aš jam ir pardaviau arklius, tiesa, gal už kiek pakeltą kainą. Jam tada jų mirtinai reikėjo. Pasirodo, kad to nepamiršo. Kaip jis čia atsirado ir dar prisiplakęs prie legato vyrų, niekaip nesuprantu. – Anapas pakraipė galvą ir mostelėjo ranka. – Bet ne jis mūsų svarbiausias rūpestis. Bjauriausia, kad dabar Rygoje neaišku kieno tvarka. Mes pataikėme, kai buvo atvykėlių persvara. Ką gi, dabar mūsų padėtis vistiek geresnė, negu iš ryto. Geriau perpratom padėtį, be to, ko gero suradome tarpininką...

– Kokį tarpininką?

– Matei tą žiemgalį?

– Tą su šiaudine skrybėle? Jis gi net padoriems batams pinigų neturi...

– Matai, jis ir tave apgavo. Namuose jo drabužiai, ko gero, geresni už mūsų. Tai turtingas žmogus. Tu nepastebėjai, bet ten netoliese stoviniavo bent keturi jo vyrai. Norėjo pulti jo gelbėti, kai jį apstumdė, bet tas ženklu parodė, kad nereikia. Tačiau svarbiausia, kad jam reikia žirgų ir jis gali už juos mokėti.

Einius išplėtė akis.

– Iš kur tu žinai?

– Aš pastebėjau, kad jo drabužiai tyčia supurvinti, o naginės visai naujos ir surauktos iš tokios odos, kurios naginėms niekas nenaudoja. Matyt, tik šį rytą nusprendė, kad geriau bus turguje pasirodyti su naginėm ir geros odos nepagailėjo. Tada apsižval-

giau ir pamačiau, kad keli stambūs bernai atidžiai seka kiekvieną jo judesį. Akivaizdžiai jo palyda. – Ben Erachas atsainiai šyptelėjo. Jis buvo patenkintas, kad pavyko nustebinti savo jaunąjį dalininką. – Būna metas, kai apsimoka parodyti, kad esi turtingas, ir būna metas, kai tai rodyti nesaugu. Šitas žiemgalis tą žino.

– Man atrodė – skarmalius, ir tiek, – numojo Einius. – Jei su tokiais reikės turėti reikalų...

– Jei ne jis, tai rasim kitą. Bet šitas tikrai ne skarmalius. Mačiau, kad ir Ordino žmonės jį pažįsta. Kai jis brovėsi į priekį, jį lengvai praleido.

– Na, tai reikėjo užkalbinti. Kaip dabar mes jį rasim?

– Jis pats mus susiras, pamatysi. Jaučiu, kad su juo derybos bus nelengvos, bet akivaizdu, jog tikrosios žirgų kainos dabar Rygoje labai aukštos. Jei nebūtų mus apiplėšę, už kiekvieną būtumėm gave arti tų trisdešimties dukatų, kuriuos užkėliau.

– Trisdešimt dukatų! – vėl suvaitojo Einius. – Būtų visas šimtas dvidešimt. Tas tavo prakeiktas škiperis...

– Nekoks tas Brandefontas buvo ir škiperis. O dabar atrodo tikras šunkara. Bet jam tai atsirūgs!.. – Tamsios ben Eracho akys žybtelėjo pykčiu. Jis giliai atsikvėpė, mostelėjo ranka, tarsi nuvydamas varginančias mintis, atsisėdo tiesiau ir pažvelgė į Einių. – Bet dabar ne metas apie kerštą galvoti. Geriau nulipk apačion ir virtuvėje užsakyk arbatos. Pas Kuopį ji ne visai tokia, kokia turėtų būti, bet galvoti ir jo žolelės padės. Pats metas apsvarstyti, ką darysime toliau. Kai deramai parduosime likusius žirgus, reikės įsiminti trečiąją pirklystės pamoką. Ji visai skirtinga nuo antrosios.

– Skirtinga? Vadinasi, prieštarauja?

– Neprieštarauja, o papildo. Antroji pamoka buvo, kad negalima visų dirhemų kišti į vieną maišą. Ar pasitvirtino?

Einius linktelėjo galvą. Norėjo pridurti, jog pasitvirtino todėl, kad jo motinos Medeinos pamokymai visada teisingi, bet nutylėjo.

– Ir tavo garbioji motina panašiai mokė. – atspėjo jo mintis ben Erachas. – O trečioji pamoka sako štai ką: po to, kai dirhemai bus sėkmingai sudėti į skirtingus maišus, jų ten ilgai laikyti negalima.

– Kaip tai – negalima?

– Jei esi šiaip žmogus, laikyk kiek tinkamas, bet jei esi pirklys, ilgesnį laiką laikyti negalima.

– Kodėl?

– Na, maniau, kad pats suprasi. Pinigai privalo eiti į apyvartą. Jie turi suktis. Kol jie maiše, iš jų naudos nėra. Taigi pats metas mums apsvarstyti, ką už juos pirksime, kad jie toliau neštų naudą.

– Aišku... – burbtelėjo truputį įsižeidęs Einius. – Bet kas iš tos tavo trečios pamokos, juk pinigų dar neturime...

– Bus tų pinigų. Nes žirgų čia verkiant reikia visiems. Todėl prisiminkime trečiąją pirklystės pamoką ir apsvarstykime, ką darysime toliau. Bet per tas pamokas tu pamiršai užsakyti arbatą. Kaip mes be jos rimtai galvosime?

Einius nudardėjo laiptais žemyn užsakyti arbatos ir tik įžengęs į Kuopio smuklę pamatė, jog ben Eracho pranašystė pildosi. Prie artimiausio stalo sėdėjo tas pats ūsuotasis kaimietis, kuris tik prieš keletą valandų jiems siūlė kainą už žirgus. Tiesa, dabar jis atrodė visai kitaip. Vietoje peršlapusių naginių avėjo geros odos batais, jo striukė, nors ir neypatingai puošni, buvo pasiūta iš brangios gelumbės, o ant stalo prieš jį buvo padėta ne sukežusi šiaudinė skrybėlė, o veltinė kepurė. Kaimietis oriai žvalgėsi po pustuštę užeigą, kurioje be jo dar sėdėjo keli jūreiviai su šviesiais, beveik baltais plaukais. Prie jų sukosi padavėja Elzė, atnešusi jiems alaus. Prie durų stovėjo Kuopis, kuris, vos išvydęs Einių, susikūprinęs pribėgo prie jo.

– Tas ten... Jis apie jus teiravosi... – sušnibždėjo Einiui dar žemiau negu paprastai sulinkęs Kuopis. – Bet aš jam nieko nesakiau... Noriu pirmų pirmiausiai jūsų paklausti.

– Ar žinote, kas jis toks?

– Teko girdėti... Toks išsišokėlis žiemgalis, vardu Skabis. Na, bet turtingų turtingiausias...

– Šit kaip... – sumurmėjo Einius, nes Skabis staiga atsigręžė, nužvelgė jį skvarbiomis žalsvomis akimis ir aiškiai atpažino. Atrodė, net šyptelėjo. – Gerai. Galima sakyti, ir mes jo laukėme... Aš jį pakviesiu, o jūs pasakykit Elzei, kad atneštų arbatos. Tik labai karštos...

❖

Apie Skabį ben Erachas buvo nuspėjęs taikliai. Jis buvo vienas tų apsukrių žmonių, kurie susigaudo greitai, sugeba prisitaikyti ir net klestėti beveik bet kur ir bet kada. Kilimo pasirodė esąs žiemgalis iš šiaurinės, vokiečių jau prieš dešimtmetį užimtos Žiemgalos srities. Be įgimto apsukrumo, turėjo pakankamai proto suprasti, jog savo sėkmę viešai rodyti pavojinga. Kaip jis, žiemgalis, nepaisant vokiečių užkrautų duoklių ir visokių suvaržymų, sugebėjo susikrauti turtus ir užsitikrinti nepriklausomą padėtį, jis nepaaiškino, o ben Erachas ir nesiteiravo. Iš kelių užuominų tapo aišku, kad jis tiesiogiai ir per tarpininkus valdo nemažai žemių Rygos apylinkėje ir verčiasi plačia žirgų prekyba. Nereikėjo stebėtis, kad ir derybose jo gabumai buvo nemenki. Per kelias popietės valandas buvo išgertas ne vienas puodelis Kuopio mėgstamos vingiorykštės arbatos, ir kietai ginčytasi dėl kiekvieno dukato. Ben Erachas gėrė, vis padūsaudamas, jog, deja, vietinių žolelių arbata ne tokia kvapni, kaip atvežama į Kafą iš tolimosios Kinijos, o Skabis garsiai siurbčiojo ir, atbula ranka nubraukęs savo šviesius, vis pamerkiamus arbaton ūsus, stengėsi sumažinti žirgų kainas. Esą sunkūs laikai atėję, skundėsi jis. Rygiečiai, išsigandę artėjančios sumaišties, jau užkasę savo pinigus į žemę, Ordino broliai taip pasimetę, kad jiems ne žirgų pirkimas galvoje, o tie atėjūnai, nors ir vaizduoja didelius ponus, iš tiesų yra elgetos, nes jiems algos neužtenka net už vakarienę užsimokėti.

– Kur ten jiems žirgus pirkti, – baigė jis. – Pats matei. Atiduot teko, ir dar gerai, kad sveiką kailį išnešei.

– Mačiau, kad jiems žirgų verkiant reikia... – ramiai siurbčiodamas arbatą antrino ben Erachas. – Kadangi tuos galėjo pasigrobti, tai ir pasigrobė. Bet mes buvom atsivedę tik kelis parodymui, tai mūsų prasčiausieji. O kiti jiems nepasiekiami. Tuos gaus tik užsimokėję. Ir mokės... Noriu bent trisdešimties dukatų.

Skabis, nusišluostęs šlapius ūsus, ryžtingai papurtė galvą.

– Iš ko? – paklausė jis. – Juk čia elgetų gauja atplaukė, arklių beveik neturi, o jei turi, tai tokius, kad ir mėšlavežiui nelabai tinka, o ką jau kalbėt apie kokį karo žygį. Iš jų nieko doro neišpeši...

– Sakei – jie turi galią, tai turės ir pinigų, – nesutiko ben Erachas. – O kad jų arkliai prasti, pats mačiau. Tuo labiau jiems reikia gerų. Galėčiau paieškoti kito tarpininko, pažįstu čia ir Ordino žmonių. Bet tu esi žiemgalis. Man smagiau ir gerti arbatą su padoriu žmogum, ir tartis. Bet susiprask pats, būk žiemgalis, ne teutonas ir pasiūlyk žmonišką kainą.

Gal tai ir paveikė, nes po to kainų skirtumas, kuris prieš tai buvo tiesiog neperžengiamas, ėmė mažėti. Dar po puoduko arbatos buvo sutarta, kad už visus žirgus bus sumokėta po dvidešimt septynis dukatus. Jie sumušė rankomis, sutarė, kaip ir kur perduoti žirgus bei kokiu būdu sumokėti pinigus, ir Skabis, net nebaigęs paskutinio arbatos puodelio, nusileido žemyn. Iš savo lango jie matė, kaip netrukus, lydimas keturių savo vyrų, jis išjojo pro Kuopio užeigos vartus. Ir iš viršaus matėsi, jog visų žirgai neprasti, nors ir neprilygo geriausiems iš Žemaitijos.

– Tu juo pasitiki?– šypsodamas iki ausų paklausė Einius. Jis jau buvo spėjęs mintyse suskaičiuoti savo pelno dalį. Ji atrodė įspūdingai.

Ben Erachas ilgoką laiką tylėjo, po to giliai atsiduso.

– Tai ir yra sunkiausia. Suprasti, kuo gali pasitikėti, o kuo – ne. Kaip tu manai?

– Jis žiemgalis... – kiek sutriko Einius. Jam mintyse tuoj iškilo brolio Uvio ištikimas draugas Zervis. Juo tikrai galėjai pasikliauti.

– Visokių yra ir žiemgalių...– tarė ben Erachas, tarsi kalbėtų pats su savim. – O šitas parsidavęs teutonams. Bent iš dalies. Kitaip neišgyventų. Tačiau pasitikiu. Kodėl, net sunku pasakyti. Man atrodo, kad jis tikras pirklys.

– Tai kas, kad pirklys?

– Tikras pirklys negali būti sukčius. – Ben Erachas ryžtingai papurtė galvą. – Mums dabar yra kitų svarbių reikalų. Su Skabiu sutarėm dėl kainos bei sąlygų, ir to pakanka. Manau, kad dar atsimeni trečiąją pamoką?

– Kur neatsiminsi.

– Gerai. Ir tik nesakyk man, kad motina tau ją paporino. Reikalas paprastas – netrukus turėsime visą krūvą dukatų ir negi juos kasim į žemę kaip bailūs miestiečiai? Jokiu būdu. Geriau

paleisime juos vandeniu...

Einius net mirktelėjo iš nustebimo, o ben Erachas, trumpai šyptelėjęs, surimtėjo.

– Siūlau pirkti laivą, – svariai tarė jis ir, nusiėmęs savo geltoną kepuraitę, mąsliai pasikasė pakaušį. – Čia, sausumoje, netrukus gali užvirti tikras pragaras. Į kiek maišų mes tuos savo dirhemus bekištume, vis tiek kažin ar išsaugosim. Atims dirhemus su visu maišu.

– Laivą? – visai priblokštas tos minties sumurmėjo Einius. Tokia mintis jam ir sapnuote nesisapnavo. – Dauguva plauksim? Taip?

– Ne! Kur tu čia Dauguva paspruksi? Jei karo banga apsemia krantus, upė nepaslėps. Tikrą laivą. Plauksim kur nors toliau, kol jie čia savo reikalus aiškinsis. Jei neprasidės pjautynės, kai viskas aprims, sugrįšim, o jei pradės kautis – tuo geriau.

– Kaip tai – geriau?

– Po karo kainos pakyla.

Ben Erachas nutilo ir susimąstęs žvelgė pro langą.

– Tiesą sakant, jau ir anksčiau apie tai galvojau, – tęsė jis. – Į šiaurę yra tokia Saaremos sala, kurią čia vadina Ezeliu. Ten galima gauti gerų ruonių odų. Tiesa, dabar ir ten teutonai, bet kadangi tai sala ir tolokai nuo Rygos, manau, ten ypatingos sumaišties nebus. Jei kas, galima plaukti ir į tavastų kraštą... Tuo laivas ir gerai, kad visa jūra tau atvira.

– Tavastai gyvena net už Igaunijos... Taip toli. Ko ten plaukti?

– Tavastų krašte ūdros, kiaunės, bebrai. Lapių kailiai tokie, kad plaukas žvilga nelyg sidabras. O svarbiausia – sabalai... Neblogesni sabalų kailai, negu Naugarde. Išties iš tavastų krašto Naugardo pirkliai juos ir atveža.

Einius įtraukė kvapą. Tėvas Žybartas iš vieno žygio į Naugardo žemes buvo parsivežęs neregėto puikumo sabalų apsiaustą, tad jis gebėjo įvertinti, koks tai gali būti turtas. Mintis, kuri dar tik prieš kelias akimirkas atrodė keista ir beveik neįmanoma, dabar pavirto neišvengiamybe.

– O pinigų laivui mums užteks?

– Manau, kad taip. Turiu dar nemažai prekių. Dalis tinka tavastams, dalį reikėtų pakeisti kitomis. Suktis teks atsakančiai,

nes reikės įgulą samdyti... Tai kaip, jaunasis dalininke? Ar pritari?

– Pritariu, – nedvejodamas atsakė Einius. – Visiškai ir tvirtai pritariu. Nuo ko pradedam?

– Pradėsime nuo pradžios, pasiteirausime apie laivą... – Ben Erachas užsidėjo savo siuvinėtą kepuraitę ir nusišypsojo. – Mačiau apačioje keletą jūreivių. Vertėtų juos prakalbinti...

6
ATASONO LAIVAS

uopis neskubėjo atsiliepti. Padavęs pripiltą bokalą alaus nekantriai mindžikuojančiam lankytojui, nusišluostė rankas į drėgną pašluostę, užsigulė ant prekystalio priešais ben Erachą ir nutaisė paslaptingą veidą.

– Vadinasi, ateini pas smuklininką laivo...

– Pasitarti niekas nedraudžia... – truktelėjo pečiais pirklys. – Gyreisi, kad Rygoje visus pažįsti.

– Teisingai. Ir turiu pasakyti, kad tau sekasi. Tik neatsisuk iš karto ir nespoksok į juos, – įspėjo, mostelėdamas galva durų link. – Su tokiais reikia atsargų atsargiausiai. Tie trys vyrai, kur sėdi už stalo palei langą, yra iš Saaremos.

– Jie – iš Saaremos, aš – iš Kafos... Na, ir kas?

– Tu dar ir pirklys. O jie – jūreiviai. Visi iš Saaremos salos yra jūreiviai, nors, tiesą sakant, šitie gal daugiau plėšikai nei jūreiviai. O dėl jų laivo – tai geriau pats ir pasiklausk.

Lybis norėjo dar kažką pridurti, bet jį pašaukė kitas alaus ištroškęs lankytojas, o ir ben Erachas nebuvo nusiteikęs gaišti laiko kalboms. Tuo labiau, kad ir nereikėjo dairytis, kur tie saaremiečiai. Trys ilgo stalo gale sėdėję vyrai gerokai išsiskyrė iš margų užeigos lankytojų ne tik apranga, plačiais pečiais, bet ir laikysena. Nesunkiai galėjai atspėti, kad jų vyresnysis – sėdintis viduryje milžinas vėjo ir saulės nurausvintu kampuotu, tarytum kirviu ištašytu veidu. Jam buvo virš trisdešimties. Ne tik augalotas, bet ir išskirtinai plačių pečių, kokius užsiaugina tie, kurie

didžiumą gyvenimo sėdi prie irklo ar stovi prie laivo vairo. Savo baltus plaukus saaremietis buvo supynęs į dvi, beveik iki stalo nukarusias kasas. Kiti du teturėjo po vieną trumpą kasą, taip stangriai suveržtą, kad panašėjo į kuodą. Abu buvo žemesni už savo vyresnįjį, bet irgi plačių pečių ir panašūs kaip du vandens lašai. Tegalėjo būti broliai, gal ne dvyniai, o pametinukai. Visi trys vilkėjo išblukusiais tankiai austos drobės laisvai krentančiais marškiniais. Jie buvo užsėdę stalo galą ir, nors užeigoje lankytojų netrūko, kiti laikėsi pagarbaus atstumo.

Einius žingsniavo paskui pro lankytojus besibraunantį ben Erachą. Prisiartinęs jis užuodė aitrų saaremiečių prakaito ir jūros kvapą. Nors karaimas sustojo tiesiai prieš vyresnįjį, tas nei akies krustelėjimu neparodė, kad būtų jį pastebėjęs. Anapas žemai nusilenkė jam, ir tik tada milžinas teikėsi pakelti akis.

– Būkit pasveikinti, garbingieji ponai! – Ben Erachas, spinduliuodamas savo įprastine šypsena, palietė dešine ranka krūtinę, paskui – kaktą. – Noriu paprašyti leidimo prisėsti ir paklausti jūsų šio bei to apie jūrą ir laivus. Mums būtų didelė garbė ta proga pavaišinti jus alumi.

Saaremiečiai susižvalgė ir kai vyresnysis krestelėjo galvą storakasiui iš dešinės, tas pasislinko, padarydamas vietos. Pirkliai dėkingai linktelėjo ir atsisėdo. Tiesa, karaimas prieš tai mostelėjo Kuopiui, kuris susirūpinęs stebėjo juos nuo prekystalio, kad pasiųstų vieną iš savo merginų su alumi. Teko palaukti, kol tai bus padaryta, įtemptoje tyloje, nes saaremiečiai sėdėjo, netardami nė žodžio ir nekreipdami dėmesio į įsipiršusius į jų draugiją svetimšalius.

Jie pažvelgė į juos tik kai Elzė pastatė bokalus.

– Iš tikrųjų, mums didelė garbė išgerti su jumis, – paragino ben Erachas, kilstelėdamas savąjį. Abu broliai pirma dirstelėjo į savo vyresnįjį, ir tik kai tas neskubėdamas pakėlė ranką ir dideliu tarsi ližė delnu apgaubė bokalą, stvėrėsi savuosius ir jie. Užsivertė beveik sutartinai, gėrė neskubėdami, dideliais gurkšniais iki pat galo. Pabaigę vėl susižvalgė, kairysis garsiai atsirūgo, o jo brolis šyptelėjo, bet vėlgi niekas neištarė nė žodžio. Einius tik siurbtelėjo alaus ir pavilgęs lūpas taip pat pastatė bokalą ant sulaistytų stalo lentų.

Anapui buvo nepakeliama užsitęsusios tylos našta. Jis nubraukė nuo lūpų alaus putą ir atsikrenkštė:

– Tai štai, gerbiamieji, dabar galima ir susipažinti. Aš esu pirklys Anapas ben Erachas iš Kafos, o čia pirklys Einius iš Ventės, – parodė jis į Žybartaitį.

Nors karaimas jį taip nebe pirmą kartą pristatinėjo, Einius vis vien trumpam sutriko. Nusišypsojo ir linktelėjo tik kai ben Erachas, baigęs šnekėti, klausiamai pažvelgė į milžiną.

– Atasonas, – puse lūpų burbtelėjo tas.– Iš Saaremos.

Jautėsi, kad jis labiau pratęs šūkauti ūžiant audrai, nei šnekučiuotis smuklėje. Nesivargino ir pristatinėti savo bendrus, tik mostelėjo jiems.

– Tarno, – burbtelėjo sėdėjęs šalia Einiaus vaikinas ir pirštu dūrė į trečiąjį saaremietį. – O jis – Urmas. Mudu – broliai, – pasakė ir stipriai sučiaupė lūpas, tarsi būtų per daug prisiplepėjęs. Brolis į jį priekaištingai dėbtelėjo ir susiraukė. Einius pastebėjo, kad Tarno nuo brolio galima atskirti pagal nemažą randą, kuris tęsėsi nuo žando iki pat kairiosios ausies. Atasonas sėdėjo, žvelgdamas tarsi tiesiai į juos, tarsi kažkur pro šalį.

– Malonu, labai malonu, – tęsė ben Erachas, įsitikinęs, kad nė vienas iš saaremiečių nebeišsižios. – Manau, kad taip smagiai pradėjus, vertėtų dar po bokalą – už pažintį, – ir pamojo Kuopiui.

Šį kartą atskubėjo ne apkūnioji Elzė, bet aukštoji padavėja, matyt, Kuopio giminaitė, nes ūgiu jam beveik nenusileido. Kai jinai, įraudusi nuo lakstymo, pasilenkusi statė ant stalo bokalus, Einiui kone prie veido iškirptėje subaltavo krūtinė. Įvertino šį vaizdą ir Tarno. Mikliai pakėlė ranką, tarsi jau griebtų sauja, tačiau mergina prie tokių svečių buvo pripratusi. Vikriai atsitiesė ir vožė per ją šlapia pašluoste. Tai pagaliau truputį pralaužė ledus. Urmas nusikvatojo pilnu balsu, net Atasonas puse lūpų šyptelėjo.

– Tai kilstelėkime dar sykį, – išnaudodamas smagesnę nuotaiką paragino ben Erachas. Negaišdami pakėlė bokalus ir saaremiečiai. Po to kai Urmas vėl griausmingai atsirūgo, ben Erachas nusprendė, kad metas eiti prie reikalo.

– Vadinasi, jūs iš Saaremos, – tarė jis, palinkęs prie Ataso-

no. – Girdėjau, kad tai puikus kraštas.

Atasonas siurbtelėjo alaus ir svariai palingavo galvą.

– Neblogas, – sutiko jis

– Todėl mes ir sumanėme ten apsilankyti, – tęsė karaimas. – Gal ruonenų pirksime, gal dar ko... Dabar žvalgomės laivo.

– Laivo? – kreivai nusiviepė saaremietis. – Oo... Dabar visiems prireikė laivų. – Jis nutilo ir vėl paniuro.

– Kitiems reikia, bet saaremiečiai jų turi, – paskubėjo pridurti ben Erachas. – Todėl ir norime paklausti, gal į Saaremą grįžtat? Norėtume prisidėti. Skolingi neliktume.

Pasiūlymas buvo tarsi paprastas, bet akivaizdžiai prastai nuteikė ne tik niūrųjį Atasoną, bet ir jau pradėjusius įsilinksminti brolius, kurie susižvalgė ir kažką piktokai suburbuliavo savo šneka. Pirkliams pasirodė, jog jiedu keikiasi.

– Plauksim... – sušvokštė Atasonas. – Taip! Tuoj apsižergiam rąstą ir plaukiam.

Tarta buvo piktai ir ben Erachas tučtuojau nutaisė liūdną veido išraišką.

– Nelaimė kokia? Deja, jūroj jų nestinga...

– Kad būtų jūroj! Saaremiečiui jūra nebaisi. Tai tie prakeikti teutonai, kad juos Tarapita griebtų! – staiga pratrūko Atasonas. – Ir ta naujai atplūdusi šutvė! Kad jie nusprogtų visi.

– Aa, dėl tos sumaišties čia nemalonumai... – susigaudė Anapas. – Ir mums jų netrūksta. Todėl ir ieškom, kaip išplaukti.

– Prakeikti teutonai! – karštai pridūrė Eīnius. – Niekam gyventi neduoda.

Atasonas metė į jį blausų žvilgsnį, tarsi pagaliau pamatęs.

– Prakeikti! Visad buvo, o dabar tai tuo labiau. Bjauriausia, kad pataikėme tarsi į širšių lizdą. Ir kaip galėjai žmogus nuspėti, kad jie ne tik kitus galabys, bet ir tarpusavyje susipjaus. Nors sako, kad tie legato žmonės – ne teutonai. Bet mums kas iš to?

– Blogai, kai sumaištis, – supratingai palingavo galvą ben Erachas. – Mudu su dalininku ką tik per tuos fryzus keturis žirgus, galima sakyti, praradom... Norim kuo greičiau sprukti iš čia, o dabar, pasirodo, ir laivą nelengva bus rasti.

– Turiu aš laivą, – prakošė pro dantis Atasonas, prieš tai siurbtelėjęs alaus. – Ir ne bet kokį. Patį geriausią ir greičiausią

Saaremoje. Ką ten, visoje jūroje tokio nerasi, ar ne, vyrai?!

Tarno ir Urmas sutartinai palingavo galvom.

– Geriausią, – pakartojo Atasonas. – Mano tėvas jį statė, o jam lygių nebuvo ir nebus. Jūroje mums niekas neprilygsta. Tie teutonai su savo išpampusiom kogom – kaip vėžliai prieš kiškį. Ratais aplinkui plaukioti galim – nepagaus!

– Nepagaus! – ryžtingai pritarė Urmas, o Tarno paantrino.

– Ir vėjui ne taip lengva mus pavyti, – tęsė Atasonas. – Bet kad negera lemtis mane į Rygą atnešė. Nieko kvailesnio nebuvau sugalvojęs! Galvojau, parduosiu keletą ruonenų, apsižvalgysiu ir toliau plauksiu, o čia tų pilvotų kogų daugiau nei visada, bet nieko blogo nepagalvojom. O tik prisišvartavom – užgriuvo kažkoks bjaurybė miesto fogtas su knechais. Atseit, laivą patikrinti, bet tik vaizdavo. Jau prieš lipant viskas buvo nuspręsta. Pakėlė triukšmą, girdi, rado ginklus, kuriuos į Saaremą gabename! Ginklus! Įsivaizduojate, kokius? Mano kalaviją, vyrų kirvius ir du lankus, kuriais kartais stirnų prisišaudome. Nieko daugiau! Tai ką? Mano, kad nuogas į jūrą plauksiu? Tik savo pimpilą įsitvėręs? Kiek toli taip nuplauksi? Aa? Kokio kvailumo reikia būti, kad suprastum vokietį?!

Atasonas žiobtelėjo, ieškodamas atsakymo į savo paties klausimą, bet, taip ir neradęs, nutilo, lyg tokia ilga kalba būtų jį išsekinusi. Nors broliai ir neprisidėjo prie pasakojimo, atrodė, kad ir jiedu nuvargo beklausydami.

– Och... – giliai atsiduso Urmas, o Tarno sodriai spjovė po stalu ir dar aršiai patrynė koja, tarsi ten būtų fogtas.

– Tai vagių šutvė, *kurat!** – Atasonas nusikeikė ir palydėjo kumščio dūžiu smūgiu į stalą. – Kad jie nesulauktų...

– Tai laivo dabar ir neturit... – it sau sumurmėjo Anapas ir apkurto nuo Atasono riaumojimo:

– Kaip – neturiu?! Tau ausys užako?! Aiškiai sakiau, kad patį greičiausią laivą visoje jūroje turiu!

– Gal taip... Bet dabar jis...

– Ar vogtas daiktas vagiui priklauso? Niekad! Tuo labiau laivas, kuris turi sielą? Kas tiesa, dabar jis stovi tų šunsnukių

---

* Velnias (Est.)

teutonų saugomas uoste... Bet neilgam.

– Neilgam...– atsiliepė broliai ir ilgesingai pažvelgė į bokalus, kuriuose tirpo paskutinės putos.

– Ei! Alaus greičiau, – šūktelėjo Kuopiui ben Erachas.

– Alaus, *välk ja pauk!** – griausmingai pridūrė Atasonas. – Negi Rygoje sausom gerklėm kentėsime, kai čia laivus vagia!

Abi merginos pašoko, tačiau lybis jas rankos mostelėjimu pristabdė. Pats pripildė naujus bokalus taip, kad putos sviro per kraštus, ir juos atnešė.

– Va! Pasirodo pripildyt tinkamai moki! – pastebėjo Atasonas griebdamas bokalą iš Kuopio. Nekreipė dėmesio, kad viena jo kasa pasinėrė į putas. – Pagaliau pilnas! Rygoje visi vagys.

– Na ką jūs...

– Sakau, vagys! Ir kam tie mano žodžiai nepatinka, prašom čia! Galiu paaiškinti...

Jis nusiurbė putas ir išdidžiai apsidairė, o Urmas ir Tarno kilstelėjo nuo suolo, kad susilygintų su savo augalotesniu viršininku, ir taip pat apsižvalgė. Nors užeigoje vyrų buvo susirinkę užtektinai, visi apsimetė, kad neišgirdo. Saaremiečių iššaukiančius žvilgsnius pasitiko tik nudelbtos į stalus akys. Net ir Kuopis vaizdavo nieko negirdėjęs.

– Mieli svečiai... – tarė jis pusbalsiu, bet kadangi šurmulys užeigoje buvo nuščiuvęs, jį išgirdo visi. – Ryga – tai ne tik teutonai... Šis puikus alus, pavyzdžiui, kuršių virtas, o vaišina juo lybis. Svečius čia priimam iš visur ir visus vienodai mylime...

– Ir pinigo išplėšti tikimės! – pratęsė Atasonas. – Dėl jo ir užpakalį bučiuotum! O laivų vagis pakenti!

Kuopis gūžtelėjo pečiais. Visą gyvenimą praleidęs už prekystalio, jis mokėjo įvertinti svečius. Patirtis jam sakė, jog su saaremiečiais neverta ginčytis. Ypač po kažkelinto alaus kaušo.

– Kaip gerbiamieji pasakysite, – taikiai sutiko jis. – Bet turiu jūsų atsiprašyti. Noriu pasakyti, kad pas mūsų gerbiamą pirklį iš Kafos atvyko pasiuntinys su žinia.

– Aš tuoj grįšiu, – vikriai pašoko ben Erachas. Praeidamas jis spustelėjo Einiaus petį ir padrąsinančiai jam šyptelėjo.

---

* Po šimts perkūnų (Est.)

– Žiūrėk, kad mūsų svečiams alaus nepritrūktų, – tarė patylomis, tačiau pakankamai garsiai, kad išgirstų saaremiečiai.

❖

– Tiesą sakant, jokio pasiuntinio nėra, – pusbalsiu tarė Kuopis, žvelgdamas saaremiečių pusėn. Įsitikinęs, kad tie įniko į bokalus, jis pasilenkė prie Anapo. – Pamačiau, kad laikas tave perspėti. Jie tau pasakojo apie laivą, kurį atėmė fogtas?

– Taip, – linktelėjo ben Erachas. – Bet jie, atrodo, nelinkę pasiduoti.

– Kur jau ten... Jų galvos kaip iš pelkės ištraukti kelmai. Kirviu neįkirsi, ir apmaurojusios... – Kuopis giliai atsiduso. – Žinoma, didelė neteisybė. Kalbos nėr. Bet jie nesuvokia, į kokią duobę įkrito. Einam už durų, paaiškinsiu.

Kuopis rankos mostu įsakė aukštajai padavėjai, kad perimtų prekystalį, ir žemai palinkęs pranėrė po stakta.

– Laivą atėmė, kad jame rado ginklų, – tęsė lybis, jiems išėjus į iš trijų pusių pastatais suspaustą kiemą, kuriame sustodavo svečių vežimai. Trys, įskaitant ir pirklių aukštaratį, stovėjo ir dabar. Kuopis atsirėmė į vieno šoną. – Taigi supranti, ką tai reiškia, kai tokie neramumai. Gabenti ginklus pagonims skaitosi labai didelis nusižengimas. Už tai ir pakarti gali. Gerai dar, kad atėmė uosto apsauga. Žinau, jie tvirtina, kad ten tik jų asmeniniai ginklai ir kad jie apkrikštyti, bet visi žino, kad saaremiečiui krikštas buvęs nebuvęs... Ir dar jie bando ginčytis su teutonais! Tiems laivų dabar mirtinų mirtiniausiai reikia, tai bet kokia dingstis gera, todėl ir sakau – nesivelk į tą košę. Gali būti pavojinga...

Ben Erachas giliai įkvėpė oro, kuris čia atsidavė arklių mėšlu ir iš virtuvės sklindančiais kvapais. Alus pasirodė esąs pakankamai stiprus. Net ir atsargiai geriant, apsunko galva ir jis patrynė kaktą:

– Tai ką, laivas dabar priklauso miestui?

– Dar ne. Bet ir Atasonui, ir bet kam, kas ne vokietis, jau nepasiekiamas. Kam jis teks, spręsis rytoj teisme. Atims laivą, o paskui dėl vaizdo paskelbs varžytines.

– Aa!.. Jau atsirado, kas patepė teisėją, – suprato ben Era-

chas. – Bet jei taip, tai galima pakelti kainą. Vertėtų pabandyti.

– Ir nesvajok, – nuoširdžiai patarė Kuopis. – Žinoma, teisėjus papirkt galima, bet šitoje byloje, jei esi ne savas, nieko neišeis. Dabar jie seka vienas kitą nelyg vanagai. Kolei jie sukčiauja tarpusavyje, galima pagelbėti ir su kyšiu, nes teisėjas žino, kad laimėjusi pusė jį parems. Bet jei laimėtų ne teutonas, tai teisėją dar apkaltintų išdavyste. Rytoj teisėjaus toks Krumbacheris. Nėra tokio pinigo visoj Rygoj, už kurį jis sutiktų kišti galvą po kirviu. Atsargus žmogus ir jau palinkęs legato pusėn. Matyt, nutuokia, iš kur stipresnis vėjas pučia. Tie fryzai tarsi ir kitokie, bet vistiek iš esmės teutonai, o dabar pasirodo, jog jų ir galia Rygoj.

Nors nuo alaus galva ir buvo apsunkus, bet ne tiek, kad ben Erachas nesuprastų, kur šuo pakastas. Apie teismus ir jų vingrybes jis, kaip patyres pirklys, žinojo ne mažiau už Kuopį.

– Tai ką man patartum? – paklausė smuklininko. – Laivo verkiant reikia, o matau, kad su laivais dabar kaip su žirgais. Neramiais laikais visiems jų reikia.

– Aha, – sutiko Kuopis. – Ypač jūrinio, kaip tų saaremiečių. Aš alų pardavinėju, svečiams kepsnius siūlau, o laivai – ne mano reikalas, – staiga pareiškė jis, žvalgydamasis durų link. – Tarp kitko, jų laivas didesnei prekybai nelabai tinka, netalpus. Jis statytas kaip saaremiečių kariniai laivai buvo statomi, kad būtų greitas. Bet... – Kuopis mostelėjo kaulėta dešine, pabrėždamas padėties beviltiškumą. – Jei jau teutonai nagus suleido...

– Sakai, greitas? – Ben Eracho akys sužvilgo. – Neramiais laikais toks ir tinka. O dėl talpos, tai jei ne grūdus ar medieną veži, ji ne taip jau svarbi. Reikės pabandyti.

– Aš stengiuos kaip draugas perspėti, o tu vis tą patį! – sunerimo Kuopis. – Sakau – ten viskas sutarta. Pusseserės dukros vyras švabas – teismo raštininkas, todėl žinau. Paklausyk – teisėjas Krumbacheris stengiasi tiems fryzams įtikti ir tuo pačiu perdaug neužgauti vietinių. Ir jam pasisekė. Kyšį siūlė fryzas, bet pasirodo, kad jis vietinis, škiperis.

Anapą nusmelkė negera nujauta.

– Ar jis jūra plaukiojantis škiperis?

– Atrodo, upeivis, bet koks skirtumas? Šaukštai po pietų, o

man pats metas savus ganyti.

– Gal minėjo vardą?

Kuopis jau siekė durų ir tik pusiau atsigręžė.

– Brandeportas? Brantekortas? Tiek žinau ir daugiau nenoriu. Mačiau, kad klimpi į bėdą, tai kaip seną pažįstamą perspėjau...

– Ačiū tau...– sumurmėjo ben Erachas, tačiau lybis jau nesiklausė ir atvėrė duris. Pasigirdo apgirtusių balsų šurmulys, plūstelėjo prakaito bei alaus tvaikas. Anapas atsirėmė į storų rąstų tvarto sieną ir atsiduso. Girdėjo, kaip už sienos šnopuoja šieną rupšnodami arkliai – ir tie du, kuriuos išsaugojo į turgų neišvedę. Užsitrenkus durims, įsivyravo tyla. Judriosios gatvės buvo toliau į jūros pusę, o čia, vakaro prieblandai gaubiant kiemą, galėjai pagalvoti, kad miestas su savo sumaištimi ir pavojais yra kažkur toli. Anapo mintyse, kaip visad, vos atsirasdavo nors akimirka laisvo laiko, vėl šmėkštelėjo Jundos atvaizdas. Ypač dažnai prisimindavo atjojančią per lietų, kai lašai riedėjo jos skruostais ir skraistę purtant, kaip išsiplėtė iš nuostabos jos akys, išgirdusi, kad sieks jos rankos. Taip, ji nustebo, bet priešiškumo neparodė. Sutriko, tas tiesa, tačiau kitaip ir būti negalėjo. Matyt, jai į galvą negalėjo ateiti, kad šis tolimų kraštų pirklys drįstų pirštis. Tačiau, mąstė Anapas, po ta išdidumo kauke ji vis tiek lieka moteris. Kaip ir kitos, geidžia jos verto vyro. Todėl jam reikia tai įrodyti. Dėmesys į jį atkreiptas, telieka parodyti, ko vertas, ir tada ji supras...

Anapas prisimerkė ir papurtė galvą. Užteks svajoti, kai padėtis tokia neaiški. Gerai dar, kad išvengta didesnių nuostolių ir – jei viskas klostysis, kaip suderėta, – už žirgus gaus gerą pelną. Dėl Skabio jis kaip ir neabejojo. Per pirkliavimo metus buvo išmokęs vertinti žmones. Be to, žiemgalis žirgus gaus tik sumokėjęs ir įvykdęs kitas perdavimo sąlygas. Dabar svarbiausia – laivas, nes buvo aišku, kad Rygoje pavojinga užsibūti.

Karaimas giliai įkvėpė tvartų kvapais prisodrinto oro, bandydamas surikiuoti nuo alaus aptingusias mintis. Reikėjo blaivios galvos nuspręsti, kur ieškoti laivo. Jei norėtum bet kokio, tai kaip nors Rygoje ar už jos sienų ką ir rastum. Už pinigą daug kas padaroma. Bet tokiu laikmečiu pageidautina greito, kokiais

visą laiką garsėjo saaremiečiai. Jie nuo seno puldinėjo Danijos bei Žuvėdų žemės pakrantes, kamavo Dancigo ir Štetino pirklius. Dėl laivų greitumo jie ir buvo tokie pavojingi. Netikėtai atplaukę lengvai susidorodavo su keliais mieguistais pakrantės sargybiniais, susikraudavo pajūrio bažnyčios ar vienuolyno sidabrą ir pakeldavo bures. Kol susiburdavo apylinkės gynėjai, būdavo per vėlu. Tų gynėjų galėjo būti kiek tik nori, tačiau jiems telikdavo siusti iš apmaudo, žvelgiant į tolstančias bures. Jei Saaremos laivas pagaus vėją – nebepavysi...

Tokį laivą šiais laikais turėti būtų pravarčiausia, nors ir nedaug prekių jame telpa. Kailiai nesunkūs, o ko dar plaukti į atšiaurius šių kraštų vandenis? Geriausia būtų, kad Saaremos laivą vestų saaremiečiai. Šitie trys, pavyzdžiui... Be abejo, Kuopis teisus, jie kietagalviai ir praeityje yra visko ragavę, bent jau Atasonas. Tas tikrai ne kartą buvo prisidėjęs prie smagių žygių į žuvėdų žemę... Et, kas iš mūsų be nuodėmės, svarbiausia, kad būtų geras jūreivis.

Metas būtų eiti dar su jais pasitarti, mąstė ben Erachas. Jis jautėsi truputėlį kaltas, kad paliko jaunąjį dalininką vieną su saaremiečiais. Nors gal ir neblogai, nes žemaitis su saaremiečiais turėtų sutarti. Kažkuo jie panašūs. Be to, tegu vaikinas mokosi ir prisideda prie bendro reikalo...

Norėjo eiti pažiūrėti, ar arkliams pakanka pašaro, ir po to grįžti į užeigą, kai pro vartų plyšį pamatė gatve atšlitiniuojant kelis Ordino knechtus. Pro plyšį ir dar prieblandoje sunku buvo suprasti, kiek jų. Gal aštuoni, ir taip padauginę alaus, kad vieną teko net ramstyti, o tas vis šaukė kitiems, kad, po velnių, taip neskubėtų, alaus galima gauti ir čia pat. Sustojo įsiręžęs už vartų. Jo trumpaašmenio kalavijo saitas buvo tiek nusmukęs, kad makštys braukė per grindinį. Knechtai dar pasistumdė, pasikeikė ir sugarmėjo vidun.

Ben Erachas vis dėlto užsuko tvartan. Užtruko tik tiek, kiek reikėjo šieno glėbiui nunešti nuo vežimo iki ėdžių, bet ir to pakako, kad pravėrus užeigos duris jį pasitiktų įnirtingų muštynių garsai. Suprasti, kas su kuo įmasi, ir tuo labiau, kas laimi, buvo neįmanoma, nes ant stalų spragsėjusios žvakidės jau buvo nuverstos ir šviesa sklido tik iš židinio. Tesusigaudė, jog pagrindi-

nės grumtynės kaip tik ir vyko prie durų. Atrodė, vienas būrys stengiasi pro jas išgrūsti kitą. Keikėsi vyrai keliomis kalbomis išsyk, girdėjosi, kaip dunksi smūgiai, kažkas jau stena iš skausmo, kaip bilda virstantys suolai. Prie židinio, drąsindamos vieną pusę, spiegė merginos: «Duokit jiems garo, tiems šunsnukiams!» "Lauk, juos... Lauk!"

– Vyrai... Vyrai... Tik nelaužykit suolų... – nuo prekystalio bandė perrėkti triukšmą Kuopis, bet niekas jo nebojo. Sutratėjo skylantis nuo smūgio suolas, pasigirdo aimana ir vokiški keiksmai. Trumpam duris užpildė sieksniniai pečiai, kurie tegalėjo būti Atasono, pasigirdo gargaliuojantis *"Verflucht, zum Teufel..."*[3] ir tuoj pat pliumptelėjo, tarytum lauke į grindinį atsitrenktų pelų pilnas maišas.

– Teisingai... Į makaulę jam... Lauk juos...– skardėjo padrąsinantys balsai iš tamsoje skendinčių smuklės pakampių.

Matyt, viena iš Kuopio merginų ne tik spiegė, bet ir kurstė židinį, įmesdama smulkiai skaldytų beržinių malkų. Liepsna kaip mat pagavo tošį ir staiga nušvitusioje patalpoje pagaliau galėjai pamatyti, kas vyksta. Pasirodė, muštynės ėjo į pabaigą – netoli durų Atasonas ir abu broliai sutartinai grūdo pro duris paskutinius knechtus. Jiems padėjo dar du vyrai, kurie, sprendžiant iš aprangos, galėjo priklausyti legato kariuomenei. Vienas jų buvo ryškiai raudonais plaukais. Knechtų kovingumas jau buvo išblėsęs. Atasonas žengė pirmyn, plačiai užsimojo, kad net jo kasos kilstelėjo, ir kirto vienam, kuris dar bandė gintis. Smūgis knechtą blokšte nubloškė prie pat slenksčio, kur Urmas ir Tarno stvėrė jį ir permetė per slenkstį į gatvės tamsą. Likę du knechtai susigūžę pabandė prasmukti pro duris, bet vis tiek neišvengė smūgių. Ben Erachas susirūpinęs žvalgėsi, kur dingo Einius.

– O, tu čia! – išgirdo jo susijaudinusį balsą. – Matytum, kaip čia tvojosi. Tas Atasonas tai tikras žvėris...

– Kas pradėjo?

– Tie šunsnukiai... Sugriuvo vidun, nebuvo vietų, tai jie manė, kad galės į šalį pastumti Atasoną...

– Vyrai, pakaks! Gana! – maldavo Kuopis, o kadangi pabė-

---

[3] Prakeiktas... Po velnių... (Vok.)

gus paskutiniams knechtams priešininkų nebeliko, jį pagaliau išgirdo.

– Alaus! Alaus! – šūkavo tamsoje muštynes perlaukę lankytojai, ir merginos šoko prie darbo. Vėl sužibo žvakės, keli vyrai jau statė alų prieš Atasoną ir brolius. Trijulė per muštynes beveik nenukentėjo, tik Urmo kakta buvo perskelta ir skruostu sruveno kraujas, o Elzė švaresne drobės skiaute rūpestingai šluostė žaizdą. Be abejo skaudėjo, bet Urmas, kone įbedęs nosį į jos plačią krūtinę, palaimingai šypsojo.

– Jų visa kapa buvo,– greitakalbe dėstė Einius. – Maniau, bus riesta. Bet Atasonas kaip trenkė, tai du taip ir nusirito po suolu! Tada puolė visa gauja. Gerai, kad jie girti! Ir kad keli vyrai prisidėjo prie saaremiečių.

– Atrodo, jie legato žmonės...

– Taip. Tą raudonplaukį lyg ir mačiau, kai iš mūsų žirgus atėmė. Bjaurybės ir tie, ir kiti...

Kuopio raginami svečiai sustumdė stalus į vietas ir užeiga vėl įgavo įprastą vaizdą. Prie muštynių prisidėjęs raudonplaukis fryzas buvo prisėdęs prie Torno ir abu pakaitomis siurbčiojo iš prieš juos sustatytų keturių bokalų. Svarbiausias sujudimo kaltininkas Atasonas per daug pergale nesidžiaugė. Sėdėjo, nekreipdamas dėmesio į jį apspitusius gerbėjus. Nelietė ir alaus. Ben Erachas pamojo Einiui, kad sektų jį, ir nužygiavo prie saaremiečių.

– Svarbiausia, ar tai padės atgauti laivą, tiesa? – tarė Anapas, atsisėsdamas šalia Atasono. Šis atitraukė žvilgsnį nuo savo nubrozdintų krumplių ir pasisuko visu kūnu. Tarsi nepažintų pirklio, primerkęs melsvai pilkas akis įdėmiai nužvelgė jį.

– Aš jiems visiems snukius išdaužysiu... – suniurzgė piktai. – Laivas yra mano, *kurat*...

– Perdaug tų snukių... – paprieštaravo Anapas. – O kad laivas tavo, tai teismui nesvarbu. Reikia galvoti, ką daryti.

– Ką čia besugalvosi, – nenoriai burbtelėjo saaremietis. Atsiduso ir pamerkė lūpas į alų, lyg tai būtų galėję jį išgelbėti nuo liūdnų minčių. – Su teutonais nėra ko...

– Bet galvoti, ką daryt, vistiek reikia,– atkakliai tęsė ben Erachas. – Atasonai, aš tau siūlau sandėrį dėl laivo.

– Tu? O kas man tu?

– Viena, aš ne teutonas.

Atasonas pritariančiai suniurzgė ir vėl įsistebeilijo į savo apdaužytus kumščius.

– Antra, tu nieko neprarandi. Kad neteisėtai atėmė – nesvarbu, laivo vistiek nebeturi. Pats žinai, kad snukius daužydamas jo neatgausi. – Anapas palaukė, bet Atasonas tylėjo. – Siūlau sandorį – jei atgausiu laivą, abu būsime jo savininkai.

– Ką?! – išpūtė akis Atasonas. Jis vos ištvėrė nepašokęs, kol ben Erachas baigė sakinį. – Mano laivo! Niekada!

Abu broliai tuojau atsuko savo apgirtusias akis.

– Ar jau tvot šitam? – suvapėjo Tarno. Urmas laikė prispaudes kruviną skiautę prie skruosto ir nesugebėjo išsižioti, tačiau suspaudė kumštį. Atasonas neigiamai krestelėjo galvą.

– Kaip sau norit... – taikiai gūžtelėjo pečiais pirklys. – Aš jums bandau padėti, rasti kokią išeitį. Bet jei to nesuprantat, jūsų bėda. Man pakaks ir savų.

Atasonas suraukęs antakius galvojo taip sunkiai, kad net šnopavo. Vėl įsivyravo tyla. Šurmulys užeigoje po truputį slopo. Kuopis, žvilgtelėjęs į gatvę ir įsitikinęs, kad išmesti neprašyti svečiai tikrai negrįš, priėjo ir pasilenkė prie Atasono. Jo ir taip liūdnas veidas atrodė dar liūdnesnis.

– Tie Ordino šunys jums neatleis. Klius ir man, bet ką jau bedarysi... Labai man gaila, ir labų labiausiai atsiprašau, bet jums teks išsikraustyti. Patys suprantat.

Atasonas piktai dėbtelėjo jo pusėn, bet pamatęs liūdną lybio veidą nuleido akis į savo kumščius.

– Supraskit, juos čia apkūlėt, tai čia jie ir grįš, – tęsė Kuopis. – Galiu patarti, kur galėtumėt prisiglaust Rygoje. Bet jumis dėtas aš visai palikčiau miestą.

– Ką? Pėsčiomis? – pasibaisėjęs paklausė Atasonas. Tarno su Urmu paniekinančiai sušnypštė.

– Aš bandau patarti... – burbtelėjo Kuopis ir lėtai tarsi garnys nužirgliojo prie prekystalio.

– Tai ką man daryti? – paklausė Atasonas, kai lybis pakankamai nutolo. Spendžiant iš balso, jo kovingumas jau buvo gerokai priblėsęs.

– Ką? Pažiūrėsim, kaip mums seksis rytoj, – tęsė ben Era-

chas. – Pamėginsiu atgauti tą tavo laivą, jei sutiksi su mano sąlygomis. O sąlygos yra tokios, kad jei pasiseks, laivas bus mūsų abiejų. Škiperis lieki, žinoma, tu.

– Kaip atgauti?

– Pirma pabandysiu kyšį, – Ben Erachas kilstelėjo savo kepurėlę ir susimąstes pakrapštė pakaušį. – Nors kiek girdėjau, kažin ar šį sykį suveiks. Va, kad turėtumėm kokį patikimą teutoną, galėtumėm pabandyti jo vardu... Gal pažįsti tokį?

– Šunys man ne draugai. Be to, nėra tokių teutonų, *kurat*.

– Būna. Bent jau už gerą pinigą. Paieškosiu, nes ir mums labai reikia laivo. Tačiau pirma reikia tavo sutikimo.

Anapas lėtai pakėlė dešinę ir Atasonas, dar kiek palaukęs, stipriai ją paspaudė. Karaimo veide trumpam šmėkštelėjo skausmo grimasa. Atgavęs delną, kitu paglostė jį ir, susigražinęs įprastą šypseną, paplojo šalia sėdinčiam Einiui per petį.

– Sutarimas, atrodo, iš tiesų bus tvirtas. Paspausk delną ir mano jaunajam dalininkui.

Atasonas ištiesė savo plaštaką ir atsakančiai spustelėjo Einiaus ranką.

– Kad dievai mums padėtų... – pritarė Einius.

– Jūsiškiai dievai, manau, bus palankūs, – nusišypsojo ben Arachas. – Bijau tik, kad tas Krumbakeris ne per daug jų paiso...

– Kas? – pakėlė antakius Atasonas. – Ar tai koks žemaičių dievas? Krūmpakeris?

– Ne. Teutonas teisėjas. Gal netinkamai vardą ištariau, bet kažkas panašaus..

7
TEISMAS

rumbacheris dar sykį gavo progą pasigailėti, kad jo tėvas, smulkus biurgeris, nedidelio Švabijos miestelio raštininkas, kadaise viską metė ir, sugundytas šnekų apie lobius pagonių žemėse, su šeima leidosi į tolimą šiaurę. Pats Krumbacheris tada dar buvo vaikas ir Švabiją atsiminė tarsi per miglą. Ryga jam tapo gimtuoju miestu, ir nors tėvas svajotų lobių čia nerado, bet pragyvenimui uždirbo, o sūnus, pasimokęs raštvedybos ir teisės, atkakliu darbu pasiekė net teisėjo vietą. Nors iš pradžių turtingi miestiečiai ir šnairavo į iškilusį raštininko sūnų, bet kai prie garbingos padėties prisidėjo ir turtai, ėmė lankstytis. Tiesa, tik prie jo, o už akių griežė dantį ir, giliu Krumbacherio įsitikinimu, tik ir laukė, kaip pakišti koją. Neretai jis jausdavosi tarsi klampioje Žiemgalos pelkėje, kur jei eisi į priekį, tave pervers pagonio ietis, o jei žengsi į šoną – nugarmėsi į liūną. Tada miglose nuskendęs gyvenimas Švabijos miestelyje jam atrodydavo mielesnis, nei jo triaukštis namas Šv. Juozapo gatvėje ir rūsyje paslėpta skrynia su dukatais.

Prie vyskupo Alberto buvo paprasčiau. Iš pradžių, dar kai, amžiną atilsį, tėvas raštininkavo, jo ekscelencija buvo vienvaldė miesto galva. Vėliau, kai tarnystę pradėjo pats Krumbacheris, vyskupui teko trečiąją miesto dalį atiduoti Ordinui. Na, bet tada Ordinas sunkiai kariavo ir saugojo miestą. Dar vėliau, kai Krumbacheris jau buvo vedęs ir gavo teisę advokatauti teisme, miestiečiai pasinaudojo proga, kai danų karalius užkariavo šiaurinę Livoniją,

ir pareikalavo savivaldos. Vyskupas negalėjo prieštarauti ir nusileido. Tiesa, tada ir Krumbacheriui atsivėrė didesnės galimybės ir jis ėmė sparčiai kilti tarnybos laiptais. Miestiečiai išsirinko magistratą, kuris leido visokius painius potvarkius, ir todėl galimybės užsidirbti vis plėtėsi. Tačiau tuo pat metu plėtėsi ir teisminė painiava ir buvo daugiau galimybių suklysti (o Krumbacheriui dėl jo turto daug kas to linkėjo). Ypač sunkūs buvo metai, kai jo ekscelencijos sveikata pašlijo ir tapo neaišku, kur krypsta jėgų pusiausvyra. Po jo mirties atrodė, kad reikalai pasuko į ramesnę, labiau nuspėjamą vagą. Tuo metu Krumbacheris jau buvo įgavęs patirties ir nesunkiai sugebėjo įžvelgti, jog jėga – Ordino pusėje, už kurio šmėkščiojo imperatoriaus Fridricho šešėlis. Gyvenimas palengvėjo, nes, kai tekdavo laviruoti tarp kapitulos, magistrato ir Ordino, Krumbacheris visad jausdavo, koks sprendimas bus teisingiausias, ir paprastai neapsigaudavo.

Tačiau kas galėjo pagalvoti, kad į Livonijos reikalus įsikiš pats popiežius? Popiežius toli, tas tiesa, o tuo tarpu Ordino kalavijai čia pat. Kol taip buvo, viskas buvo paprasčiau. Tačiau dabar kalavijai atvyko paremti ir tolimojo Grigaliaus bulės. Svarbiausias klausimas, mąstė Krumbacheris, kiek tų kalavijų dar bus? Kiek išsilaipino – aišku, bet kiek dar pakeliui? Turbūt nemažai, nes Ordino riteriai visai sutriko, o magistratas keliaklupsčiauja prieš tą storąjį fryzą. Skirtumas akivaizdus, nes pirmą kartą jo mažai kas paisė. Kas be ko, tada jis buvo tik vienuolis, o dabar jau vyskupas visai Livonijai. Tada keliavo su keliais raštininkėliais, o dabar su – kariuomene...

Kai šitaip įvertini padėtį, beveik imi gailėtis, kad tavo tėvas kilęs iš saulėtosios Švabijos, o ne iš Šiaurės jūros vėjų perpūstos Fryzijos. Jei būtų atvirkščiai, jis mokėtų pasinaudoti galimybėmis geriau už tą girtuoklėlį Brandefontą. Godus, kaip ir visi į jį panašūs, bet nemato toliau nosies. Nepraleido progos susimažinti visuotinai priimto kyšio dydžio už perparduodamą laivą. Kišdamas tik dvidešimt dukatų, pridūrė, trindamas tą savo stambią nosį, kad jis, esą, fryzas ir pabrėžė, jog ir Jo šventenybės atsiųstas jo ekscelencija legatas iš ten kilęs. Tarsi Krumbacheris to nežinotų. Akivaizdžiai ne per stipriausia to upeivio galva, o gal pragerta. Bet Krumbacheris nepergyveno dėl kelių prarastų

dukatų. Dabar padėtis tokia, kad reikia elgtis atsargiai, o perleisdamas laivą Brandefontui bent žinai, kad nepateksi didesnėn bėdon. Vis dėlto vietinis, o dar ir fryzas. Vadinasi, ir iš tos, ir iš kitos pusės esi apsaugotas.

O dabar nei iš šio, nei iš to iškilo nelauktas keblumas. Diena, kuri prasidėjo visai pakenčiamai, ėmė krypti ne ten, kur dera. Viskas atrodė taip paprasta! Su Brandefontu buvo sutarta jau užvakar, Ordinas dabar taip sutrikęs, kad jiems ne laivai galvoje, o magistrato žmonės tokiais neramiais laikais sėdi namuose ir dreba. Taigi, atrodė, su byla nebus sunkumų. Įrodymai akivaizdūs, ginklai yra, o ir be jų visiems aišku, kad Ezelio saloje, kurią vietiniai vadina Saarema, visi iki vieno yra plėšikai. Taigi, atimti laivą jokių teisinių kliūčių nėra. O kai dėl jo pardavimo iš anksto sutarta, tai galima prasukti taip sklandžiai, kad vėliau ir priekabiausias tikrintojas nesuras siūlo galo. Tačiau norint, kad viskas vyktų be priekaištų, reikėjo pasirūpinti, jog niekas nebandytų sugriauti numatytos eigos. O dabar ūmai atsirado net du griovikai. Ir ne bet kokie, o pinigingi. Gaila, žinoma, kad ne vokiečiai ir ne iš legato žmonių, nes tokiu atveju būtų galima pasididinti pajamas. O dabar tik grynas vargas...

Krumbacheris giliai atsiduso, tuo pabrėždamas visiems susirinkusiems teisman žiopliams, kaip jį vargina teisingumo užkrautos pareigos. Atsargiai perbraukė delnu per rūpesčių iškankintą galvą ir nužvelgė priešais jį stovinčius ieškovus: prabangiai, bet neiššaukiančiai apsirengusį svetimšalį pirklį ben Erachą, kuris jam dar prieš teismo pradžią pateikė itin gundantį pasiūlymą, ir rimtą veidą nutaisiusį naujakrikštą Skabį. Apie pastarąjį Krumbacheris buvo girdėjęs, kaip apie vieną iš tų vietinių išsišokėlių, kurie turto turi daugiau, negu pridera. Toliau nuo jų pasitraukęs ir tuo pabrėždamas, kad jam skirtinas ypatingas dėmesys, stovėjo prakaitą nuo įraudusios kaktos besišluostantis svarbiausias ieškovas škiperis Brandefontas.

– Aš reikalauju, kad nedelsiant būtų einama prie atimto laivo pardavimo! – kartojo įkaitęs škiperis ir teisėjui dingtelėjo, jog druckis vis dėlto stebėtinai panašus į tiek nelemto sąmyšio įnešusį legatą. Veidas kitas, tas tiesa, labiau vyno ir vėjo nuspalvintas, bet stotas tikrai toks. – Pasiūlymas įteiktas ir nėra jokio

reikalo kreipti dėmesį į niekingus svetimšalių sukčių reikalavimus! Ir taip aišku, kam laivą galima teisėtai perleisti, o kam – ne!

– Atleiskit, gerbiamasis teisėjau, bet aš ne svetimšalis, – ramiu balsu, bet irgi aiškiai supykęs įsiterpė Skabis. – Verta pridurti, kad verčiuosi ir laivininkyste, todėl dalyvauju čia teisėtai. O mano bendras ben Erachas yra visų gerbiamas pirklys.

Krumbacheris atsainiai linkterėjo. Išsišokėlių žiemgalių jis nemėgo, bet žinojo, kad su Skabiu reikia skaitytis. Jis ne tik turėjo turto nemažiau už po tris laivus valdančius pirklių gildijos narius, bet ir vokiškai kalbėjo kur kas geriau už daugumą legato vyrų.

– Koks jis pirklys! Sakau jums, jis sukčius! – nekreipdamas dėmesio į teisme privalomą mandagumą rėkte išrėkė Brandefontas. Jį siutino, kad karaimas stovi ramiai, net veido krustelėjimu neparodydamas, jog girdi škiperio užgauliojimus. – O pagonims laivus Rygoje pardavinėti uždrausta!

– Aš ne pagonis! – sušuko žiemgalis. – Esu krikštytas pilnateisis...

– Susidėjęs su pagonimis!

– Tam reikia įrodymų... – atsikalbinėjo Skabis, bet jau ne tiek karštai. Matyt, pats suprato, jog pasistengus jų buvo galima rasti.

– Kokių tau dar įrodymų? Visa Ryga žino! – dar garsiau suriko Brandefontas. – Pakaktų įrodymų ir kartuvėms. Abu jus ten pakabinti reikia, kad varnom būtų kas kapoti.

– Tylos! Prašau tylos! – Krumbacheriui perdaug balso kelti nereikėjo. Už jo kėdės stovėjo du ginkluoti magistrato vyrai, kurie, vos teisėjui prakalbus, iššaukiančiai apsižvalgė po salę, o buvęs arčiau Brandefonto žengė gerą žingsnį į priekį. Jo Rygos herbu papuoštos ieties kotas dunktelėjo į medines grindis. Net škiperis sukluso, tuoj pat užsičiaupė ir atsitraukė per tokį pat žingsnį.

– Ir prašau manęs nemokyti. Įstatymus ne tik išmanau, bet juos ir ruošiu! – šaižiu balsu tęsė Krumbacheris, žvelgdamas į springstantį iš pykčio Brandefontą. Dėl šito mėlynanosio rėksnio jam teko atsisakyti mandagiai pasiūlyto kapšo dukatų. O ja-

me jų buvo bent tris kart daugiau negu davė škiperis.

– Taip, suprantama, teisėjas išmano ir žino, kas, kur ir kaip... – susivaldęs burbtelėjo Brandefontas ir mirktelėjo jam, tarsi ir pats daug ką žinotų. – Todėl teisėjas ir nekreips dėmesio į sukčių pagonių paistalus. Aš įteikiau rimtą pasiūlymą pirkti laivui ir gerai žinau, kad kitų teisėtų pirkėjų nėra.

Krumbacheris susiraukė tarsi gavęs smūgį į paširdžius. Tik paimk iš tokio nepraustaburnio sudilusį dukatą, ir jau įsivaizduoja, kad gali tau įsakinėti! Ir nieko nepadarysi. Už Brandefontą žodį jam tarė ir kapitonas Van der Veldas, o su legato kariuomenės viršininkais teisėjas pyktis nenorėjo. Be to, jei susigundytų perleisti laivą svetimšaliui, kaip mat pakeltų galvas jo priešai magistrate. Pasistengtų, kad sargyba to laivo net iš uosto neišleistų.

– Jei ne tas tuščias triukšmas, seniai būčiau baigęs, – pasidavė Krumbacheris. Pasukinėjo tarp pirštų žąsies plunksną ir, pavilgęs ją į rašalinę, skubiai išraitė parašą. – Magistrato teismo vardu patvirtinu, kad už ginklų pervežimą atimtas laivas pereina škiperio Brandefonto nuosavybėn.

– Bet mes irgi pateikėme pasiūlymą! Pasiūlėme kelis kartus daugiau! – bandė prieštarauti Skabis, tačiau ben Erachas niūktelėjo jį alkūne, ir žiemgalis nutilo.

– Sukčių ir pagonių pinigų Rygos miestui nereikia! – Brandefonto platus veidas dabar švytėjo pasitenkinimu. – Teisėjas žino, ką daro!

Krumbacheriui teliko kreivai šyptelėti. Jis paėmė dviem pirštais ką tik pasirašytą pergamentą ir, skubiai nužingsniavęs prie raštvedžio stalo, numetė, kad greičiau juo atsikratytų. Palaukė, kol raštininkas iškilmingai prispaudė prie jo mažąjį Rygos miesto antspaudą. Vaško skritulyje galėjai įžvelgti miesto vartus su dviem bokštais, tarp kurių buvo du sukryžiuoti raktai ir vyskupo lazda. Po to, vis dėlto jausdamasis kaltas, vogčiomis žvilgtelėjo į svetimšalį pirklį. Norėjo jau eiti iš salės, tačiau beveik visą laiką tylėjęs ben Erachas staiga žengtelėjo į priekį.

– Tikiuosi, man bus leista pateikti pastabą, kuri neliečia laivo nuosavybės, kas jau nuspręsta... – prabilo jis, kai Krumbacheris neryžtingai stabtelėjo. – Žinau, kad gerbiamasis teisė-

jas sprendė griežtai laikydamasis visų Rygos įstatymų. Aš tik norėčiau atkreipti jo dėmesį, kad ne mažiau svarbu, kas valdys laivą. Nuo to priklauso kitų Rygos piliečių saugumas. Jei neklystu, miesto įstatymuose numatyta, kad jūrinius laivus gali valdyti tik patyrę, savo sugebėjimus jūroje įrodę škiperiai.

– Teisingai, – sutiko Krumbacheris. – Įstatymas tokiu būdu mažina galimus nuostolius ir sergsti nuo pavojų.

– Pagirtinas įstatymas, – tęsė pirklys. – Todėl ir pageidaučiau, kad raštininkas užrašytų, jog šis asmuo, kuris mane teismo metu be jokio pagrindo užgauliojo, visai tam netinka. Jis neturi laivavimo jūroje patirties, o be to yra praradęs...

Tęsti kalbos jam neteko, nes Brandefontas, kuris klausėsi suraukęs kaktą, staiga prapliupo griausmingu žodžių tvanu:

– Meluoja tas sukčius! Šmeižtas! Ką jis ten paisto apie patirtį? Aš škiperis jau dvidešimt metų! Užkišt jam gerklę!

– Jis yra plaukiojęs tik upe... Be to, perdėm nesėkmingai...

– O Jėzau, panele Marija švenčiausioji! Koks įžūlus melas! Užčiaupkit jam burną, teisėjau! Tuojau pat!..

– Jis prarado laivą... – sugebėjo įsiterpti pirklys. – Pasiteiraukite Daugpilio komtūro...

– Ramiau! Tylos, įsakau! – Krumbacheris rankos mostu nutildė abu priešininkus. Jei atsirado proga nors kiek įgelti šitam garsiagerkliui fryzui, tai gal vertėjo ja pasinaudoti. – Sakote, Daugpilio komtūro?.. Apie ką čia kalbama?

– Apie Daugpilio komtūro laivą, jūsų prakilnybe. Tas asmuo, kuris čia taip garsiai šaukia, yra jį praradęs.

Krumbacheris iškėlė ranką, delnu stabdydamas Brandefontą. Arčiau įraudusio škiperio stovintis sargybinis atkišo į jį trumpakotę ietį, tarsi patvirtindamas teisėjo mostą.

– Laivas nuskendo?

– Blogiau. Škiperis jį apleido. Mat su vagimis susidėjo ir laivas pražuvo. Daugpilio komtūras gali patvirtinti.

– Šit kaip... Tylos, sakiau! – garsiau riktelėjo Krumbacheris, nes Brandefontas vėl pravėrė burną. – Pirma atsakykit į mano klausimą. Ar jūs pats valdysit laivą, ar samdysit škiperį?

– Ar aš? žinoma, kad aš! – suriaumojo dusdamas iš pykčio Brandefontas. – Tas sukčius tegu nemano...

– Tylos! – pakartojo Krumbacheris. – Sargybini, prašom tuo pasirūpinti!

Sargybinis žengė dar žingsnį į priekį ir atsidūrė prie pat Brandefonto. Atrodė, jog jis pasiruošęs ieties kotą sugrūsti škiperiui į gerklę, jei tik tas prasižiotų. Brandefontas šnopuote šnopavo iš įsiutimo, tačiau vis dėlto nutilo.

– Tai nauji kaltinimai. Teks pratęsti šią bylą... – Krumbacheris atsiduso taip garsiai, kad jo atodūsis nuaidėjo per visą, dabar nuščiuvusią salę.

Teisėjas nenoriai pratęsdavo bylas. Jo galva, taip tik buvo gaišinamas brangus jo laikas, kurį Dievas skyrė Rygos magistrato iždo ir, suprantama, savos kišenės papildymui. Bylų pratęsimas naujų įplaukų nežadėdavo, tačiau šįkart kitos išeities nebuvo. Rygos magistratas labai nepalankiai žiūrėjo į savo pareigų nevykdančius škiperius.

❖

Išklausęs svetimšalio pirklio parodymus, kuriuos keliomis smulkmenomis papildė žiemgalis Skabis, Krumbacheris truputį nusivylė. Ne tiek pačiu įvykiu, kuris buvo pakankamai smerktinas. Paaiškėjo, kad prieš keletą metų šis mėlynanosis valdė Daugpilio komtūro vytinę, kuria buvo gabenamas vaškas, sūdyta mėsa ir kitos prekės į Rygą. Tačiau pakeliui susidėjo su vagių šutve ir už prieglobsčio suteikimą dalinosi jų grobiu. Nakčiai laivui sustojus prie kranto, vagys darbuodavosi apylinkėse, o dienai išaušus jie kartu su laivu jau būdavo atsidūrę toli pasroviui. Ne jis vienintelis tuo vertėsi, Rygą neretai pasiekdavo Dauguvos pakrančių kaimų ir miestelių gyventojų nusiskundimai ir reikalavimai miesto turguose ieškoti vogtų gėrybių pardavėjų. Labai retai pavykdavo ką nors aptikti, nes ir magistrato pareigūnai nepersistengdavo. Tačiau svetimšalio pasakojime buvo ir pavojingesnių kaltinimų. Pasirodo, tie vagys ir, ben Eracho teigimu, pats Brandefontas, buvo visai praradę saiką. Susigundė net pavogti kitu laivu Polocko kniaziaus Kuoknesės komtūrui siųstus medžioklinius sakalus, ir ne bet kokius, o atvežtus iš tolimųjų stepių. Tad kartuvės buvo užtikrintos, ir du sugautus vagis Kuok-

nesėje po to iš tiesų pakorė. Tačiau škiperis paspruko. Paspruko, palikęs užutėkyje tarp švendrių paslėptą Daugpilio komtūro vytinę. Žmonės ją rado tik kitą pavasarį sugadintą nebepataisomai. Taigi nuostoliai padaryti didžiuliai, o pats škiperio poelgis, net ir neįrodžius bendrininkavimo vagystėje, vis tiek visiems laikams turėjo atimti teisę valdyti bet kokį laivą...

Kaip ir reikėjo tikėtis, Brandefontas visa tai įnirtingai neigė, ir sargybiniams ne kartą teko jį tildyti. Jis išraudo kaip virtas vėžys, akys išsprogo, atrodė, tuoj plyš iš įtūžio. Visomis įmanomomis nuodėmėmis jis kaltino pirklį, tačiau Krumbacheris turėjo pakankamą patirtį, kad iš neigimo įkarščio sugebėtų apytikriai nustatyti, kurie kaltinimai teisingi, o kurie abejotini. Jam jau buvo aišku, jog laivą Brandefontas tikrai paliko ir greičiausiai todėl, kad buvo susidėjęs su vagimis. Tai liudijo ir aplinkybė, jog neneigė tuo metu iš ben Eracho pirkęs arklius. Jo žodžiais, tai buvo kuinai ir dar vienas pirklio suktybių įrodymas. Kaip ten bebūtų, nors Brandefontas ir bandė kažką aiškinti apie laivo perdavimą Daugpilio komtūro žmonėms, tą įvykį galima buvo pavadinti tik neleistinu škiperio pasišalinimu nuo patikėtų pareigų.

Tiek teismas galėjo nuspresti, bet ne daugiau. Kitiems kaltinimams trūko įrodymų. O kai gresia kartuvės, be tikrų įrodymų teisti negalima. Brandefontas šaukė, jog kreipsis pagalbos į patį legatą, ir tuo galėjai neabejoti. Jau ir taip bus nelengva pasiteisinti kapitonui Van der Veldui, kodėl jis teisme išklauso svetimšalių ir pagonių kaltinimus prieš gerą krikščionį fryzą. Taigi viršyti įrodymų stokos apribotų galimybių šįsyk negalima. Tiesa, teismas galėjo nuspręsti, kad liudijimus pateiktų Daugpilio komtūras arba bent jo pareigūnai, tik kad tektų ilgai laukti.

Krumbacheris, žemai nuleidęs galvą, pirštų galiukais patrynė savo akių vokus.

– Atrodytų, jog naujojo laivo savininko teisė valdyti laivą vis dėlto abejotina... – tarė jis atsargiai ir linktelėjo sargybiniui, kad tas leistų Brandefontui prasižioti.

– Jokių abejonių negali būti! – kaip teisėjas ir laukė, užriko šis. – Aš škiperis dvidešimt metų! Kiekvieną Dauguvos posūkį žinau mintinai, kiekvieną rėvą ir seklumėlę!

– Tačiau pripažįstate, kad apleidote laivą...

– Nieko neapleidau! Perdaviau komtūro žmonėms. O viskas tik dėl to sukčiaus! Man grėsė mirtinas pavojus! Neturėjau pasirinkimo. Bet tai visai neliečia mano sugebėjimų. Nei per nago juodymą!

"Tavo panagės pakankamai juodos", – norėjo atrėžti Krumbacheris, tačiau tik kilstelėjo ranką, kad sargybinis neleistų Brandefontui įsibėgėti, ir nukreipė akis į pirklį:

– Kuo pagrįsite savo žodžius?

– Aš čia kalbėjau apie šio asmens sąžinę, tiksliau tariant, jos stoką, ir iš to išplaukiančias šunybes, – kaip visad ramiai dėstė ben Erachas. – O dėl jo sugebėjimų laivuoti upe – gal ir sugeba. Bet, pabrėžiu, upe, o mes kalbam apie jūros laivą.

– Nėra skirtumo! Aš sugebu laivuoti bet kur! – spėjo įsprausti trigrašį Brandefontas.

– Net ir tai parodo jo patirties stoką. Jis net nežino skirtumo tarp jūros ir upės... – pridūrė ben Erachas, o Skabis pakėlė akis į lubas, parodydamas, kaip jį visa tai stebina.

– Taip. Be abejo, šioks toks skirtumas yra... – įsiterpė Krumbacheris, nes Brandefontas iš įtūžio prarado amą. – Jei teisingai supratau, jūs norite įteikti raštu skundą, kad škiperiui Brandefontui nebūtų leista vadovauti jūriniam laivui?

– Nebūtinai... – atlaidžiai tarė pirklys ir teisėjas, laukęs iš jo naujų kaltinimų, sumirksėjo iš nuostabos, o Brandefontas, prieš tai spėjęs atgauti amą, vėl jį prarado. Anapas šyptelėjo.

– Jei jis sugeba, tegul vadovauja. Bet tegul tai įrodo.

– Jis jau sumanė naują apgavystę, – nedelsdamas įsiterpė Brandefontas. – Kaip tai – įrodyti? Ką dar reikia įrodyti?

– Esu tikras, jog gerbiamas teismas puikiai žino, ką įrodyti reikia. O kokiu būdu? Jei kas manęs paklaustų, aš pasiūlyčiau lenktynes, pavyzdžiui, nuo uosto iki pirmojo Dauguvos posūkio. Sugebėjimai geriausiai išryškėja besivaržant. Jei jis laimi lenktynes, kad ir prieš gerbiamojo Skabio laivą, tai mes skundų neteiksime.

Ben Eracho pasiūlymas buvo toks netikėtas, kad Brandefontas visai sutriko. Jis sumirksėjo savo išsprogusiom akim ir sumišęs nusibraukė prakaitą nuo kaktos. Krumbacherio nuo-

stabai, ne ką mažiau pasimetė ir žiemgalis. Teisėjas matė, kaip jis kumštelėjo ben Erachui į pašonę ir nepritardamas pakratė galvą. Tačiau pirklys to nebodamas ryžtingu linktelėjimu patvirtino, jog neatsiims siūlymo. Tada Skabis pasilenkęs ėmė kažką karštai šnabždėti jam į ausį. Krumbacheris suprato, jog žiemgalis aiškina, kad jo barka skirta plaukioti upe ir netinka lenktynėms su jūros laivu. Ypač su statytu Ezelyje...

– Po paibeliais, jaučiu klastą... – kiek atgavęs kvapą stengėsi susigaudyti Brandefontas. Jo aprasojusi kakta susiraukšlėjo nuo įtampos, škiperiui garsiai dėstant mintis: – Juk tas pagonis jokio padoraus laivo neturi... O manasis tai ne bet koks, o skirtas... – Jis žiobtelėjo ir nutilo, matyt, sulaukęs tiek škiperiui patikusios minties, kad stambias jo lūpas iškreipė kreivokas šypsnys. – Lenktynių? Na, gal ir verta apsvarstyti...

– Ne. Išeis negerai, – jau girdimai sumurmėjo Skabis.

– Mano bendras man aiškina, kad jo laivas ne iš pačių greičiausių... – nutraukęs Skabį, tesė Anapas. – Tačiau vėjas visiems pučia vienodai, o kaip jį panaudojame, priklauso nuo sugebėjimų. Jei tas save škiperiu vadinantis rėksnys aplenks mano bičiulio laivą, tada tebūnie. Tai parodys, kad moka parinkti įgulą ir jai vadovaudamas nekels kitiems per didelio pavojaus.

– Ar sugebėsiu?! Nėra jokio klausimo, kad sugebėsiu, – tėškė pasitikėjimą atgavęs Brandefontas. – Bet man reikia bent trijų vyrų įgulai. Juos surasti ne taip paprasta.

– Jei jis škiperis, tai suras. Ryga – uostas, jūreivių yra per akis.

Krumbacheriui patiko tokia išeitis iš keblios padėties.

– Teismui šis sprendimas priimtinas, – garsiai tarė jis. – O įgulą tikrai galima rasti. Manau, neverta delsti.

– Tikrai ne. Mes esame pasiruošę, kad ir rytoj vidudienį, – paskubėjo pritarti ben Erachas. Išgirdęs šiuos žodžius, Skabis vėl skaudžiai kumštelėjo jam į pašonę:

– Išprotėjai?

– Būsim pasiruošę, – nebodamas jo tęsė Anapas. – O kad lenktynės būtų rimtos, siūlau ir lažybas. Bent po dešimt dukatų, nors galima ir daugiau. Lažinį, tikiuosi, pasaugos gerbiamasis teisėjas?

– Ką gi, priimsiu užstatą, – oriai sutiko Krumbacheris, o ben Erachas tuoj atrišo nuo diržo odinį kapšą. Lėtai dėdamas po vieną pinigą į delną, jis atsigręžė ir pirmą kartą pažvelgė tiesiai į Brandefontą neslėpdamas pašaipos.

– Bet ar įstengsite tiek sumokėti?

– Įstengsiu, tu, saracėne... – sušvokštė šis, ieškodamas savo kapšo, kuris tabalavo žemiau ant diržo uždribusio pilvo. – Žinok, jie man vis vien atiteks, sukčiau prakeiktas...

– Tegu vėjas jums būna palankus... – nė trupučio nesutrikęs lipšniai tęsė ben Erachas, tarsi būtų neišgirdęs fryzo keiksmų. – Tikiuosiu, jog gerbiamasis teisėjas išduos šiam taip vadinamam škiperiui raštą uosto sargybai, nes be leidimo jie neleis laivui iš uosto išplaukti. O mes lauksime jūsų uoste rytoj prieš katedros laikrodžiui išmušant dvyliktą...

– Raštą tuoj parengsim, – patvirtino Krumbacheris. – O jums, škiperi, patarčiau nedelsiant ieškoti igulos...

❖

– Maniau, turi galvą ant pečių... – vis negalėjo atsipeikėti Skabis. Išėję iš magistrato, jie stebėjo, kaip Brandefontas pūškuoja per turgaus aikštę į Šv. Jokūbo vartų pusę. Ten buvo įsikūręs Van der Veldo būrys. – O pasiūlei tokius niekus... Lenktyniauti su Saaremoj statytu laivu! Kur tavo protas?

– Nebuvo kitos išeities... – Storuliui dingus už katedros kampo, ben Erachas timptelėjo Skabį už rankovės ir pasuko į priešingą pusę. – Dabar paskubėkim. Reikia perspėti Atasoną, kad paprašytų to raudonplaukio fryzo patarpininkauti. Ko gero, tas dar pas Kuopį. Be to, reikia, kad Atasono vyrai išsiblaivytų...

– Manai, kad saaremiečiai išsiblaivys, jei alaus dar yra? Ir ko jiems išsiblaivyti? Tu juk galutinai pražudei jų laivą.

– Turės išsiblaivyti, nes jiems teks plaukti. Jie pasisiūlys, kad Brandefontas juos pasamdytų...

– Brandefontas? – nepatikėjo savo ausimis Skabis. – Tas keikūnas, kuris tavęs taip nekenčia?

– Būtent. Jis tuoj eis įgulos ieškoti. Jei tas rudis fryzas pasakys jam, kad pažįsta gerus jūreivius, tuos ir pasamdys...

– Visai sukvailiojai. Nori padėti Brandefontui?

– O kam kitam? Jis dabar laivo savininkas ir turi leidimą išplaukti iš uosto... Deja, be Brandefonto neapsieisim.

– O šventasis Kristau ir Pykoli kartu sudėjus! Ir kodėl tu nepametei proto, kai derėjomės dėl žirgų? Kiek būčiau sutaupęs! – dejavo visai pasimetęs Skabis. Jis paspartino žingsnį, kad neatsiliktų nuo beveik bėgančio ben Eracho. – Ir laivą atidavei tam šunsnukiui, ir dar lenktynes pridedi! Juk geresnių jūreivių už saaremiečius visoje Rygoje nerasi.

– Atsiprašau! Laivą jam atidavė papirktas teisėjas, – pyktelėjęs pataisė Skabį pirklys. – Nors jis kitaip pasielgti ir negalėjo. Tokia jau dabar Rygoje padėtis. O dėl jūreivių tu teisus. Viliuosi, kad net Brandefontas supras, kad jie geriausi, ir pasamdys. Bet reikia suspėti pasakyti tam rudžiui, kad juos pasiūlytų...

– Bet tada tikrai pralaimėsim, – aimanavo vos spėdamas paskui jį žiemgalis. – Prieš tokį laivą ir dar su tokia įgula, galimybių jokių... Nors mano škiperis ir dešimt kartų geresnis už tą pilvūzą, bet vis vien beviltiška...

– Ko gero ... – burbtelėjo ben Erachas. Jiedu jau pasiekė gatvės kampą, iš kur matėsi vėjelio siūbuojama lenta su lokio atvaizdu virš Kuopio užeigos. Skabis griebė pirklį už skverno.

– Palauk! Nori, kad mano laivas pralaimėtų? – Skverną jis laikė taip tvirtai, kad pirkliui teko sustoti. – Man kas? Plauks mano škiperis Švarcas. Tai bus jo pralaimėjimas. Bet tu juk prarandi dešimt dukatų!..

Anapas pirmą kartą šią dieną šyptelėjo.

– Dešimt! Nebloga kaina, a? Laimei Brandefontas bukas. Jei būtų susigaudęs, man būtų kainavę kur kas daugiau.

– Kainavę? Kaip tai? Tu juk lažiniesi, o neperki. Tai tavo kvailystė tiek kainuoja...

– Ne. Už kvailystes paprastai tenka mokėti brangiau. Šįkart tiek kainuos laivas!

– Laivas?

– Taip. Lai–vas... – paskiemeniui pakartojo ben Erachas ir plačiai nusišypsojo. – Paleisk skverną. Tikrai neturim laiko.

Skabis atgniaužė kumštį, ir karaimas vėl leidos užeigos link.

Žiemgalis stovėjo panarinęs galvą ir įtemptai galvojo.

– Lai–vas, – burbėjo panosėje. – Bet laivas dabar Brandefonto. O jei nusamdys Atasoną, tai tikrai lenktynes laimės... Atasoną su jo vyrais... Taip! Laivan patenka Atasonas su savo galvažudžiais. O Brandefontas – vienas! – Skabio veidą staiga užliejo platus šypsnys. Jis pokštelėjo sau delnu per kaktą ir taip garsiai nusikvatojo, kad pro šalį ėjęs batsiuvys Klausas stabtelėjo ir įtartinai į jį pažvelgė.

– Įsivaizduok, žmogau – laivas! – nesuvaldydamas juoko pakartojo jam Skabis. – Už dešimt dukatų! Ar mėgsti lenktynes? Galiu pasiūlyti įdomias lažybas...

Batsiuvys Klausas nepritardamas krestelėjo galvą.

– Lažyboms pinigų nemėtau. Penki vaikai, supranti...

– Ir teisingai darai, – pritarė Skabis ir giliai atsikvėpė. Jam pasirodė, jog net apniukęs dangus staiga prašvito. – Nors lenktynės išties bus įdomios. Stulbinančiai įdomios...

Klausas patraukė pečiais. Jam labiau rūpėjo, kaip atgauti pinigus už tris poras aulinių batų, kuriuos sutaisė panaudodamas paties pirktą veršelio odą, nublizgino savos gamybos tepalu, tačiau tie Fryzijos nusmurgėliai taip ir nesumokėjo. O kreiptis dėl nuostolio nėra kur. Jų čia dabar valia.

❖

O lenktynės pasirodė tikrai įdomios ir, jei ne Rygą tuo metu užgriuvę įvykiai, apie jas dar būtų ilgai kalbėta. Tiesą sakant, pačioje pradžioje gausiai suplūdusiems rygiečiams teko kiek nusivilti. Įtampos laukta daugiau. Jei tikėti nuo ryto sklandžiusiais gandais, turėjo lenktyniauti vietinis ir tolimo užjūrio laivai, tačiau tikrovė pasirodė kiek kitokia. Iš tikrųjų, vienas iš lenktynėms besiruošiančių laivų buvo išties ne vietinis, tačiau paaiškėjo, jog jis – tik iš Ezelio. Tiesa, jam vadovavo storas raudonveidis fryzas, bet ir tas, kaip vieni tvirtino, o kiti neigė, buvo jau ilgokai Dauguva plaukiojęs škiperis. Antrasis laivas buvo, be abejonės, vietinis, o vadovavo jam vietinėse smuklėse žinomas škiperis kreivanosis Švarcas. To pakako, kad dauguma palaikytų jo pusę, tuo labiau, kad ir kiti keturi įgulos nariai buvo rygiečiai.

Tuo tarpu fryzo įgula atrodė daugiau nei įtartina. Prie vairo stovėjo neįtikėtinai aukštas plačiapetis vyras, į kasas susipynęs ne tik plaukus, bet ir savo gelsvą barzdą. Kiti du taip pat nekėlė pasitikėjimo. Kiek žemesni, bet irgi plačiapečiai, o apsirengę, kaip žmonės iš tolimos šiaurės atplaukiantys jūreiviai. Vieni tvirtino, jog tai pagonys iš tavastų krašto, kiti – kad kuršiai ir tik keli minioje buvę Ordino knechtai, prieš penkeris metus kariavę Ezelyje, atpažino, kad jie yra iš tos salos.

– Tai surinko įgulą... – tarė Krumbacheris ben Erachui. Jiedu stebėjo lenktynių pradžią iš magistrato trečiojo aukšto lango, atsukto į uosto pusę. – Atvirai sakant, abejojau...

– Surinko... – pritarė Anapas. – Dabar galės parodyti, ar jis geras škiperis.

– Tas prie vairo keistokai atrodo... – Krumbacheris prisimerkė, bandydamas geriau įžiūrėti laivų įgulas. Visa bėda, jis buvo trumparegis, o atstumas – nemenkas. – Ar ta jo įgula kam nors tikus?

– Neturiu supratimo, – numykė karaimas. Jo akys buvo kur kas geresnės, ir jis matė, kaip paskutinis uosto sargybinis, kažkodėl dar stoviniavęs saaremiečių laivo priekyje, pagaliau išlipo ant krantinės. – Nors greitomis gerų jūrininkų kažin ar rasi.

– Aišku, jums geriau, kad jie būtų prasti, – pritarė Krumbacheris.

Ben Erachas atsiduso. Nevertėjo rodyti savo pasitenkinimo. Kol kas viskas vyko net geriau, negu galėjo tikėtis. Sargybiniams palikus laivą, dėl jo lyg ir neteko abejoti, terūpėjo, ar Einiui su dviem vyrais ir vežimu pasiseks laiku pasiekti Daugavgryvą, kur turėjo stabtelėti Atasono laivas.

– Na, pamatysim, – Krumbacheris nekantriai pirštais barbeno į lango rėmą. – Va, atrodo, jau kelia uosto vėliavą...

❖

Jei uostan suplūdusius rygiečius suskirstytum pagal tai, už ką buvo pasiryžę lažintis, tai vieną dalį reikėtų pavadinti Švarco gerbėjais, o kitą – laivų žinovais. Pirmieji vylėsi, jog škiperio patirtis sugebės įveikti kliūtis, o antrieji suvokė, jog ji, kokia

bebūtų, nepakeis laivo grimzlės ir jo pastovumo, buriuojant prieš vėją. Vien pažvelgus į lenktynių pradžios laukiančius laivus, kiekvienam bent šiek tiek laivyboje nusimanančiam turėjo būti akivaizdu, jog Ezelio laivas pranašesnis. Jis buvo gerokai siauresnis, su grakščiai išlenktais bortais, narsiai užriestu priekiu, o stiebas – aukštesnis, negu šalia plūduriuojančios gremėzdiškos upių vytinės. Neišmanėlį galėjo paguosti nebent du vytinės stiebai, ir didesnis jos burių plotas, tačiau žinovai suvokė, jog tai neatsvers lėkštos vytinės grimzlės ir, ypač uoste, apsunkins judėjimą. O tai buvo svarbu, nes laivai turėjo nuplaukti iki didžiojo Dauguvos posūkio, ten apsukti mažytę, tik keliais krūmais paženklintą Kiaulių salą ir grįžti.

Bešurmuliuojanti minia staiga pritilo, nes krantinės gale stovinčiu stiebu jau ėmė kilti vėliava, skelbdama lenktynių pradžią. Nuščiuvus miniai, visi išgirdo Ezelio laivo škiperio balsą. Jis kažką šaukė savo jūreiviams, tačiau tie, atrodo, nekreipė dėmesio. Abu baltaplaukiai žvilgčiojo tik į milžiną prie vairo ir pagal jo nurodymus iš pradžių neskubėdami atsistūmė irklais nuo krantinės, o po to šoko prie burių. Tačiau jie aiškiai atsiliko nuo Švarco įgulos, pasiruošusios išnaudoti kiekvieną akimirką. Dar vėliava nepasiekė viršūnės, o šie jau atsistūmė ir pasuko vytinę į šiaurės vakarus, kad iš rytų dvelkiantis vėjas greičiau pagautų abi bures. Jos plazdėjo, prisipildydamos oro, ir vytinė pirmoji šoko priekin. Pasitenkinimo šurmulys perbėgo per minią, nuslopindamas fryzo šūkaliojimus:

– Pirmyn, Švarcai!

– Nušluostyk jiems nosis!

– Parodyk tam fryzui, kaip rygiečiai plaukia!

– Trys bokalai už Švarcą!

Lenktynės Švarco įgulai prasidėjo gerai. Kas tiesa, vytinei pasivarius į priekį, prisipildė ir Ezelio laivo burės ir jis sklandžiai pajudėjo į priekį, tačiau vairininkas kažkodėl smarkiai užgulė vairą ir laivą pakreipė ne tiesiai į uosto vartus, bet geru lanku į dešinę, gi vytinė vis labiau tolo nustatyta kryptim.

– Žiūrėk, kaip putojasi tas storulis, bet jie vis vien atsilieka. Prakišai kaip didelis! – džiaugėsi vienas iš Švarco gerbėjų, plodamas per petį savo bičiuliui.

– Neskubėk. Pamatysi, tuoj permes bures...

– Permes? Juokauji.

– Nei trupučio. Jie nuleido kylį, permes bures ir kirs skersai prieš vėją.

– Iš kur žinai?

– Pats mačiau. Stengėmės pagautį tokį. Beviltiška.

Laukti neteko ilgai, nes iš tikrųjų, laivui nuplaukus gal tik du šimtus sieksnių, milžinas užgulė vairą taip, kad net suputojo už laivo vanduo, abu jo bendrai įsiręžę truktelėjo didžiąją burę, ir ši keliom akimirkom subliuško, o po to jos skersinis persisuko į kitą laivo pusę, burę vėl išgaubė vėjas ir truputį pasviręs laivas, atrodė, šaute šovė į priekį. Dabar beveik pietų pusėn. Vėjas nebestūmė burės tiesiai prieš save, bet slydo jos išgaubtu paviršiumi, varydamas laivą aštriu kampu. Jo greitis beveik padvigubėjo ir nuotolis tarp laivų ėmė sparčiai mažėti.

Minia nuščiuvo.

– Na, bet ir varo... – nustebęs sumurmėjo Švarco gerbėjas. – Dar nepataikys išplaukti iš uosto...

– Perdaug nesidžiauk. Pasuks, kai reikės, kitu kampu.

Ezelio laivas iš tiesų jau buvo gerokai aplenkęs vytinę dar prieš antrą kartą permetant burę. Kai burė vėl keliom akimirkom subliuško, ir išsigaubusi iš kitos pusės ėmė nešti laivą į pietvakarius, net ištikimiausieji Švarco gerbėjai suprato, kad lenktynės baigtos. Nuotolis tarp laivų didėjo nesulaikomai. Buvo akivaizdu, kad Ezelio laivas išplauks iš uosto vos dar kartą permetęs bures, o atviresnėje Dauguvos platumoje pasistūmės tiek, kad Kiaulių salą pasieks, gerokai aplenkęs vytinę. Atrodė, tarsi gulbė lenktyniautų su perekšle antimi.

– Na, ir pasisekė tau, kaip aklai vištai, – numykė Švarco gerbėjas. – Girtas, matyt, tas Švarcas...

– Ne aklai, o akylai, – patenkintas atsikirto jo bičiulis. – Dievas davė akis ne tam, kad spoksotum, o kad suprastum, ką matai.

– Je... Tauzyk sau sveikas. Ką gi, einam, pastatysiu, ką laimėjai. Lenktynės kaip ir baigtos...

Jiedu buvo ne vieninteliai, kurie, nuotoliui tarp laivų didėjant, jau apsisuko eiti, bet likę pamatė visiškai netikėtą lenkty-

nių baigtį. Ezelio laivui išplaukus iš uosto, atrodė, jog vienintelis neaiškus klausimas buvo, kaip toli atsiliks vytinė. Permetęs dar dukart bures, Ezelio laivas jau artėjo prie Kiaulių salos, o vytinė tebuvo tik keletą šimtą sieksnių nusigavusi už uosto molo. Žiūrovai jau buvo pripratę prie staigių ir grakščių Ezelio laivo posūkių ir laukė, kad vėl subliukštų burės, po to išsigaubtų jau kitoje borto pusėje ir laivas, truputėlį pasviręs ant bangų, pasuktų pietų kryptimi, apiplaukdamas salą. Tačiau laukti teko ilgiau negu visi tikėjosi. "Matyt, didelį lanką suks..." – spėliojo vieni. "O kas jiems, taip toli priekyje, kad gali ir visą mylią suktis", – murmėjo kiti. Ir štai, praplaukus gal du šimtus sieksnių už salelės, laivo burės vėl trumpam subliuško, tačiau, kai jos vėl išsitempė, laivas visų nustebimui pasuko ne į pietus, o dar labiau į šiaurės vakarus.

Lygiai ta kryptim, kuria Dauguva tekėjo į jūrą.

– Matai, matai... Neišėjo jiems šį kartą, – apsidžiaugė Švarco gerbėjai. – Turės bandyti dar sykį... Plaukia visai ne į tą pusę.

– Negi?.. Kol kas gi žinojo puikiai, ką daro. Gal jie ten ir nori plaukti? – abejojo kiti ir su kiekviena akimirka darėsi aiškiau, jog taip ir yra. Nei vėjas, nei tik šiek tiek raibuliuojančios bangos jiems laivo apsukti tikrai netrukdė. Tačiau Ezelio laivas, lygių lygiausiai ir stebėtinu greičiu plaukė jūros link.

❖

– Ir kas tam Brandefontui šovė į galvą? – visai sutrikęs murmėjo Krumbacheris. Jis pažvelgė į ben Erachą, tikrindamas, ar šis ką nors suvokia. – Jis net nesulėtino greičio!..

– Aš sakiau, kad jis patirties neturi.

– Na, bet... Bet, šitaip buriavo... Buvo aiškiai laimėjęs. Ir še tau, kad nori... Tiesa, jūs pažįstami...

– Tik tiek kiek būtina, jei ką nors parduodi. O su jo būdu ir gerbiamasis teisėjas turėjo progą susipažinti...

– Na taip. Nemalonus asmuo, bet... – Teisėjas atsiduso, o jo ranka nejučiomis nuslydo prie kapšo, kuris tą dieną buvo storesnis, nes saugojo pirklio ir fryzo lenktynių užstatus. – Ką man dabar daryti su užstatais? Juk negaliu atiduoti Brandefontui?

– Jokiu būdu. Jis nesilaikė taisyklių, – pritarė ben Erachas.

– Tačiau jo laivas buriavo geriau. Manau, joks laivas uoste jo nepavytų.

– Ko gero, taip, – sutiko Anapas. Vėtros išgaubta burė sparčiai tolo ir tiesiog tirpo akyse. – Nepavytų. Atvirai kalbant, gerbiamasis teisėjau, jo pranašumas toks akivaizdus, jog aš nesijaučiu turįs teisę reikalauti savo užstato.

– Plaukė tikrai greitai, bet negi šitaip galima?

– Teisingai. Todėl negalima atiduoti ir Brandefontui. Tokiu atveju lažinys atitenka tam, kas jį apsiėmė saugoti. Bent taip priimta Kafos mieste.

Krumbacherio veidas, kuris kol kas ženklino gilų susirūpinimą, pastebimai pragiedrėjo.

– Tikrai? Tai lyg ir man?

– Be abejo, jums. Tokie mūsų papročiai.

– Stebėtinai įžvalgūs papročiai... – burbtelėjo Krumbacheris ir tarsi bijodamas, kad Brandefontas persigalvos ir apsisuks, pažvelgė į upę. Burė Dauguvos vingyje nepaliaujamai tolo ir jau vos matėsi. – Plaukė ir nuplaukė. Nieko nebepadarysi. Gal išsigando, kad Daugpilio komtūras atsiųs parodymus? Reikėtų uosto valdybai pasakyti, kad pasiųstų laivus jį pagauti.

– Bet ar pagaus?

– Teisingai sakote. Buriuoja stebėtinai greitai. Tuo keisčiau, kad lenktynės taip baigiasi. Gal galėčiau jus pakviesti vakarienei? Papasakotumėte apie Kafos papročius...

– Tikrai miela širdimi priimčiau jūsų kvietimą, – nusilenkė ben Erachas ir žengė atbulas durų link. – Bet, atleiskite, labai skubu. Laukiau tik lenktynių baigties...

Krumbacheris nusišypsojo ir atsainiai mostelėjo ranka. Neatrodė, kad būtų per daug tokia jų baigtimi nusivylęs.

❖

Einius turbūt dar nebuvo matęs gražesnio vaizdo už tą, kai iš už Dauguvos vingio išniro išskleistomis burėmis grakščioji "Vėtra". Jis nusišluostė prakaitą nuo kaktos ir su palengvėjimu

atsisėdo and žalios pakrantės vejos. Vežimas su kruopščiai šiaurės saloms atrinktomis prekėmis jau stovėjo prie pat vandens, ir laivo įgula jį lengvai pastebės. Po varginančios ir įtampos kupinos kelionės Livonijos šunkeliais pagaliau buvo galima bent truputį atsipūsti. Vos pasirodžiusi "Vėtra" pasuko prie kranto ir pusiau nuleido didžiąją burę. Matyt, ištraukė kylį, kad galėtų kuo labiau priartėti. Laikantis upės vidurio, buvo galima plaukti greičiau, bet tada laivą pastebėtų ir nuo už kokios mylios pasroviui kylančių Daugavgryvos vienuolyno sienų. Kaip Einius spėjo sužinoti, ir ten jau šeimininkavo legato žmonės. Geriau jau išvengti nesusipratimų, kuo skubiau pasikrauti ir vėl išplaukti. Tada jau niekas jų nesustabdys.

Stebėdamas srovės nešamą "Vėtrą" Einius kuo aukščiau atsiraitojo kelnes, nes prekes teks nešioti briste, ir nubėgo pasitikti ją. Atasonas pamojavo jam ir, pasirėmęs viena ranka į bortą, šoko upėn. Vanduo milžinui nesiekė kelių. Tuo toks laivas kaip "Vėtra" ir buvo nepamainomas. Ištraukus kylį, jo grimzlė, ypač dar nepakrauto, buvo tik pora pėdų.

– O kur tas su geltona kepuraite? – paklausė Atasonas, o Urmas ir Tarno skubiai vyniojo burę ir ją laikinai tvirtino prie skersinio. Nieko daugiau laive nesimatė.

– Bus netrukus. Sakė kuo skubiau pakrauti ir laukti jo jau laive. Vadinasi, pabėgot.

– Oo, ir dar kaip pabėgom, *kurat*! – Atasonas atkragino galvą ir visa gerkle nusikvatojo. – Ratais būtume galėję apiplaukti. Apspjaudyt juos iš pietų ir iš šiaurės. Ar ne, vaikinai?

Urmas ir Tarno sutartinai nusijuokė. Jie irgi peršoko per bortą ir taškydami vandenį brido į krantą.

– O Brandefontas? – paklausė Einius. – Kur jį padėjot?

– Išmetėm. Žviegė nelyg meitėlis.

– Kur išmetėt?

– Kaip kur? Į upę. – Atasonas susiraukė, tarsi būtų atsikandęs ko nors kartaus. – Reikėjo jam žarnas paleisti. Būtų neblogas kąsnis Dauguvos šamams... Bet kad tas tavo geltonkepuris liepė jo nenudaigoti. Tikiuosi, nereikės jo ilgai laukti?

– Nemanau. Jo žirgas geras. Kol viską sukrausim – atsiras, – Einius metė žvilgsnį į "Vėtrą" tikrindamas, kiek ten

tilps prekių. – Ar nenuskendo?

– Tas storapilvis rėksnys? Ne, tokie neskęsta. Plūdosi taip, kad net rusai taip nemoka. Gerklė už pilvą didesnė. Vos nuplaukėm tolėliau nuo uosto, neapsikentėm ir drėbėm per bortą.

Atasonas juokėsi iš pasitenkinimo, prisidėjo ir Einius, įsivaizdavęs, kaip tai turėjo atrodyti.

– Kapanojosi taip stipriai, kad ir keiktis laiko neliko. Išplauks, *välk ja pauk*, todėl ir nėra ko delsti, – Atasonas griebė pirmą pasitaikiusį ryšulį ir užsivertė ant pečių. – Krauk, o kai atsistumsim nuo kranto, tai galėsim parodyti jiems špygą.

8
NAUJASIS EZELIO KOMTŪRAS

etvirtoji dešimtis Brandefonto gyvenime ir antroji Livonijoje ėjo prie pabaigos. Jis pats stebėdavosi tokiu skaičių dydžiu. Juk, regis, tik vakar paliko tėvo, pamaldaus Fryzijos vilnos pirklio namus, kuriuose jis, trečiasis sūnus, buvo nereikalingas. Tegalėjo džiaugtis, kad išvengė pilko dominikonų broliuko abito, kuriuo jį geidė apvilkti tėvai. Nes jau ko ko, bet pašaukimo dvasiniam gyvenimui Brandefontas neturėjo. Išgelbėjo tuo metu atokų Fryzijos pakrantės miestelį pasiekę pamokslininkai, skelbę popiežiaus Honorijaus bulę, raginusią visus dorus krikščionis prisidėti prie kryžiaus žygio į Livoniją. Brandefontas, tada vos aštuoniolikos sulaukęs, suvokė, jog tai geriausia proga pasprukti, ir puolė įtikinėti tėvus, kad kur kas kilniau gelbėti pagonių sielas, negu dienų dienas melstis šaltoje vienuolyno celėje. Jam padėjo iš Briugės atkeliavęs pamokslininkas, kuris taip įtaigiai kalbėjo apie kryžiaus žygio svarbą ir jo teikiamus gausius atlaidus, jog tėvai nusileido. Maža to, Brandefontas dar įtikino tėvus, kad jeigu jie parems jį, tai Livonijoje jis taps ne tik vienuoliu, bet ir riteriu. Nes, kaip skelbė pamokslininkas, vienuoliškasis ordinas "Fratres Militiae Christi" Livonijoje noriai priima į savo gretas maldai ir kovai prieš pagonis pasišventusius jaunuolius. Tad jaunasis Brandefontas iškeliavo su tokiu storu kapšu, kad, nors ir nekilmingas, tikrai būtų patekęs į Ordiną.

Tačiau dorybėms tenka siauri takeliai, o pagundoms – pla-

čiausi vieškeliai! Pagundos patogiai įsitaisiusios ne tik Flandrijos smuklėse, kur Brandefontas jau buvo spėjęs paragauti nuodėmės saldumo, bet ir Rygos užeigose. Vos išlipęs iš laivo Brandefontas pateko jų sūkurin, ir nepraėjo nei kelios savaitės, kaip iš tėvo pinigų teliko tik keli vargani skatikai. Ordinui tokio pliko nereikėjo, nebent užberną į arklides, ir nedaug tetrūko, kad jam būtų tekę su tuo sutikti, bet tada kaip tik rinko karius žygiui į estų žemes ir Brandefontas pasisamdė knechtu. Kelis metus truko ta tarnyba.

Jam pasisekė geriau negu daugeliui – išnešė sveiką kailį, o juk nemaža su juo atplaukusiųjų išbarstė savo kaulus įvairių Livonijos genčių žemėse. Tačiau tiems, kuriems pavyko išlikti gyviems, pasitaikydavo proga šio to prisigrobti, pasisavinti kritusiųjų ginklus, kuriuos buvo galima parduoti, ar net gauti savo dalį, kai po sunkios apgulties pasisekdavo paimti belaisvių, tinkančių į vergiją. Bet už visa tai reikėjo mokėti krauju, tad, kelis kartus pratęsęs sutartį, Brandefontas sykį nusprendė, jog jam tai neapsimoka. Reikėjo manytis kitaip, ir jis, prisiminęs savo plaukiojimus Fryzijos pakrančių vandenyse, sugebėjo įtikinti iš vieno žygio pažįstamą Daugpilio komtūrą, kad jam patikėtų savo vytinės škiperio vietą.

Nebloga pasirodė vietelė. Nors šykštusis Ordinas algą mokėjo nedidelę, po kelių metų plaukiojimo Brandefontas susigaudė, jog esama nemažai papildomų galimybių užsidirbti. Tai nusukdavo dalį įgulos algos, tai prasčiau maitindavo, o vėliau įsigudrino keliaudamas į Rygą prie komtūrijos krovinio pridėti keletą savo kailių ryšulių, o grįždamas – ne vieną ritinį gelumbės. Bet geriausiai sekėsi, kai, kaip tas saracėnas teisme ir sakė, su vagimis susidėjo. Taip sparčiai turtėjo, jog jau buvo sukrovęs pakankamai turto savo vytinei, bet tada pasimaišė tie prakeikti Kuoknesės komtūrui skirti sakalai. Kai sėbrai juos pavogė, pakvipo kartuvėmis, tad teko viską palikus bėgti. Būtent tada tas sukčius pirklys jam už neregėtai aukštą kainą ir pardavė arklius.

Prakeiktas sukčius! Tik jis buvo kaltas, kad sakalų vagis tada sugavo ir išaiškino jų ryšį su Brandefonto laivu.

Tas dešimt, ne, šimtą, ne, tūkstantį kartų prakeiktas sukčius!

❖

Brandefontas kaleno dantimis iš šalčio, vanduo čiurkšlėmis varvėjo nuo išsidraikusių plaukų, permirkę drabužiai lipo prie kūno, kojos iki kelių buvo apsivėlusios gličiu dumblu. Jis šnopuodamas prasibrovė pro tankią švendrių sieną pakeitusį karklų brūzgyną ir, sustingusiais pirštais kabindamasis į nuožulnų krantą, visom keturiom užsirepečkojo į skardžio viršų. Atsitiesęs niūriai pažvelgė Dauguvos pasroviui.

Ne... Laivo nebesimatė. Prakeiktai greitai vis dėlto plaukė.

Šunsnukiai! Galvažudžiai! Pakarti būtų per per švelni bausmė! O tą sukto veido totorių, polovcą ar kas jis bebūtų, tai reikia sudraskyti į keturis gabalus ir šunims išmesti. Tik jo čia darbas! Ir tai būtų per maža už tai, ką turėjo iškentėti! Tik per plauką nenuskendo, tik! Kai kojos užgriebė dugną, jėgų jau visai nebuvo likę, bet dar laukė platus švendrynas, kurio akivaruose galėjai prasmegti taip, kad ir ženklo neliktų...

Tiek kančių ir baimės, o laivo tai nėr...

Brandefonto kūnu perbėgo mėšlungiškas virpulys. Suėmė silpnumas ir beveik nesuvaldomas noras sukniubti ant skardžio, prisiglausti prie žolės kupsto, apsikabinti sustirusį kūną rankomis ir pasiduoti likimo valiai. Bet tada tam sukčiui atitektų pavogtas laivas, ir visa ši niekšybė liktų be atpildo... Ne! To leisti negalima. Neklusniomis kojomis jis užkopė ant gretimos kalvos viršūnės, pakildamas virš pakrantėje augančių medžių. Rytuose matėsi Rygos bažnyčių bokštai ir gynybinių sienų linija. Toli vis dėlto, bet ne taip, kad nepasiektum. Laimei, kur kas arčiau dunksojo ar žvejų, ar žemdirbių bakūžės. Pro čiukurą į dangų kilo dūmai. Vien mintis apie ugniakurą frizui suteikė jėgų.

Taip! Tie šunsnukiai nesulauks, kad jis pasiduotų. Atsigaus pas valstiečius, apdžius ir tada ieškos pagalbos, būdo kaip atgauti laivą ir atkeršyti. Privalo gi būt teisybė pasaulyje!

Dabar jau nereikėjo prisiversti. Nors ir sustingusiom kojom, slidinėdamas nuo rytinio lietaus dar drėgna skardžio žole, Brandefontas atkakliai yrėsi taip masinančiai kylančių dūmų link.

Pas ką pirmiausiai kreiptis? Pas Krumbacherį? Gal. Nors

Brandefontas žmones pakankamai pažino, kad suprastų, jog pas tą be riebaus kyšio nedaug ką peši. Pas kapitoną Van der Veldą? Tas, ko gero, tik pasijuoks, kad jį taip apstatė. O gal net pats įveltas į šią nuožmią suktybę? Bjauru apie tai pagalvoti, bet juk ne kas kitas, o tas jo raudonplaukis draugelis Zepas prikalbino nusamdyti tuos galvažudžius. Tikino, kad nesvarbu, jog ne rygiečiai, geresnių jūreivių jis nerasiąs. O tada Van der Veldas pasiūlė išgerti už sėkmę. Ir kvatojosi pilna burna, galvijas. Matyt, jau žinojo, kuo tas baigsis...

Ne. Pas Van der Veldą jis negalėjo grįžti. Kas tada lieka?

Kojos vėl apsunko ir tada Brandefontą apšvietė išganinga mintis. Viešpats atsiuntė jam sunkų išbandymą, bet gi Rygoje buvo ir jo tiesioginis atstovas. Ir ne bet koks, o fryzas!

Taip! Nėra ko abejoti. Kai tik išsidžiovins drabužius ir bent truputį atsigaus, eis ne pas ką kitą, o pas patį jo šviesybę popiežiaus legatą Baldviną iš Alnos. Ne iš bet kur, o iš Alnos miestelio. To paties, kur jis lankydavosi turgaus dienomis su tėvu. Trūks plyš, o pas Baldviną iš Alnos jis privalės patekti...

❖

Pastatas priminė sukiršintą skruzdėlyną. Koridoriuose būriavosi karininkai ir dvasiškiai, išdidžiai vaikštinėjo ir Brandefontą, ir rygiečius išerzinę ginkluoti legato skurdžiai. Visi atrodė užsiėmę svarbiais reikalais, žinantys savo vietą ir tikintys savo sėkme. Tokį tikėjimą Brandefontas jau seniai buvo pametęs. Dabar, žiūrint į Baldvino žmones, jam vis labiau atrodė, kad pataikė ten, kur ir reikėjo. Juo ilgiau sėdėjo kamputyje, belaukdamas progos susitikti su legatu, juo labiau jam atrodė, jog jie taps tikraisiais Livonijos šeimininkais, paklūstančiais tik pačiam popiežiui.

Tiesa, pradžia nebuvo daug žadanti. Po to, kai, pamelavęs, jog turi legato sekretoriams svarbią žinią, prasibrovė pro užtvėrusius duris sargybinius, ilgam užkliuvo laukiamajame. Išblyškusio veido raštininkas įžūliai pareiškė, jog legato nėra, o jei ir bus, tai, geriausiu atveju, vėlai vakare. Saulė dar tik buvo pradėjusi slysti nuo aukščiausio savo taško danguje, tačiau škiperis

nesiruošė pasiduoti. Nors sekretorius į jį ir nepatikliai šnairavo, taip ir nepakilo nuo suolo koridoriaus kampe (tačiau taip, kad matytų legato duris), smalsiai stebėdamas, kas dedasi aplinkui.

O čia virė sudėtingas gyvenimas, ir Brandefontas pasigailėjo praleisdavęs pro ausis Ordino brolių ar pirklių pasvarstymus, kas paims viršų – imperatorius ar popiežius. Jam tai buvo pernelyg sudėtingas dalykas. Juoba abu – ir imperatorius, ir popiežius – buvo taip toli nuo Livonijos. Be to, jis buvo fryzas ir nejautė jokio noro palaikyti Vokietijos imperatorių – ir dar tokį, kuris gyvena kažkur Sicilijoje. Iš popiežiaus taip pat asmeniškai nieko gero nelaukė. Tiesa, šio bulės ir atlaidų pažadai kasmet atplukdydavo į Livoniją vis naujas karių bangas, tačiau jam, Livonijos senbuviui, per knechtavimo metus prisikariavusiam iki soties, visa tai jau buvo nusibodę. Tačiau dabar, paspoksojęs į legato būstinės dalykišką šurmulį, jis nusprendė, jog tikroji jėga Livonijoje pereina popiežiaus atstovo pusėn. Jis atėjo čia skųstis, o sėdėdamas nutarė prašytis į legato tarnybą.

Ką jis galėjo pasiūlyti legatui? Nagi patirtį, savaime suprantama. Jau iš pirmo žvilgsnio matėsi, kad legato būstinės koridoriuose vietinių nedaug. O jis, Brandefontas, ir kraštą, ir gyventojus pažįsta kaip nuluptus. Kad ir tuos prakeiktus ezeliečius! Pats jis, jei ne to rudžio Zepo įkalbinėjimai, jokiu geru nebūtų jų samdęs. Tai kas, kad vienas iš jų net pasikabinęs ant kaklo kryželį. Aišku kaip dieną, kad jie toliau aukoja savo pagoniškiems dievams ir tik laukia progos vėl sukelti tokią sumaištį, kaip 1223–aisiais, kai jiems buvo pavykę kone visas estų žemes užlieti krikščionių krauju. Tik vienas Revalis atsilaikė. Daug tada krikščionių padėjo galvas, kol į Livoniją grįžo Dievo tvarka, ir dar nemažai iškeliavo į rojų, kol vėliau pagaliau pavyko nukariauti tą šėtono salą. Brandefontas vos išvengė to žygio, nes karių labai trūko ir griebė visus, dar, žiūrėk, būtų ten ir galvą paguldęs, kaip ne vienas pažįstamas.

Pagaliau ėmė leistis lengvos vakaro sutemos. Tarnai koridoriuose jau uždeginėjo žvakes, kai Brandefontas pastebėjo riterių ir dvasiškių apsuptą storą vienuolį, kuris įžygiavo į laukiamąjį. Nereikėjo didelių pastangų atspėti, jog tai legatas.

– Jūsų šviesybe! – škiperis pašoko ir linkstančiomis nuo

ilgo sėdėjimo kojomis puolė pasitikti. Baldviną lydėję riteriai, pamatę stambų vyrą su plėvesuojančiais, nežinia ką slepiančiais apsiausto skvernais, kaip mat apnuogino kalavijus. Brandefontas akimirksniu sustingo, iškėlęs delnus ir taip rodydamas savo taikius ketinimus.

– Atleiskite, jūsų šviesybe, – pakartojo jis, sunkiai kvėpuodamas ir žemai nusilenkdamas. – Maldauju išklausyti. Tik jūs galite užtarti dėl man padarytos neteisybės.

Legatas smalsiai nužvelgė Brandefontą. Ne taip jau dažnai jo pagalbos šaukdavosi Livonijos žmonės. Jis mostelėjo sargybai, kad paslėptų ginklus. Supratę, kad nepažįstamasis neginkluotas, jie pakluso ir įleido jį pro duris. Brandefontas, uoliai lankstydamasis, atsidūrė legato menėje, tačiau čia jam vėl teko parodyti kantrybės dorybę. Vos prasibrovė prie legato, kai vienas pečiuitas sargybinis stumtelėjo jį prie sienos ir nedviprasmiškai parodė, kad reikia laukti ir tylėti. Nieko kito nebeliko, tik iš tolo žiūrėti, kaip pamažu retėja legatą apsupusi minia. Riteriai ir kunigai, gavę jo nurodymus rytdienai, atsisveikindavo ir palikdavo menę. Pagaliau be legato ir už nedidelio stalelio kitame kambario gale kiurksinčio raštininko teliko du sargybiniai ir tarnas, kuris laukė prie durų su dideliu, baltu rankšluosčiu uždengtu padėklu. Brandefontas vėl su viltimi prisiartino, tačiau legatas, akimis praslysdamas pro škiperį, nekantriai pamojo tarnui. Tas skubiai padėjo padėklą ant stalo ir nutraukė rankšluostį. Pakvipo kepsniu. Ant padėklo puikavosi didelė, iki rudumo apskrudinta antis ir asotis vyno.

Legatas, tarsi visai pamiršęs Brandefontą, sėdo prie stalo ir prisitraukęs padėklą mikliai atplėšė parudusią šlaunelę. Suleido dantis į mėsą ir iš malonumo net užsimerkė. Vėl atvėręs akis, pagaliau pastebėjo visai netoli stovintį Brandefontą.

– Tu kalbėk, mano sūnau, – paragino legatas, kramtydamas pilna burna. – Kalbėk, ir nekreipk į mane dėmesio. Aš įdėmiai klausau. Per visus rūpesčius nėra kada pavalgyti. Kalbėk. Aš girdžiu.

Brandefontui nuo antienos kvapo seilės telkėsi burnoje, tad skubiai jas nurijęs, pradėjo ilgą pasakojimą, kaip sėkmingai pirko laivą ir kaip tas nuožmiai buvo pagrobtas. Minėjo galvažu-

džius iš Ezelio, tačiau nutylėjo Van der Veldą. Pasakė, kad tuos galvažudžius įpiršo sukčius saracėnas pirklys, nes jis pats iš savo karčios patirties žinąs, kad Ezelio naujakrikštais pasitikėti negalima. Legatas darbavosi taip nuoširdžiai, kad stambi antis netrukus liko be šlaunelių ir sparnelių. Retsykiais jis atbula ranka nusišluostydavo per smakrą varvančius taukus, mesdavo padrąsinantį žvilgsnį į Brandefontą ir atsiplėšdavo dar bryzą mėsos. Vienu metu jis vos nepaspringo, pašokęs sekretorius ir Brandefontas jau norėjo pulti pagalbon, tačiau legatas pats sau trinktelėjo per sprandą, atsikosėjo ir vėl mostelėjo apgraužtu kaulu.

– Kalbėk, aš girdžiu. Tai tu pažįsti tą Ezelio salą?

Brandefontas nedvejodamas linktelėjo, nors ir nebuvo ten niekad buvęs. Dėstė toliau, kad jis visą Livoniją žino kaip savo penkis pirštus, nes yra keliavęs ar kariavęs kiekviename jos kampe. Ar susidomėjimas jo pasakojimu augo, ar Baldvinas jau buvo numalšinęs alkį, bet legatas pradėjo kramtyti lėčiau ir atidžiau stebėjo škiperį.

– Tu iš Fryzijos, mano sūnau? – staiga nutraukė jis Brandefontą. – Bet jau ilgai Livonijoje?

– Greitai bus dvidešimt dveji ar treji metai. Bet aš tikras fryzas. Tėvai iš Lustigo miestelio. Tai tik penkios mylios nuo Alnos...

– Žinau, kur nežinosiu, – sumurmėjo Baldvinas. Jis pažvelgė į švariai apgraužtą kaulą ir, padėjęs jį į lėkštę, aplaižė pirštus. Po to pamojo sargybiniams, kad pasišalintų. Kai tie susižvalgė, parodė dar valdingiau: – Eikit, jei sakau. Girdėjote, jis ne tik iš Fryzijos, bet ir iš Lustigo... Nieko man be Dievo valios nenutiks.

Riteriai nepatikliai nužvelgė Brandefontą ir neskubėdami pasišalino iš menės. Durys užsidarė, bet dar ilgai girdėjosi, kaip aidėjo jų žingsniai ištuštėjusiu koridorium. Legatas pamojo Brandefontui, kad šis prisiartintų.

– Mano raštininkas irgi iš Alnos, – tarė jis, mirktelėjęs tarsi suokalbininkas. – Tie kiti taip pat geri vyrai. Bet dar geriau tarp savų. Koks tavo tėvo vardas, sakei?

Išgirdęs vardą, Baldvinas suraukė kaktą ir, atrodo, įtemptai galvojo. Brandefonto nusivylimui, kakta taip ir liko suraukta.

– Jis prekiavo vilna, – skubiai pridūrė Brandefontas.

– Tiek to. Ne taip svarbu... – Legatas prisipylė antrą stiklą vyno ir siurbtelėjo. – Pasakyk, kokia bažnyčia stovi Lustige į kairę nuo rotušės?

– Švento Florijono, – nedvejodamas atšovė Brandefontas. – Ir statula yra dešinėje pusėje. Šventas Florijonas gesina ugnį...

Baldvinas atsilošė ir pažvelgė į liesąjį vienuolį prie staliuko, pasiruošusį rašyti, jei prireiks.

– Nujaučiau, kad savas...– tarė jis patenkintas, ir liesasis vienuolis pritardamas palingavo galvą. – Fryzas fryzą visada svečioje šalyje pažins. Jau atsiminiau, mano senelis minėjo kažkokį Gustavą Brandefontą iš Goburgo apylinkių.

– Štai matot! – nušvito škiperis. – Tai tikriausiai mano senėlis, nors jis turėjo pusbrolį, irgi Gustavą. O jūsų šviesybė iš?..

– Ne dabar, – numojo legatas. Nebūtina minėti, jog jo senelis buvo nuo lažo pabėgęs baudžiauninkas ir gyvenimą mieste pradėjo nešiodamas vandenį. – Kada nors, ramesniais laikais, pasikalbėsime ir apie namus. Dabar nėra kada. Pernelyg daug visokių rūpesčių. Ir tau jų netrūksta, mano sūnau.

– Taip, jūsų šviesybe. Buvau nuožmiai nuskriaustas, todėl ir išdrįsau kreiptis į jūsų šviesybę. Jūs mano vienintelė viltis...

Baldvinas pakėlė stambų pirštą, nutraukdamas škiperio aimanas.

– Jau sakei. O tu tikrai gerai pažįsti Ezelį?

Jei jau pradedi meluoti, vienu melu retai atsiperki, taigi reikėjo tęsti, ir Brandefontas nedvejojo. Suvokė, jog legatui Ezelis kažkodėl rūpi, todėl tvirtai pareiškė, kad kaip savo kišenę. Esą dalyvavo ir salą nukariaujant ir yra peržingsniavęs ją skersai ir išilgai.

Baldvinas įdėmiai klausėsi ir pritardamas lingavo galvą.

– Mat kaip išeina. Dar šiandien prašiau Viešpaties pagalbos ir, atrodo, išgirdo. – Legatas, pamatęs, kad jo stiklas tuščias, įpylė iš ąsočio, tačiau pats negėrė, o pastūmėjo Brandefontui. – Paragauk, mano sūnau. Atrodo, rasim bendrą kalbą.

Brandefontas net žiobtelėjo iš nustebimo. Legatas padrąsinančiai nusišypsojo, tad škiperis priėjo prie stalo, griebė stiklą

ir užsivertė. Tokio gero vyno jam neteko gerti.

– Pasakysiu tau tiesiai, nes esi iš mūsų krašto, – tęsė Baldvinas, kai škiperis pastatė atgal stiklą ir aplaižė lūpas. – Kaip matei, Dievui ir mūsų Šventajam tėvui padedant, atplaukiau čia su nemažu būriu vyrų... Tiesa, ne visi jie tokie, kokių norėtųsi, bet narsos jiems netrūksta. Tačiau jiems trūksta vieno svarbaus dalyko – šio krašto pažinimo. O to reikia. Jau įsitikinau. Todėl man per pirmąją kelionę ir nepasisekė. Atsakyk atvirai, sūnau, lyg nuodėmklausiui – ar tu Ordino žmogus?

– Ne! – tvirtai papurtė galvą Brandefontas. Net jei ir nebūtų žinojęs apie įtampą Ordino ir legato santykiuose, Baldvino balsas vis vien rodė, kokio atsakymo jis pageidautų. – Buvo, tarnavau jam. Bet, jeigu atvirai, niekad negalėjau pakęsti brolių puikybės.

Baldvinas pritariančiai palingavo galvą ir, vėl pripildęs stiklą, siurbtelėjo pats.

– Puikybė yra viena didžiųjų nuodėmių, sūnau. Bet ji prie mūsų, fryzų, nelimpa. Mes paprasti žmonės ir žinom, ko siekiam. Tai sakai, tu dabar sieki atgauti laivą?

– Taip, jūsų šviesybe. Tai mano vienintelis turtas.

– O laivas dabar Ezelio saloje?

– Numanau, kad taip.

– Šit kaip. Laivo tau į rankas įteikti negaliu. Bet jei sutiksi man tarnauti, galiu suteikti galimybę. Taip jau išeina, kad Ezelio saloje man reikia patikimo žmogaus...

– O, jūsų šviesybe... Prisiekiu, neapsivilsite! – nudžiugęs patikino Brandefontas. – Tarnaučiau ištikimai iki karsto lentos... Prisiekiu Jėzum Kristum ir visais šventaisiais!

– Tikiu, mano sūnau, tikiu, – numojo Baldvinas. – Svarbu, kad esi fryzas ir savas, o priesaikas palikim tiems, kurie garsiai kalba, pasikėlę į puikybę. Nesidžiauk perdaug, nes tarnyba bus sunki. Skiriu tave Ezelio komtūru.

– Komtūru?! – netikėdamas ausimis, pralemeno Brandefontas. Apie tokią aukštą vietą jis sapnuote nesapnavo.

– Tada galėsi ir laivo paieškoti... – ramiai tęsė Baldvinas. – Turėsi galios visam Ezeliui. Nors ją dar reikės pačiam užsiauginti. Ordinas, kas tiesa, pakluso Šventojo tėvo valiai ir apleido

salą, bet išsivedė ir beveik visus ginkluotus vyrus. Liko tik ta saujelė, kuri tiesiogiai pavaldi vyskupui Gothardui.

– Aš viską padarysiu Viešpaties šlovei, kas tik mano jėgoms, – nusilenkė Brandefontas. – Bet, jūs sakot, vyrų...

– Iš savųjų galiu skirti tik šešis. – Baldvinas pažvelgė į savo stambius pirštus, tarsi juos skaičiuotų. – Perėmiau nemažai pilių, ir visur trūksta patikimų vyrų. Be to, greit žygiuosiu į Revalį, ir tam būtina sukaupti visas jėgas. Todėl ypač svarbu, kad Ezelyje būtų ramu. Kelis knechtus gali pasamdyti pats. Man vyskupas Gothardas rašo, kad išsikrausčius Ordinui, vietiniai liko mums dėkingi ir patenkinti. Bent neatrodo, kad ruoštųsi maištauti. Taigi, stenkis ten su Dievo ir vyskupo pagalba išlaikyti rimtį. Kadangi pažįsti salą, tau turėtų būt lengviau, negu kitam...

– Taip, jūsų šviesybe, – sumurmėjo naujai iškeptasis komtūras. Nors garbė bei komtūro vardas ir svaigino, dabar jis jautėsi, kaip tą akimirką, kai jį metė per bortą tie galvažudžiai. Žinojo, kad teks būtinai plaukti, bet iš pradžių net nenutuokė kur.

– O laivą, tikiuosiu, skirsite?

– Laikinai. Kad nuvežtų į Kurosaarę. Nes su laivais irgi striuka. Ką gi, tikiuosi, kad atgausi savąjį. – Legatas atsistojo ir žvaliai nužingsniavo prie raštininko.

– Rašyk dar vieną raštą, – paliepė. – Dėl laivo.

Nakties tamsa jau juodai dengė menės langelius, kai raštininkas atidavė Brandefontui paskutinį raštą. Šis, saugiai paslėpęs užantyje susuktus į ritinėlį pergamento lapus, nusilenkė legatui ir, šiam leidus, strimgalviais puolė pro duris. Už jų tebestovėjo abu riteriai. Naujasis komtūras išdidžiai žvilgtelėjo į juos ir užvertęs galvą nužingsniavo koridoriumi. Tačiau gatvėje susigriebė, kad jau vidurnaktis netoli, ir kaip mat pamiršęs naujų pareigų didybę lyg berniūkštis paknopstom pasileido užeigon, kur buvo apsistojęs.

9
BALDVINO PATIKĖTINIS

yskupas Gothardas sutrikdavo nedažnai. Tryliktojo po Kristaus gimimo amžiaus Livonijoje vyskupas turėjo pirmoje vietoje būti valdovas, antroje – karvedys, ir tik po to galėjo pagalvoti apie sielovadą. Atranka buvo griežta, tad neryžtingi dvasininkai neturėjo jokių galimybių iškilti. Gothardas vyskupu tapo vos perkopęs savo trisdešimtąjį gimtadienį, kas pakankamai iškalbingai bylojo apie jo valią. Tačiau kai aplinkybės, kaip dabar, tampa perdėm prieštaringos, pasimeta ir ryžtingiausi.

Pirmiausia, nelengva buvo suprasti, ką Apvaizda, arba, jei nusileisime pakopa žemiau, Jo šventenybė popiežius Grigalius turėjo omenyje, vėl atsiųsdamas Baldviną iš Alnos į Livoniją, šiuokart su tokiais įgaliojimais ir net kariuomene. Gothardas, kaip ir Baldvinas, buvo cistersų regulos vienuolis, todėl sužinojęs apie šio iškilimą, ne tik apsidžiaugė. Jam pasirodė, jog jo maldos pagaliau tapo išklausytos, ir Apvaizda atsiuntė gynėją prieš vis labiau įžūlėjantį Ordiną. Tokio tikrai reikėjo, tačiau jau pirmasis susitikimas su Baldvinu sukėlė vyskupui abejonių. Legatas pasirodė esąs stačiokas, nelinkęs priimti labiau patyrusių patarimų, ypač jam trūko kuklumo dorybės. Žinia, žmogus silpnas, ir daugumai Visagalis dorybių atseikėjo šykščiai. Gothardas tai gerai suprato, nes puikybės nuodėmė jį patį kamavo nemažiau už gašlumo. Tačiau jis bent stengėsi ją tramdyti ir nerodyti viešumoje, o legatas tarytum to nesuvokė. Jis mėgavosi ta

savo puikybe, be to, rinkosi žmones, kurie, su kaupu turėję puikybės, stokojo kitų privalumų. Kaip ir šis storas, papurtusio veido vyriškis, kuris taip nemandagiai, net nepabučiavęs jo vyskupiško žiedo, paklojo ant stalo naujutėlaitį pergamentą.

– Atleiskite, blogai išgirdau. Jūs – Branfonas? – Vyskupas bandė prisiminti, ar šį vyrą bus kažkada sutikęs.

– Brandefontas! Sena giminė iš Fryzlando, – šiurkščiai atšovė tas. – Jo šviesybė legatas irgi iš ten. Jis asmeniškai pasirašė paskyrimą.

– Taip. Supratau. – Gothardas greitomis permetė pergamentą, bet to pakako įsitikinti, kad parašas išties Baldvino ir kad šitas storulis išties paskirtas Ezelio komtūru. Nenuspėjami Viešpaties keliai! Jis atsiduso ir prisivertė nusišypsoti. – Sveikinu ir norėčiau patikinti, jog stengsiuos padėti, kiek tai bus mano galioje.

– Be abejo! Jo šviesybė sakė, kad iš jūsų susilauksiu pagalbos, – jausdamas savo svarbą tęsė Brandefontas. – Beje, gal jus pasieks gandas apie mano ir jo šviesybės šeimas siejančią giminystę. Tai tiesa, tačiau nenoriu, kad tai būtų skleidžiama. Aš šias pareigas gavau tik todėl, kad turiu patyrimo Livonijoje.

"Jei teisybė, tai jus sieja tai, kad abu iš baudžiauninkų," – pagalvojo Gothardas, nors, suprantama, to garsiai nepasakė. Brandefontas savo ruožtu nutarė, jog šypsnys, šmėkštelėjęs vyskupo lūpose, reiškia nuolankumą komtūrui. Dėl naujo melo jis perdaug nesijaudino. Anoks ir melas: jei nusileisi pakankamai toli į praeitį, tai visi fryzai – giminės. Juolab atsidūrę taip toli nuo gimtinės.

– Jūs turite patyrimo Livonijoje? – susidomėjo vyskupas. – Vadinasi, seniai iš Fryzijos?

– Taip. O patyrimo turiu tiek ir tiek. Talkinau Daugpilio komtūrui, turiu ilgametę patirtį laivyboje.

– Gal kariavote Ezelyje?

– Plukdžiau tuo metu knechtus iš Daugpilio. Kaip sykis Valjalos puolimui.

Brandefontas tai ištarė taip išdidžiai, tarsi tikėtųsi už tai vyskupo padėkos, bet tas prikando lūpą, kad ko neleptelėtų. Nieko nepadarysi, reikės stengtis nesipykti, nes jo paties padėtis tik

prieš kelis metus užkariautame krašte buvo dar netvirta. Trūko visko, o ypač patikimų žmonių. Nebuvo nei padorios bažnyčios, nei patikimos tvirtovės, todėl jis ir statydino bažnyčią su storiausiomis sienomis ir stambiu bokštu, kuri bėdai prispyrus būtų prieglauda nuo užpuolikų.

– Jūs čia statot pilį? – tarsi pagavęs vyskupo mintį, paklausė Brandefontas. – Pamatai pakloti kaip tvirtovės bokštui. O aš maniau, kad pilis bus Poidoje.

– Ne. Tai būsimos Švento Martyno bažnyčios bokštas. O pilį Ordinas išties pradėjo statyti Poidoje. Tai pusė dienos kelio nuo čia. Jūs dar ten nebuvote?

Vyskupas klausė tik kad paklausti, nes jam buvo pranešta, jog prieš dieną į Kurosaarės uostą atplaukė laivas su legato vėliava ir, išlaipinęs šešiolika vyrų su žirgais, tuojau pakėlė bures ir pasuko Rygos kryptimi. Buvo paminėtas ir stambus raudonveidis vyriškis, kuris, atrodo, vadovavo būreliui, bet kadangi vyrai nei ginkluote nei apsirengimu perdaug neišsiskyrė, Gothardui ir į galvą neatėjo, kad tai naujai paskirtas komtūras. Iki Poidės dar buvo pusdienis kelio ir visai suprantama, kad tokią mažą palydą turėdamas Brandefontas pirmiausia užsuko į Valjalą ieškodamas paramos. Vis dėlto stebėtina, kad Baldvinas neskyrė jam daugiau vyrų – matyt, jo paties reikalai ne tokie geri, kaip gyrėsi per paskutinį susitikimą.

– Ne... Poidė, kaip man sakė, čia kažkur netoliese. Bet pirma pareiga buvo jus aplankyti. Jo šviesybė man sakė, kad jūs smulkiau išaiškinsit padėtį.

– Taip... – Vyskupas vėl prikando lūpą ir atsiduso. Kažkaip nesinorėjo nei aiškinti, nei iš viso bendrauti su atvykėliu. Gothardas jau suvokė, jog iš naujojo komtūro galima tikėtis tik nemalonumų. Neatrodė, kad turėtų lankstumo ir supratingumo, o būtent to šiuo metu Ezelyje labiausiai reikėjo.

Po užkariavimo saloje nusistovėjo keista, kitur Livonijoje nežinoma padėtis. Žemė tarsi užkariauta, o tarsi ir ne. Mat didžioji kryžeivių būriais sustiprinta Ordino ir vyskupo Alberto kariuomenė, vargais negalais įveikusi ezeliečius, netrukus išplaukė kas į Rygą, o kas į Liubeką ar į Bremeną. Tiesa, prieš tai ji surinko, kiek sugebėjo, ezeliečių ginklus, išgriovė sutvirtinimus,

išsivedė žirgus ir padalino salą į tris dalis – daugmaž po trečdalį Ordinui, Livonijos vyskupystei ir Rygos miestui. Bet kol kas visa tai buvo tik sutartis, kurią pasirašyti buvo priversti ir ezeliečių seniūnai. Bent jau likę gyvi. O dabar iš Ordino atėmė jo dalį, tad, žinoma, iš ten paramos nelauk. Ir vietoj jo vyrų legatas siunčia keliolika knechtų su šitu storuliu priekyje! Nors imk ir apsiraudok nelyg pranašas Jeremijas!

Slėpdamas kartėlį, vyskupas trumpai išdėstė padėties keblumą. Kas tiesa, turėjo šiek tiek vyrų. Čia, Valjaloje, kuopą ir nedidelį būrį Kurosaarėje, kur buvo prišvartuoti trys vyskupystės laivai. Bet tai ir viskas, jei nepriskaičiuosime nenoriai teikiamos ezeliečių pagalbos.

– Maniau, kad jų vyrų kaip ir neliko... – burbtelėjo atsainiai besiklausantis komtūras. Iš jo veido matėsi, kad nedaug ką suprato. – Be to, jie gi pasikrikštijo, pasirašė sutartį, todėl privalo padėti.

Vyskupas vos suvaldė kartų šypsnį. "Išprievartauta ta sutartis... – galėjo tam kvailiui paaiškinti. – Įkaitai paimti ir pagrasinta, kad pakars... Ko tokia sutartis verta?"

– Jei sakote, kad turite patirtį Livonijoje, tai žinote, jog pasitikėt buvusiais pagonimis negalima, – tarė pavargusiu balsu. – Nors kol kas, garbė Viešpačiui, perdaug sunkumų neturėjome.

– Žinau aš tuos prakeiktus veidmainius! – skubiai patikino Brandefontas. – Bet jei tarpusavyje sutarsim, tai ir su jais susitvarkysim.

– Pasitarti būtina, – miglotai atsakė Gothardas ir pirštu bakstelėjo į pergamentą. – Jums suteiktos reikšmingos pareigos. Man taip pat uždėta sunki pareigų našta. Ir jas teks derinti.

– Na, jūsų sritis – pagonių sielos, o man lieka žemiški reikalai. – Brandefonto veidas iškalbingai bylojo, jog jam tik tokie terūpėjo. – Tad sutarti neturėtų būti sunku. Štai ir dabar man būtinai reikia paramos. Turiu surasti savo laivą ir tuos Ezelio plėšikus sugauti bei pakarti. Tokioms niekšybėms būtina užkirsti kelią.

– Laivą? Jūsų laivą?.. – nesuprato vyskupas. – Bet, kiek suprantu, jus atvežė jo šviesybės legato laivas, o tas jau grįžo...

Brandefontas susiraukė, supratęs, kad vyskupas žino kur

kas daugiau, negu iš pradžių vaizdavo. Tai jam toli gražu nepatiko. Tačiau niekur nedingsi ir jis, pagražindamas įvykius savo naudai, papasakojo ir apie teismą, ir apie nelemtas lenktynes. Gothardas įdėmiai klausėsi, ir kai Brandefontas ėmė skaičiuoti Atasono vyrų piktadarybes, jo antakiai nežymiai kilstelėjo.

– Vadinasi, jie atgavo savo laivą...

– Savo?! Kaip tai – savo? Tai mano, teisėtai nupirktas laivas... Mano nuosavybė. Krikščionio Livonijos gyventojo ir dabar jo šviesybės legato pareigūno nuosavybė...

– Taip. Be abejo... Bet...

– Jokių "bet", jūsų ekscelencija. Net ne taip svarbu, kieno būtent tas laivas. Vagystės nuodėmė pasmerkta Dievo, ji griauna valstybės pamatus. Aš to negaliu leisti, negalite ir jūs. Jie turi būt pagauti ir pakarti, nes tik šitaip užkirsime kelią tokioms piktadarystėms. Jie ir tas saracėnas sukčius, kuris juos sukurstė...

Vyskupas atsiduso ir nuleidęs akis tyliai sumurmėjo: "Suteik man kantrybės, Viešpatie". Darėsi vis akivaizdžiau, jog kantrybės su naujuoju komtūru reikės daugiau, negu jis turi. Kur kas lengviau su tais Ezelio galvažudžiais, kurie kalavijo galia tapo jo vyskupystės pavaldiniais, nes jie nestokojo garbės supratimo ir sveikos nuovokos. Kol gerbi juos ir jų papročius, galima sugyventi. Pastaruoju metu valdymas Ezelyje buvo tarsi ėjimas per ką tik užtrauktą ledu ežerą. Reikėjo eiti pamažu ir atsargiai, ir neleisti, kad ledas kur skiltų ar imtų siūbuoti. O tai šiam storžieviui išaiškinti bus nelengva.

– Matot, kadangi tai liečia jūsų asmeninę nuosavybę, būtina užtikrinti, kad viskas vyktų pagal taisykles... – Gothardas skėstelėjo rankomis. – Kitaip sukelsim sumaištį. Atsargumas būtinas. Jokiu būdu negalime pakenkti jo šviesybės legato autoritetui. To, tur būt, nenorite?

– Na, ne, bet... – Brandefonto veide atspindėjo susierzinimas ir sutrikimas. – Bet vogto daikto grąžinimas ir yra taisyklė... Vogtą laivą privalote padėti grąžinti, jūsų ekscelencija. Ir pavyzdingai nubausti nuskaltėlius.

Gothardas giliai įkvėpė oro, vildamasis, kad tuo įtrauks į sielą nors truputį iš Viešpaties maldautos kantrybės.

– Matot, jei tai Atasono laivas, reiškia, jį statė Omnepeiva...

– Ne Atasono, o mano laivas. Ir nejaugi svarbu, kas jį statė?

– Šiuo atveju labai, – jau ramiau dėstė vyskupas. – Su Ezelio laivadirbiais reikia elgtis itin atsargiai, o čia dar Omnepeiva...

– Omnepaiva ar Omnemaiva! Koks skirtumas? Nejaugi kreipsim dėmesį į tuos pagonis? Mūsų pareiga čia įvesti tvarką!

– Tam reikia galios, komtūre. Drįstu pastebėti, kad atsivedėt tik saujelę vyrų. Mano pajėgos irgi labai ribotos. – Brandefontas norėjo piktai atsikirsti, bet vyskupas ryžtingai mostelėjo, kad užsičiauptų. – Paklausykit! Omnepeiva ne tik vienas svarbiausių Ezelio asmenų, Atasono tėvas ir seniūnas, bet ir geriausias čia laivadirbys.

– Tuo geriau. Tai reiškia, kad nereikės laivo toli ieškoti. Kur tas Omnepeiva gyvena? Ten bus ir mano laivas.

– Gal. Bet jūs nesiklausot. Pagal jų supratimą, jūs negalite būti to laivo savininkas.

– Negaliu? Kaip? Aš esu! – Brandefontas pašoko ir, nekantriai pasigraibęs užantyje, ištraukė sulenktą pergamentą. – Štai, vyskupe. Raštas su Rygos magistrato antspaudu...

– Tikiu, – numojo vyskupas. – Bet ten juk neparašyta, kad pirkot ir Omnepeivos sielą.

– Sielą? – sulemeno Brandefontas. – Ar teisingai supratau? Jūs pasakėt – sielą?

– Gal tiksliau būtų sakyti – dalį sielos. Jie tiki, kad čia statyti laivai turi sielas. Jas laivams perduoda statytojai. Šiuo atveju – Omnepeiva. Ir todėl tik jis gali laivą perleisti kitam. Šiuo atveju jis patikėjo dalį sielos savo sūnui.

Brandefontas sumirksėjo savo mažom pavandenijusiom akutėm ir kurį laiką tik šnopavo iš įniršio.

– Dalį sielos?.. – pagaliau paklausė.

– Taip. Jų supratimu, laivo sielos parduoti ar kaip nors kitaip atimti negalima. Būtent todėl jie tokie greiti.

– Vyskupe! Nejaugi, jūs palaikot šituos bjaurius stabmeldžių prietarus? Šitas nesąmones. Gal jūs net tikit jomis?

– Pakaks! Nutilkit! – staiga riktelėjo Gothardas. Visagalio suteiktos kantrybės ištekliai pasibaigė. – Klausykit įdėmiai! Aš nekalbu apie tai, ką aš, jūs ar net jo šviesybė tiki. Kalbu apie tai, ką jie tiki, ir kol neturėjom laiko juos išmokyti kitaip tikėti, rei-

kia su tuo skaitytis. Ir vaikas privalėtų tai suprasti. Atsivedėt čia tik kelioliką vyrų, ar ne?

Brandefontas tik sukando dantis ir nieko neatsakė.

– Taigi, jėgos turime mažai. Aš tik pradėjau statyti bažnyčią, kuri galės ginti ir nuo pavojų. Poidėje pamatysit, kad ten tik pylimai ir keli nameliai, bet dar nėra tvirtovės. Viso to mums dar reikia. Kartoju, kol čia laikomės netvirtai, turim valdyti atsargiai. Tam pritaria ir jo šviesybė legatas.

– Netikiu, kad jis pritartų nusileisti vagims. O tas saracėnas? Jis nėra joks giminė tam jūsų Omnepaidai.

– Girdėjau, kad kažkokis svetimšalis pirklys atvyko.

– Jis sukčius! Sukčius ir vagis. Ir dar klastotojas! Joks jis pirklys. – Brandefontas net nesistengė slėpti savo įniršio. – Tai jis čia kalčiausias. Tą saracėną pirmiausiai reikia pakarti!

– Tik jei bus įrodyta, kad kaltas, – Gothardas nesidavė išmušamas iš vėžių. – Vietiniai nuo seno gerbia pirklius ir vertina svetingumą. Jei bandysit suimti tą pirklį, reikės nusikaltimo įrodymų. Turit?

– Laivas...

– Sakiau. Tai tik Rygoje tiktų. Jei jis padėjo Atasonui pagrobti laivą, jų akyse atliko gerą darbą. Reikia ko kito. Pavyzdžiui, jei įrodytumėt, kad prekiauja ginklais...

Brandefontas visai paniuro. Jei būtų kur kitur, spjautų ant grindų ir nusikeiktų kaip koks Polocko pirklys.

– Nėra tokių niekšybių, kurių jis nebūtų padaręs!

– Tai įrodykit! Tada galėsime sutartinai veikti. Svarbu, kad viską darytumėm pagal taisykles. Ar turit kokių įrodymų?

– Kol kas dar ne... – numykė Brandefontas ir susmuko ant kėdės. Še tau kad nori! Tas prakeiktas vyskupas net nesiruošia pasiūlyti nei žmonių, nei laivo. Viskas, mat, turi būti pagal taisykles...

❖

Kai Tarno, šypsodamasis taip, kad net dantys blizgėjo, jūros tolumoje pagaliau parodė Saaremos salą, Einius truputį nusivylė. Tikėjosi kažko didingo, tiesiog priblokiančio, o tepamatė

tamsų brūkšnį horizonte. Suprantama, nusivylimo neparodė, nes broliai vos sulaikė džiaugsmo ašaras ir vienas per kitą savo skambia kalba kažką aiškino. Net ir Atasonas plačiai šypsojos ir švilpavo pro dantis, pritardamas laivo šonus glostančių bangelių šnarėjimui. Sala palaipsniui artėjo, plėtėsi, kol visiškai uždengė akiratį vakaruose, bet pirmasis įspūdis nedaug tepakito. Nesimatė nei pilių, nei kokios iškilesnės aukštumos, atrodė, kad žemė buvo tik per kelis sieksnius pakilusi nuo vandens lygio. Toliau gilumoje dunksojo miškai, bet pakrantės buvo apaugusios krūmais, skardžiai neaukšti ir akmenuoti. Nors ir įdėmiai žvalgėsi, Einius iš pradžių taip ir nepastebėjo jokios gyvenvietės, tik kažkur tolumoje virš miško kilo dūmai.

Iš Atasono sužinojo, kad jie lanku apsuko Kurosaarės įlanką, nes ten galėjo pataikyti ant teutonų. Plaukė palei krantą į pietus iki sąsiaurio tarp Saaremos ir Muhu salų. Jau temstant jį pasiekė ir, nors krantuose jokių šviesų nesimatė, Atasonui pakako mėnesienos praplaukti vietomis iki kelių šimtų sieksnių susiaurėjančia vandens juosta. Apie kitos dienos vidurdienį jie pasiekė Kureverę, kur gyveno Atasono tėvas Omnepeiva ir kur buvo pastatyta "Vėtra". Taip laivas grįžo į gimtinę ir, kaip sakė Atasonas, jo siela dabar atsigaus ir laivas taps dar greitesnis.

Kai Einius vėliau geriau susipažino su Saarema, ji jam atrodė kaip savotiška tik keletą sieksnių virš jūros iškilusi akmenuota pelkė. Nuolydis buvo mažas, lijo beveik kasdien, todėl daug kur plytėjo vanduo, o kur tik žengsi riogsojo didesni ir mažesni akmenys. Akmuo čia buvo pilkšvas, lengviau skylantis negu Žemaitijos rieduliai, tad buvo patogus statybai. Ne tik saliečiai, bet ir užkariautojai tam jį ir naudojo. Dar vaikystėje Einius girdėjo apie saaremiečių turtus. Jie raižė jūrą laivais, pirko ir pardavinėjo, o neretai, nusižiūrėję į vikingus, apiplėšdavo pakrantės gyvenvietes arba užpuldavo laivus atviroje jūroje. Ne be reikalo ir žemaičiai, įskaitant ir Einiaus senolį Žvelgotę, ruošdavo žygius į Saaremą.

Tačiau tai jau buvo praeitis, nes pralaimėję kryžininkams, saaremiečiai nebegalėjo klajoti po jūrą. Įsiveržėliai sudegino jų medines tvirtoves ir karo laivus, atėmė ginklus, o kovose žuvo dauguma ginklą valdančių vyrų. Teko tad gyventi iš to, ką duo-

davo pakrantės vandenys ir dosnumu nepasižyminti žemė. Atrodė, ji tetinka miškams, o kur žmonės juos iškirto – kadagiams. Šie taikė užgrobti kiekvieną laisvesnį lopinėlį. O javams žemė buvo šykšti, labai jau akmenuota. Atrodė, kad akmenys čia dygo tarsi grybai po gero lietaus. Saaremiečiams tekdavo upelius prakaito išlieti, kol juos nuo savo sklypelių nurinkdavo. Nebuvo kur jų ir dėti, tad čia pat, laukuose, kraudavo į pailgas stirtas. Ilgainiui išaugdavo vos ne už žmogų aukštesnės tvoros. Jos ir geram pasitarnaudavo, apsaugodamos javus nuo kiaurai perkošiančio jūros vėjo.

Tiesa, žolė, nuolat laistoma lietaus, užaugdavo vešli. Todėl saaremiečiai ne tik gelbėdavosi pakrančių žvejyba, bet augino karves ir ypač avis, tad pakankamai turėjo geros vilnos. Dar nuo seno jie garsėjo vilnoniais audiniais, ypač apsiaustais, papuoštais įmantriai austais raštais, primenančiais kampuotus karoliukus ar mažus skydelius. Žvelgotė buvo vieną tokį apsiaustą atsinešęs iš žygio į igaunių žemes.

Bepigu buvo Žvelgotei, jis ir jo vyrai griebė, ko akis užsigeidė, ir niekas nedrįso prieštarauti. Kaip Einius jau spėjo patirti, pirklio gyvenimas kur kas sudėtingesnis, o pirmoji savaitė Saaremoje tai tik patvirtino. Juk reikėjo bent dviejų aplinkybių, kad bet koks sandoris galėtų įvykti – kad pirklys turėtų tai, ko pageidauja pirkėjas, ir kad šis turėtų kuo užsimokėti. Pasirodė, jog abiem atvejais Saaremoje jiems nepasisekė. Prekės, kurias jie atsivežė, ne per daug masino saaremiečius. Jos labiau tiko turtingiems kilmingiesiems, tik jų čia mažai tebuvo likę, o kaimiečiai margais audiniais, ir tuo labiau šilkais iš Kafos nesižavėjo. Moterys atidžiai išsirinkdavo adatą ar kuklų papuošaliuką, vyrai pirko kabliukus bei žeberklus, bet, pavyzdžiui, Žemaitijoje tokią gerą paklausą turėję kamanų papuošalai visai jų nedomino, kadangi žirgų čia laikė nedaug. Tiesa, vienas žvejys nupirko mažais žalvariniais varpeliais papuoštą dirželį, skirtą žirgo kaktai, bet, kaip prasitarė, dukrai. Ta jau einanti į metus, ir jis vylėsi, kad šitaip ją galės geriau sudaboti.

Antra rimta priežastis buvo, kad saaremiečiai neturėjo už ką pirkti. Ir žemyne iš kaimiečių nedaug pinigų galėjai tikėtis, bet buvo kailių, vaško, medaus, pagaliau, ir jau suverptų linų.

Viso to Saaremoje trūko. Anapas dar rado šiek tiek ruonių bei jūros ūdrų kailių, tačiau kai jų ieškodamas išmaišė šiaurinę pakrantę, suprato, jog daugiau vargu ar ras. Einius nuliūdo, susidūręs su tokia akivaizdžia nesėkme. Ben Erachas jam aiškino, kad Saarema ne taip seniai nusiaubta, žmonės nuskurdinti, todėl ir nesiseka. Tavastų krašte, kur kiaunes ir sabalus medžioja kiaurą žiemą, turėtų būti kitaip.

– Nevaikščiok nosį nukabinęs, – padrąsino jis Einių, kai jiedu, apvažiavę beveik pusę salos, vėl sugrįžo į Omnepeivos namus. – Pirklys negali būti susiraukęs. Tai nepatinka pirkėjams.

– Per savaitę tegavom septynis ruonių kailius... – Einius pažvelgė į savo pirštus, tarsi dar kartą perskaičiuodamas. – Po vieną per dieną. Ar žinai, kiek truktų tokia prekyba, kol atsipirktų kelionė?

– Apie penkeris metus. Teks patraukti toliau į šiaurę.

– Bet ar turėsim, ko jiems ten reikia? Štai kas man rūpi.

– Tu teisus. Net ir čia mums reikėjo atsivežti daugiau noragų. Ir kaplių bei žeberklų.

– Ir durklų. O geriau – kovos kirvių. Tų ypač teiraujasi.

Anapo tamsios akys sublizgėjo, jis pridėjo pirštą prie lūpų.

– Atsargiai. Čia lengvai gali galvą už ginklus prarasti...

Einius numojo. Rygoje jis pats suprato, kad tai pavojinga prekė, bet per savaitę Saaremoje beveik pamiršo teutonus. Kureverėje, kur be Omnepeivos gyveno dar gal dvidešimt šeimų, jų išvis nebuvo, o keliaudami tesutiko kelis didesniuose kaimuose.

– Nemanyk, kad jei čia nesutikai, tai jų ir nėra,– supratęs, ką pagalvojo Einius, pridūrė pirklys. – Jų tiek ir tiek Viljanoje, Poidėje ir Kurosaarėj. O jei reikės, iš Rygos kaip mat visa kariuomenė atplauks. Be to...

– Dėl mūsų atplauks? Nejuokauk.

– Visai nenoriu, kad atplauktų. Sunku patikėti, kad tai teisybė, bet panašu, kad taip yra... – Ben Erachas atsisėdo ant suolo, jis atrodė rimtai susirūpinęs. – Matyt, dėl to, kad jis fryzas...

– Kas fryzas? Tas legatas?

– Taip. Jis fryzas, bet Brandefontas – irgi. Ir, matyt, tai lėmė.

– Lėmė ką?

– Kad jį čia paskyrė komtūru. Vakar apie tai nugirdau, bet nepatikėjau. Pasitikrinau, atrodo, kad tikrai...

Einius net žiobtelėjo iš nuostabos.

– Tas storasis rėksnys, kurį Atasonas išmetė į Dauguvą?

– Tas pats.

– Atasonas jam norėjo prieš tai vidurius paleisti, bet sakė, kad tu uždraudei.

– Taigi. Už gerą širdį visada susilauksi bausmės... – Ben Erachas atsiduso ir, nusivožęs savo kepuraitę, ranka perbraukė per garbanas. – Ir jis kerštingas kaip sužeistas žvėris. Man sakė, kad jis jau apie mus teiravosi. Dabar jis turi ir galią. Žinau tokius, nebus mums ramybės...

– Neturim ką parduot, o dabar dar ir tokios bėdos... – visai suglumęs tarė Einius ir nukarino galvą. Ben Erachas pažvelgė į savo jaunąjį bičiulį ir ryžtingai atsistojo.

– Na čia dabar kas! Negi manei, kad viskas eis kaip sviestu patepta? Visi tik bruks pinigus ir dar dėkos, kad imi?

– Na, gal ne... – numykė Einius, spausdamas šypseną.

Karaimas vėl atsisėdo ir patapšnojo jam per petį:

– Aš to laukiau. Žinok, jei būtų lengva, visi būtų pirkliai. Ar esi kada matęs, kaip žmonės vaikšto ištempta virve?

– Taip. Uvis moka.

– Aa... Tiesa. Tas tavo brolis tikrai daug ką moka. Tai va, žinok, pirklio padėtis dar sunkesnė. Ten, jei paslysi, tai žinai, į kurią pusę krenti. Be to, žmonės žiūri ir tau ploja. Su pirkliu kitaip. Jei paslysi, tai kiti dar ir paspirs. O blogiausia su valdžia, ypač jei ji dar ir buka. O šiuo atveju ir kerštinga. Vadinasi, patekom į keblią padėtį. Teks galvoti, kaip išsisukti.

– Nejaugi taip išsigandai to mėlynanosio Brandefonto?

– Ir škiperiu būdamas pridarė nemažai bėdų, o dabar turi jėgą, prieš kurią pirklys nedaug ką gali. Gerai dar, kad ta jėga ne visą salą siekia, kitaip tikrai būtų riesta.

– Kad prekyba ir be to Brandefonto prasta.

– Teks nešdintis iš čia, ir kuo greičiau. Maniau, ilgiau pabūsim, bet ir taip juk žadėjom keliauti šiaurėn.

– Bet kur ir kuo ten prekiausim? – Einius jau pradėjo suvokti, kad įlipus į laivą pasaulis pasidaro labai platus.

– O! Labai geras klausimas. Vertas trečios pirklystės pamokos, bet ji bus labai trumpa. Įsidėmėk – jei ko nežinai, tai pasiklausk turinčių daugiau patirties.

– Tik tiek?

– Tiek. Tiesą sakant, tai ne taip jau mažai.

Einius atrodė nusivylęs.

– Bet kad tai visi žino.

– Gal ir žino, bet retai kas tuo vadovaujasi. Visi pasišovę svetimas klaidas pakartoti patys. Bet pirklys to negali sau leisti – per brangu. Jei toks gudrus, tai pasakyk, kas šiuo atveju gali mums duoti geriausią patarimą?

– Manau, kad... Na, gal, sakau, Omnepeiva?

– Teisingai! Pagirčiau už tokį atsakymą, jei nebūtum taip ilgai dvejojęs. Žinoma, kad Omnepeiva!

10
KLYKSMO ĮLANKA

Didysis laivadirbys Omnepeiva baigė skaičiuoti septintą savo amžiaus dešimtmetį, tačiau, išskyrus nebent Atasoną, dar nedaug kas būtų galėjęs su juo susigrumti. Jėgos turėjo su kaupu, o patirties – dar daugiau. Jaunas būdamas 1187–aisiais jis prisidėjo prie pagarsėjusio saaremiečių ir kuršių žygio į žuvėdų žemę, per kurią jie išgriovė sostinę ir prekybos miestą Sigtūną. Vėliau, kai 1206–aisiais danų karaliaus Valdemaro Antrojo ir Lundo arkivyskupo Andreaso Cumisisiomo jungtinė kariuomenė įsiveržė į Saaremą, Omnepeiva jau pats vedė savo Kureverės apylinkės karius. Tai buvo pirmas kartas, kai įsibrovėliai tokiu skaičium įsibrovė į Saaremą. Bet apkarto jiems tas žygis. Saaremiečiai kovėsi taip atkakliai, kad vos tik prasidėjus šalčiams danai metė jau įpusėtą statyti tvirtovę ir visi – tiksliau, kiek buvo likę – išsidangino namo.

Netruko mūšių ir po to. Omnepeiva kovėsi Turaidoje ir net prie pat Rygos sienų 1211–aisiais. Miestą teišgelbėjo iš Vokietijos atplaukusios didelės kryžininkų jėgos. Deja, daug igaunių per tą karą žuvo. Omnepeiva išsisuko tik lengvai sužeistas į ranką. Tada jis susipažino su Sakalos seniūnu Lembitu, kuris sugadino daug kraujo priešams. Tačiau sunkiausios kovos Omnepeivos laukė senatvėje, kai jam buvo jau virš šešiasdešimt ir jis nieko daugiau netroško, tik iki soties atsidžiaugti anūkais. 1227–ųjų sausio mėnesį susirinko dvidešimties tūkstančių Ordino, vyskupų ir rygiečių kariuomenė, pasiryžusi pagaliau palaužti saaremiečius. Persigavę per užšalusį sąsiaurį jie apsiautė Linuzės tvir-

tovę Muhu saloje. Jos gynėjai suvokė neturį galimybės atsilaikyti ir nusiuntė pas vyskupus žygūnus, sutikdami krikštytis. Tačiau įsiveržėliams to buvo maža. Jie vistiek puolė tvirtovę, bet muhiečiams pasisekė atremti pirmąjį smūgį. Tada vokiečiai apsiautė tvirtovę. Po šešių dienų jie įsiveržė į vidų ir iššudė vyrus, moteris bei vaikus, užgrobė jų turtą, išsivedė žirgus ir galvijus, o išplėštą tvirtovę sudegino iki pamatų.

Po to kryžininkai perėjo sąsiaurį tarp Saaremos ir Muhu ir tarytum skėriai užplūdo didžiąją salą. Jie plėšė, siaubė ir degino kaimus, aklinai apsupo Valiado tvirtovę. Saaremiečiai iš paskutiniųjų gynėsi, tačiau užkariautojų buvo pernelyg daug, ir po kelių savaičių apgulties saliečiai pasidavė.

Omnepeiva buvo sunkiai sužeistas. Žaizdas apsigydė, tik neteko kairės akies. Vietoje jos liko užakęs randas, kuris perpus kirto ir po lokio kailio kepure paslėptą plikę. Tačiau liko viena, nuolat kraujuojanti žaizda – iš trijų sūnų Omnepeivai teliko Atasonas.

Bet ne tik kariavo per savo ilgą gyvenimą Omnepeiva. Savo statytais laivais prekiaudamas raižė jūrą ne tik iki igaunių ar kuršių, bet toli iki žuvėdų krantų vakaruose, Alandų salų šiaurėje ir tavastų krašto šiaurės rytuose. Pažino jis tuos krantus kaip savo kiemą ir, primerkęs vienintelę likusią akį, gebėdavo atsekti įlankas, salas, iškyšulius ir net klastingas uolas, kurios tūnojo po bangomis, besikėsindamos pradurti laivo dugną.

Tačiau pasakodavo apie tai nenoriai. Todėl kai Einius su ben Erachu paklausė apie jo keliones į šiaurės kraštus, tik numykė kažką ir numojo. Nenori taukšti apie visokius niekus, kai Atasonui gresia nemalonumai. Pirkliai iš tiesų jau kelias dienas nebuvo jo matę, tačiau negalėjo ir įsivaizduoti, jog galiūnui kažkas galėtų grėsti gimtinėje. Bet pasirodė, kad ir saloje jau nesi kaip namie. Atasonas nukeliavo į Poidę tartis su pusbroliu dėl ganyklų nuomos, ir ten jį pažino du iš Brandefonto knechtų.

– Tai kas gi atsitiko? – sunerimo ben Erachas.

– Na, gal jie ir atsigaivelios... – svarstė Omnepeiva, – o gal ir pakratys kojas... Tik įsivaizduok, koks žmonių kvailumas!? Buvo tik dviese, o puolė suimti mano Atasoną. Žmonės pasakojo, nes Atasonas nesakė, net į Kureverę negrįžo. Išsidangino tiesiai į Žuvėdrų krantą...

– Kur? – nesuprato ben Erachas.

– Į Žuvėdrų krantą, – niūriai pakartojo Omnepeiva. Jo sveikoji akis atrodė apsiblausus. – Tai prie Klyksmo įlankos. Ten mano avių ganyklos ir iš akmenų sukrauta pašiūrė piemenų bei ėriukų prieglobsčiui. Kai Atasonui iš pykčio pradeda galva ūžti, jis nueina ten, kad kurio iš krikščionių nenudobtų. Praeis dvi trys dienos, kol dūzgimas išnyks. Tada ir grįš. Bet kas iš to? Vis tiek jam gyvenimo čia nebus. Tuo labiau, jei kuris nors iš to komtūro knechtų pakratys kojas. Kaip tas pilvūzas vadinasi? Berods, Branfokas?

– Brandefontas, – pataisė ben Erachas. – Jis, aišku, jūsų sūnaus ramybėje nepaliks. Jam reikėtų išplaukti iš čia... – staiga pasiūlė jis. – Bent kol viskas nurims, o per tą laiką gal ir tą komtūrą pakeis... Mes galim plaukti kartu.

Tokia mintis Omnepeivai aiškiai patiko. Raukšlės, vagojusios jo kaktą, truputį atsileido.

– Būtų neblogai. Tik Atasonas nesutiks, jei jam pasivaidens, kad bėga nuo pavojaus. Jokiu būdu...

– O kas čia kalba apie bėgimą? – tarsi pats pasibaisėjęs ta mintimi, sušuko ben Arachas. – Mes juk vykstame prekiauti, kaip jo tėvas anksčiau. Plauksim net į tas pačias vietas, jei Omnepeiva mums patars, kur geriau ir kokias prekes vežti.

Čia ben Erachas pataikė tarsi pirštu į akį. Omnepeiva tučtuojau išklojo, kur galima tikėtis geriausios prekybos kailiais. Jei reikia ruonenų, tai geriausiai seksis Alandų salose. Ten jie ruonių primedžioja daugiausiai; tiesą sakant, be ruonenų kitų kailių ir nelabai ir turi, o dar ten dažnai atplaukia ir žuvėdai, ir danai, ir net teutonai iš Liubeko. Bet jei nori įvairesnių kailių, tai plauk tiesiai į tavastų kraštą. Ir kuo toliau į rytus, ten daugiau sabalų. Nors, žinoma, yra ir pavojus susidurti su pirkliais iš Didžiojo Naugardo. O su jais menki juokai. Jų laivai nedideli, bet turi išsistatę tvirtoves palei krantą ir mano, kad tik jie ten gali pirkliauti.

– O kas būtų, jei juos sutiktume? – paklausė Einius.

– Kas būtų? – Omnepeiva mirktelėjo vienintele akimi ir dešiniu delnu išraiškiai perbraukė sau per gerklę. – Papjautų arba pakartų kaip vagį. Mat jie pasidalinę tą krantą tarpusavyje ir visus apylinkių kailius laiko savo nuosavybe. Žinoma, tavastams tas nepatinka, nes turi parduoti už tiek, kiek naugardiečiai

siūlo, bet tie turi jėgą. Taigi, arba ten plauki su dideliu būriu ginkluotų vyrų, arba prekiauji vogčia. Bet aš žinau, kur galima nuo tų rusų pasislėpti...

Omnepeiva jau norėjo pradėti aiškinti, bet nei ben Erachas, nei tuo labiau Einius nieko iš tų paaiškinimų nesuprato. Perdaug jau sudėtingai reikėjo plaukti, aplenkiant tris iškyšulius, pasukant į šiaurės vakarus už ketvirto, po to už septintos iš bangų kyšančios uolos atgal į pietus, o po to jau taikyk į upės žiotis...

– Geriau visa tai pakartokite sūnui, – pasiūlė ben Erachas. – Mes, žemės kurmiai, vistiek neatsiminsim.

– Suprantama, – sutiko Omnepeiva. – Ypač įplaukti į tos upės žiotis labai sudėtinga. Aš pats irgi nebūčiau kelio radęs, jei ne toks tavastų žynys... Na, o kai jau plauki upe, tai randi kelis tarp aukštų kalvų paslėptus ežeriukus. Ten gali jaustis saugiai, nes tie naugardiečiai apie juos nežino. Gali prekiauti bent kelias savaites. Ilgiau nepatartina, nes nors tavastai rusams ir nepaskųs, bet per kurį laiką garsas vis tiek pasklinda. Na, daugiau ir nereikia. Per tiek laiko tavastai susižino tarpusavyje ir prineša kailių, kiek širdis geidžia. Žinoma, jei turi, ko jiems reikia.

– O ko jiems reikia?

– Blizgučiais jų nesužavėsi, – toliau dėstė Omnepeiva. – Jų priveža rusai. Tavastai mėgsta gerus vilnonius audinius, bet ir jų iš Naugardo gauna. Geriausia, žinoma, ginklai. Mat jų Naugardas neparduoda, arba kiša šlamštą. Tai va, reikia durklų, kalavijų, skydų apkaustų, gerų peilių, žeberklų, iečių ir strėlių antgalių. Jei strėlių antgalių, tai būtinai sunkių, kad tiktų lokių – na, ir žmonių medžioklei. Mat lengvų antgaliukų sabalų medžioklei priveža Naugardas ir gana pigiai parduoda.

– Strėlių antgalių ir žeberklų tai ir čia surasim... – svarstė ben Erachas, nes jau buvo ištyręs, ko galima gauti Saaremoje ir ko čia stinga. – Skydų apkaustų ir pats dar ne taip mažai turiu. Žeberklų – taip pat... O su rimtesniais ginklais bus sunkiau...

– Sunku, – sutiko Omnepeiva. – Kadaise turėjau ginkludę, iš kurios visą laivą galėjau pakrauti. Bet tai buvo prieš teutonų antplūdį ir prieš tą nelemtą mūsų pasidavimą. O dabar...

– Ką nors sugalvosim, – linksmai patikino ben Erachas. – Jūs patarsite, mūsų galvos irgi ne puodynės. O gal verta

pasikalbėti su Atasonu?

– Žinoma. Jūs ne teutonai, tai užmušti jūsų Atasonas tikrai neužmuš, – samprotavo Omnepeiva. – Bet ar kalbėsis – nežinau.

– O mes pamėginsim, – nepasidavė ben Erachas. – Tik pasakykit, kaip mums tą Žuvėdrų krantą rasti

❖

Žuvėdrų krantą pirkliai pasiekė per nepilnas tris valandas. Kelias vedė į pietvakarius per pelkėtus, tai kadagiais, tai neišvaizdžiais pušynais apaugusius laukus. Tik keliose vietose jie praėjo akmenų tvoromis nuo kadagynų atskirtus dirbamos žemės plotus. Kai kelionė jau ėmė pabosti, iš tolo juos pasitiko žuvėdrų klyksmas. Žuvėdrų Saaremoje netrūksta, bet čia jų skraidė tūkstančiai ir jų klyksmo buvo pilnas drėgme alsuojantis oras. Pirkliams perkopus nedidelę aukštumą, nuo kurios atsivėrė visas krantas, tapo akivaizdu, iš kur sklinda tas klyksmas. Prieš juos plytėjo nedidelė, gal kelių šimtų sieksnių pločio įlanka, kurią nuo jūros skyrė siauras pusiasalis. Jo ketera buvo apaugusi aukštomis pušimis, tačiau pakrantė buvo nusėta didesniais ir mažesniais akmenimis. Būtent ten ir buvo pagrindinė žuvėdrų buveinė, ten jos perėjo. Jų buvo tiek daug, kad vietomis tamsios uolos atrodė papilkėjusios nuo sutūpusių paukščių.

– Kodėl jų ten taip daug? – stebėjosi Einius.

– Patinka joms toj saloj. Jos mėgsta draugystę. Ir jūroje, prie kurios užaugau, jos peri salose. Ir klykauja panašiai. – Anapas nusišypsojo, mėgaudamasis atsiminimais, bet kai nuo jūros atskriejo drėgme nešinas vėjo šuoras, papurtė galvą ir užsisegė atsilapojusį apsiaustą. – Tik vėjas ten šiltesnis. Ai, tikrai šiltesnis...

– Sala? Kad nepanašu, – samprotavo Einius. Salas jis įsivaizdavo kitaip – kyšančias iš vandens toli jūroje.

– Turi būt sala. Kitaip žuvėdros nesirinktų. – Anapas pažvelgė į akmenimis nusėtą žemės juostą. – Pažvelk, ten toliau matosi purslai ir tyškančios bangos. Ten tarp akmenų prateka vanduo iš jūros.

Einiaus akys buvo ne blogesnės, tad purslus įžvelgė ir jis. Išties, nors tarpelis, skiriantis pailgą salą nuo Saaremos, buvo

palyginti nedidelis, bet už baltais purslais pažymėtų, iš vandens kyšančių akmenų matėsi jūros lopinėlis. Kad Anapas teisus, galėjai įsitikinti, pažvelgęs į akmeningą krantą kitoje purslų pusėje. Ten buvo tie patys, žalsvai apsamanoję akmenys, bet žuvėdrų lizdų nesimatė. Vienoje siauro vandens ruožo pusėje jos klykė ir pešėsi tarpusavyje dėl kiekvienos žemės pėdos, o kitoje buvo vietos šimtams lizdų, bet nei vienai tos žemės nereikėjo.

– Žuvėdra gudrus paukštis, – tarė Anapas. – Lapės ir barsukai per bangas salos nepasieks, o žmonės, matyt, turi saiką. Susirenka tik tiek kiaušinių, kad liktų naujoms žuvėdroms išperėti.

Ilgai ieškoti Atasono jiems neteko. Saaremietis sėdėjo atsišliejęs akmeninės pašiūrės sienos ir, jei ne vėjo taršomi šviesūs plaukai būtum pamanęs, jog pats pavirto į akmenį. Jis net nepažvelgė į pirklius. Sėdėjo sustingęs, o kai ben Erachas paminėjo, jog reikėtų pasitarti dėl laivo, tik akimirkai susiaurėjo jo akys ir jis dar labiau atlošė galvą. Kaip ir prieš tai, žvilgsnis buvo įbestas į ramų įlankos vandenį ir už jo kylančią akmeningą salą.

Anapas ir nebandė kamantinėti Atasono, tik prisitraukė plokščią akmenį ir įsitaisė šalia. Nusiėmė savo geltonai siuvinėtą kepuraitę, ir jo juodas garbanas tuojau pat sutaršė vėjas. Einius pritūpė ant žemės netoliese.

Visi trys ilgai tylėjo, žvelgdami į nei akimirkai neslopstantį žuvėdrų erzelį. Jos pešėsi, klykavo, mesdamos viena kitai kažkokius kaltinimus, kartais tai viename, tai kitame salos gale jų būrys pakildavo, apsukdavo ratą ir vėl nutūpdavo ant akmenų.

– Turbūt nemažai kiaušinių prirenkat, – pastebėjo Anapas.

Atasonas tebesėdėjo nejudėdamas, tačiau pritardamas nulenkė galvą.

– Tokia perykla, manau, kad koks tūkstantis bus, ne mažiau, – tarsi pats sau paaiškino karaimas.

Vėl stojo tyla ir Einius pajuto, kad dabar jo eilė įsiterpti.

– Nejaugi? O kada tuos kiaušinius renka?

Atasonas atsiduso, bet nieko nesakė.

– Be abejo, pavasarį, – nutraukė vėl stojusią tylą Anapas.

– Aha. Kada dar neužperėti, – pritarė Einius, nes Atasonas nesiruošė prisidėti prie pokalbio.

– Čia – taip. Bet mūsų žuvėdros geresnės už šitas.

– Kaip tai geresnės? – paklausė Einius

– Ai, sakyčiau, net dvigubai geresnės...

– Nesuprantu? Mažiau klykia, ar ką?

– Jos dukart per metus deda kiaušinius. Nauda didesnė.

Vėl stojo tyla. Einius pažvelgė Atasono pusėn ir pamatė, jog jo šviesūs antakiai susiraukė. Tarsi jis sunkiai galvotų.

– Du kartus? – staiga prabilo saaremietis. – Negali būti.

Anapas atsakė tik patylėjęs:

– Vasara ilgesnė. Pakanka laiko dukart perėti. Aš kalbu apie jūrą, kurią vadina Juodąja. Ten daug šilčiau.

– Aa!... Juodoji... Esu girdėjęs. – Atasonas jau nebepanešėjo į akmenį. – Du kartus, sakai?

– Taip. Bet žuvėdros truputėlį mažesnės, – tarsi pasiteisino Anapas. – O klykauja visai panašiai.

Vėl visi nutilo. Jie žvelgė į salą, kur klykė ir pešėsi tos šiek tiek didesnės, bet rečiau perinčios Baltijos žuvėdros. Anapas atsisėdo tiesiau ir iškėlęs ranką parodė į siaurą prateką, kur viena per kitą lūžo bangos ir visur kyšojo juodos uolos.

– Nejaugi Omnepeiva pro ten pravairavo laivą?

– Praplaukė, – tvirtai atsakė Atasonas. – Tėvas jums pasakojo?

– Aha. Sakė, žuvėdai buvo užtvėrę kelią į jūrą pro platųjį sąsiaurį. Daugmaž ten, ar ne?

– Taip, – patvirtino Atasonas, taip pat pažvelgdamas tolyn į kairę, kur rodė ben Erachas. Į tą pusę siaura įlanka platėjo ir, nors jūros iš čia nesimatė, buvo nesunku įsivaizduoti, kad, pasiekus žuvėdrų salos galą, už kelių šimtų sieksnių atsivertų ir kelias į atvirą jūrą. – Jų buvo trys laivai. Du įplaukė į Karjumine įlanką, o trečiasis laukė ten toliau.

– Karjumine įlanka. Tai šita?

– Karjumine mūsų kalba reiškia klyksmą. Taigi, čia Klyksmo įlanka.

Anapas atsistojo. Dabar siaurasis jūros bangų pralaužtas ruožas, atkirtęs salą nuo Saaremos, matėsi kur kas aiškiau. Jis buvo ištisai nusėtas iš vandens kyšančiom uolų briaunom ir atrodė, jog vos kelių sieksnių tarpas teskyrė juos. Viename ruoželyje, kur uolų stūksojo rečiau, bangos lūžinėjo, tuo parodydamos, kad

ten visai negilu. Gal mažiau negu per sieksnį.

– Neįmanoma, – tarė tarsi sau. – Jis, matyt, pajuokavo.

– Jeigu mano tėvas taip sakė, tai reiškia, kad taip ir yra.

– Gal ne iš šitos įlankos? – išdrįso paklausti Anapas.

– Iš šitos! Ir būtent pro ten! – pabrėžė Atasonas tokiu balsu, kad buvo aišku, jog daugiau abejoti nepatartina.

– Nuostabu, – sumurmėjo karaimas, o Einius tik galvą pakraipė. Tarsi pabrėždamos šio įvykio išskirtinumą, iš jūros tolumos atbėgo keliomis virtinėmis didesnės bangos ir lūžo, paversdamos prateką vientisu baltų purslų ruožu.

– O ar jis tai galėtų vėl padaryti? – paklausė Anapas ir atsigręžė į Atasoną. – O gal ir tu pats žinai, kaip jis tai padarė?

– Galėti tai galėtų. Bet kaip – nežinau. Tada dar nebuvau gimęs. Niekas kitas nesugebės. O kam tau reikia žinoti?

– Man kilo viena tokia mintis. – Anapas palygino tarp delnų kepuraitę ir ją užsidėjo. Teko stipriai prispausti, kad vėjas nenupūstų. – Ypač, jei Omnepeiva vėl galėtų pro ten praplaukti.

– Mintis? O kokia? Apie žuvėdras?..

– Na... Nebent, kad žuvėdra ne tik triukšmingas, bet ir godus paukštis... – Ben Erachas atsainiai nusišypsojo, nes kiti du nesuprato, apie ką jis kalba. – Bet ne dėl to mes čia atėjom.

– O dėl ko?

– Pakviest tave į kelionę. Į tavastų kraštą. Tavo tėvas sakė, kad ten gerų kailių galima gauti. Net ir sabalų.

– Jei tėvas taip sakė, tai taip ir yra.

Atasonas patylėjo, pasvarstė, o paskui tarė:

– Į tavastų kraštą?.. Kad aš ten nesu buvęs...

– Tai tuo labiau verta nuvykti.

Atasonas staiga ryžtingai atsistojo. Jis iškėlė rankas ir, įtempęs raumenis, smagiai pasirąžė. Šitaip prisišliejęs prie akmeninės sienos jis išsėdėjo visą parą, o gal net ir dvi.

– Į tavastų kraštą? – pakartojo. – Tai reikės tėvo paklausti, kaip ten nuvykt.

– Būtinai, – sutiko ben Erachas. – Reikės taip pat paklausti, ar jis vėl galėtų išplaukti per siaurąjį sąsiaurį iš Klyksmo įlankos.

– Sakiau juk, kad gali, – tarė Atasonas, ryžtingu žingsniu pasukdamas namų link. – Bet jei jau taip norite – klauskit.

❖

Senojo Omneipeivos vienintelė akis sužibo, išgirdus klausimą. Atrodė, jog pražilusi barzda, ko gero, slėpė net šypseną.

– Oho, kadangi matėt Klyksmo įlanką, tai žinot, kaip nustebo tie žuvėdai... – Jis prisimerkė, mėgaudamasis prisiminimais. – Jie jau manė, kad susėmė ne tik Omneipeivą, bet ir visus jo vyrus. Ehe. Pašvilpk man į uodegą! Tiek jie mus ir teregėjo tą kartą.

– Išplaukėte tiesiai pro tą siaurą tarpą ir visas uolas? – įvertindamas žygdarbį, palingavo galvą Anapas.

– Kaip migla. Tai buvo ankstų rytą, išties. – Omnepeivos šypsnys dabar buvo akivaizdus. – Slyste praslydom.

– O dabar ar galėtumėt pro ten išplaukti?

– Dabar? – Omnepeivos akis vėl sužibo mėlyna liepsna. Jis kietai sučiaupė lūpas. – Žiūrint kokiu mėnesio laiku ir kokiu laivu. Tą kartą plaukėme net su sunkiu kroviniu.

– O jeigu su "Vėtra"?

– Aa. Panašus ir tada buvo laivas. Nors ir ne mano statytas, todėl, suprantama, ne toks geras. Mažumėlę sunkesnis, nes dvidešimt keturis ginkluotus vyrus sodinom prie irklų. "Vėtroje" tilptų tik dvidešimt. Ir išplaukėm. Tada, kai mėnulis apsikabina su saule. Panašiu metu tikrai galėčiau.

Anapo veidu praslinko šešėlis.

– Mėnulis apsikabina su saule? Pas mus, Kryme, mėnulis šviečia naktį. O saulė savo keliu. Deja, nesuprantu.

Omnepeiva patrynė kietus delnus, žvelgdamas kažkur į tolį. Jis, atrodo, nebuvo pastebėjęs Anapo sutrikimo.

– Mat tada vanduo kyla juos pasveikinti. Vanduo pavaldus mėnuliui, todėl kai šis priartėja prie saulės, vanduo apsidžiaugia ir pakyla labiausiai. – Omnepeiva skėstelėjo rankom, tarsi pats būtų pasiruošęs sveikinti saulę ir mėnulį. – Tada geriausias metas išplaukti. Jau mano senelis žinojo kaip, ir man parodė. Nelengva, nes pačiam sąsiauryje pasukti reikia. Turiu dar ir tau parodyti, sūnau. Dar prieš keliaudamas pas protėvius. Privalau. Kada, kaip ir kur pasukti. Nes kitaip uolos perrėš dugną. Tos uolos aštrios nelyg ką tik skilusios kriauklės.

– Bet atleiskite, garbusis Omnepeiva, aš nesuprantu. Nei

apie saulę, nei apie mėnulį, nei apie juos sveikinantį vandenį.

Seniūnas nukreipė savo vienintelę akį į Anapą. Atrodė nustebęs.

– Nesupranti? Bet sakei, kad augai prie jūros. Ar ten potvynių nėra?

– Ak, potvynių! – atsiduso Anapas ir su palengvėjimu nusišypsojo. – Tai jūs kalbate apie potvynius?

– Savaime suprantama. Ir vaikas tai suprastų. – Omnepeiva nekantraudamas mostelėjo rankom. – Bet ne apie bet kokį potvynį. To nepakanka. Mūsų jūroje potvyniai nedideli. Ne tokie, kaip ten, toliau, vakaruose, kai apiplauki Daniją. Per paprastą potvynį vanduo pakyla nepakankamai. Bet kai mėnulis būna visai dilstantis, kai jis apsitraukia juodu šydu ir auštant priartėja prie rytų dangaus krašto, kur iškyla saulė... Va, tada! Tada ir pas mus pakyla vanduo juos pasveikinti. Pakyla pakankamai, kad galima būtų išplaukti pro Klyksmo įlankos sąsiaurį.

– Vadinasi, reikia ypatingo mėnesio laiko.

– Aš, berods, taip ir sakiau. Ne bet kurią dieną. O tada dievai buvo mūsų pusėje, ir žuvėdai mane užspendė, kai buvo pati delčia. Oho! Bet jie tada ir nustebo...

– Ir kada vėl bus toks metas? – nekantravo pirklys.

– Kada?. Nejaugi tu neseki mėnulio kelio? – Omnepeiva visą gyvenimą buvo jūrininkas ir jam atrodė keista, jog esama žmonių, kurie nekreipia dėmesio į tokius svarbius gamtos reiškinius. – Už keturių dienų. Lygiai. Ir, spėju, jog naktis bus skaidri. Beveik be debesų. Tokios geriausios. Tada kartu su kylančia saule pakyla vėjas iš rytų. Jis dar truputį pakelia vandenį.

– Ir už keturių dienų jūs galėtumėt išplaukti?

– Už keturių dienų, ir anksti ryte, tikrai galėčiau, – užtikrintai tarė Omneipeiva. – O kodėl tave tai domina?

– Todėl, kad ko gero turėsite progą išlydėti sūnų į tavastų kraštą ir tuo pat metu kažką nustebinti. Net labai nustebinti...

– Šit kaip?

– Manau, kad taip, – tarė Anapas. – Arba mano vardas nėra Anapas ben Erachas ir aš nesu pirmagimis Eracho ben Sihono, sumaniausio Kafos pirklio sūnus.

11
PINKLĖS

napas ben Erachas siurbtelėjo kvapnios arbatos iš mažo, balto kaip lelijos žiedas puodelio ir pusiau prisimerkė. Šitaip jis galėjo pilniau pajusti arbatos kvapą bei skonį ir tai jam padėjo galvoti. Jis sėdėjo ant nedidelio įmantriais raštais austo kilimėlio, parietęs po savimi kojas, ir, Einiaus nuostabai, jautėsi itin patogiai. Kai jis pats pabandė taip jas suriesti, jos netrukus nutirpo, todėl sėdėjo atsilošęs į sieną ir apkabinęs kelius. Prieš save jis irgi turėjo puodelį arbatos, kurios kvapas jam truputį priminė čiobrelius. Skani arbata, be abejo, nors Einiui atrodė, jog ji būtų dar skanesnė, įdėjus medaus. Kai kartą užsiminė Anapui, tas pažvelgė į jį liūdnai, tarsi jo labai gailėtųsi, ir papurtė galvą.

– Kupranugariai tiek vargo, gabendami per dykumas šitą arbatą, – tarė jis ir mostelėjo ranka pirmyn ir atgal, parodydamas, kaip iš toli ją gabeno. – O tu, Einiau, nori sugadinti?

Einius nežinojo, nei kas tie kupranugariai, nei ko jie taip vargo dėl žiupsnelio džiovintų žolyčių, bet vis vien pasijuto nederamai pasielgęs. Todėl dabar nesakė nieko, tik pamažu siurbčiojo ir laukė. Tokią arbatą Anapas taisydavo tik tais atvejais, kai reikėjo ką nors itin svarbaus pareikšti.

– Įsidėmėk, ką pasakysiu, jaunasis dalininke, nes tuojau pradėsime ketvirtąją pamoką. – Ben Erachas atsargiai padėjo baltąjį puodelį ant kilimėlio ir pakėlė akis į Einių. – Tikiuosiu, jog svarstei, kaip būtų galima įsigyti ginklų?

Kiek Einius apie tai galvojo, užstrigdavo prie to paties:

– Kad tas prakeiktas Brandefontas dabar komtūras. Ir turi kareivių.

– Taip yra, – sutiko Anapas. – Na, ir?..

– Kad nesugalvoju, – siurbtelėjo arbatos Einius, slėpdamas sumišimą, bet netrukus jo akys žybtelėjo. – Nudėt tą niekšą reikia. Nudėt, ir viskas.

– Ai–ai–ai... Tu kerštо geidi, gizeli Einiau, – gudriai primerkė akis Anapas. – O koks pelnas tau bus iš to kerštо? Na?

– Čia ne dėl pelno, – sutriko Einius, tačiau nenorėjo pasiduoti. – Kad jis niekšas, dėlto.

– Koks gali būt "dėlto"? – Ben Erachas, nusitraukęs kepurėlę, delnu pašiaušė sukaitusius plaukus. – Ar pastorės po to tavo piniginė? Ar atgausi laivą?

Kadangi atsakymas ir taip buvo aiškus, Einius, nuleidęs galvą, tylėjo.

– Jei jį nudėtumėm, ne tik nebūtų jokio pelno, bet dar ir nuostolių atsirastų, – tęsė Anapas. – Tuojau pat būtent mus įtartų, reikėtų bėgti, slapstytis. Ne, tai pirklio gizelio nevertas atsakymas. Laukiu geresnio.

– Jei negalime jo nudėti, tai nieko geresnio nesugalvoju, – prisipažino Einius.

Anapas suraukė antakius, pakėlė puoduką ir giliai įkvėpė. Jo veido išraiška sušvelnėjo.

– Ką gi, teks eiti prie šios dienos pamokos. O ji štai kokia: neišsigąsk priešininko stiprybių, bet dėmesį sutelk į jo silpnybes. Sakai, Brandefontas – komtūras, todėl turi kareivių, galią, ir tai jo stiprybė. Tačiau toje vietoje tu ir sustojai. O reikia galvoti toliau. Pasvarstykim abu. Kokios Brandefonto silpnybės?

– Jis bailys, – tvirtai tarė Einius.

Anapas nepritariančiai papurtė galvą.

– Tu vertini kaip rikis, o nori būti pirkliu. Privalai žiūrėti kitaip. Palyginus su tavo broliais, Brandefontas, žinoma, bailys. Bet kas iš to seka? Jei jis bailys, tai jis atsargus ir suktas. Pirkliui drąsos kartais reikia, tačiau tai toli gražu ne svarbiausioji dorybė. O ir bailys Brandefontas ne toks jau didelis. Manau, kaip dauguma žmonių. Pabandyk dar kartą.

– Jis godus, – kiek pamąstęs, tarė Einius.

– Va, čia jau pataikei arčiau, – patenkintas šyptelėjo Anapas. – Niekad neleisk pelno siekimui pavirsti godumu. Ne visi suvokia skirtumą, bet jis labai svarbus. Pelno siekiama, blaiviai viską įvertinant ir pasvėrus, o godumas aptemdo protą. Tai neleistina nuodėmė pirkliui. Taip, Brandefontas godus. Be to, jis turi panašų bruožą, kaip ir tu. Ką aš turiu omenyje? Pagalvok.

Anapas nutilo, laukdamas, ką pasakys Einius. Šis net paraudo iš įniršio, kad buvo palygintas su Brandefontu. Jis norėjo paprieštarauti, bet Anapas pakėlė ranką.

– Jūs abu trokštat kerštо. Ar ne taip?

Einius prikando lūpą.

– Bet tai visai skirtingas kerštas!

– Argi? – kilstelėjo antakius ben Erachas. – Kerštо troškimas visada pragaištingas. Brandefontas iš tų, kurie to troškimo nesuvaldo, o tau dar nepervėlu išmokti. Bet dabar paminėsiu dar vieną jo silpnybę, kuria pasinaudosime. Būtent – jis niekuo nepasitiki. Jis įsitikinęs, jog visi yra niekšai ir yra pasiruošę išduoti draugus. Tai silpnybė, kuri mums labai pravers. Kadangi jį patį galima nupirkti, jis, pavyzdžiui, lengvai patikės, kad tu mane išduodi.

– Aš? – sumirksėjo Einius. Iš nustebimo ar pasipiktinimo jis taip ir liko išsižiojęs. – Aš negaliu. Už jokius pinigus!

– Aa! Aš tai žinau, tačiau Brandefontas tokių dalykų nesupranta! – Pirklys pakėlė pirštą ir šyptelėjo. – Jo įsitikinimu, visi gali būti išdavikais, o tu tai ypač. Nes tu pagonis. O aš? Aš – karaimas. Niekingas svetimšalis saracėnas, kurį būtina išduoti. Jis patikės. Tačiau ne tai man dabar kelia galvosūkį.

– Nebent tu nori, kad aš apsimesčiau? – Atsakymo nuojauta nušvietė vaikino veidą. – Na, tada kitas reikalas.

– Be abejo, taip. Ir tu gerai suvaidinsi. Bet štai dar vienas klausimas: kaip pakurstyti jo kerštо troškimą tiek, kad tas nugalėtų jo atsargumą? Štai kur svarbiausias klausimas... – Anapas pabaigė arbatą ir dabar sėdėjo, žvelgdamas į puodelio dugne nusėdusį arbatžolių sluoksnelį. – Reikia, kad jis pamanytų, jog yra proga mane pražudyti galutinai. Tada jam aptems protas. Privalai jam pakišti mintį, kad jis pats pakrautų į laivą ginklų.

– Ginklų? – sumurmėjo Einius. – Kodėl – ginklų?

– Kad mane pražudytų. Nes jei jis su vyskupo vyrais mane sugautų laive, kuriame vežami ginklai, tada jau baigta. Gothardas leis mane pakarti. O apie tą jis seniai svajoja.

– Bet kas mums iš to, kad tave sugaus? – negalėjo suprasti Einius. – Kodėl paprasčiausiai nepagrobus laivo?

– Nebūk paikas, – nekantriai numojo Anapas. – Dabar tai nebūtų sunku, kai vienas sargybinis. O jei Brandefontas ims ir pastatys kelis? Kas bus, jei teks pralieti kraują? Mums kas, išplaukėm ir tegul gaudo vėją jūroj, o Atasonui ir jo vyrams reikės kada nors grįžti. Čia gi jų namai. Tiesa, tau dar ne viską paaiškinau. Svarbu, kad jis manytų, jog mane sugaus. Tam tu mane ir išduosi, o jis, kad būtų tikriau, nedidins sargybos. Bet jeigu pagrobsim laivą su paprastom prekėm, tai jis nepasieks savo svarbiausio tikslo. Aš prarandu prekes, bet lieku gyvas. Supranti?

– Ne. – Einius, pats ant savęs pykdamas dėl savo bukumo, vis tik papurtė galvą. – O kaip tu pagrobsi laivą?

– Lengvai. Su Brandefonto pagalba. Jei tik jis patikės, kad gali mane pražudyti, tai leis pagrobti. Tačiau būtina, kad tu jam pakištum mintį į laivą pakrauti ginklų. Nes be to jis nesusigundys. Supranti?

– Ne, – vėl sąžiningai papurtė galvą Einius. – Tikrai ne.

– Ką gi, nelieka nieko kito, kaip tau viską tiksliai išaiškinti... – Ben Erachas atsistojo ir pasirąžė, tarsi jau būtų atlikęs didelį darbą. – Bet pirma turime išsivirti dar arbatos. O tada aptarsime viską. Iš eilės.

❖

Brandefontas, naujasis Ezelio komtūras, jokiu būdu nemanė, kad jis yra godus ar kerštingas. Anaiptol, jis buvo nuomonės, kad kiti visą laiką gviešiasi pagrobti tai, kas jam teisėtai priklauso. Prašau – vos jis, sukišęs viso gyvenimo santaupas, įstengė nusipirkti laivą, kelią pastojo tas velnio išpera saracėnas. Tačiau šį kartą Apvaizda jo visiškai neapleido, nes atplukdė legatą Baldviną iš fryzų krašto, kuris – kas pagaliau susigaudys – gal išties jam giminė. Svarbiausia, kad legatas įžvelgė jo, Bran-

defonto, talentus, ir pagaliau suteikė jo vertą tarnybą. O dabar parodė tiesiog pirštu, kad tas saracėnas, kuris įsivaizduoja pergudravęs jį, susilauks atpildo.

Taip atrodė, tačiau Apvaizda viena ranka duoda, kita atima. Komtūrystę dribtelėjo, bet tuo pat užkorė tokį nesupratingą vyskupą kaip Gothardas. Kuris pasiryžęs ginti ne nuoširdžius tikėjimo tarnus, kaip jis, Brandefontas, bet svetimšalius, kurie siurbia mūsų gerą ir tyčiojasi iš mūsų tikėjimo!

Ir kokios kalbos čia galėtų būti apie kerštą? Ne, Brandefontas troško tik vieno. Teisingumo, kuris buvo pažadėtas tikintiesiems, ir teisėto atpildo tiems, kurie iš jų tyčiojasi.

Tokios ir dar liūdnesnės mintys graužė naująjį komtūrą, kai Štarkė pranešė, jog atėjo jaunas pagonis, ben Eracho bendras, ir sakosi turįs jam svarbių žinių.

– Tai tegu perduoda jas tau, jei jam taip reikia, – nekantriai numojo Brandefontas.

– Kad jis sako ne perduoti, o parduoti jas atėjęs, – be šešėlio deramos pagarbos atsiliepė Štarkė. Brandefontas iš padilbų niūriai dirstelėjo į tvirtai surėstą Kristaus amžių perkopusį vyriškį. Kai ezeliečiai nuvarė jo laivą, teko užtrukti Rygoje laukiant laisvo laivo ir ieškant daugiau knechtų prie legato duotų. Belakstydamas po miestą Brandefontas sykį sutiko iš Daugpilio laikų pažįstamą Štarkę ir ta proga artimiausioje užeigoje ištuštino kelis kaušus alaus. Kaip senam pažįstamam, Štarkė išklojo jam savo bėdas. Pasirodo, Daugpilio komtūras liepė jam nešdintis, kol į požemį neįmetė. Ir dėl ko? Dėl visiško menkniekio. Atseit, vietinei mergai garbę nuplėšė. Nei girdėt nenorėjo, kad ta pagonė, pasivadinusi krikščione, per akis meluoja, norėdama apjuodinti dorą Ordino brolį. Girdi, jos tėvas latgalių kilmingasis, ir jis tą patvirtino.

Štarkė, pasakodamas, net girtą ašarą nubraukė. Nesitikėjo, kad didysis magistras gali užtarti. Pernelyg geri draugai su Daugpilio komtūru. Brandefontas nujautė, kad Štarkė nesako visos teisybės. Bet ar tai svarbu? Užteko to, kad priešais sėdėjo neblogas karys, kuris nebeturėjo kur dėtis. Nusprendęs, kad toks žmogus gali jam praversti, Brandefontas nusivedė Štarkę pas legatą ir įkalbėjo paskirti jį Ezelio fogtu. Gaila, kad tas Štarkė

kartais nejausdavo deramo dėkingumo savo geradėjui...

– Sakai, parduoti?.. – Brandefontas tiesiau atsisėdo krėsle. Jei jau kas nors siūlo parduoti žinias, tai gal jos šio to vertos. – Tai įvesk jį. Ko lauki?

– Skubu, – Štarkė pašaipiai nusilenkė ir prapuolė už durų. Brandefontas dar nesumojo, kaip, pasitaikus progai, pamokys tą bukagalvį, kai jis grįžo, stumdamas baikščiai besidairantį vaikiną.

– Na, prieik, prieik arčiau, – paragino Brandefontas, patrynęs savo neskustą smakrą ir iš padilbų nužvelgęs nedrąsiai susilenkusį jauną pagonį.

Atsiminė jį dar iš Rygos, nors tada ir neatkreipė ypatingo dėmesio, pamanė, kad saracėno tarnas, ir to pakako. Dabar įsižiūrėjo atidžiau. Gal devyniolikos metų, o gal ir jaunesnis. Apsirengęs palyginant padoriai, iš aprangos sukirpimo spėtum, kad žiemgalis, nors ir ne visai. Ūgiu mažesnis už daugumą tų pagonių, niūriai pagalvojo Brandefontas. Nemažai tų Dievo pasmerktų pagonių vis dėlto kažkodėl yra apdovanoti ir ūgiu, ir sveikata. Šitas, atrodo, ne toks jau tvirtas, bet, be abejo, suktas kaip ir visi tie laukiniai, ir pasitikėti juo negalima nei už skatiką.

– Na, tai kalbėk, – paragino Brandefontas, nes vaikinas tik linkčiojo ir, atrodė, nesumojo, nuo ko pradėti.

– Aš turiu žinių, – tarė pagonis visai pakenčiama vokiečių kalba. – Apie tą pirklį iš pietų.

– Tą niekšelį? Kalbėk, – linktelėjo Brandefontas.

– Jis yra apgavikas. Jis man neduoda teisėtos dalies. Jis įsivaizduoja, kad gudresnis už visus, net ir už vokiečius, – atrodė, kad apmaudas trukdo vaikinui rasti reikalingus vokiškus žodžius.

Brandefontas, kuris kol kas pritardamas kinkavo galvą, susiraukė.

– Nėra jis jau toks gudrus, – suniurzgė jis.

– Ir aš taip sakau, – pritarė Einius. – Išties tai jis net kvailas, jei mano, kad aš taip ir nusileisiu. Užtat ir nusprendžiau ateiti pas jus.

– Vadinasi, proto dar turi. – Pajutęs, kad iš šio pagoniuko atėjimo gali turėti naudos, Brandefontas nusprendė elgtis su juo kuo lipšniau. – Klausome, kalbėk toliau.

Einius prikando lūpą ir iš padilbų apsižvalgė. Štarkė stovėjo atsilošęs į pusiau praviras duris ir klausėsi jų pokalbio. Vaikinas pasilenkė arčiau Brandefonto.

– Bet man galas, jei tas bjaurybė sužinotų, – sušnibždėjo jis. – Galas, – ir, kad būtų įtikimiau, delnu brūkštelėjo sau per kaklą.

– Uždaryk tas duris, Štarke, – burbtelėjo Brandefontas. O kad fogtas to nesuprastų klaidingai, pridūrė. – Ir pasaugok, kad niekas neįeitų.

Štarkė susiraukė, bet savo viršininkui pakluso. Brandefontas atsilošė krėsle taip stipriai, kad tas gailiai sugirgždėjo.

– Na? – tarė jis įsakmiai.

Einius dar vis kramtė prikąstą lūpą ir atrodė, jog įtemptai mąsto. Jam ben Erachas paaiškino, jog komtūras lengviau patikės, jei Einius už žinias pareikalaus užmokesčio, todėl dabar reikėjo vaizduoti ir baimę, ir godumą išsyk.

– Aš daug netenku, gerbiamas fogte. Labai daug...

– Ką čia pliurpi, kad daug netenki? Sakei gi, kad tas prakeiktas sukčius tau nemoka, kiek reikia, – pyktelėjo Brandefontas.

– Bet koks pavojus, jūsų šviesybe. Ir... Ne... Ne, supraskit patys, be užmokesčio...

– Kokio dar užmokesčio? – plykstelėjo Brandefontas, dešinės kumščiu trinkteldamas į kairės rankos delną. – Manai, užmokėsiu, nežinodamas, ką čia pripliurpsi? Nėra kvailių!

– Bet žinios tikrai svarbios, – krūptelėjo vaikinas, tarsi pakliuvęs po sunkiu komtūro kumščiu.

– Nekelk man sąlygų, pagoniuk, – suniurzgė Brandefontas. – Neužmiršk, kad tai aš čia komtūras. Ir aš čia sprendžiu.

– Tada atleiskite, jūsų šviesybe. Labai atsiprašau už sutrukdymą. – Einius lėtai traukėsi durų link ir be perstojo linksėjo. – Man per baisu...

– Kodėl? Tave apsaugosim, pusproti. Girdi?! – šaukė Brandefontas, bet su kiekvienu jo riktelėjimu Einius atatupstas vis labiau artėjo prie durų ir vis žemiau lankstėsi. – Manai, lengvai išleisiu, ką?! Na, gerai, dukatą! Girdi? Maža? Du!

Einius sustojo.

– Penkis, jūsų šviesybe. Žinios tikrai svarbios, – meilikaudamas nusilenkė.

– Tris, – ryžtingai nukirto komtūras, bet tuojau pat nusileido, nes pagonis lyg ir vėl pabandė trauktis. – Jei žinios iš tiesų svarbios, gal net keturis. Sakyk, negaišink.

– Gerai, keturis, – Einius vikriai pribėgo prie stalo ir pasilenkė prie Brandefonto. – Jie žada rytoj naktį pagrobti savo laivą. Ben Erachas su Atasonu ir kitais.

Komtūras įtraukė kvapą ir jo giliai įkritusios akutės sumirksėjo.

– Ne jų ten laivas, o mano, – suniurzgė jis. – Užpult, sakai? Ir kodėl turėčiau patikėti? Aa? Ar saracėnas toks kvailas? Kur jie dėsis su tuščiu vogtu laivu? Juk pasiėmė prekes, kai vyskupas leido, ir žino, kad juos vysis visi vyskupo laivai.

– Ne tuščiu, – dar žemiau pasilenkęs prie stalo sušnibždėjo Einius. – Jie paslėpė savo prekes prie tokios įlankos. Netoli nuo čia. Jie pagrobs tą laivą anksti ryte. Paskui įlankoje pakraus jį ir plauks pas kuršius. Ten Atasonas turi draugų.

– Štai kaip... – Brandefontas pasikasė savo apžėlusį smakrą. – Pas kuršius, vadinasi?

– Iš ryto, prieš pat saulėtekį, – pakartojo Einius. – Matote, kad žinios svarbios. Dabar prašau man sumokėti.

– Ha! Esi akiplėša, kaip visi pagonys. Iš kur galiu žinoti, kad neprimelavai? Va, jei jie tikrai bandys pavogti... – Brandefontas jau galvojo, kaip reikės išdėstyti vyrus, kad susemtų tuos vagis kaip ungurius į bučių. Po tokio nusižengimo net tas bukaprotis vyskupas pagaliau suvoks, kieno teisybė.

– Jūs man prižadėjot, – gailiu balsu inkštė pagoniukas.

– Nutilk! – užriko neapsikentęs Brandefontas. – Neduodi man pagalvoti, bjaurybe! Pala! Sakei, jie jau pasiruošę, jau suslėpė prekes. Taip sakei, ar ne?!

– Taip, – sulemeno Einius.

– Tai va! Parodyk, kur jos paslėptos, tada gal patikėsiu.

– Bet aš bijau. Ar būtinai reikia? – suaimanavo Einius, žemai nuleisdamas galvą, kad Brandefontas nepamatytų, koks palengvėjimas dabar atsispindėjo jo veide. Jis jau buvo suabejojęs, ar Brandefontas paklaus, kur tos prekės.

– Būtina, būtina, – nekantriai tarė Brandefontas ir atsisto-

jo. – Ir dar kaip būtina. Ar toli nuo čia?

– Oi, toli. Kokios dvi valandos su arkliais. Gal nereikia?

Dabar jau aimanuoti Einius galėjo kiek tinkamas. Brandefontą pagavo viltis, kad pagaliau atkeršys tam prakeiktam ben Erachui, ir tos vilties jam niekas negalėjo išmušti iš galvos. Nekreipdamas dėmesio į Einių, jis atlapojo duris ir paprašė Štarkę skubiai pabalnoti du žirgus.

❖

Žirgai buvo skirti Brandefontui ir Štarkei. Kai Einius, įsijautęs į savo vaidmenį, ėmė verkšlenti, jog jam reikės kulniuoti pėsčiam, Brandefontas tik nusijuokė:

– Šitaip žinosim, kad nepabėgsi. Jei pasodinsim ant arklio, gal tave tiek ir tematysim. Ne, nėra kvailių. Keliaujam.

Komtūras paragino žirgą. Štarkė paspaudė savąjį pentinais. Einiui neliko nieko kito, kaip ristele leistis įkandin.

Kelionė į Žuvėdrų krantą vaikinui gerokai prailgo. Vėl ir vėl teko klausytis Brandefonto grasinimų, kad jeigu pamelavo, tai tris kailius jam nudirs. Kelias vietomis buvo akmenuotas, vietomis patižęs, tad, be abejo, dar labiau nepatenkintas buvo žirgas, kuriam teko nešti sunkųjį Brandfontą.

Tačiau prieš pat pabaigą teko paprakaituoti ir abiems teutonams, nes į statų Žuvėdrų kranto skardį užkopti galėjai tik siauru vingiuotu takeliu. Po ką tik nuošusio lietaus saulėje blizgėjo riebus jo molis, tad žirgus teko palikti apačioje.

Bet ir be jų kopti buvo sunku. Lipusieji slysčiojo kas keli žingsniai, o Brandefontas net porą sykių šleptelėjo ant pilvo. Iki kaklo išsipurvino ir visai nuotaiką susigadino, tad keikėsi, nerinkdamas žodžių. Daugiausia, žinoma, kliuvo Einiui.

– Kažkas man čia nepatinka, – susiraukė kontūras, pagaliau atšliaužęs prie skardžio krašto ir šnairuodamas į apačioje besidaužančias bangas. – Jei saracėnas čia kažkur paslėpė prekes, tai kaip jis jas pasikraus į laivą?

– Paprastai, – gūžtelėjo pečiais Einius ir parodė. – Va, takelis. Juo nusileis, o laivas priplauks prie skardžio. Vieni padavinės, kiti laive priiminės.

– Tu man kažką paistai, – nepatikliai pakraipė galvą fryzas, apžiūrinėdamas vos pastebimą takelį, kuris baigėsi skardžio viduryje, nedidelėje, virš vandens pakibusioje aikštelėje. Štarkė irgi atsargiai prisiartino prie krašto ir dar atsargiau žvilgtelėjo žemyn.

– Čia ir voverė neišsilaikytų, – burbtelėjo jis. Jo balse galėjai išgirsti baugią pagarbą.

– Baisi kupeta, – vėl gūžtelėjo pečiais Einius.

– Ko norėti – laukiniai, – pašaipiai mestelėjo Štarkei Brandefontas ir pasitraukė nuo skardžio. – Rodyk, kur ta slėptuvė, – paliepė, tarsi šapelį stumtelėjęs vaikiną. Tas vos išsilaikė nesuklupęs ir nėrė į tankų kadagyną.

Abu teutonai nusekė iš paskos, tačiau jokios slėptuvės nepamatė. Tik tarp aštrias braunas atkišusių akmenų kėpsojo sausų, kažkieno, matyt, pamirštų žabų krūva. Tačiau kai Einius, atsargiai atidėjęs į šalį žabus, pakėlė plokščius akmenis, dengusius po jais įrengtą slėptuvę, Brandefonto akys vos neišsprogo iš pasitenkinimo. Šiurkščiai atstūmęs Einių, jis pats priklaupė prie atidengtos angos, ištraukė viršuje sukrautus gelumbės ritinius ir ėmė nekantriai raustis. Apačioje buvo tvarkingai sudėti ryšuliai su spalvingomis, bet nebrangiomis skarelėmis, giliau – dengti pinti krepšiai su smulkiais žalvariniais ir pasidabruotais papuošalais, dėžės su žvejybai skirtais kabliais, kauptukai ir keletas noragų. Užčiuopęs geležį, Brandefontas tiesiog plėšte išplėšė noragus iš po kitų prekių, tačiau ištraukęs, atrodo, nusivylė.

– Ar daugiau nieko nėra? – nekantriau paklausė.

Einius, visą tą laiką stovėjęs šalia duobės, tik pečiais patraukė. Brandefontas atsikrenkštęs nusispjovė ir, patrynęs savo stambią nosį, išlipo iš slėptuvės duobės. Atrodė, kad dabar nei žuvėdrų klyksmas, nei nuo jūros pučiantis, sūria drėgme nešinas vėjas jo nebeerzino. Jis atidžiai apžvelgė įlanką, paėjėjo keliasdešimt žingsnių į kairę ir užsiropštė ant akmens, norėdamas gerai įžiūrėti prateką, kuri skyrė Žuvėdrų salą nuo sausumos. Nors jūra buvo palyginti rami, bet ir tos nedidelės atriedančios bangelės lūžo pasiekusios prateką, parodydamos, jog ir ten, kur iš vandens nekyšo uolų luitai, yra visai negilu.

– Jei čia įplauks, tai kaip į maišą, – tarė jis Štarkei ir žvilgte-

lėjo iš padilbų Einiaus pusėn. Tas stovėjo prie duobės ir atrodė, jog jį domina tik žuvėdros. – Pasirodo, žaltys kalbėjo teisybę. Ko iš jo norėt. Pagonis, bjaurybė. Savo motiną parduotų. Žinai, Štarke, aš jau nusprendžiau. – Jis patylėjo, kad įspūdis būtų didesnis, ir tada tarė. – Mes leisime jiems pagrobti tą laivą.

Jo nusivylimui, vietoje to, kad nustebtų, Štarkė pritariamai palingavo galvą.

– Ir čia susemsim. Drauge su vyskupo kariais. Tada jo ekscelencija Gothardas turės tą savo įrodymą.

Brandefontas neapsidžiaugė savo bendro įžvalgumu. Atvirkščiai – irzliai suniurzgė:

– Taip. Nauda bus – ir laivas, ir prekės. Bet tas prakeiktas žaltys vis tiek išslys pro pirštus. Nebent jei suimant... Supranti, Štarke, juk visko pasitaiko. Suimant galėtum jam ir...

– Aš? – Štarkė nepatenkintas susiraukė. – Kodėl aš? Tu irgi ten būsi.

– Klausyk, aš juk komtūras, po velnių. Man nepritinka su peiliu švaistytis! – Brandefontas iš pradžių pakėlė balsą, kad parodytų, kas čia viršesnis, bet tuoj pat nuleido, pažvairavęs į atokiau mindžikuojantį Einių.

– Nėra kvailių, – papurtė galvą Štarkė. – Vyskupo kariai smaksos kaip liudininkai, o aš dursiu kažkokį svetimšalį? Aš – fogtas. Mano darbas teisti, o ne peiliu švaistytis. Ne, ačiū.

– Didelio čia daikto, cvakt, ir per bortą, – bandė įkalbėti Brandefontas. – Sakysi, priešinosi.

– Sakau, ne! – nukirto Štarkė.– Visi į jį žiūrės akis išpūtę. Manai, saracėnas toks kvailas, kad priešintųsi? Be to, ten bus ir jo žmonių. Jei tau taip reikia jį nudaigoti, sugalvok ką kitą.

– Mums reikia, Štarke. Mums, ne tik man. Jeigu dabar paleisim tą velnio išperą, kai jis jau, galima sakyti, mūsų naguose, mums atsirūgs, – sugriežė dantimis Brandefontas.

Savo vaizduotėje jis jau regėjo visą vaizdą. Aušta rytas, klykia žuvėdros, tas prakeiktas pašaipūnas ben Erachas, susikrovęs savo prekes, ruošiasi išplaukti į tavastų kraštą, ir štai du vyskupo laivai įlankos žiotyse! Jis sugautas – kaip žiurkė spastuose, kaip žuvis bučiuje! Ir nejaugi jį vėl reikės paleisti?

Liūdnų minčių slegiamas jis grįžo į kadagyną, kur prie slėp-

tuvės duobės laukė Einius.

– Sukrauk tą šlamštą atgal, – tarė jam komtūras. – Tu geriau žinai, kaip buvo sudėtas.

– Sukraut atgal? – vaizdavo nustebusį Einius. – Bet pusė prekių mano. Man pažadėjote, jei parodysiu.

– Bus, bus, – nekantraudamas suniurzgė Brandefontas. – Kai tik atplauks ir juos sugausime kaip žiurkes.

– Kas atplauks?

– O, Dieve brangiausias! Tas juodaakis velnias ben Erachas. O jei jau visai kvailas, tai paklausyk. Aš leisiu tą laivą pagrobti. O kai čia atplauks ir sukraus prekes, tada jos bus vogtame laive, vadinasi, ir prekės bus vogtos. Supranti pagaliau?

– Aa... – Einius atrodė tiesiog priblokštas šios klastos. – Gerai sugalvota. Bet tada ir laivo pusė – mano.

Brandefontas kimiai nusijuokė, net pilvas sukliuksėjo.

– Dalinsimės po to, kai tos žiurkės bus sugautos. O dabar sudėk viską taip, kad nieko neįtartų. Supranti?

– Žinoma! – tuojau pat ėmėsi darbo Einius.

Jis sukosi palyginti sparčiai, ir Brandefontas, tai stebėdamas, apie kažką sunkiai mąstė.

– Gerai, kad Anapas nepaklausė to saaremiečio, – gražiai suklodamas geļumbės ritinius lyg tarp kitko tarstelėjo Einius. – Būtų į tikrą bėdą įkliuves ir galvą praradęs.

– Kokio saaremiečio? – sukluso komtūras.

– Tokio, su kasom. Baltaplaukio, – mostelėjo Einius, tarsi stebėdamasis, kad pašnekovas nežino.

– Kas antras čia su kasom, ir visi baltaplaukiai, – suniurzgė Brandefontas. – Ką siūlė tas saaremietis?

– Kad ben Erachas nuvežtų ginklų. Sako, daug už juos gali gauti pas tavastus

– Na, ir? – susidomėjo Brandefontas.

Einius pradėjo stumti plokščiąjį akmenį ant angos ir tarytum neišgirdo klausimo. Stumti buvo nelengva.

– Ei, padėk jam, Štarke, – šūktelėjo Brandefontas.

Prisidėjo ir Štarkė, ir akmuo įslydo į vietą.

– Ką sakė tas sukčius ben Erachas apie ginklus? – vėl paklausė Brandefontas.

– Sakė, kad per pavojinga. Jis, sakė, ne toks kvailas, kad kištų galvą į kilpą. – Einius nusišluostė žemes nuo kelnių. – Jis bjaurus žmogelis ir baisiai šykštus, bet gudrumo jam netrūksta.

– Oo, taip. Jis tikras gudruolis... – Komtūras nesusilaikė ir dusliai nusijuokė. – Tikras gudruolis! Bet yra ir gudresnių!

Kelias atgal į pilį buvo toks pat ilgas, tačiau Brandefontas šį kartą jojo, garsiai traukdamas kažkokią fryzišką dainelę, o kartais net patenkintas sukikendavo.

❖

Grįžus į pilį Brandefontas, prisakęs laikyti liežuvį už dantų, liepė Einiui kulniuoti namo. Tas dar pabandė priminti apie savo dalį, bet komtūras nukirto, jog viskam savo laikas. Nutaisęs nelaimingą veidą Einius iškiūtino iš kiemo. Lėtai nukėblino keliuku, bet vos apsižiūrėjo, kad jo jau nebegali pastebėti iš pilaitės, it zuikis nėrė į artimiausią kadagyną ir užsiglaudė už didelio akmens, pasiruošęs ilgai laukti.

Neapsiriko. Saulė dar tik buvo persiritusi per aukščiausią savo tašką danguje. Matyt, po kelionės fryzas spėjo ir papietauti, ir popiečio pogulio nuvirsti. Einius iš alkio jau kramtė karčias kadagio uogas, kai pagaliau nuo pilaitės pusės pasirodė vežimas. Ant pasostės sėdėjo dviese. Einius kaip mat atpažino, kad važnyčiojo Štarkė, o šalia jo tarsi statinė kėpsojo Brandefontas.

Palaukęs, kol vežimas pradardėjo prošal, Einius atsargiai nusekė paskui, saugodamasis, kad galva netyčia neišlįstų virš kadagių. Laimei, prieplauka buvo daug arčiau, nei Žuvėdrų krantas. Vaikinui neteko ilgai kojų varginti, o Brandefontui – šokinėti ant pasostės, ratams trinksint per duobes. Prieplaukoje pūkšdamas nusiropštė nuo vežimo ir, trindamas nutrankytą užpakalį, nukrypavo prie laivo. Išgirdęs ratų dardėjimą, jo pasitikti iš kajutės užlipo ant denio knechtas. Matyt, miegojo, nes kumščiu trynė akis, o ietį vilko tarsi pagalį.

– Keliauk į pilį ir pasakyk Heincui, kad jis šiąnakt saugos laivą, – paliepė jam komtūras. – Tegul po vakarienės ateina.

Knechtas, nusileidęs lenta prieplaukon, su viltimi pašnairavo į vežimą, tačiau Brandefontas pamojo, kad savomis kojomis

manytųsi. Juodu su Štarke luktelėjo, kol knechtas nutolo, o tada ėmėsi darbo. Einius, pasislėpęs tankiame alksnyne, stebėjo, kaip tiedu pūkšdami tempia sunkius ryšulius į laivą. Brandefontas, neišlaikęs svorio, vieną net išmetė. Ryšulys nukrito ant akmenų, ir vaikinas patenkintas šyptelėjo, išgirdęs žvangtelint geležį – ben Erachas tąrsi pirštu į akį pataikė. Neiškentė komtūras, nepasinaudojęs proga su Anapu atsiskaityti.

Brandefontas vis braukė gausiai veidu žliaukiantį prakaitą, tačiau neturėjo laiko atsipūsti. Kai vežimas pagaliau ištuštėjo, stenėdamas užsiropštė ant pasostės.

– Palauk Heinco, – gaudydamas orą plačia burna, mestelėjo Štarkei. – O aš – pas vyskupą. Dėl laivų pasalai! – Jis paragino arklius, ir vežimas jau lengvai nušokčiojo per duobes. Komtūro galva tabalavo ant pečių it ant lazdos pamautas ąsotis.

Einius, dar kiek luktelėjęs, atsargiai nuropojo toliau nuo kelio, o kai nusprendė, kad niekas jo nebepamatys, atsistojo ir šypsodamasis sparčiu žingsniu pasileido link Omnepeivos namų. Ben Eracho sugalvotas žaidimas kol kas klostėsi taip, kaip buvo numatyta.

❖

Ilgas vasaros vakaras iš lėto grimzdo į naktį. Lyg ir taip, kaip vakar, užvakar ir dar seniau. Ramiai, be jokių įvykių, težadėdamas ramų poilsį.

Tačiau taip tik atrodė. Vos sutemo tiek, kad būtų galima pasislėpti nuo nepageidautinų akių, Ezelio komtūro pilaitėje prasidėjo tylus sambrūzdis. Tačiau vasaros tamsos nesulyginsi su žiemos. Urmas, kuris nuo to meto, kai saulė pradėjo leistis, stebėjo pilį, sugebėjo įžiūrėti, kaip iš jos nemenkas karių būrys nužygiavo prieplaukos pusėn. Nusekęs iš paskos, jis matė juos sulipant į vyskupo laivus. Veikiai išgirdo kylant inkarą, o po to pastebėjo deglų šviesoje išplaukiančius du laivus. Jam pasirodė, kad vieno priekyje dunksojo stambi Brandefonto figūra.

Urmas luktelėjo, kol laivai tarsi vaiduokliai ištirpo tamsoje, ir, kiek kojos nešė, pasileido į Omnepeivos namus, kur laukė kiti žygio dalyviai. Dauguma jų ramiai miegojo, budėjo tik Om-

nepeiva, Atasonas ir Anapas. Išklausę Urmo pasakojimą, jie linksmai susižvalgė ir liepė vaikinui eiti nusnausti. Tas taip ir padarė, o trijulė liko sėdėti už stalo.

Po kurio laiko pasirodė ir ant skardžio priešais Žuvėdrų salą budėjęs Tarno. Nuo ten jis matė, kaip vyskupo laivai praplaukė pro šalį ir pasislėpė už salos.

– Jie ten mūsų ir tykos, – nušvito ben Erachas. – Dabar viskas tavo rankose, Atasonai. Jei nepraplauksi ta prateka, visi kybosim ant sausos šakos.

– Praplauksiu... – Atasonas pasistengė, kad jo balsas skambėtų tvirtai, tačiau ben Erachas pajuto, kad saaremietis nėra toks tikras, kaip norėtų. Bloga nuojauta sugniaužė karaimo širdį, bet kito kelio iš spąstais virtusios įlankos nebebuvo.

– Nesugebėsi, – ūmai atsiliepė Omnepeiva. – Man senelis irgi daug kartų, kaip ir aš tau, pasakojo ir nuo kranto rodė, tačiau jei pirmą sykį nebūtų kartu plaukęs, tikrai būčiau laivą ant akmenų patupdęs.

– Teks bandyti, – niūriai burbtelėjo sūnus.

– Neteks, – nukirto tėvas.

– Kaip neteks? – Atasonas su Anapu nustebę pakėlė antakius.

– Aš pats vairuosiu laivą, – tarė Omnepeiva.

– Bet, tėve... – žiojosi sūnus, tačiau tėvas įspėjančiai kilstelėjo ranką:

– Pasakiau ir nebekartosiu. Jūs, vaikai, geriau eikit snūstelti. Aš pažadinsiu. Vis tiek naktimis negaliu sumerkti akių.

Ben Erachas, pamatęs, kad Atasonas klusniai stojasi, irgi neprieštaravo. Atvirkščiai, jis džiūgavo, kad Omnepeiva prie jų prisidėjo. Atsigulė, jau neabejodamas sėkme, šalia ant grindų miegančio Einiaus ir saaremiečių ir užmigo. Ramiai. Kaip kūdikis.

❖

Pirmieji saulės spinduliai dar tik pakuteno dangaus skliauto apačią, kai Omnepeiva pakėlė miegančiuosius. Greitai užkandę, jie vienas paskui kitą išslydo iš trobos ir paniro į ryto rūką. Vyrai skubėjo prieplaukos pusėn, neatsidžiaugdami rūko tirštumu.

Tiesa, ben Erachas iš pradžių nuogąstavo, kad per rūką neras kelio, tačiau netrukus išgirdo bangų ošimą ir nusiramino.

Nebuvo daug vargo ir su sargybiniu. Tas miegojo kajutėje, susisukęs į kailinius. Net vasarą prie jūros naktys buvo drėgnos ir vėsios. Matyt, kailiniai buvo šilti, nes ir prieplaukoje girdėjosi sargybinio knarkimas. Tarno su Urmu ant pirštų galų nusigavo lenta į laivą ir dingo kajutėje. Netrukus likusius prieplaukoje pasiekė negarsus šurmulys, ir pasirodęs denyje Tarno pamojo lipti.

Pirmas užbėgo Atasonas, paskui jį – ir kiti. Du vyrai išnešė į kailinius suvyniotą, surištą užkimšta burna sargybinį ir be ypatingos pagarbos numetė ant prieplaukos lentų. Kiti skubiai ruošė laivą išplaukimui. Visi puikiai žinojo, ką turi daryti. Omnepeivai, jau atsistojusiam prie vairo, tik retsykiais tereikėdavo jiems priminti vienu kitu žodžiu.

Ben Erachas su Einium nėrė į kajutę.

– Ten, – parodė Anapas į kertę, kur viena lenta lyg ir atrodė kiek atsiknojusi. Vos vos. Jeigu nebūtų ieškoję podėlio, ji nebūtų kritusi į akis. Abu, prišokę, klestelėjo ant kelių. Karaimas, įkišęs durklą, iš pradžių išjudino vieną lentą, paskui lengvai nukėlė dvi. Plyšio juodumoje jie pamatė kelis didelius ryšulius. Ben Erachas atrišo viršutinįjį. Blykstelėjo plienas.

– Kirviai, – pagarbiai sušnibždėjo Einius. – Geras daiktas mūšyje.

– Ir daug kainuojantis, – patenkintas pridėjo karaimas ir, jau nebeatidengdamas, per drobę apčiupinėjo dar vieną ryšulį. – O čia, atrodo, kalavijai. Maloningasis komtūras mums padovanojo tikrą lobį.

– Geras žmogus, kaip mes jam ir atsidėkosim? – nusijuokė Einius.

Anapas nespėjo atsakyti – laivas krestelėjo ir susiūbavo.

– Atrodo, pajudėjom, – tarė jis. Pirkliai skubiai sudėjo lentas į vietą ir nuskubėjo į denį.

Laivas jau buvo palikęs prieplauką. Drėgnas ryto vėjas išpūtė burę. Suteliuškavo pirmagalio skrodžiamas vanduo. Tik tas triukšmas ir vis garsėjantis žuvėdrų klegesys tedrumstė ryto rimtį. Visi įtemptai dairėsi, tačiau rūkas leido kažką pastebėti tik per keletą žingsnių. Bet, atrodė, tai Omnepeivos visai nejaudino. Jis tarsi

įbestas stovėjo prie vairo. Veide žaidė šypsena, o jis pats lyg dviem dešimtimis metų atjaunėjo ir ūgtelėjo visa galva. Balsas skambėjo užtikrintai ir ryžtingai. Plaukė, lyg rūko nebūtų buvę.

Pamažu nuo žuvėdrų klyksmo ėmė kursti ausys.

– Regis, Žuvėdrų krantas nebetoli, – šnibžtelėjo Einiui Anapas. Abu pirkliai stovėjo pirmagalyje, iki skausmo įtempę akis. Tiesa, artėjant prie jūros, vėjas lengvino jų vargą, vis labiau draskydamas rūko maršką.

Pagaliau tolumoje sušmėžavo ir ėmė ryškėti pakrantės aikštelė, iš kurios takeliu galima buvo nusigauti iki slėptuvės. Laivas, paklusdamas įgudusiai Omnepeivos rankai, švelniai prisiglaudė prie skardžio. Du vyrai prisikabino prie kranto kekšiais, neleisdami bangoms nunešti laivo šalin. Dar du užsiropštė aikštelėn. Iš "Vėtros" priekio ir galo jiems švystelėjo virves. Šie pritvirtino jas prie didesnių akmenų, tačiau dėl viso pikto pasiliko prie jų budėti. Kiti saaremiečiai vikriai nubėgo takeliu aukštyn.

Einius, stebėdamas juos iš apačios, pagalvojo, jog vargu ar sugebėtų taip greitai kopti. Na, gal ir užkoptų, bet nusileisti ir dar su nešuliais – tikrai ne, sumetė, kartu su Anapu priimdamas nuo aikštelės saaremiečių paduodamus krovinius.

Jie greitai apsisuko. Saaremiečiai švystelėjo į laivą virves ir patys sušoko. Tarno su Urmo kekšiais atstūmė laivą nuo sausumos, ir tas pajudėjo Žuvėdrų kranto pusėn.

Rytų vėjas baigė skutais paleisti rūką. Aušo. Einius neramiai dairėsi, mėgindamas atspėti, ar prasidėjo potvynis. Anksčiau niekad nebuvo jūros potvynio regėjęs ir nenutuokė, kaip jis turėjo atrodyti, o nieko panašaus į Ventos potvynius, kada pavasarį vanduo plačiai išeidavo iš krantų, nesimatė.

Jis žinojo, kad pratekoje turi tiek padaugėti vandens, jog būtų saugu praplaukti virš negiliai po vandeniu pasislėpusių akmenų. Einius atsiminė juos matęs nuo skardžio ir lyg tai viskas dabar atrodė kaip ir tada. Tie patys akmenys ir tas pats, į krantą besiplakantis vanduo. Ir virš galvų pakibęs jaunas mėnuo.

– Ar potvynis jau prasidėjo? – neiškentė tyliai nepaklausęs Anapo, kad niekas nepastebėtų jo neišmanymo.

– Taip!.. – Pirklys linksmai linktelėjo ir mostelėjo pavojingosios pratekos pusėn. – Geriau įsižiūrėk ir pats pamatysi.

Einius įtempė akis ir netrukus suvokė, ką karaimas turėjo omenyje. Per prateką nuo jūros ritosi aukštos bangos ir šįkart nelūžinėjo virš akmenų.

– O štai ir mūsų bičiuliai, – atskriejo nuo vairo pašaipus Omnepeivos balsas.

Visi atsigręžė į pušimis apaugusią salos keterą. Pradžioj pasivaideno, kad seniūnas apsiriko. Vanduo lyg niekur nieko daužėsi į jos akmenis. Tačiau veikiai iš už pušų sienos išniro vieno laivo nosis, po to – ir antro, ir abu visu ilgiu sustingo sąsiauryje, uždengdami didesniąją jo dalį. Į vandenį vienas po kito aidžiai pūkštelėjo inkarai. Ant denių pakilo lankais ginkluoti knechtai. "Vėtrai" prasmukti buvo telikę mažai vietos. Pakankamai, kad praplauktų, tačiau strėlės būtų visus išskynę denyje.

Omnepeiva apsimetė ieškąs, pro kur jam geriau geriau pasprukti, ir kryptelėjo vairą į vieną, paskui į kitą pusę. "Vėtra" darė posūkius, priartėdama prie vyskupo laivų. Jau galėjai įžiūrėti susikaupusius knechtų veidus. Štarkei sukomandavus, jie pakėlė lankus ir prisitaikė. Einiui pasivaideno, jog mato, kuris iš knechtų strėlę atsuko į jo krūtinę. Apsidairė, tačiau saaremiečiai neatrodė išsigandę. Susibūrę palei bortą jie smalsiai apžiūrinėjo knechtus ir kažką linksmai šnekėjo, o Omnepeiva net plačiai šypsojosi, rodydamas kelis jam telikusius dantis.

– Stokit, plėšikai, – atskriejo nuo vieno laivo priekio Brandefonto balsas. – Nuleiskit inkarą ir nebandykit priešintis.

Ezelio komtūro veidas švytėjo iš pasitenkinimo.

– Skubu, balandėli, skubu, – nusikvatojo Omnepeiva ir ryžtingai pasuko pavojingosios protekos pusėn. Vėjas "Vėtrai" buvo palankus. Aidžiai supliaukšėjo jo pagauta burė, ir laivas šoktelėjo per bangas tarsi botagu perlietas nartus žirgas.

Ir Einius pagaliau pralinksmėjo. Jis matė, kaip ištįso Brandefonto veidas. Atsisuko, norėdamas džiaugsmu pasidalinti su Anapu. To veide žaidė pašaipi šypsena, tačiau rankų, kuriomis ben Erachas rėmėsi į bortą, pirštai buvo pabalę. Matyt, nors ir tikėdamas sėkme, Anapas jaudinosi.

Omnepeiva taip pat surimtėjo, pasiekęs prateką. Abiem rankom įsikirtęs į vairą, jis visą laiką kažką aiškino greta stovinčiam sūnui, smakru rodydamas į vandenį ir porą sykių ūmai pa-

suko laivą. Pirmą kartą Einius vos spėjo nusigriebti borto, nes kitaip būtų it statinė nusiridenęs prie kito, tad daugiau nebepaleido, kol "Vėtra" tarsi ant sparnų išskrido iš pratekos ir išsiveržė į jūros platybę. Virš jos nusirito griausmingas saaremiečių kvatojimas.

– Prasmukom, – aidžiai iškvėpė Anapas ir, sauja nužėręs nuo galvos savo auksu siuvinėtą kepuraitę, ja nusišluostė kaktą išbėrusį prakaitą. Einius pastebėjo, kad ir Omnepeiva, nusiplėšęs lokio kailio kepurę, leidžia vėjui glostyti jo plikę.

– Ei, Brandefontai, papūsk man į uodegą! – iš visų plaučių riktelėjo Atasonas, persisvėręs per laivo galą.

Vyskupo laivus užstojo sala, tačiau Brandefontas turėjo jį išgirsti.

❖

– Kaip jie praplaukė?! – baubė Brandefontas, abiem rankom sugriebęs aukštą, gunktelėjusį vyskupo laivo škiperį. – Tu gi sakei, kad tiktai šiuo sąsiauriu galima išplaukti iš įlankos!

– Matyt, apsiriko, ožys, sąsiaurius supainiojo, – pašaipiai gūžtelėjo pečiais Štarkė.

– Mes niekad neplaukiojam šia prateka, – piktai atsikirto škiperis. – Kartą pabandėm ir praradom laivą.

– Kai tokie ožiai bando, tai jiems nieko ir neišeina! – tebebaubė Brandefontas, jau kratydamas škiperį. Tas, neapsikentęs, ūmiu judesiu išsivadavo iš komtūro gniaužtų ir atsitraukė atgal tiek, kad galėtų išsitraukti kalaviją. Už jo nugaros susibūrė jo komanda, pasiruošusi bet kurią akimirką pulti pirmyn. Vyskupo knechtai stoviniavo atokiau ir Brandefontas, pažvairavęs į juos, sumetė, kad iš jų, jei užvirs košę, nebus naudos. O juodu su Štarke škiperio vyrai kaip mat išmes į jūrą.

– Tai kaip jie išplaukė?! – negalėjo nurimti komtūras.

– Jie neišplaukė, – tyčiojosi Štarkė. – Jie išskrido. Kaip paukščiai. Plast plast, ir nėra.

– Jie pasinaudojo potvyniu, – niūriai paaiškino škiperis, pamažu atgaudamas kvapą.

– Tai ko tu lauki?! – taškėsi seilėmis komtūras. – Keliam

inkarus ir paskui juos! – Jis mostelėjo pratekos, kuria praplaukė saaremiečiai, pusėn.

Škiperis ryžtingai papurtė galvą:

– Už jokius pinigus. Vanduo pakilo, bet ne tiek, kad galėčiau užsimerkęs plaukti. Matėt, pačioje pratekoje jie du sykius staigiai pasuko. Reiškia, kai kurie akmenys nėra tiek apsemti, kad galėtum virš jų plaukti. O kur tie akmenys – tik Dievas ir tie šėtono išperos ezeliečiai žino!

– Gerai, jau gerai. Užteks tų tuščių šnekų! – spjaudėsi Brandefontas. – Tada plaukiam šituo sąsiauriu! Negaiškim!

– O ko? Gaudyti vėją?! – leido sau pasityčioti škiperis. – Kol pakelsim inkarą, kol apsuksim salą, jų burė bus ne ką didesnė už mano delną. Niekaip mes jų nepavysime.

– Tai ką siūlai daryti?! – teberėkė Brandefontas, vėl artindamasis prie nuo jo besitraukiančio škiperio

– Plaukti namo ir virsti į lovas... – Štarkė, tebespinduliuodamas savo pašaipia šypsena, įsimaišė tarp besiginčijančių vyrų.

Brandefontas tik subaltakiavo. Jo ranka, apgniaužusi kalavijo rankeną, jau kilo aukštyn. Rytmečio saulės spinduliuose žybtelėjo ašmenys. Už škiperio nugaros vėl išsirikiavo jo žmonės, gi knechtai ir toliau nerodė jokio noro įsikišti.

Tačiau komtūras įstengė užgniaužti savo apmaudą. Žvangtelėjo atgal į makštis įkištas kalavijas. Netaręs daugiau nei žodžio, Brandefontas apsisuko ir dingo kajutėje.

– Tai ką dabar darysim? – žvilgtelėjo į Štarkę škiperis. Tas teberodė dantis.

– O ką galim? Sakiau – plaukiam namo, ir į lovas.

– Gerai, – linktelėjo škiperis ir paliepė savo vyrams kelti inkarą. Antrasis laivas pasekė jų pavyzdžiu.

Netrukusi abu laivai girgždėdami apsisuko ir pasuko prieplaukos pusėn. Saulė jau buvo pakilusi virš jūros. Potvynis baigėsi, ir vanduo pradėjo grįžti į jūrą.

Štarkė, lėtai nužingsniavęs pro ginklus tvarkančius knechtus prie laivagalio, įsmeigė akis į jūrą, kurioje prie pat akiračio matėsi mažytė tolstanti burė.

– Mes dar pasimatysime, Anapai, – piktai išsišiepė jis.

12
ŠĖTONO LEGATAS

asara tirpo, persiritusi į antrąją savo pusę. Po kelių lietingų dienų ilgam nusistovėjo giedra. Ir – karštis. Atrodė, net akmenys tirpo. Ypač trošku buvo mieste. Karštis maišėsi su gatvių smarve ir tiesiog gniaužė kvapą. Ore dūzgė įkyrių musių spiečiai. Arkliai nuo jų jau net nesistengė gintis. Priemiesčių pašiūrėse šutros nukamuotos kiaulės drybsojo pavėsyje ir tingiai kriuksėjo.

Žmonės Rygoje irgi būtų mielai kritę pogulio už sandariai užvertų langinių, bet tokiais neramiais laikais nebuvo patartina atsitverti nuo gyvenimo. Neaišku, kas gali atsitikti, padėtis kito diena iš dienos, tad reikėjo nuolat ją sekti.

Nerimu persisunkusiu troškiu oru kvėpavo ir Rygos vyskupas Mikalojus, skaudžiai nerimą jautė Ordino broliai, atsiliepė jis ir miestiečiams. Pastarieji juo dalinosi užeigose, bet tik įsitikinę, jog nesimato Baldvino arba Ordino žmonių. Ką galėjai žinoti, kas ir kur nuneš gandus bei kokios laukia pasekmės. Ne tik blogų naujienų daugėjo, vis gausėjo perbėgėlių pas Baldviną. Šiandien žmogus su tavimi alų gurkšnoja, o rytoj legato tarnybon pasiprašys ir apie tave nereikalingų dalykų pripliurps.

O pagundų prisidėti prie legato buvo tiek ir tiek. Su kiekviena diena šio galia augo, o Ordino traukėsi. Kol kas atrodė, jog magistratui Baldvinas tarsi pritaria, bet ne vienas iš tarėjų spėjo pajusti, kad tam pritarimui yra ribos. Bailesnieji jau šnabždėjo, jog visą galią įgavęs Baldvinas, ko gero, išvaikys magistratą ir

savo kieta ranka ims valdyti miestą pats. Ir kaip jam atsispirsi? Juk popiežiaus atsiųstas, ir su kariuomene! Kas be ko, Vokietijos miestuose gyventojai jau buvo įpratę, kad nors popiežiaus žodis ir lemia dvasiniuose dalykuose, valdžioje jis nebūtinai toks svarus, tačiau tolimosios Livonijos Rygoje tokios mintys dar atrodė baugiai naujoviškos. Atrodė, kad jei kartą popiežius ką paskyrė valdžion, tai taip ir turi būti, nors daugelis ir manė, kad būtų geriau, jei šį sykį jis būtų pasirinkęs tinkamesnį legatą. Tačiau kol kas tai buvo tik atsargios kalbos, tad rygiečiai šluostėsi prakaitą, plempė alų ir tyčiojosi iš bailių magistrato tarnautojų, kuriems labiau rūpėjo jų šiltos vietelės, negu miesto laisvės.

Atsirasdavo ir užtariančių magistratą. Girdi, ką jie gali, jeigu pats vyskupas, atrodo, su viskuo susitaikė. Lindi savo pilyje ir net pamokslus vengia sakyti. O ką jau kalbėti apie Ordino brolius, tie pasipūtėliai dabar ir mieste veik nesirodo. Galima pamanyti, kad jų kaip ir nėra. Tik gyvenę Ordino pilies kaimynystėje žinojo, jog naktimis lyg šešėliai pro užpakalinius jos vartelius išslysdavo pasiuntiniai ir dingdavo už miesto sienos. Beveik tiek pat pasiuntinių iš visų po Livoniją išbarstytų Ordino valdų, stengdamiesi niekam į akis nepatekti, prasmukdavo ir iš užmiesčio į pilį. Tikrai nelengvus laikus gyveno Ordinas, jei jam teko veikti besislapstant pačioje Livonijos sostinėje.

Užtat cistersų regulos vienuolis, Livonijos, Žiemgalos ir Kuršo vyskupas, popiežiaus Grigaliaus dideliais įgaliojimais apdovanotas legatas Baldvinas iš Alnos jautėsi pakiliai. Viskas klostėsi gera linkme. Žinoma, pasitaikydavo ir kliūčių, stigo patikimų žmonių, tačiau legato valdos nenumaldomai augo, galia didėjo ir, kas ypač buvo malonu, visi dabar jam lankstėsi ir paisė jo žodžio. Baldvinas nebuvo pakankamai pastabus, kad atskirtų pataikūnus ir savanaudžius nuo tų, kurie atvira širdimi siekė paremti popiežiaus atstovą. Šių irgi buvo nemažai, nes besiplečianti Ordino galia baugino vyskupystės kurijos ir magistrato žmones. Baldvinas galėjo rasti tarp jų nemažai šalininkų, tačiau šie nesilankstė taip žemai ir nesišvaistė pagyros žodžiais, kaip pataikūnai, todėl ir nebuvo tinkamai įvertinti.

❖

Baldvino krėslas stovėjo ant neseniai sukaltos pakylos nedidelėje skliautuotoje cistersų vienuolyno menėje. Panašią pakylą legatas regėjo Laterano rūmuose ir pats paaiškino dailidėms, kaip ją sukalti. Žinoma, gerokai mažesnę, nes menėje ir taip trūko vietos. Baldviną saugoję sargybiniai stypsojo taip arti prie krėslo, kad užstojo dalį iš trijų dešimčių kambaryje mindžikavusių vyrų.

Tačiau šiuo metu jo šviesybei terūpėjo tik du prieš jį išsitempę vyrai baltais kalavijuočių apsiaustais. Didysis Fratre Militiae Christi ordino magistras Folkvinas ir jo artimiausias bendražygis, augalotas šviesiaplaukis stipruolis brolis Johanas Seligas stovėjo sukandę dantis, sunkiai tramdydami įniršį. Ne pirmą kartą jie ginčijosi su Baldvinu, ir ryžtinga abiejų laikysena rodė, jog šį kartą nežada nusileisti.

– Pasikviečiau jus, norėdamas paklausti, ar ilgai dar lauksiu, kol paliksite Virumaa, Jarvamaa ir Lianemaa žemes? – griežtai pradėjo legatas. – Kiek reikės kartoti, kad dar legato Vilhelmo apsilankymo metu tų žemių seniūnai prisiekė vasalinę ištikimybę Jo šventenybei popiežiui Grigaliui?

– O kiek aš turiu aiškinti, kad tose žemėse dar rusena priešiškumas Kristaus mokslui, – atsakė Folkvinas, jausdamas, kad nuo tvankumos – ir nuo vos suvaldomo pykčio – rasoja kakta. Net Šventasis tėvas savo tolybėse neįsivaizduoja, kokios jėgos reikia tiems naujakrikštams suvaldyti. O ką ir kalbėti apie kažkokį vienuoliūkštį iš atkampaus cistersų vienuolyno Alnoje, kuris vienu šuoliu nutūpė į vyskupo krėslą! Liežuvį gali nusilaužti beaiškindamas, regis, paprastų paprasčiausias tiesas. – Jėgos reikia kad jas išlaikytum. Jėgos, kurią tie laukiniai temoka gerbti.

– Užteks tuščių šnekų, magistre, – tarsi kalbėtu su mokinuku, siutinančiai ramiu balsu tarė Baldvinas. – Aš turiu pakankamai karių Dievo žodžiui šiose žemėse apsaugoti. O jūs man padėsite, kai bus reikalas ir kai aš to pageidausiu. Nejaugi dar kartą reikia jums viešai priminti, jog jūsų Ordiną vyskupas Albrechtas įsteigė tam, kad jis padėtų skleisti tarp laukinių Dievo žodį. Kartoju – "padėtų"! Tai ne tas pats žodis kaip "valdytų". Ar supratai, magistre? Gal kas nors iš su-

sirinkusiųjų gali jam paaiškinti?

Kažkas prunkštelėjo. Folkvinas, prieš atvykdamas, per jį kvietusį Baldvino žygūną prašė pokalbio akis į akį, tačiau storuliui, atrodo, parūpo dar kartą viešai jį pažeminti. Menėje buvo bene trys dešimtys to pašlemėko bendrų. Daugiausia – prasčiokai ir mažakilmiai. Tokie nepraleis progos pasižiūrėti, kaip tyčiojamasi iš Kristaus karių didžiojo magistro.

– Drįstu teigti, kad šnekate nesąmones! – virpančiu nuo įtampos balsu atšovė Folkvinas. – Ten reikia jėgos, kurią jie pripažįsta. Jums su iš svetur atvestais kariais nepavyks jų nei suprasti, nei – tuo labiau – suvaldyti. Jie atsimes nuo taip sunkiai įdiegto mūsų Viešpaties mokslo!

– Vadinasi, prastai diegėte tą mokslą, magistre... – Baldvinas atsilošė ir pašaipiai šyptelėjo. – Jei tai bent kiek panašu į tiesą, net labai prastai. Pats laikas, kad Kristaus vynuogyną pradėtų genėti geriau nusimanantys. Ordino karių išvedimo metą ir taip jau per ilgai atidėliojome.

Magistras suprato, kad jokie žodžiai nebepadės. Iš jo buvo viešai reikalaujama kapituliuoti. Ramiai ir paklusniai atiduoti tai, ką per tiek metų jie pastatė. Jis tiesiog duso, lyg stovėtų šalia liepsnojančios pagonių pilies.

– Mes negalim... Mūsų broliai nesutiks, jei toliau trauksimės, – tarė jis. Įsivyravusią tylą sutrikdė brolis Seligas. Jis buvo pratęs kalbėti kareiviškai tiesiai:

– Jie ir taip mus kaltina, kad išduodam Ordiną. Jie nesutiks apleisti tai, už ką užmokėjo krauju!

– Nesutiks? Nesutiks tie, kurie davė paklusnumo įžadus? – Baldvinas atsigręžė į prakaituojantį Folkviną ir dūrė pirštu beveik tiesiai į jo veidą. – Jei atsisakote paklusnumo, tai gal ir skaistybės? Magistre, paaiškinkit tai šiam savo jaunam išsišokėliui, kuris nežinia ką šneka.

Po skliautais vėl nuaidėjo juokas. Seligas išraudo ir dešine ranka nejučiomis pagraibė šoną, ieškodamas kalavijo. Deja, ginklus teko palikti prie durų. Kvatojimas tapo dar griausmingesnis, nes legato žmonės pastebėjo jo visišką sutrikimą. Folkvinas skaudžiai trenkė jam alkūne į šoną, ir Seligas suspaudęs kumščius susivaldė.

– Legate... Kristaus kariai visada veikė kuo didesnei mūsų Viešpaties garbei, – pagaliau surado tinkamus žodžius Folkvinas. – Mes aukojome savo gyvybes, o jei praeityje ir pasitaikydavo nesutarimų su vyskupu Albrechtu, tai tik dėl to, kaip geriau nešti Kristaus žodį pagonims, tačiau...

– Užteks! – trinktelėjo delnu į savo krėslo ranktūrį Baldvinas. – Nusibodo mums tavo kalbos, magistre. Pirmoji Kristaus kario dorybė – nuolankumas, o tavyje jos visai neįžiūriu.

Didysis magistras stovėjo tarsi perkūno trenktas. Jis jautė, kaip tvinkčioja kaklo gysla ir raudonis užlieja sprandą.

– Kalbos?!. Jūs, iš Fryzijos atsidanginę plepiai, mums drįstate tai sakyti! – staiga suriko kalavijuotis ir jo balsas užpildė visą menę. – Mums, kurie čia liejome kraują, kentėme baisias žiemas, kruvinais nagais statėme pilis, kad tokie kaip jūs rastumėte užuovėją. Ir dabar reikalaujate jas imti ir atiduoti? To nebus! Mes taip pat ir Šventosios Romos imperatoriaus pavaldiniai, ir visus esamos tvarkos pakeitimus reikia derinti su imperatoriumi. Jis mums šias žemes atidavė. Tai mūsų žemės. Mūsų krauju užmokėtos. Mūsų brolių gyvybėmis. Mūsų!

Menėje teaidėjo vien Folkvino balsas, kol, pritrūkęs kvapo, jis stabtelėjo ir atbula ranka nusišluostė veidu žliaukiantį prakaitą.

– Nejaugi jūs ištarėte: "mūsų"? – Baldvinas iš Alnos tarsi medžioklinis šuo pakreipė į šoną galvą. – Na taip. Net pakartojote. Taigi, jūs išties sakėte: "mūsų"?

Riteris, kuris niekada nesutrikdavo žvelgdamas į priešų būrius, dabar net nesusigaudė, jog jam bekalbant priešininkas perrikiavo gretas, ir puolimas prasidėjo iš kito sparno.

– Teisingai! Mūsų! Mūsų Ordino! Mūsų brolių! – šaukė jis, pabrėždamas savo panieką pašnekovui, kuris nesuprato tokios akivaizdžios tiesos. – Fratre Militiae Christi! Ordino!..

– O, aš puikiai žinau, kaip jūs pasivadinote. Nesivarginkite! – neleido jam tęsti Baldvinas. – Taigi, jūs patvirtinate, jog sakėte "mūsų". Man keista, kad tenka jums tai priminti, bet ką padarysi. Tad priminsiu. Įsidėmėkite – visa tai yra Šventosios motinos Bažnyčios globoje. O gal jūs nepripažistate Bažnyčios globos?

Folkvinas sumirksėjo. Pokalbis pakrypo kita linkme, negu jis tikėjosi, bet jis dar drąsinosi:

– Savaime suprantama, kad pripažistame!

– Puiku! Tada galime pokalbį tęsti, – griežtu balsu dėstė Baldvinas. – Aš jau buvau bepradedąs rūpintis. Gal be reikalo, nes, atrodo, abu pripažįstame, jog tik Bažnyčios pastangos išplėšė šį kraštą iš pagoniškosios vergovės. Livonijos vyskupystė, jos pilys ir miestai, vienuolynai, įskaitant ir jūsų "Fratres", viskas čia stovi iš Dievo malonės ir yra ypatingoje Šventosios motinos Bažnyčios globoje. Visų mūsų galva yra Šventojo Petro įpėdinis žemėje, Jo šventenybė popiežius Grigalius. Ar ne jam jūs prisiekėte paklusnumą, stodami į Ordiną?

– Prisiekėm... – Didysis magistras linkterėjo ir sunkiai nurijo seiles. Nors jis buvo beveik dvidešimčia metų vyresnis ir pūse galvos aukštesnis už kresną, apskritaveidį Baldviną, tačiau jautėsi tarsi mokinukas prieš griežtą mokytoją ir pabandė pasiaiškinti: – Dėl paklusnumo Bažnyčiai nėra kalbos. Bet Šventasis tėvas siuntė savo raštus dėl šių žemių, ir jūsų pirmtakas, gerbiamas vyskupas Vilhelmas iš Modenos, savo raštais visas teises patvirtino. Ir ten parašyta aiškiai. Trečdalis Livonijos žemių ir trečdalis žemių, kurios bus išlaisvintos iš pagonių tamsybės, priklauso mums. Įskaitant ir šias estų žemes.

– Aa... Vėl ištarėte "mums" ir, deja, panaudojote žodį "priklauso"... – Baldvinas nepritariančiai palingavo galvą. – Ar tik nebus kartais tuose raštuose parašyta taip: "Terras Virumaa, Jarvamaa et Lianemaa patrocinio Fratrum Militiae Christi in Livonia Eius Sanctitas Pontifex Romanus Honorius tertius comnedavit." Ar ne taip?

Folkvinas lotyniškai mokėjo tik keletą maldų, o raštą suprato tiek, kad sugebėdavo patikrinti bendrą teksto tėkmę. Plonybes jam išaiškindavo Ordino raštvedys.

– Gal ir taip, – sudvejojo jis. – Bet mes suprantame, kad raštuose teigiama, jog mes turime rūpintis mūsų Viešpaties žodžio įtvirtinimu tose žemėse.

– Tikrai parašyta būtent taip, – tarsi kirviu nukirto Baldvinas. – Aš raštus tikrinau Jo šventenybės Grigaliaus Devintojo akivaizdoje. Parašyta "patrocinio". Lotyniškai berods abudu mo-

kame. Tai reiškia "pavesta jų globai". Kartoju – globai, ne nuosavybėn. Tačiau dabar daugeliui pilių ta globa nebebus reikalinga. Jos pereina tiesioginėn Bažnyčios atsakomybėn. Pirmiausia – pilys žemėse, kurios tiesiogiai prisiekė vasalinę priklausomybę Jo šventenybei popiežiui.

Pasakyta buvo aiškiai ir nebuvo reikalo tikslinti, jog šiuo atveju "Bažnyčios atsakomybė" reiškė nei daugiau, nei mažiau kaip tai, jog iš tų pilių turės pasitraukti Ordino broliai. Kalavijuotis tai girdėjo pakankamai aiškiai, tačiau susitaikyti nepajėgė.

– Ne! Mes ne taip suprantam tuos raštus, – papurtė galvą Folkvinas. – Mūsų supratimu, tais raštais patvirtinama nuosavybė. Šitaip juos supratome, kai jie buvo rašomi, ir reikalaujame nekeisti jų aiškinimo. O dėl buvusių danų valdų, tai jo didenybė imperatorius Fridrichas šias žemes savo raštu atidavė mums.

– Aa!.. Jūs mums aiškinate, kaip reikia suprasti Šventosios motinos Bažnyčios teiginius? Ir remiatės ekskomunikuoto imperatoriaus raštais, kurie prieštarauja Jo šventenybės popiežiaus valiai? Trumpai tariant, jūs norite Bažnyčiai primesti savo sąvokų sampratą? O gal aš neteisingai supratau?

Baldvino balsas sušvelnėjo. Jis nutilo, leisdamas kalbėti Folkvinui. Jei ne legato skruostų apvalumas, jo žvilgsnis dabar panašėjo į lapės, tykančios iš pasalų žąsis.

– Teisingai, – nesuprasdamas, kodėl staiga pasikeitė pašnekovo balsas, įsikarščiavęs tęsė Folkvinas, – Mūsų nuosavybės samprata visada buvo aiški. Ir mes dėl tos sampratos kovojome. Aš, kaip Ordino atstovas, privalau tai pabrėžti...

– Pabrėžti, jog jūsų samprata iš esmės skiriasi nuo tos, kurią pateikiau aš, – prisimerkęs tyliai sumurkė Baldvinas, patogiau įsitaisydamas krėsle. – Ar jūs tai norite pasakyti? Juk taip?

– Visiškai skiriasi! – sušuko Folkvinas ir jam dar karščiau pritarė brolis Seligas.

– Ir tai ne tik judviejų asmeniška, bet ir kitų Ordino brolių nuomonė? – palenkė galvą Baldvinas. – Supratau. Gal galėtumėt juos įvardinti?

Baldvino balsas dabar tapo beveik lipšnus, ir magistras pagaliau suvokė šio pasikeitimo priežastį.

– Ordino brolius? – pakartojo jis kiek dvejodamas. – Ga-

liu įvardinti, bet nejaugi tai svarbu?

– Užtikrinu magistre, kad svarbu, – vaizduodamas susirūpinimą, palingavo galva legatas. – Mat, mes nenorėtumėm apkaltinti viso Ordino...

– Kaip tai – apkaltinti? Apkaltinti kuo? – išpūtė akis didysis magistras.

Baldvinas stabtelėjo. Jo apvaliame veide šalia susirūpinimo blykstelėjo pasitenkinimo šešėlis. Jis patraukė pečiais ir skėstelėjo rankom.

– Kuo?.. Erezija, – liūdnai tarė jis. – Kuo gi daugiau?

– Erezija? – sutriko Folkvinas ir apsižvalgė, tarsi tik dabar suvokęs, jog mūšis iš esmės jau pralaimėtas. – Ką jūs kalbate? Tai kažkokia kvailystė!

– Gal ir ne tiesa, – tarsi pritardamas palingavo galvą Baldvinas. – Bet, užtikrinu jus, ne kvailystė. Mat tai jau ne man spręsti. Jo šventenybė tokiems klausimams spręsti yra paskyręs atitinkamai paruoštus asmenis.

– Kokius? – tyliai paklausė Folkvinas.

– Suprantu, magistre, kad Livonija toli, bet esu tikras, kad ir čia yra žinoma, jog erezijos bylas tiria inkvizicijos teismas.

– Inkvizicijos? – sulemeno staiga išblyškęs didysis magistras.

Baldvinas skėstelėjo rankom:

– Taip jau yra. Inkvizicijos!

❖

– Ką jūs man galėtumėt papasakoti apie didįjį magistrą Folkviną? – paklausė naujai paskirtas Ordino metraštininkas brolis Morkus. Prieš tai penkerius metus juo buvęs brolis Rupertas susigundė legato pažadais ir, gavęs per jį atleidimą nuo priesaikos Ordinui, perėjo jo tarnybon. Brolis Nikodemas atsiduso ir pasikasė gerokai pražilusią barzdą. Kaip vienas vyriausių amžiumi ordino narių jis buvo įpareigotas naujajam metraštininkui perteikti savo patirtį.

– Bet tai nebus trumpas pasakojimas, broli Morkau. Mat brolis Folkvinas Ordine nuo pat 1203–ųjų žiemos, kai buvo įkurtas Fratre Militiae Christi...

Jis papasakojo, jog prieš Folkviną Ordinas teturėjo tik vieną magistrą. Tačiau šis po šešerių ištikimos tarnystės metų žuvo, tapęs brolio Vigbergo, kuriam už nuodėmes Dievas sumaišė protą, auka. O nuo to laiko rūpestis tada dar silpnu Ordinu užgriuvo ant Folkvino pečių. Iki tol jis nebuvo pasižymėjęs žygdarbiais kautynėse, tačiau jam sekdavosi parinkti mūšiui lauką ir surasti silpnas pagonių vietas. Todėl broliai ir nusprendė, kad toks riteris tinkamiausias jiems vadovauti.

Folkvinas niekada jų neapvylė. Ištisus keturiolika metų vadovavo Ordinui, kartu su vyskupu Albrechtu krikštijant Dauguvos žemupio lybius, o vėliau – sėlius. Sunkiau jam sekėsi su kuršiais ir žemgaliais, nes šie susidėjo su tais velnio išperomis žemaičiais. Estai krikštą priėmė lengviau. Bent iš pradžių, kai 1209–aisiais Ordinas žygiavo prieš juos, gavęs iš popiežiaus leidimą pasilaikyti sau užkariautas žemes. Tačiau šėtonas nesiruošė lengvai pasiduoti. Po trejų metų Ordino žemėse sukilo lybiai, o su tokiu vargu Kristaus karių pakrikštyti Toluvos latgaliai patys perėjo vyskupo Albrechto globon. Paskui, kai jau atrodė, kad Ordinui pagaliau pavyks užkariauti estų Sakalos ir Igaunijos žemes, tiems padėti atėjo Pskovo ir Naugardo rusai. Galų gale grobio įsigeidė ir Danijos karalius... Atsiminė seną vyskupo Albrechto ir didžiojo magistro prašymą padėti ir nutarė atsiplėšti dalį estų žemių – atplaukė su didele kariauna. Laimei, Folkvinui užteko nuovokos išprašyti iš popiežiaus patvirtinimą valdyti Igauniją ir Sakalą. Tik tada jis išvedė į žygį brolius kartu su danais.

Deja, stiprėjo nesantaika su vyskupu Albrechtu. Ginčą manė išsprendęs popiežius Inocentas Trečiasis. Jo valia, jau užkariautose naujakrikštų žemėse Ordinas turėjo gauti trečdalį teritorijų kaip vyskupo leną. Dėl žemių, kurias dar užkariaus, jis privalėjo tartis su tenykščiais vyskupais.

Tai buvo skaudus sprendimas. Po tiekos karų metų Kristaus kariai dar turėjo maldauti vyskupo Albrechto malonių. Tiesa, Folkvinui pasisekė gauti tuometinio Šventosios Romos imperatoriaus Otono Ketvirtojo visų Ordino valdomų žemių patvirtinimą. O kai didysis magistras sugebėjo susitarti su 1220–aisiais antrąsyk į estų žemes atkeliavusiu kariauti danų karaliumi Val-

demaru, atrodė, kad Ordinas gaus deramą atlyginimą bent jau estų valdose. Deja, Valdemarui išplaukus, estai užkariautose žemėse po poros mėnesių sukilo, ir Ordinas neteko savo dalies. Didžiausiu Kristaus karių turtu liko pilys palei Dauguvos ir Gaujos upių krantus.

Metų metus negailėjo Folkvinas nei savęs, nei Ordino brolių, tverdamas naująjį Viešpaties vynuogyną buvusių pagonių žemėse. Ir dėl to buvo dar skaudžiau, kad vyskupas Albrechtas savo pinklėmis neleido deramai jo puoselėti. Ordino brolius jis laikė tarytum sarginiais šunimis, kuriems pakanka numesti apgraužtą kaulą, nors be jų jis ir negali išsaugoti savo valdų.

Vietoj to, kad visą Kristaus karių jėgą nukreiptų Dievo žodžio skeidimui tarp pagonių, didysis magistras turėjo kivirčytis su vyskupu, o paskui ir su rygiečiais, besidalindamas kartu užkariautomis žemėmis. Vėl įsikišo popiežius, šiuokart jau Grigalius Devintasis, atsiuntęs savo legatą Vilhelmą iš Modenos. Kas iš jo dalybų – vėl visiems po trečdalį. Visi broliai buvo nepatenkinti: kai į mūšį, tai jiems pirmiems, o kai dalintis, tai drąsių per akis atsiranda.

Be to, Modenietis trijose estų žemėse tarp danų ir Ordino valdų sukurpė tiesiai popiežiui pavaldžią valdą. Sukurpti sukurpė, o pats išķeliavo. Roma buvo už miškų ir kalnų, tad nebuvo kam deramai pasirūpinti ta valda. Naujakrikštai pradėjo atsimetinėti nuo Dievo ir kurstyti kitus. Ir – sėkmingai, nes žuvus danų karaliui Valdemarui, pašlijo tvarka ir jo estiškose valdose.

Reikėjo tvirtos rankos, kad tas žemes išsaugotum Kristui. Tokios, kokią turėjo tik Kristaus kariai. Todėl jie ir priglaudė šias žemes, o po neilgos apgulties ir Revalį paėmė, o įgulą, kartu su jai vadovavusiu buvusiu karaliaus kapelionu vyskupu Vescelinu, išsiuntė jūra į Daniją. 1228–aisiais Šventosios Romos imperatorius atidavė šias žemes Ordinui, tik, aišku, tai labai nepatiko popiežiui, nors pats prieš tai ir leido jas iš danų atimti, net savo raštą išdavė. Matyt, tikėjosi, kad gal Ordinas ilgam su danais susikibs, o kai pamatė, kad iš to nieko neišėjo, vėl pats jų užsimanė. O šis, netgi su kariuomene atsiųstas legatas vėl bando atimti iš Ordino tai, ką jis, Folkvino vedamas, užkariavo per kraują ir vargus.

– Išties, karų pakako...– sutiko brolis Morkus, kuris per tuos dvejis Ordino novicijum praleistus metus pats jau ne vieną regėjo. – O ką pasakytumėte apie tikėjimą ir evangelizaciją?..

– Apie tikėjimą? Magistras Folkvinas meldžiasi prieš kiekvieną mūšį... Pats matei. – Brolis Nikodemas nutilo ir, suleidęs pirštus į savo žilstelėjusią barzdą, pamąstė. – Jau senstu, ir pasakysiu tau atvirai, broli, tikėjimo reikaluose daugumas mūsų ne tokie stropūs, kaip privalėtumėme būti. Pats mūsų gyvenimo būdas tai nulemia. Kai dešinėje rankoje kalavijas, tai ir persižegnot ne taip lengva. Bet pasakysiu tiek, kad per visą tą laiką, kai buvau šalia jo, magistras Folkvinas kovojo už Kristaus mokslą ir Šventąją motiną Bažnyčią. Ne, tikėjimo dalykuose jam niekas nieko negalėtų prikišti.

❖

Folkvinas jautė, jog jam ima trūkti oro. Kažkur tarsi sužaižaravo degančios pilies atšvaistas.

– Bet tai juk ne erezija! Aš, tai reiškia, mes tvirtiname... Ne! Mes netvirtiname, aš tik norėjau pasakyti...

– Bet gerbiamasis magistre... – Baldvinas pirmą kartą per visą pokalbį panaudojo žodį "gerbiamasis", tuo savotiškai pabrėždamas Folkvino padėties keblumą. – Gal malonėsite mums pateikti savąjį erezijos apibūdinimą? Šventasis Dominykas teigia, jog erezija prasideda tada, kai norima savo tiesą pastatyti virš tos, kurią teigia Bažnyčia..

– Ne, aš... Aš ne tą sakiau.

Buvo akivaizdu, jog Folkvinas visiškai pasimetė. Su kilmingaisiais dažniausiai taip, patenkintas mastė Baldvinas. Kai jėga jų pusėje, tada jiems netrūksta nei iškalbos, nei sąmojo. Bet kai tik padėtis pasikeičia, kai ne jų rankose galia, jie vos žodį išlemena.

Folkvinas pagaliau susitvardė. Jis nuleido akis ir giliai atsikvėpė.

– Aš jums sakiau tik tai, kuo mes buvome įtikėję. Ir niekas mums neprieštaravo... Tai negali būti jokia erezija.

– Gal jūs ir teisus. Ne mano uždavinys tai spresti.... – Bald-

vinas dabar atrodė nuoširdžiai susirūpinęs. – Aš inkvizicijos teisėjams paminėsiu jus geru žodžiu. Tačiau leiskite pastebėti, jog jūs palietėte pačią erezijos šaknį. Erezijos šaknis – tai savavališkas Bažnyčios tiesų ir jos teisių iškraipymas. Erezija prasideda, kai puikybės persisotinę ar Šėtono sugundyti nuodėmingieji nebepriima Bažnyčios skelbiamo žodžio ir skelbia savo tiesą. Tai didis pavojus Bažnyčios vienybei ir todėl Jo šventenybė ir įsteigė inkvizicijos teismą.

– Bet kodėl mus – į jį ? – dar prieštaravo Folkvinas.

– Ten parinkti patyrę vyrai, – trūktelėjo pečiais Baldvinas. – Jie per mylią užuodžia ereziją. Jie jau išsiaiškins. Todėl ir pageidaučiau jūsų minėtų brolių pavardžių.

Folkvinas sumirksėjo, jo vėjo nugairintas veidas tapo pelenų pilkumo. Burna liko pusiau pravira. Pagaliau jis suvokė, į kokią vilkduobę atviromis akimis įkrito.

– Jei gerbiamasis magistras atsisako, tai gal tas jaunesnis brolis išvardins, – atsigręžė į Seligą legatas Baldvinas.

– Aš... Aš atsiimu... – pagaliau sulemeno Folkvinas.

– Atsiimate ką?

– Tą savo sampratą. Reiškia, ką sakiau... – Riteris prikando virpulio pagautą lūpą. – Ne... Tai reiškia, turbūt yra taip, kaip sakėte. Tos žemės buvo mūsų globai paliktos.

Baldvinas pažvelgė į jį tiriančiu žvilgsniu ir kilstelėjo pirštą.

– Noriu pasitikslinti. Ir jose stovinčios pilys?

– Taip, – pasidavė Folkvinas.

Baldvinas palingavo galvą.

– Globai... – jis nusišypsojo, mėgaudamasis žodžiu. – O Jo šventenybė Grigalius nusprendė, jog ji dabar nebereikalinga.

Pašaipa girdėjosi jo balse, ir per menę vėl nuvilnijo juoko banga. Baldvinas kilstelėjo ranką, tildydamas savo vyrus.

– Tai kada išvesite Ordino įgulas? – paklausė jis dalykiškai, tarsi būtų kalbama apie rytdienos orą.

– Kada?.. – Folkvinui viso to buvo aiškiai perdaug. Jis nenorėjo galvoti apie pralaimėjimo pasekmes. – Išvesime. Pabandysiu įtikinti brolius. Bet... bet kaip bus su mano išreikšta samprata?

– Na, jei jau pripažįstate Šventosios motinos Bažnyčios tei-

sybę, tai gal ir nėra reikalo varginti inkvizijos teismą. – Baldvinas stabtelėjo, tarsi dar tai svarstytų. – Gal čia buvo tik trumpalaikė erezijos regimybė?

– Tikrai taip. Tik regimybė. Nedidelė klaida, – murmėjo didysis magistras Folkvinas.

– Gerai. Taip raštininkas ir užrašys. O būtų puiku, jei įgulas iš Jo šventenybės popiežiaus pilių išvestumėt per dešimt dienų. Tiek pakaktų, taip? – primerkė akis legatas.

– Pasistengsime. O dabar leiskite mums pasišalinti, – nusilenkė magistras.

Tačiau legatas neskubėjo. Sėdėjo, atsišliejęs į krėslo atlošą, glostė storą pagurklį ir, kreivai šypsodamas, nenuleido akių nuo brolio Seligo. Šis stovėjo tiesus kaip ietis. Jo įtūžio kupinas žvilgsnis susikryžiavo su tokiomis pat piktomis, tačiau džiūgaujančiomis Baldvino akimis. Kelias akimirkas jie žiūrėjo vienas į kitą, kol brolis Seligas pagaliau iš lėto, nenoriai nuleido galvą. Baldvino veide pražydo platus šypsnys.

– Eikit, – leido, dar kelias akimirkas pasigrožėjęs Ordino broliais. – Tikiuosi greitai sulaukti gerų žinių.

Folkvinas pasisuko ir žengė pro duris taip ir nepakėlęs galvos. Legatui jis, Saksonijos kilmingojo sūnus, iš pradžių pasitikintis savimi, tarsi įtūžęs, kapotis pasiruošęs gaidys, dabar priminė uodegą pabrukusį šunelį. Paskui magistrą išsekė ir Seligas, tačiau – iškelta galva. Jis neiškentė piktomis akimis nepermetęs prunkščiančių Baldvino vyrų.

– Šėtono legatas! – ištrūko jam, vos užsivėrus durims.

– Ką sakei, broli? – paklausė magistras, klausydamasis menėje pasigirdusio galingo kvatojimo.

– Jis! Jis nuo paties šėtono, – iškošė Seligas pro sukąstus iš pykčio dantis ir suspaudė atgauto kalavijo rankeną.

Folkvinas liūdnai pakratė galvą. Jis dar vaikas būdamas matė, kaip gimtajame Kelno mieste prieš didžiąją katedrą buvo deginami trys už ereziją nuteistieji, ir šis vaizdas persipynė su tiek kartų po to regėtais liepsnojančių pilių atšvaistais.

– Einam greičiau iš čia... – tesumurmėjo magistras ir iš tiesų pajuto, tarsi už nugaros paliktų pragaro liepsnas.

❖

Rugpjūčio pradžioje karštis kiek atlėgo, o Ezelio saloje naktį nuo jūros jau padvelkdavo ir rudenine vėsa. Bent tokia buvo atvanga, nes šiaip Brandefontui sunkiai sekėsi atgauti pusiausvyrą. Visa, ko jis griebėsi, judėjo labai jau vangiai. Poidėje būtinai reikėjo užbaigti Ordino pradėtą tvirtovę, o dar labiau reikėjo komtūro garbei tinkančių rūmų, nes kol kas teko glaustis dar Ordino meistrų surėstoje iš pušinių rąstų troboje, kuri ne ką skyrėsi nuo vietinių seniūnų namų. To nebuvo galima ilgiau pakęsti, tačiau nei lėšų, nei darbininkų statyboms nebuvo. Bandė Brandefontas prispausti vietinius, grasinti seniūnams baudomis, jei tie neskirs darbininkų ir nepadės suvežti medžiagų, bet iš to nedaug tebuvo naudos. Prispyrė prie darbų jam legato paskirtus kareivius, tačiau ir tie ožiavosi. Girdi, ne tam plaukė iš Fryzijos, kad čia kažkokioje kadagiais apaugusioje saloje ir dar uodų kamuojami nešiotų akmenis.

Niekuo negalima pasitikėti, nusprendė Brandefontas. Netoliese, Viljanoje, vyskupo statybos vyko daug sparčiau, tas jau ir visai padorų būstą buvo susirentęs, ir didžiulis ketvirtainis bokštas, panašesnis į pilies donžoną, o ne bažnyčios varpinę, iškilo per dešimt sieksnių į dangų, o Poidėje buvo kitaip. Vos kareivių suvaryti estai pargabens keletą vežimų akmenų ar rąstų, žiūrėk, kitą dieną jie ir pradingę. Ot, kad būtų užmokestis, kaip pas vyskupą, porino jam seniūnai, tada būtų kitaip.

– Gerai. Pasuk galvą, kokį mokestį galim užkelti...– Brandefontas pašnairavo į Štarkę. Liežuvis vartėsi sunkiai, nes jiedu gėrė jau po ketvirtą stipraus ezelietiško alaus kaušą.

– Sakiau gi...– vangiai numojo Štarkė. Besikartojantis pokalbis vis apie tą patį jam jau įgriso iki gyvo kaulo. – Už dūmtraukį jau uždėjom...

Brandefontas paniekinančiai numojo ranka ir pamerkė lūpas į balzgano alaus putas. Bent tokia paguoda, kad alų tie pagonys gamino neblogą ir jo niekad netrūko.

– Reikia tokio mokesčio, kad jie perdaug nepasiustų... – samprotavo toliau Brandefontas.

Mokesčiais apdėti vietinius buvo nelengva, nes vyskupas pri-

mygtinai reikalavo nepykdyti seniūnų. Mat, su tiek karių nepriversi vietinius ką nors daryti, jei seniūnai nepritaria.

– Už langus čia neišeina, nes dauguma tų bakūžių be langų... Tai gal už žmoną, a?

– O kas, jei jie tada jų atsižadėtų? – šyptelėjo Štarkė. Jei jau Brandefontas pradėjo juokauti, jo ūpas taisėsi. – Atveda mums ir sako – šekit. Ką veiksi su tokiom bobom?

– Na, kai kurios ir visai nieko... Nors vyskupas, ko gero, nepritartų. Et, kur bepažvelgsi, vis negerai...

Liūdnos mintys vėl užgriuvo Brandefontą, tad nieko neliko, kaip dar siurbtelėti alaus. Kai pastatė ant kaušą ant stalo, sugirgždėjo ant odinių vyrių pakabintos laukujos durys. Ten turėjo stovėti sargybinis, bet vidun pliką galvą įkišo nedidukas vyskupo raštininkas vienuolis Bartolomėjus ir veik vaikišku balsu paskelbė:

– Jo ekscelencija vyskupas!

Komtūras su Štarke sumirksėjo iš nuostabos. Po susitikimo prieš keletą savaičių, kai Gothardas apkaltino juos bergždžiai varginant jo jūrininkus ir kareivius, jis Poidėje dar nebuvo apsilankęs. Brandefontas apdujusiu žvilgsniu perbėgo alumi aplaistytą iš stambių ąžuolinių lentų sukaltą stalą. Nieko nepadarysi, iš karto pastebės, kad nuo ryto gerta.

– Prašom... Prašom jo ekscelenciją vidun... – vangiai tarė, nes ir be jo kvietimo tarpdury pasirodė dulkinu kelionės apsiaustu apsisiautęs vyskupas.

– Garbė Jėzui Kristui... – tarė Gothardas, žengdamas per slenkstį. Patalpos langai buvo maži ir aptraukti galvijų pūslėmis, tad atėjus iš lauko beveik nieko nesimatė. Vyskupas suraukė nosį nuo rūgštoko alaus kvapo ir, kai akys apsiprato su prieblanda, apsižvalgęs nepritariančiai papurtė galvą.

– Vadinasi, vaišinatės. O diena dar tik įpusėjus...

– Gaivinamės po truputį, – pataisė Brandefontas ir nesusilaikė nežagtelėjęs.

Vyskupas kietai suspaudė savo taisyklingas, ir taip jau plonas lūpas. Buvo aišku, kad jis tokiam elgesiui nepritaria.

– Pagaliau tai jūsų reikalas, – tęsė jis. – Nors, jei leisite pastebėti, toks elgesys nelabai dera jo šviesybės patikėtiniams.

– Man žinoti, kas dera, o kas ne, – burbtelėjo Brandefontas. – Su legatu esam ne vieną stiklą išgėrę. Tai Dievo dovana, ką besakytum. Ir Kristus neatsisakydavo vyno...

– Taip. Bet su saiku, – vyskupas ryžtingai mostelėjo ranka, tarsi jiems ir sau pabrėždamas, jog ne dėl to jis leidosi į ilgą kelionę. – Aš čia dėl skundų.

– Kokių? – Brandefontas giliai įkvėpė oro, kad bent kiek prablaivėtų apsunkusi galva.

– Seniūnų. Mane pasiekė žinios, kad reikalaujate duoklės iš žvejų. Net grasinote atimti laivus.

– Aaa... Dėl to... – atsiduso su palengvėjimu Brandefontas, nes paieškojus kaltinimų buvo galima surasti ir rimtesnių. – Ekscelencija juk žino, kad mums būtinai reikia baigti sutvirtinimus, pagaliau reikia ir padoresnių patalpų komtūrui.

– Reikėt gal ir reikia, bet tokia duoklė nebuvo numatyta sutartyje su salos gyventojais! – suraukė antakius Gothardas ir, nužiūrėjęs švaresnį suolo galą, atsargiai atsisėdo. – O jos mums būtina laikytis...

– Ne jo šviesybė sudarė tą jam nepalankią sutartį, – Brandefontas apsidžiaugė, jog ir ne visai šviežia galva rado atkirtį – mat tų sutarčių sudaryme dalyvavo ir vyskupas. – Visur krikščioniškame pasaulyje pripažintos rinkliavos čia uždraustos, mokesčių niekas nemoka. Tai kaip aš įvykdysiu jo šviesybės legato man uždėtą naštą ir apginsiu šį kraštą? Net baudų negaliu skirti, nes viskas jiems, pasirodo, leista, išskyrus nebent ginklų laikymą... O kas kaltas dėl tokios sutarties?

Vyskupas suraukė kaktą. Jį gerokai nustebino, kad net ir nelabai tiesiai sėdintis komtūras vis dėlto pagavo reikalo esmę.

– Kai įgausime jėgos, kai turėsime savo fogtus kiekvienoje seniūnijoje... Tada peržiūrėsime ir sutartį. O dabar nėra kitos išeities, kaip jos laikytis, – tarė jis ir, nubraukęs delnu stalą, atsirėmė į jį alkūnėmis. – Gerai kad paminėjote salos gynybą ir ginklus. Daugiausia dėl to ir atvykau.

– Dėl ginklų?.. – nesusivaldė ant gretimo suolo sėdintis Štarkė, ir Brandefontas į jį piktai pažvelgė.

– Dėl Ordino paliktų ginklų. Apytikriai žinau, kiek jų ginkludėje yra, bet reikėtų padaryti tikslesnį sąrašą. Tam paliksiu

raštininką.

– Bet... Bet juk tai jo šviesybės legato žinion perduoti ginklai... – Brandefontui tarsi kažkas replėmis suspaudė krūtinę. – O aš jo skirtas komtūras... Aš – jo atstovas saloje...

– Niekas to neginčija. Bet nejaugi reikia priminti jums, kad mudu su legatu esame cistersų brolijos vienuoliai. Taigi, ta pati šeima. Tai jūs, komtūre, man nuolat pabrėžiate, kad turime bendrą viršininką, ir todėl aš privalau jums padėti...

Čia jau nieko negalėjai pridurti. Alus vėl trinktelėjo į galvą, užtemdydamas Brandefonto protą.

– Bet kam jums dabar būtina žinoti?

– Tam, kad saugiau būtų juos laikyti dviejose vietose. Aš baigiu bažnyčios bokštą. Jo apatiniame aukšte bus vietos ir ginklams. Parašiau tuo klausimu jo šviesybei ir manau, kad jis pritars.

Brandefonto pečiai visai suglebo. Jis dirstelėjo į šalia sėdintį Štarkę, tačiau šis net nedrįso pakelti akių. Juk legatas tikrai pritars...

– Ten tų ginklų nedaug tėra, – sulemeno jis. – Matyt, tie Ordino šunys didžiumą išsivežė.

– Yra ne taip jau mažai, – atsistodamas patikslino vyskupas. – Kai jie kraustėsi, mano žmonės prižiūrėjo, kad perdaug neišsivežtų. Na, bet mums dabar svarbu žinoti strėlės antgalio tikslumu, kiek ir ko turime. Palieku Bartolomiejų, jis padės surašyti. Neprieštaraujate?

– Ne... Tegul sau rašinėja, – burbtelėjo Brandefontas. Jo balsas skambėjo dusliai. Dar vyskupui neužvėrus durų, jis pašokęs įsipylė kaušą alaus ir vėl sudribo ant suolo.

– Galvok ką daryti, galvijau, – tarė jis tarsi suakmenėjusiam Štarkei. – Tai tu, o ne aš, tuos ginklus iš ten išvogei...

❖

– Tai kaip man visa tai surašyti? – klausė novicijus Morkus, kuriam metraštininko našta buvo užkrauta vien dėl to, kad jis, vienas iš nedaugelio Ordino narių, sugebėjo rašyti lotyniškai. Brolis Rupertas, rašęs kroniką prieš jį, turėjo kur kas dau-

giau patirties, o Morkus dar net nebuvo baigęs novicijato. – Ar rašyti, kad "Mūsų Viešpaties 1233–aisiais metais Fratre Militiae Christi broliai apleido savo pilis jų per didelį vargą ir ištvermę su Dievo pagalbą užkariautose Virumaa, Jarvamaa ir Lianemaa žemėse"?

Brolis Nikodemas atsiduso ir suleidęs pirštus į žilstelėjusią barzdą, pasikasė smakrą. Jam, kaip ir kitiems Ordino broliams, šiuo metu pakako rūpesčių ir graužaties, tad jis visai nesidžiaugė tuo, kad jam tenka dar ir patarinėti šitam geltonsnapiui.

– Dar neskubėk, dar ne metų galas,– lėtai tarė jis. – Kuo viskas baigsis, dar pamatysim...

– Bet juk didysis magistras per brolių konventą pranešė, kad teks išvesti, ir be to jis kalbėjo, kad...

– Laikinai!.. – nekantriai pertraukė jį brolis Nikodemas. – Ir, kaip girdėjai, daugumas brolių su tuo nesutinka. Bet kol kas, na, kol tokios laikinos aplinkybės... Bet sakau tau, dar toli gražu ne metų galas ir todėl dėti į kronikas dar nevertėtų. Daug kas gali pasikeisti, ir esu tikras, kad pasikeis...

– Tai... tai gal parašyti apie tą legatą? – dvejodamas tęsė novicijus Morkus. – "Šiais Viešpaties metais popiežius Grigalius atsiuntė mums šėtono apsėstą legatą"...

– Ne, ne... – sumojavo rankomis brolis Nikodemas. – Taip tikrai rašyti negalima.

– Bet brolis Seligas juk taip sakė, ir ne tik jis...

– Žinau... Bet Šventojo tėvo taip minėti negalima. Jis toli, na ir nors jo protas, žinoma, apšviestas, bet vis tiek negali aprėpti visko, kas čia vyksta.

– O gal tą legatą šėtonas apsėdo jau po to, kai jis iškeliavo iš Romos? Pas Šventąjį tėvą buvo dievobaimingu krikščioniu, bet šėtonas sugundė jį pakeliui...

– Nerašyk ir to. Novicijau Morkau, tau laikas suprasti, jog į kronikas ne viską būtina rašyti...

– Ne viską?

– Suprantama, ne viską. Pagalvok, kam jos skirtos... Jas ateityje skaitys mūsų broliai, tikėdamiesi pasisemti stiprybės, gal ir kiti. Tai štai, reikia atsižvelgti ir į tai.

– Taip sakote... – Jau rašale pavilgyta žąsies plunksna no-

vicijaus Morkaus rankoje staiga nusviro. Kai jį, broliui Rupertui išdavus Ordiną, taip netikėtai paskyrė metraštininku, jis pagalvojo, kad tai bus tik dar vienas darbelis greta kitų. Na, kaip arklidžių priežiūra. Tik dabar jis ėmė suvokti, jog šis darbas kur kas svarbesnis.

– Na? – įsakmiai paklausė Brandefontas, žvelgdamas į pritilusį Štarkę. – Tai ką darysim su ginklais?

Štarkė buvo išgėręs mažiau už komtūrą, tačiau dabar atrodė kur kas girtesnis. Jo protas visiškai atsisakė veikti. Jis žvilgtelėjo į Brandefontą ir vėl nukarino galvą.

– Sakysim, kad išvogė...

– Juk taip ir yra, – šyptelėjo Brandefontas.

– Ne! Sakysim, kad pagonys išvogė...

– Neišdegs. Mes turėjome juos saugoti.

– Tai gal prieš mums perimant juos išvogė? – Štarkė su viltimi pažvelgė į Brandefontą, tačiau šis toliau purtė galvą.

– Paklaus tų vyskupo sargybinių, kurie mums perdavė.

– Jų žodis prieš mūsų žodį...

– O kam vyskupas patikės?

– Nežinau, ką ir sakyti, – galutinai paniuro Štarkė.

– Tai bent įpilk, jei iš tavęs tik tiek naudos! – kimiai paliepė Brandefontas. Štarkė pašoko, ir balzgano alaus čiurkšlė iš ąsočio kaip mat pripildė kaušą. Alus buvo jau išsivadėjęs, ir putų beveik nebeliko.

– Sumauta sala, – tęsė Brandefontas, siurbtelėjęs alaus. – Laikykis kažkokių sutarčių, mat!.. Net duokles rinkti draudžiama. O su tais nelemtais ginklais...

– Tai ką darysim? – Štarkė prisėdo ant suolo kraštelio – pakankamai toli, kad jo nepasiektų sunki Brandefonto ranka.

– Ką, ką... – irzliai pakartojo Brandefontas, delnu perbraukdamas savo nuo prakaito sumirkusius plaukus. – Kas dėl to raštininko, tai reikia tempti laiką... O man darosi aišku, kad mums pats metas pasižvalgyti po pasaulį. Va legatas rašė, kad ruošiasi kažkokiam lemtingam žygiui ir jam trūksta patikimų

vyrų. Reikia legatui parašyti, kad vyskupas saloje pats puikiausiai susitvarko, o mes norėtumėm atsakingesnio darbo.

Štarkė griebėsi tos minties tarsi skęstantis šiaudo.

– Tai gal pakviesti raštininką?

– Ne mūsų. Panaudosiu Bartolomėjų. Reikia jį užimti, be to, jo braižas gražesnis už mūsiškio.

– Bet... Bet tada vyskupas sužinos viską, ką rašom.

– Be abejo. Ir todėl, reikia tikėtis, palauks, nekels triukšmo dėl tų nelaimingų ginklų... – Brandefontas pažvelgė į savo tuštėjantį kaušą. – Tas šventeiva bus patenkintas, kad gali mumis atsikratyti ir netrukdys... Gaila suteikti jam tokį malonumą, bet mums Igaunijos žemėse geriau seksis. Žinai, kaip tie Ordino šunys dabar vadina legatą? Ne? Man iš Rygos atplaukęs škiperis vakar pasakė.

Štarkė papurtė galvą.

– Šėtono legatas... – sušnibždėjo komtūras, pasilenkęs prie pat jo ausies. Tas atsilošė tarsi įgeltas.

– Tikrai?! – paklausė pasibaisėjęs.

– Taip jis sakė. Ir tai neblogai!.. Vadinasi, bijo kaip paties šėtono. Nes legatas viską perims Livonijoje. Pašauk tą raštininkėlį. Pats metas prisidėti prie legato.

13
PREKYBA IR POLITIKA

Krantas pasitiko "Vėtrą" begale mažų, uolėtų salikių. Einius nuo denio žvelgė į neaukštas, vėjo palenktas pušeles, kurios atkakliai kabinosi šaknimis į kiekvieną uolienos plyšį. Jau akmenimis nusėti lėkšti Saaremos salos krantai jam kėlė nuostabą, o čia, atrodė, visa žemė buvo pavirtusi aukšta, vientisa uola ir augmenijai teliko kovoti už būvį. Ventės apylinkės buvo kur kas svetingesnės ir nepalyginamai geriau pritaikytos žmogui, o čia nesimatė net ženklo, kad kur nors galėtų būti žmonių. Kur tik pažvelgsi – šalto vandens skalaujamos uolos ir kur ne kur skurdžios pušelės.

– Yra, kaip nebus, – patikino Omnepeiva, Einiui pasidalinus abejonėmis. – Dabar mums geriau jų nematyti.

– Ar jie nedraugiški?

– Na, kaip čia pasakius... – Senis pasikasė žilą barzdą ir gudriai nusišypsojo. – Tie, su kuriais norime prekiauti, pakankamai draugiški. Bet yra, deja, kitų, kurie nenorėtų mūsų čia matyti. Tai žuvėdai iš Borgos, o toliau į rytus – naugardiečiai. Jie mieliau visus kailius sau pasilaikytų, o mums tai ir odas gyviems nuluptų.

Apie Naugardo pirklius ir jų įsitikinimą, jog visi tavastų kranto kailiai tik jų, Einius buvo girdėjęs. Anot Atasono, jūroje jiems jokie kiti laivai nebaisūs. Ne jiems pavyti tokį *"tormilind"** kaip "Vėtra". Bet prasibrovus pro salikes ir uolas į įlanką, kur sunku

* Audros paukštis (Est.)

pagauti vėją ir įsibėgėti, jau tenka saugotis.

– Geriau, kad jie ten Borgoje, o tuo labiau Naugarde, ir nesužinotų, jog čia atsiradome, – samprotavo Omnepeiva. Jis bei kiti laivo įgulos nariai stropiai stebėjo jūrą ir pakrantės įlankėles, ar kur nepamatys laivo burės. Sekėsi jų išvengti ir antrąją dieną plaukiant išilgai tavastų kranto. Pasikvietęs Atasoną, Omnepeiva rodė jam pakrantėje išmėtytas saleles ir aiškino, kuo jos skiriasi ir iš ko jas galima atpažinti. Bent Einiui visos jos buvo kaip viena, tačiau, matyt, kažkuo vis dėlto skyrėsi. Staiga Omnepeiva įsakė iki pusės nuleisti burę ir pasuko "Vėtrą" šiaurėn. Jie praplaukė siaurą, dvi uolėtas saleles skiriantį sąsiaurį ir atsidūrė didokoje įlankoje. Pasirodo, tai buvo tik pirmas žingsnis kelyje iki pageidaujamos uostavietės. Tik vienam Omnepeivai teatsekamomis siauromis įlankėlėmis ir pratakomis jie brovėsi vis gilyn į uolėtąją šalį. Tolstant nuo atviros jūros, uolos didėjo, stambėjo ant jų augančios pušys. Kai kur jau matėsi ir krūmais apžėlę žemės lopinėliai, o toliau į šiaurės rytus net dunksojo giria. Aplenkę ilgą, tarsi ranka su kumščiu toli į įlanką ištiestą iškyšulį, jie pasuko laivą beveik statmenu kampu ir įplaukė į nedidelės upės žiotis. Plaukti toli negalėjo, nes vaga sparčiai siaurėjo, o dar po kelių jos vingių padaugėjo akmenų. Tačiau vieta, kurią pasiekė, buvo pakankamai nuošali ir saugi. Kadangi upelis įtekėjo į įlanką kitoje iškyšulio pusėje, iš jos nesimatė net ir jo žiočių, o kai pritraukė "Vėtrą" prie pat kranto, tai aplinkinės uolos ją taip užstojo, jog tik užkliuvęs už laivo galėjai jį pastebėti.

– Slėptuvė puiki, – sutiko ben Erachas. – Bet ar kartais ne per gera... Ar pamatys tie, kurie turi mus pamatyti?

– Tie jau pamatė, – patikino Omnepeiva. – Kai įplaukėme į įlanką, kairėje buvo už kitas aukštesnė viršūnė. Jei neapsirinku, ten buvo tavastų žvalgas. Senais laikais jie niekad nepražiopsodavo. Pamatysim rytoj iš ryto.

Omnepeiva ir šįsyk neklydo. Dar pusryčiaujant iš miško išniro apie dvidešimt įvairiai ginkluotų vyrų. Kas turėjo ietį, kas – kirvį, kas – kuoką, tik keli dengėsi iš lentų sunertais skydais, o vienas, pagyvenęs plačiaskruostis, vešlia barzda vyriškis su krintančiais ant pečių vėjo taršomais plaukais nešėsi ne tik geležimi kaustytą skydą, bet ir vienintelį būryje kalaviją. Jie nesislapstė,

tad budėjęs Tarno iš karto pastebėjo būrį. Jis šūktelėjo, ir visi septyni saaremiečiai, griebę ginklus, akimoju išsirikiavo prieš "Vėtros" bortą. Triskart mažesnis būrys, tačiau jų ginklai akivaizdžiai geresni. Pirkliai taip pat čiupo po Štarkės "padovanotą" kalaviją ir atsistojo šalia.

Tavastai, iš tolo įvertinę, kad ginkluotų atvykėlių lengvai įbauginti nepavyks, sustojo ir ėmė neryžtingai trypčioti vietoje, tardamiesi tarpusavyje. Pagaliau plačiaskruostis žengtelėjo priekin ir, iškėlęs kalaviją, kažką riktelėjo savo kalba.

– Tai Koikala, senas stuobrys, tavastų seniūnas, – nusijuokė pažinęs vyriškį Omnepeiva. – Paseno, bet gudresnis nepasidarė. Galvoja, kad savo kalaviju mums baimės įvarys.

– O ko jis nori? – paklausė ben Erachas.

– Kad mes plauktume, iš kur atplaukę, – išvertė Omnepeiva. – Gerai, eisiu, šnektelsiu su juo. Koikala neblogas vyras, tik jam reikia labai ilgai aiškinti, kol jis pagaliau susigaudo.

Omnepeiva tavastų akivaizdoje atsisegė diržą su kalaviju ir, iškilmingai kilstelėjęs į viršų, padėjo ant žemės šalia laivo. Išskėtė pirštus, parodydamas, kad jokio kito ginklo neturi, ir nupėdino į tavastų pusę. Koikala žengė kelis žingsnius jo pasitikti, tačiau savo ginklų nepadėjo. Omnepeiva sustojo per kalavijo kirtį ir garsiai, kuo draugiškiau ėmė kažką jam aiškinti. Po to žengtelėjo dar du žingsnius į priekį ir išskėtė rankas, tarsi norėdamas apkabinti tavastą, tačiau tas net nekrustelėjo. Iš Omnepeivos mostų Einiui suprato, kad šis įtikinėja tavastų seniūną, jog jie seni pažįstami, tačiau tas, regis, nenorėjo prisiminti. Šaukė kažką piktu balsu, vis kilstelėdamas kalaviją. Nors abu šnekėjo savo kalbomis, tačiau atrodė, neblogai vienas kitą suprato.

– Ką jie ten šneka? – pašnibždomis, lyg bijodamas tiems sutrukdyti paklausė Atasono Einius.

– Koikala reikalauja, kad mes, prakeikti krikščionys, žuvėdų ir naugardiečių pakalikai, nešdintumės iš čia, – taip pat tyliai paaiškino Atasonas.

– O ką, ar tavastai ne krikščionys? – paklausė ben Erachas.

– Ne, – taip smarkiai papurtė galvą Atasonas, kad net kasos šoktelėjo. – Tiesa, tarp jų yra krikščionių, bet mažai. Jie nemėgsta krikščionių, nes naugardiečiai uždeda duokles, o žu-

vėdai verčia krikštytis ir pusvelčiui atiduoti geriausius kailius.

– O tai ko jis ant mūsų pyksta? – nesuprato Einius. – Berods krikštytis jų neverčiame, o už kailius užmokėsime.

– Dukart nudegęs ir į šaltą pučia... O jie nudegė daug daugiau. Niekas kitas šito jų slapto uosto nežino, o štai tėvas įvairavo tarsi į nuosavą kišenę, tai ir siunta.

Visi susirūpinę stebėjo, kaip Omnepeivai sekasi derėtis su Koikala. Atrodė, kad nelengvai. Koikala vėl ir vėl ryžtingai mojo įlankos pusėn, matyt, rodydamas, kad jie nešdintųsi iš kur atvykę, o jo vyrai pritardami kilsnojo savo ginklus. Omnepeiva ir rankom skėsčiojo, jas prie kaktos bei krūtinės glaudė, ir žemai lankstėsi, tačiau pažangos derybose nesimatė. Pagaliau, atrodo, pats Koikala pavargo ir įbedęs kalaviją atsirėmė į rankeną. Kažką paklausė jau ramesniu balsu, ir, Omnepeiva, linktelėjęs – esą taip, tikrai taip, atsigręžė į laivą ir aiškiai, skiemenuodamas žodžius, kad ir Koikala suprastų, šūktelėjo:

– Kviečiu didįjį tavastų vadą Koikalą su keliais vyrais užeiti ir patiems įsitikinti, kad mūsų laive nieko daugiau nėra, tik kuo puikiausios ir kuo įvairiausios prekės. Daug prekių ir, savaime suprantama, dovana didžiajam vadui.

– Didysis vadas? – sušnibždėjo pirkliams vertęs Atasonas. – Aš tik dvidešimt tris vyrus suskaičiavau...

– Negi gaila?.. – pritarė Omnepeivos gražbylystei ben Erachas. – Svarbu, kad leistų mums čia prekiauti...

Tuo tarpu Omnepeiva linktelėjo dar kartą, apsisuko ir lėtai grįžo prie laivo. Koikala, pamindžikavęs, kažką riktelėjo saviškiams per petį ir trys vyrai nusekė iš paskos. Saaremiečiai atsitraukė nuo borto, tačiau neišleido ginklų iš rankų. Akylai sekė ir krante likusius, ir į "Vėtrą" pakilusius tavastus.

Dabar teko jau abiem pirkliams mandagiai linkčioti, vedžioti tavastus po "Vėtrą", rodyti prekes ir stengtis išsklaidyti jų įtarinėjimus. Matė, kaip sužibėjo tavastų akys išvydus ginklus, ypač kalavijus, kuriuos atitempė į laivą Brandefontas su Štarke. Tačiau Koikalos veidas išliko rūstus net ir Anapui padovanojus jam sidabru puoštą durklą.

– Mums nerūpi krikščionių Dievas, tik norime prekiauti jūsų žemėse, – nepamiršdamas šypsotis, aiškino per vertėją ben

Erachas. – Mūsų pačių krikščionys nekenčia. Mane vadina saracėnu, o mano jaunasis draugas – pagonis iš Žemaitijos.

Koikala suraukė savo antakius ir kažką paklausė.

– Jis klausia, ar Žemaitija ne rusų kraštas, – išvertė Atasonas.

Einius ryžtingai papurtė galvą.

– Mes kariaujame prieš rusus. Ir prieš Naugardą.

Atsakymas Koikalai patiko, nes pažvelgė į Einių jau draugiškiau, sumurmėjo kažką panosėje ir patikrino dovanoto durklo aštrumą į bortą.

– Naugardiečiai čia neseniai duokles rinko ir, matyt, Koikalos kaimas smarkiai nukentėjo, – pusbalsiu paaiškino Omnepeiva. – Jie net paliko savo namus. Anksčiau laikydavosi netoli nuo kranto, o dabar nenori įsileisti, kad kitiems nepraneštumėm, kur jie slapstosi.

Karaimas supratingai linktelėjo ir, nutaisęs susirūpinusią veido išraišką, paprašė saaremiečio:

– Tu pasakyk didžiajam vadui Koikalai, kad mes ir nenorim keliauti iki jų kaimo. Norim tik prekiauti. Tegu jie patys čia ateina.

Omnepeiva vertė, o Koikala, kramtydamas lūpą, lėtai lingavo galvą.

– Sakyk, kad jiems bus didelė nauda. Mes už kailius mokėsim brangiau negu žuvėdai, nekalbant apie naugardiečius. O mūsų puikias prekes jis jau matė.

Atrodė, jog ir šie žodžiai Koikalai patiko.

– Ir dar pasakyk, kad jei ateis medžiotojai iš kitų kaimų, tai mes jam, didžiajam tavastų vadui, duosime dovaną. Kuo daugiau jie atneš kailių, tuo ji bus didesnė.

Pasirodė, jog Koikala net šyptelėjo. Jis užsikišo durklą už diržo ir, pasisukęs į savo vyrus, jiems kažką paaiškino. Po to tavastai neskubėdami išlipo ir nužingsniavo prie savo būrio.

– Bet jis nieko mums taip ir nepasakė... – nusivylė ben Erachas.

– Jis pasakė savo vyrams, kad šis saracėnas suokia saldžiu liežuviu nelyg lakštingala. Sakė, kad jo besiklausant ir galva ap-

sisukt gali, tad reikia eiti namo ir ramiai pasitarti.

Anapas, pakėlęs kepuraitę, pasikasė juodas garbanas.

– Gal ir kiek perdaug jį gyriau...

– Ne! Koikalai tai patinka, – užtikrino Omnepeiva. – Bet ką nors suprasti jam trunka laiko. Reikės kantrybės.

❖

Atrodė, kad jo šviesybei, popiežiaus legatui Baldvinui iš Alnos, nebuvo priežasčių liūdėti. Atsimenant, jog vos prieš nepilnus dvejus metus jam, tarsi kokiam nusikaltėliui, teko kone vogčiomis palikti Livoniją, dabar jam sekėsi tiesiog neįtikėtinai gerai. Tačiau reikia pripažinti, jog ir rūpesčių netrūko. Besiplečiant jo galiai Livonijoje, gausėjo ir rūpesčių. Vis daugiau atplaukdavo skundų apie jo vietininkų kiaulystes. Jei tai įvykdavo dėl žmogiškų silpnybių, dar buvo galima reikalą pataisyti. Pavyzdingai nubaudi, smarkiai prigrasini, ir padėtis pagerėja. Tačiau jei iš įgimto kvailumo, kur kas blogiau. Nuo kvailystės vaistų nėra.

Pragaištingiausia, mąstė Baldvinas, kai per godumą ar tiesiog kvailystę supykinami naujakrikštai. Šiame krašte visi kiti savo kąsnį jau buvo apžioję ir pasirengę pataikauti jam, jei padės jį didinti, o naujakrikštai dar savo tinkamos vietos neturėjo. Tačiau skaičiumi jų vis dėlto buvo didžiuma. Jie palaikys jo pusę jau vien todėl, kad bando sutramdyti Ordino jėgą, bet, žinoma, jie nepatekinti, kai nuolat primenama, kad reikia duoklėmis ir darbais remti bažnyčią. Tačiau kitos išeities nėra, nes be to neišlaikysi karinės jėgos, kuri viena gelbsti šiame krašte. Tą suvokė dar per pirmąjį apsilankymą ir tada padarytų klaidų neketino kartoti. Popiežiaus žodis, žinoma, turi svorį ir visi vaizduoja, kad legatą gerbia. Bet kai reikia eiti prie veiksmų, tai jį gerbia tiek, kiek turi jėgos.

Nedavė ramybės legatui ir Ryga. Atrodė, jog magistratas buvo patenkintas, kad Ordino įtaka mažėja, ir jau spėjo išreikalauti, jog iš brolių perimtose žemėse nebus prekybos suvaržymų, tačiau nors miestelėnai ir lankstėsi ir nuolankiai išklausydavo jo potvarkius, legatas jautė nepasitikėjimą. Buvo kas pakuž-

da į ausį apie jų pasišaipymus magistrato posėdžiuose ir slaptus susitikimus su didžiuoju magistru. Tik pagalvok, tiek pešėsi, taip skundėsi perdėta Ordino galia, o dabar bando už jo nugaros rasti bendrą kalbą! Gerai dar, kad kol kas, anot teisėjo Krumbacherio, kuris geriausiai tuos reikalus išmanė, iš tų susitikimų nieko doro neišėjo. Mat tas pasipūtėlis Folkvinas kaip kilmingasis nesugeba su miestiečiais tartis ir net neįstengia pavaizduoti, kad nusileidžia ten, kur tai patartina. Bent tokia paguoda. Čia tai jau jis, Baldvinas, aiškiai pranašesnis. Su žmonėmis jis bendrauti moka. Nors...

Nors ir čia ne viskas ėjo kaip sviestu patepta. Nepatiko Baldvinui, kad išėjus į miestą su palyda, miestiečiai tarsi putpelės išsilaksto. O jeigu neturi kur pabėgti, tai nuneria galvas, dėl padorumo trumpam stabteli ir vos legatui prajojus, neatsigręždami neria pasieniais. Atrodo, kad joji ne per savo miestą, o jėga užkariautą saracėnų kraštą. Matyt, palyda kalta. Suprantama, baugiai turi atrodyti riterio iš Brabanto Henriko Noiburgo vedama dešimties rinktinių riterių apsauga. Bet kaip be jos? Kai visur tiek priešų ir nežinai, iš už kurio kampo išners koks Ordino papirktas žudikas su apnuogintu durklu... Pagaliau, kai per pirmąjį apsilankymą vaikštinėdavo po Rygą be jokios apsaugos, tai jo ne tik negerbdavo, bet net tyčiodavosi! Ne, jei jau rinktis tarp patyčių ir priverstinės pagarbos, tai Baldvinas rinksis pastarąją.

Štai kad ir dabar. Sukandę dantis iš apmaudo, bet vis dėlto pakankamai mandagiai du kalavijuočių pasiuntiniai pranešė, jog Ordinas įvykdė jo reikalavimus ir išvedė įgulas iš pilių popiežiaus valdomose estų žemėse, o tada, nežymiai nulenkę galvas, iššygiavo iš menės, lydimi pašaipaus Baldvino vyrų juoko. Ypač griaudėjo neseniai legato tarnybon perėjęs buvęs riteris Rupertas, kuris dabar nepraleisdavo progos viešai parodyti savo uolumo naujajam šeimininkui. Juk Baldvinas pasinaudojo popiežiaus įgaliojimais ir atleido jį nuo įžadų Ordinui, tad visi Ruperto tiltai buvo sudeginti. Jam teliko laikytis įsikibus legato. Garbėtroška, be abejo, gal todėl ir susigundė mesti Ordiną. Tikisi gauti daugiau, gal net leną, ir pradėti savarankišką gyvenimą. Garbės ir turto troškimas nebloga savybė, jei gali ja pasinaudoti. Riteris

Rupertas trokšta veiklos ir nestokoja nuovokumo.

Baldvinas stebėjo rimstančią sumaištį iš savo krėslo nuo pakylos. Šalia jo ant stalelio stovėjo taurė su vynu. Legatas retai prie jos prisiliesdavo, stengėsi, kad galva būtų blaivi. Tylėjo, klausydamasis iš visų pusių beriamų pataikūniškų žodžių ir tik retkarčiais atsainiai nusišypsodavo, kol tarpdury pasirodė Krumbacheris. Jo santūrus miestiečio rūbas skyrėsi nuo kariškos fryzų aprangos. Teisėjas nesibrovė prie pakylos, o stengdamasis nekristi į akis laikėsi arčiau durų. Matyt, atnešė kokią žinią, nors iš jo veido išraiškos ir nebuvo galima suprasti, kokią, o paklausti sukliudė Rupertas, visai menei šūktelėjęs, kad sveikina su pergale. Nusimetęs baltąjį apsiaustą, jis prarado dalį turėto orumo, tačiau atrodė dar karingesnis. Nertinius šarvus, kaip Ordino nuosavybę, teko palikti, tačiau turėjo užsidėjęs Baldvino parūpintus visą krūtinę dengiančius blizgančius skydinius.

– Tos estų žemės, jei tinkamai tvarkai, neša gerą duoklę. Pats tvarkiau duoklių sąvadus. Tačiau dabar, kol jie neatsikvošėjo, patarčiau žengti dar vieną žingsnį, – aiškino arčiau prislinkęs.

Nereikėjo klausti, kas tie "jie". Rupertas, kaip ir kiti atsivertėliai, dabar ypač nekentė Ordino ir tai rodė pirmai progai pasitaikius.

– Taigi kad reikėtų... – sutiko Baldvinas, nors tuojau pat pagalvojo, jog dar toli gražu nesutvarkytas vadovavimas perimtomis žemėmis. Jis nuleido balsą, nes tai, ką šnekėjo, nebūtinai turėjo visi girdėti. – Mūsų teisės dar nevisiškai atkurtos Turaidoje, be to, dar tos pilys Padauguvyje...

– Kuoknesę jūs jau perėmėt... O iš kitų, jei atvirai, kol kas daugiau rūpesčių, negu naudos. Ten reikia laikyti nemažas įgulas, nes nuolat gresia pavojus iš Žiemgalos, nekalbant jau apie Žemaitiją ir Lietuvą.

Legatas supratingai suraukė kaktą, ištieseęs ranką prisitraukė taurę ir kilstelėjo prie lūpų. Siurbtelėjo ir vėl pastatė. Jis mokėjo įvertinti gerą patarimą.

– Teisingai pastebėjote. Pats metas, kad Fratres Militiae Christi pagaliau tarnautų tam, kam jie ir buvo pašaukti, ir padėtų plėsti bei ginti nuo pagonių Viešpaties vynuogyną. Tokia jų paskirtis, o ūkiški rūpesčiai tik blaško juos.

– Ir dar iš kilmingųjų luomo atsinešta puikybė, – pridūrė Rupertas, kuris, nors ir kilęs iš smulkiųjų Saksonijos kilmingųjų, jau buvo perpratęs Baldvino nuostatas. – Pavyzdžiui, kam jiems pilis Rygoje? Čia pagonių, berods, nėra, o miestą saugo aukštos sienos.

– Pilis? – nustebęs sumurmėjo Baldvinas. Išties, kaip ją pamiršo? Tiesa, ji nedidelė, bet vis tiek ten būtų kur kas geriau nei jo dabar užimtame ir nebaigtame statyti cistersų vienuolyne. – Gynybinės paskirties ji lyg ir neturi...

– Tikrai ne, – patikino Rupertas. – Tiesa, joje yra ginklų kalvė ir sandėliai, bet tuos galėtų valdyti ir vyskupystė.

– Ji Rygos gynybai išties nereikalinga... – garsiai samprotavo Baldvinas. – O kada ji pastatyta?

– Atleiskit, jūsų šviesybe, gal galėčiau tuo klausimu kai ką patarti... – pasigirdo įtaigus balsas. Glausdamasis prie sienos, Krumbacheris prislinko visai arti prie legato ir dabar išdrįso įsijungti į pokalbį. – Teisės požiūriu ten ne pilis. Mat vyskupas savo metu Ordinui perleido tris greta stovinčius namus, kad broliai turėtų kur Rygoje apsistoti. O jie vėliau tuos namus išplėtė, sutvirtino ir perstatė į pilį...

– Savavališkai perstatė? – pagavo jo mintį legatas.

– Suprantama, – patikino teisėjas. – Vyskupas Albertas dėl to ne kartą skundėsi.

– Pamenu, kad magistras Folkvinas sakydavo – nekreipkit dėmesio į to senio priešgyniavimą, – pridūrė Rupertas. – Sakydavo, vis tiek jau neilgai jis čia mus kamuos...

– Šit kaip... O miesto magistratas?

– Magistratas iš tų valdų jokių mokesčių negauna.

– Suprantama...– Baldvinui jau aiškėjo tolimesnių veiksmų kryptis. Iš pasitenkinimo jis vėl gurkštelėjo vyno. Geras, iš pačios Pareinės. Lengviau pasidarė, pagalvojus, kad pagaliau ir Rygoje turės atskirą atspirties tašką. Suprantama, čia buvo vyskupystė ir katedra, ir jie buvo popiežiui tiesiogiai pavaldūs, bet vis tiek, norint sugyventi su vyskupu Mikalojum ir kurija, nevertėjo per daug brautis į jų valdas. Taip pat aišku, kad ir magistratui jis mokesčių mokėti nesiruošia. Atvirkščiai, juos pačius reikės prispirti, kad daugiau mokėtų, bet pirma reikia tvirčiau įsi-

taisyti pačioje Rygoje. Jis nejučiomis dar pakėlė taurę ir gurkštelėjo, bet buvo taip užsigalvojęs, kad vynas pateko ne į tą gerklę. Baldvinas užsikosėjo. Jo stambus, kosulio draskomas kūnas persisvėrė į priekį.

– Jums padėti, jūsų šviesybe? – prišoko riteris Rupertas ir pagarbiai delnu pokštelėjo per nugarą. Baldvinas, užgniaužęs kosulį ir ranka prisidengęs burną, kita parodė, jog jau atsigavo. Greit susigaudo, pagalvojo, iš arčiau pažvelgęs į rusvoka barzda apžėlusį riterio veidą. Kai reikės paskirti Rygos Ordino pilies komtūrą, verta jį prisiminti... Tačiau pirma reikėjo sutvarkyti teisinius reikalus.

– Tai jūs, teisėjau, suraskit man tų aktų nuorašus, – kreipėsi jis į Krumbacherį. – Jei yra pilis, rasime ir paragrafą...

❖

Koikala su saviškiais tarėsi pakankamai ilgai. Pirkliams teko apsiginkluoti kantrybe ir laukti. Pirmos dvi dienos praėjo visiškai tuščiai. Be praskrendančių varnų bei žuvėdrų, joks gyvas sutvėrimas jų neaplankė. Einius nesitvėrė savo kailyje. Žingsniais matavo denį, pasivaikščiojo ir pakrante, nors Omnepeiva primygtinai patarė toli nenueiti. Tik tiek, kol matai laivą. Nes, anot jo, tavastai greičiausiai paliko sargybinį, kuris stebi, ar atvykėliai nebando atsekti pėdų į naująją gyvenvietę.

– Nesijaudink, Einiau, – ramino jį ben Erachas, patogiai atsisėdęs prie didelio, įkaitusio per dieną akmens, ir šildydamasis saulutėje. – Bus dar mums darbo. Sėsk geriau, papasakok man...

– Apie ką? – nustebęs klausė Einius. Per šią netrumpą kelionę jis jau spėjo įsitikinti, jog ne tik prekyboje, bet ir visur kitur Anapas nusimanė kur kas geriau už jį.

– Na... Apie... – Ramiai sėdėjęs karaimas dabar pasimuistė. – Supranti, sėdžiu čia, galvoju ir man vis lenda į galvą...

– Ar tie tavastai ateis?

– Ne. Tavastai tai ateis... Tuo aš tikras. Bet ar tavo... – Jis nutilo ir sunkiai atsiduso. – Ai... Ar tavo sesuo manęs lauks?

– Ak, Junda... – Tarsi pritardamas jam, Einius taip pat atsiduso. Pastaruoju metu buvo tiek įvykių, kad Anapas apie Jundą užsimindavo vis rečiau, o dabar ištartas jos vardas sugrąžino jį Ventę. Ten irgi vasara eina pabaigon, jau gal prasidėjo rugiapjūtė. Pjovėjai traukia į laukus, vakarais iš tolo ataidi grįžtančiųjų dainos...

– Ar... Ar negalėtum man apie ją papasakoti...

– O ką?

– Na, apie... – Karaimas vėl nutilo, ieškodamas žodžių. – Nemoku paklaust. Na, kokia ji, ką ji, pavyzdžiui, dabar veikia?

Einius patraukė pečiais. Jis puikiai galėjo įsivaizduoti, ką šiuo metu veikia motina Medeina ar net Gailė. Bet Junda?

– Kad nežinau. Gal medžioja... Gal kur jodinėja...

– Bet ne pas... Na, ne pas kokį vaikiną?

– Junda? Na jau ne... – nusijuokė Einius. Galėjo dar pridurti, kad bent jau artimiausioje apylinkėje nėra tokių vaikinų, kuriems pakaktų drąsos mergintis Jundai, tačiau Anapas sėdėjo, atsilošęs į samanotą akmenį, ir pusiau prisimerkęs žiūrėjo kažkur į tolį. Jam, matyt, pakako savų prisiminimų apie Ventę.

Pagaliau, o buvo tai apie trečios dienos pietus, pakrantėje pasirodė jaunas tavastas su ryšuliu ant pečių. Jis vilkėjo gerokai aptrintą stirnos odos palaidinę, avėjo kietos odos naginėmis, o iš ginklų turėjo tik nedidelį už diržo užkištą kirvuką. Anapas jį pamatęs guviai atsistojo, bet palaukė, kol prie vaikino prieis Omnepeiva.

– Jis nori iškeisti ruonių kailius į ieties antgalį, – paaiškino Omnepeiva. – Sako, kad jam apie mus pasakęs Koikala.

Ben Erachas, pritūpęs, atrišo ryšulį, paskleidė kailius. Pritūpė šalia ir Omnepeiva. Retkarčiais susižvalgydami, jiedu vartė kailius, tikrino, ar stipriai laikosi plaukas, ar lanksti oda. Du kailius atidėjo į šalį, o likusius sumetė į netvarkingą krūvą.

– Pasakyk jam, kad tik tuos du imame... – tarė Anapas.

– Oi–oi, kaip negerai... – palingavo galvą Omnepeiva, tarsi gailėtų jaunojo tavasto. – Toks šaunus medžiotojas, ir tik du geri kailiai. Kiti nieko neverti. Pasakyk Koikalai, kad žinom, jog jo medžiotojai geri ir turi gerų kailių...

Vaikino veidą nuplieskė raudonis. Jis pasilenkė, be jokios

tvarkos susiglobė glėbin kailius ir, netaręs nei žodžio, nudundėjo liepteliu į krantą.

– Pirmas mūsų pirkėjas... – susijaudino Einius. – Gal nereikėjo taip su juo? Mačiau, dar keli kailiai buvo pakenčiami...

– Jį čia mus išbandyti atsiuntė, – paaiškino ben Erachas, o Omnepeiva pritardamas palingavo galvą. – Pasitikrinti, kiek apie kailius nutuokiame, ir ar negalima mūsų apgauti. Manau, kad jis dar sugrįš, ir pagaliau pradėsime rimtą prekybą.

Karaimas neklydo: popiet tavastas pasirodė vėl – šį kartą su draugu ir su dviem kur kas didesniais ryšuliais ant pečių. Vėl prasidėjo prekyba. Kailiai buvo paskleisti ant denio ir net iš tolo matėsi, kad čia jau visai kitokie. Plaukas net žvilgėjo, oda lankstoma minkštai linko ir nebraškėjo.

– Na, pasakykit jiems, kad čia jau visai kitas dalykas, – nusišypsojo Anapas Omnepeivai. – Pasakykit, kad jie šaunūs medžiotojai ir dabar jau galime derėtis.

Derybos truko beveik iki vakaro ir Einiaus nustebimui buvo apsieita be Omnepeivos vertėjavimo. Žodžių lyg ir nereikėjo. Iš pradžių tavastai durdavo pirštu į jų geidžiamą daiktą, pavyzdžiui, ietigalį. Anapas jį padėdavo priešais save, o po to imdavo kailius ir dėdavo juos į krūvelę netoliese. Sukroves tiek, kiek jam atrodė tinkama, pažvelgdavo į tavastus. Tie, vaizduodami, jog pasibaisėjo tokia kaina, ryžtingai purtydavo galvas. Anapas skėstelėdavo rankomis ir, paėmęs iš krūvos prasčiausią iš atrinktų kailių, grąžindavo. Tavastai dar vis purtydavo galvas. Dabar jau Anapas pasiimdavo savo ietigalį ir vietoj jo padėdavo kitą, su ne taip lygiai nukaltais ašmenimis. Čia jau nepritardavo tavastai. Tekdavo vėl atrinkinėti kailius, arba keisti ietigalį. Lėtai, bet užtikrintai skirtumas tarp siūlomų ir geidžiamų prekių mažėdavo, kol pagaliau tavastai, susižvalgę, linktelėdavo. Jie pasiimdavo ietigalį, o ben Erachas – kailius. Taip pamažu tavastų kailių krūvos ištirpo ir jie išsinešė tris ietigalius, du žeberklus ir keturias stambias adatas, tinkančias siūti odoms. Einiaus nustebimui, kai jie jau buvo pasiruošę eiti, karaimas vienam davė auskarą, o kitam moterišką segę su pigiu, bet skaisčiai spindinčiu stikliuku.

Tą dieną tavastų daugiau nebepasirodė, tačiau Anapas pre-

kyba buvo patenkintas. Jis net nusprendė, kad šia proga galima truputį sumažinti stropiai saugomas arbatos atsargas, tad saulei besileidžiant jiedu sėdėjo laivagalyje, kur svaigus arbatos kvapas maišėsi su lengvo vėjo dvelksmo atnešamais iš netolimo pušyno aitriais sakų kvapais. Anapas sėdėjo, kaip buvo pratęs, parietęs po savimi kojas, Einius įsitaisė ant vieno iš naujai įsigytų ruonių kailių ryšulių ir kedeno juos laisva ranka.

– Neblogi... Bet jei taip viskas vyks ir toliau, teks prekiauti ilgai...

– Ai, skubi, jaunasis dalininke... – su pašaipa tarė Anapas. – Žinok, nei geriant arbatą, nei derantis skubėti negalima.

– Kad nebuvo su kuo derėtis. Tik du atvyko...

– Atvyks daugiau. Turi kalbos apie mus pasklisti. Tie, kurie grįžo, turi dar pasigirti tuo, ką jie čia išsiderėjo...

– Užtruks daug laiko. Tie tavastai atrodo lėtesni net už žemaičius...

– Gal ir užtruks. O dabar klausykis penktosios pamokos. Ji paprasta, bet sunkiai įsisavinama. Net man ne visada pavyksta jos laikytis. Įsidėmėk – jeigu nori būti sėkmingu pirkliu, privalai išmokti laukti.

– Laukti?.. – ši pamoka Einiui aiškiai nepatiko.

– Ne paprastai atsisėsti ir laukti. Pirma užsuk reikalą, sužadink godumą, o jau tada jokiu būdu neskubėk ir nerodyk savo nekantrumo. Jeigu pardavėjas pastebės, kad nekantrauji, būtinai padidins kainą. Derybose laimi tas, kas išlaiko kantrybę.

– Na taip... – nenoriai sutiko Einius. – Bet tu anksčiau esi sakęs, kad "laikas – sidabras".

– Laikas laikui nelygu. Yra veiklos ir yra derybų laikas. Kai jau ką veiki, tai nedelsk! O per derybas laikas irgi sidabras, bet jau atvirkštine prasme. Jei paskubėsi, tai sidabro gausi mažiau.

Einius linktelėjo. Gurkštelėjo arbatos ir sutiko, jog Anapui vis dėlto pavyko kailius gauti už labai neblogą kainą.

– Mačiau, kaip gudriai nusiderėjai, – pripažino jis. – Bet paskui nei iš šio, nei iš to davei jiems dar viršaus...

– Ne jiems, o jų merginoms ar žmonoms.

– Mums vistiek kainuoja. Koks skirtumas – kam?

– Nemažas. Sakiau, kad prekyba pagyvės, bet ji rimtai pa-

gyvės tik kai čia atsiras ir moterys.

– Aa... – Tai Einius jau ir pats sugebėjo suprasti. Gerai įsisąmonino, jog ir Ventėje ir Saaremoje uoliausios pirkėjos vis dėlto buvo moterys. – Bet ar jos čia ateis?

– Turėtų ateiti. Pamatys blizgučius, kuriuos dovanojau, tie vaikinai papasakos, kad mes visai nebaisūs, ir atskubės. Tas Koikola ne iš tų, kuris suvaldytų kaimo moteris. Atbėgs, pasikaišiusios sijonus. O tada prekyba pajudės kaip reikiant.

❖

"Kur nei velnias, nei boba nieko neišpeša, pasiųsk teisėją" – prisiminė seną fryzų posakį Baldvinas, kai Krumbacheris jam pranešė, kad Folkvinas, nors iš pradžių ir spyriojosi, bet vis dėlto pasidavė. Ir, bent teisėjo nuomone, stebėtinai lengvai, kai tik Krumbacheris, patieses pergamentus ant stalo bei parodęs lemtingus sakinius, paklausė, kaip jo manymu reikėtų juos suprasti. "Suprasti taip, kaip parašyta..." – sumurmėjęs nenoriai, o juk parašyta, jog tris namus vyskupystė skiria Ordino brolių išlaikymui, kai jie lankosi Rygoje. "Lankosi, – pirštu pabaksnojęs į lotynišką žodį Krumbacheris, – o ne gyvena pastoviai ir statosi pilį. Ar ne taip reikia suprasti?" Keista, bet Folkvinas tik tylėdamas lingavo galvą ir kai teisėjas dar pridūrė, kad jo šviesybė legatas ir vyskupas Mikalojus yra pasiruošę suteikti pastogę Ordino broliams, kai tik jie lankysis Rygoje, tačiau dėl savavališkai pastatytos pilies daugiau klausimų negali būti. Ordinas neturįs jokių teisių į ją, tad teksią atiduoti...

– Ir jis, vadinasi, sutiko. – Baldvinui magėjo tam savimi patenkintam teisėjui paaiškinti, kad Folkvinas pasidarė sukalbamas tik jam paaiškinus apie erezijos šaknis ir pasekmes, tačiau ne tas buvo dabar svarbiausia.

– Na, dar derėjosi dėl laiko, – dėstė Krumbacheris, didžiuodamasis savo sugebėjimais. – Bet aš jam griežtai pasakiau – penkios dienos, ir baigta. Kaip jūs buvote liepę.

– O kaip su magistratu?

– Su magistratu, jūsų šviesybe, sudėtingiau... Aš stengiausi, kad klausimas būtų aptartas pirmame posėdyje, ir įtikinau juos,

jog dabar svarbu atsižvelgti į naujas aplinkybes ir nedelsiant priimti nutarimus, kurie...

– Gerai jau. Kitą kartą, – nekantriai numojo legatas, nenorėdamas vėl ir vėl klausyti Krumbacherio postringavimų, kaip sudėtinga ir keblu tartis su magistratu. Kaip gi, ten knibždėte knibžda jo klientai, o ir pats teisėjas viliasi praljsti į tarėjus. Ne, šioms deryboms jis aiškiai netinka ir reikia atsargiai vertinti žinias, kurias iš ten neša.

Krumbacheris žvelgė į jį įžeisto vaiko, kuriam suaugusieji neleidžia šnekėti, akimis.

– Tai apie ką pageidautumėt, jūsų šviesybe? – paklausė.

– Apie nieką kol kas. Galit eiti, – mostelėjo Baldvinas. Išties, apie Rygos miestą jam jau buvo įkyrėję galvoti. Labai jau sudėtinga buvo čia ką iš esmės pertvarkyti. Ordiną galima ir išvaryti, o miestiečių juk neišvysi ir nepakeisi. Tai kas, kad magistrato tarėjai lankstosi, švelnius žodžius suokia, vis tiek užantyje laiko akmenį. Žinojo Baldvinas ir apie miestiečių delegacijos su Saksonijos kunigaikščio Albrechto pagalba gautą imperatoriaus Fridricho užtarimą. Jei jiems tai būtų į naudą, tai pamirštų ir popiežiaus ekskomuniką. Jau tokia velnio sėkla tie miestiečiai, kad prekybos sėkmę ir ypač savo pinigų kapšus visada kels aukščiau tikėjimo reikalų. Belieka pažadais užkimšti tiems biurgeriams gerkles, išpešti tiek duoklių, kiek pajėgs duoti, ir atmušti norą maištauti, pasodinus Rupertą su šiokia tokia įgula buvusioje Ordino pilyje. O tada, sutvarkius šį neramų užnugarį, perkelti savo būstinę į palankesnę aplinką.

Būtent į Revalį...

Apie Revalį Baldvinas jau anksčiau buvo pagalvojęs, bet dabar, kai jo įgulos baigė perimti Virumaa, Jarvamaa ir Lianemaa žemių pilis, tapo akivaizdu, kad verta ten nuvykti. Mat, kai pakluso didžioji šiaurinės Livonijos dalis, pažvelgus į žemėlapį buvo aišku, kad būtent ten reikia kaupti pagrindines jėgas. Gerai, kad iš pat pradžių ten nusiuntė riterį Vilhelmą Gulbrantrą iš Fryzijos, vieną savo patikimiausių žmonių. Jis apie tenykštę padėtį pranešinėjo pastoviai ir išsamiai, o kas dar smagiau, žinios buvo dažniausiai palankios. Riteris Vilhelmas tiesiog susižavėjęs Revaliu – ir kad vieta gera, uostas puikiai apsaugotas, ir net

dvi pilys ant aukšto, sunkiai prieinamo kalno. Tiesa, mažesnioji dabar Ordino žinioje, bet ji kur kas menkesnė ir, jei kas, nesunkiai paimama. O dar danų statyta ir jo perimta Didžioji pilis gali atlaikyti ilgą apgultį. Baldviną gerai nuteikė ir pranešimas, jog vokiečių ten kur kas mažiau negu Rygoje, o vietinių gyventojų gausu.

Su vietiniais legatas tikėjosi sutarsiąs. Neblogai jam sėkėsi aną kartą su kuršiais, sugebės sutarti ir su estų seniūnais. Svarbiausia neužsigriebti perdaug iš karto. Leisti jiems kol kas gyventi taip, kaip jie pripratę, pakelti seniūnus į kilmingųjų luomą, kad laikui bėgant patys suvoktų, kurioje pusėje didesnė nauda. Na, o tada bus galima pereiti ir prie didesnių pakeitimų... Juk Ordinas per savo negrabų skubėjimą buvo jiems skaudžiai įsipykęs.

Legato mintis išblaškė atsargus krenkštelėjimas. Pakėlęs akis, išvydo šalia stovintį riterį Henriką Noiburgą, kuris jam atkišo į tūtelę susuktą pergamentą.

– Jūsų šviesybe, laiškas iš Ezelio! – tarė riteris.

Baldvinas tiesiau atsisėdo krėsle. Po malonių minčių apie Revalį mielai būtų apsiėjęs be blogų naujienų. Tik iš antro bandymo jam pavyko patogiau ant kelių pasitiesti vis besiraitantį pergamento lapą, tačiau jo turinį perskaityti ilgai netruko.

– Ačiū, – tarė laukiančiam nurodymų sargybos viršininkui. Tas Noiburgas kartais tiesiog perdaug, tarsi perekšlė višta viščiuku, rūpinosi jo saugumu ir gera nuotaika. – Nesirūpinkit. Jokių blogų naujienų čia nėra. Galite eiti.

Iš tikrųjų, tas Ezelin skirtas komtūras Brandefontas rašė, jog saloje ramu, pilies Poidėje statyba ir ginkludė sėkmingai perimtos iš Ordino ir vyskupas Gothardas puikiai susitvarko su padėtimi. Buvo malonu tai skaityti, nes, tiesą sakant, kiek abejojo, ar jo kraštietis susitvarkys. Juk visa išvaizda bylojo, kad jis iš tų, kurie, deja, per dažnai nusileidžia nuodėmingai prigimčiai. Bet štai, dabar rašė, jog viskas vyksta taip sklandžiai, jog patyrusiam jūreiviui ir kariui čia nėra kas veikti. Todėl ir teiravosi, ar jo šviesybė nesiteiktų skirti kitas pareigas, kurios, kad ir kuklesnės, daugiau atitiktų jo sugebėjimus.

Legatas vėl susuko į tūtelę laišką ir ėmė iš lėto stuksenti ja

sau į smakrą. Jis vėl ėmė rikiuoti savo rytdienos darbus. Visų pirma, praneš Rupertui, kad skiria jį buvusios Ordino pilies komtūru ir savo vietininku mieste. Po to reikės pradėti ruoštis kelionei į Revalį, kurią numatė maždaug po savaitės. Na, o ten verkiant reikės patikimų žmonių. Riteris Vilhelmas Gulbrantras kol kas ten beveik vienas su kuopa kareivių. Pagalbon teks jam duoti cistersų vienuolį Aloizą, seną bičiulį iš Alnos vienuolyno, nes perkėlus ten būstinę raštų padaugės. Ir, žinoma, reikės pradėti įvedinėti tvarką už pilies ribų. Pirmiausiai – uoste... Reikia ir ten patikimo žmogaus...

Baldvinas pirštais perbraukė susuktą laišką ir trūktelėjo pečiais. Kodėl gi ne? Ezelyje jis jau neblogai pasirodė. Reikės dar šiandien padiktuoti laišką, kad Brandefontą skiria Revalio uosto viršininku. Jei reikalai juda savaime, tai Ezelyje tegu Gothardas pats tvarkosi.

Taigi, darbų daug. Bet kai viską pasveri, nežiūrint rūpesčių naštos, legato pareigos teikia ir malonumo. Ypač šį kartą, kai gali pasikliauti savo kariuomene ir pasirinkti žmones, kurie tau patinka.

❖

Prekyba diena iš dienos gyvėjo, bet tik po dar penkių naktų įvyko ben Eracho pranašautas persilaužimas ir pasirodė pirmosios moterys.

Iki to viskas vyko pakankamai ramiai. Dažniausiai nereikėjo net ir vertėjo. Kai vyrų ateidavo po tris ar daugiau, prekiauti padėdavo Einius, o kartais ir Omnepeiva su Atasonu. Bet geriausiai sekėsi ben Erachui, nes kitiems derėtis su tavastais pritrūkdavo kantrybės. Tie sugebėjo stovėti sukryžiavę rankas ant krūtinės tarsi sustingę ir tik nežymiu galvos krestelėjimu parodydavo, kad ne, su tokia kaina jie nesutinka. Siūlyk kitą, tačiau jie net menkiausiu veido virptelėjimu neparodys, kokia tinka. Anapas taip vikriai mėtydavo siūlomus kailius iš vienos krūvos į kitą ir su tokia geležine ramybe žvelgdavo į prieš jį stūksančio tavasto akis, kad tas pagaliau linktelėdavo, jog sutinka su sandoriu. Einiui sekėsi sunkiau, o Atasonas tiesiog imdavo keiktis,

bet nuo to, atrodė, tavastams tik buvo linksmiau ir kuo smarkiau Atasonas keikdavosi, tuo ilgiau tęsdavosi derybos.

Omnepeiva paaiškino Einiui, jog kantrybės tavastai išmoksta medžiodami. Norint nudurti ruonį žeberklu, reikia valandų valandas nejudant pratūnoti prie eketės. Ruoniai ekečių turi po kelias ir sugeba iš po ledo įžvelgti net ir menkiausią tavo krustelėjimą. Jei tik pasimuistysi, jie plauks įkvėpti oro prie kitos eketės. Kai medžioji kiaunes ar šiaurės voveres, irgi tas pats, o ką jau kalbėti apie sabalus. Tam geriausias laikas sningant – turi laukti, kol tave sniegas padengs taip, kad atrodysi kaip apsnigtas stuobrys, nes tik tada atsargusis sabalas teiksis iškišt iš drevės snukelį. Geriausieji medžiotojai yra tie, kurie sugeba pataikyti sabalui tiesiai į akį. Taip visai nesugadini kailio.

Omnepeivos pasiklausęs galėjai geriau suprasti tavastų kantrybę, tačiau nuo to derėtis su jais lengviau nepasidarė. Todėl Einius įvertino pasikeitimus, kai pagaliau pasirodė pirmosios moterys – ir iš karto visas tuzinas! Atrodė jos visiškai skirtingai nuo vyrų. Tie vilkėjo odiniais gerokai nutrintais drabužiais, arba buvo užsimetę melsvus, nuo nešiojimo papilkėjusius vilnonius apsiaustus. Moterys atrodė kur kas spalvingiau. Segėjo jos įvairiaspalviais, kelius siekiančiais sijonais, ryšėjo daugiausia raudonas skaras. Vyresnės turėjo siuvinėtas, žalvario skydeliais papuoštas liemenes ir visos būtinai buvo susijuosusios plačiu odiniu diržu, prie kurio kabėjo bent vienas, o kartais net keli siuvinėti karoliukais kapšai ir makštis su peiliu.

Pasirodė jos apie vidurdienį ir elgėsi pakankamai drąsiai, klegėdamos atėjo upelio krantine ir ben Eracho su Omnepeiva žodžiais bei mostais pakviestos užeiti negaišavo, tuoj plūstelėjo ant denio. Iš karto pasikeitė ne tik siūlomos prekės, bet ir pats prekybos pobūdis. Buvo atidarytos dėžės su šilko ritiniais, ištrauktos pintinės su papuošalais ir keli užsilikę variniai puodai. Viskas moteris domino ir jos visai nesidrovėjo tai viešai parodyti. Būtinai reikėjo, prieš perkant kokį daiktą, pakelti jį prieš saulę, apčiupinėti, kartais net liežuviu lyžtelėti, aptarti jo savybes su kaimyne. Kalbėjo jos tarpusavyje dainiga greitakalbe, o į pirklius kreipėsi garsiai, kaip į mažus vaikus, skiemenuodamos žodžius ir kikendamos, kai, pavyzdžiui, Einius vis tiek nesupras-

davo. Nors kai ką ir suvokdavo, nes tavastų kalba pasirodė ganėtinai panaši į saaremiečių, kurios daug žodžių Einius išmoko saloje ir bendraudamas su "Vėtros" įgula. Ben Erachui, kuris kalbų ir taip mokėjo daugiau, sekėsi visai neblogai, bet, suprantama, ir jis negalėjo prilygti saaremiečiams, kurie dabar noriai padėjo pirkliams. Ypač pasižymėjo Tarno, kuris, pasirodžius moterims, pamiršo žvejybą, kuriai anksčiau skyrė visą laiką ir noriai kibo į prekybą. Nesunku buvo suprasti kodėl. Bent pusė moterų buvo jaunos, o kelios, sprendžiant iš šviesesnių drabužių ir palaidų plaukų, ko gero, ir netekėjusios.

Pirmosioms apsipirkus, jau kitą dieną pasirodė kitos, o po to jos atvykdavo beveik kasdien. Pasikeitė ne tik prekyba, bet ir kailiai. Vyrai tempė beveik vien tik ruonių kailius, po kelias gerai išdirbtas ruonenas atnešdavo ir moterys, tačiau jos dar siūlė puikiai išdirbtus, glotnaus tankaus plauko, lanksčios odos kiaunių, bebrų, lapių, šeškų, šermuonėlių bei šiaurės voverių kailiukus. Einių daug kas stebino. Pavyzdžiui, voverėmis Žemaitijoje tik retas pasigrožėdavo, kai jos papūtusios rausvas uodegas šmėkščiodavo tarp gelsvų pušų kamienų, o čia jos buvo kitokios. Ir kailiukas didesnis, o plaukas nepalyginant tankesnis ir tiesiog žvilgantis. Kur kas geresni buvo ir kiaunių bei lapių kailiai.

Prekyba tad tapo ne tik triukšmingesnė, bet ir įvairesnė. Gandas apie atvykusius pirklius pasklido gan plačiai, nes žmonės atvykdavo iš tolimesnių gyvenviečių. Kai kurie iš taip toli, jog tą pačią dieną nebūtų galėję grįžti. Netoli nuo pakrantės pamiškėje įsikūrė nedidelė stovykla. Ten vakarais iki vėlyvų sutemų degdavo laužas, ir jei stovykloje apsistodavo moterys, ten ilgai užsibūdavo Tarno, o neretai ir Atasonas. Anapas patarė Einiui laikytis nuo jos atokiau, nes, girdi, pirkliui su pirkėjais patartina bendrauti tik besiderant, ypač su moterimis ir – svetimame krašte. Kai gerai nežinai papročių bei giminystės ryšių, per gražias akis gali prarasti ne tik sidabrą, bet ir galvą. Jis kalbėjo su įkarščiu ir Einius vos nepaklausė: jei jau taip, tai kaip suprasti jo aistrą Jundai? Ta, berods, irgi šį tą pas jį pirko. Tačiau gerai žinojo, kad karaimas gali juokauti apie viską, bet tik ne apie Jundą. Tiesą sakant, jam net nereikėjo Anapo patarimų. Žinoma, derėda-

masis su kokia geltonkase, sugebėdavo ir pajuokauti, ir net pakartoti iš Atasono išmoktus meilius žodelius, nuo kurių jos leipdavo juokais, tačiau kokiems nors kitokiems žingsniams trūko drąsos.

Svarbiausia, kad prekyba vyko sėkmingai. Tirpte tirpo prekės ir triume kaupėsi surūšiuotų bei kietai susuktų į ritinius įvairių kailių ryšuliai. Jau buvo galima pradėti galvoti ir apie kelionę atgal, tik ben Erachas kartais vakare burbtelėdavo, kad viskas neblogai, tik tie tavastai visai neneša sabalų kailių. Būtent jie pakeitė Anapo ir Omnepeivos nuotaiką, ir – visiškai skirtingom kryptim. Juos atnešė trys akivaizdžiai iš toli atkeliavę tavastai. Kai jie paskleidė kailius ant denio, ben Eracho širdis tiesiog apsalo. Ir būta ko. Einius jau buvo pripratęs prie šiaurės krašto kailių žvilgesio, tačiau šitie jį vis dėlto nustebino. Ne tik kad plaukas buvo juodas kaip naktis ir toks tankus, kad negalėjai užčiuopti odos, bet tas juodumas žvilgėjo nelyg sidabras. Net ir Tarno, kuris kitame laivo gale smagiai derėjosi su apskritaveide skardaus balso mergina, paliko ją ir atėjo pasigrožėti kailiais. Nesunku buvo suprasti, kodėl sabalų apsiaustais puikavosi Vokietijos kunigaikščiai, Italijos senjorai ir net Šventosios Romos bei Bizantijos imperatoriai.

Derybos šį kartą buvo trumpos. Karaimas pasiūlė vieną iš atsivežtų kalavijų ir dar pridėjo tris ietigalius. Kalavijus jis kol kas tausojo, bet dabar patenkintiems mainais tavastams parodė, jog dar turi penkis, ir paaiškino, kad perleis tik už atitinkamą sabalų kailių skaičių. Trys atvykėliai buvo dar mažiau kalbūs negu pakrantės tavastai, bet, svariai linguodami galvas, pareiškė, jog būtinai apie tai visiems praneš ir nedelsdami iškeliavo šiaurės kryptim. Vyriausias iš jų žengė priekyje, prie šono išdidžiai prisijuosęs ką tik įsigytą kalaviją.

– Tie trys – iš Uusimaa... – susirūpinęs tarė Omnepeiva. Ben Erachas dar vis negalėjo atsigrožėti sabalų kailiais ir ne iš karto atsiliepė. – Tai dvi dienos kelio į šiaurės rytus.

– Puiku. Garsas apie mus sklinda. – Anapas paglostė žvilgantį plauką ir plačiai nusišypsojo. – Taigi už kokių keturių dienų galime susilaukti daugiau sabalų kailių.

– Kad tik nesusilauktumėm dar ko nors...

– Ko gi?

Omnepeiva atsirėmė į laivo turėklus. Jis beveik visada būdavo linksmas, tačiau dabar atrodė susirūpinęs.

– Naugardiečių. Čia jie atvyksta tik duoklių rinkti. Bet Uusimaa jie turi pilį. Kas bus, jei jie išgirs apie mus?

Ben Erachas atsargiai suvyniojo kailius ir atsistojo.

– Taip greit? Šitie vyrai juk tikrai nepraneš.

– Pats sakei, kad garsas sklinda. Jei jau pasiekė Uusimaa, netruks sužinoti ir naugardiečiai.

– Hmm... – Pirklys surimtėjo ir pažvelgė į mišką, tarsi tikrindamas, ar iš jo neišniro naugardiečiai. Bet ten smilko tik tavastų laužo dūmai. – Bet jie gi neatsiras nepastebėti. Koikalos žvalgai juos pamatys, kaip ir mus pamatė. Gaunam žinią, per kelias akimirkas įstumiam laivą į upę, pasiekiam įlanką, o tada jau joks Naugardas mums nebaisus.

– Tas tai taip, – sutiko Omnepeiva. – Jei jie prieš mus užklupdami nesusiprotės pirma perkirsti upės vagą.

– Kaip?

– Kelių užverstų rąstų pakaktų. Upė siaura. Na... Kelias dienas galim dar palaukti.

– Palaukim.. – skubiai pritarė Anapas. – Bent kol tie sugrįš namo ir parodys kalaviją. Greičiausiai ir kiti susigundys, o keletas ryšulių sabalų kailių daugiau verti, negu visas laivas ruonenų...

❖

Dvi dienas Rygoje sklandė tiesiog neįtikėtinas gandas, jog Ordinas netrukus paliks savo pilį. Vieni tvirtino, kad girdėjo iš paties legato žmonių, bet kiti abejojo, teigdami, jog legatai atplaukia ir vėl išplaukia, o Ordinas lieka. Be to, ar gali ši Baldvino apdriskėlių kariuomenė lygintis su kalavijuočiais? Negi jie nusileis? Tolimoje Italijoje imperatorius Fridrichas irgi nenusileidžia, popiežiui kažko užsigeidus. Niekur nedingsi, tikėjimo dalykai iš tiesų priklauso tik popiežiui, tačiau pats Kristus tvirtino, jog Jo karalystė ne iš šio pasaulio.

Blaiviai mąstančių postringavimai neteko prasmės, kai jau

trečios dienos po gando pasklidimo rytą didelis būrys riterių išjojo pro pilies vartus. Juos lydėjo knechtai, o priekyje, panarinęs galvą, jojo didysis magistras Folkvinas. Išgirdę šimtų kanopų dundesį, miestiečiai puolė prie langų, atlapojo į gatvę duris, užlipo net ant stogų, norėdami įsitikinti, jog iš tiesų Rygą palieka kalavijuočiai. Jojo jie nesidairydami, o balti, į kryžių panašiu raudonu kalaviju papuošti apsiaustai atrodė papilkėję. Įkandin skriejo miestiečių patyčios.

– Bet įgulą dar paliko... – bandė aiškinti keli užsispyrėliai, kurie vis tiek nenorėjo tikėti tokia įvykių eiga. Tačiau vos už paskutiniojo brolio nugaros užsivėrė miesto vartai, vėl sudundėjo žemė. Miestiečiai dar kartą puolė prie langų, o kiti – į gatves spėjusių išsprukti vaikų gaudyti. Ir ne be reikalo: grindiniu kiek įkerta, nežiūrėdami kelio, šuoliavo legato raiteliai su riteriu Rupertu priekyje. Ordino pilies vartai buvo atlapoti ir pro juos matėsi kieme sustatyti vežimai bei kraunantys į juos mantą knechtai.

Ruperto raiteliai vėju įsiveržė į kiemą. Buvęs Ordino brolis gerai pažinojo pilį ir buvo iš anksto išaiškinęs kariams, ką daryti į ją patekus. Kiekvienas žinojo savo užduotį. Vos atsidūrę kieme, vieni kopė ant sienų, užimdami patogiausias šaudymui vietas, kiti veržėsi į pilies pastatus. Visus užtiktus knechtus varė į kiemą, kur jie turėjo susispausti viename kampe, nes didžiumą kiemo užėmė atjojusiųjų žirgai.

Netrukus kieme buvo sutelktas kokių trisdešimties knechtų būrys. Skaičiumi gausesni įsiveržėliai nuo pilies sienų laikė į juos atsuktus kryžlankius, tačiau knechtai nerodė jokio noro priešintis.

– O kur jūsų vadas?! – riktelėjo nuo žirgo savo karių veiksmus sekęs riteris Rupertas.

Duryse į pagrindines Ordino patalpas pasirodė aukštas tvirto sudėjimo, gal pusamžis riteris. Jis vilkėjo grandinius šarvus, tačiau nebuvo užsimetęs ant pečių baltojo apsiausto.

– Aha, brolis Haseldorfas. Kaip smagu čia sutikti Kuoknesės komtūrą, – išsišiepė riteris Rudolfas. – Tai tave paliko iššluostyti, ką Ordinas pridergė? Kuo taip įsipykai Folkvinui?

– Patylėk, išverstkaili! – plykstelėjo komtūras. Jis apsidairė

po kiemą, ramiai nužvelgdamas ant sienų stovinčius legato karius. – Ar čia yra nors vienas neišverstkailis legato atstovas, kuriam galėčiau perduoti raktus?

Balsas nuaidėjo siauru kiemu, ir legato kariai susižvalgė. Ne visi jie gerai suprato vokiškai. Rupertą šis įžeidimas įsiutino taip, kad kelias akimirkas negalėjo rasti tinkamo atkirčio.

– Šunie, kaip drįsti?! – riktelėjo pagaliau ir dešine nejučiomis siekė kalavijo. Tačiau susigriebė, jog šitaip per akivaizdžiai parodo savo susijaudinimą.

– Aš neprašau tų raktų, šunie, o reikalauju! – sušvokštė, tramdydamas įniršį. – Reikalauju jo šviesybės popiežiaus legato vardu.

Kuoknesės komtūras, matyt, jau buvo pasiruošęs tokiam pokalbiui, nes laikėsi kur kas ramiau.

– Ką gi, jei legatui trūksta padorių vyrų, teks atiduoti išdavikui. – Jis atsegė nuo diržo didelių žalvarinių raktų ryšulį, bet ištiesė ne Rupertui, o šalia durų stovinčiam kareiviui.

– Perduok tam savo vadinamam viršininkui. Nenoriu liesti išdaviko rankos.

Kareivis nesutriko, vikriai nusileido laiptais į kiemą ir, prasibrovęs pro minią, ištiesė raktus Rupertui. Tas juos paėmė, bet vietoj laimėjimo džiaugsmo pasijautė, tarsi pralaimėjo jis, o ne Haseldorfas. Raktai degino jo delną. Jis apsidairė, norėdamas įsitikinti, ką apie šiuos įvykius galvoja jo kareiviai, ir užkliuvo už vežimų.

– O ką čia bandote išvogti? Ar nežinote, kam dabar pilis priklauso?

– Tai asmeniniai daiktai, – atkirto komtūras, taip ir nepajudėjęs nuo savo vietos laiptų viršuje. Nuo čia jis žvelgė į raitą Rupertą iš viršaus.

– Asmeniniai daiktai? – paniekinančiai nusikvatojo Rupertas. – O kur neturto įžadai? Berods, tikro Fratres Militiae Christi kario vienintelis turtas – kryžius ir kalavijas. O ne prisivogti pilni vežimai. Nešdinkitės iš čia. Vežimai pasilieka!

– Mano kalaviją neša tavo sargybinis, o kryžius – prie krūtinės... – stebėtinai ramiai atsakė Haseldorfas. – O vežimuose – knechtų manta. Nejaugi legatas išdavikui davė teisę apiplėšti

paprastus kareivius?

Paskutinius žodžius jis ištarė raiškiai, net skiemenuodamas, kad juos suprastų kuo daugiau prastai vokiškai kalbančių fryzų. Rupertui vėl reikėjo tvardytis, ieškant atsakymo. Legatas buvo pataręs padėties neaštrinti, ir dabar jam reikėjo prisiversti nuryti viešą įžeidimą, nors iki galo susivaldyti jis neįstengė:

– Bet vežimai – ne knechtų! Tačiau esu dosnus. Du dovanoju. Susikraukite knechtų mantą ir nešdinkitės. Rygoje jums nėra vietos!

Kuoknesės komtūras pažvelgė į kieme susispietusius savo vyrus ir skėstelėjo rankomis, tarsi parodydamas, jog su tokiais kaip Rupertas daugiau šnekėtis neverta. Vežimų buvo keturi, tad du teko perkrauti. Rupertas pamojo savo kariams atsitraukti ir tie žengtelėjo atgal, palikdami praėjimą prie vežimų, tačiau ginklų nenuleido. Kaip ir šauliai ant sienos – kryžlankių, kol knechtai baigė krauti ir netvarkingomis gretomis iššygiavo paskui du vežimus pro vartus. Paskutinis išjojo komtūras Haseldorfas, prisisegęs grąžintą kalaviją ir pečius apsigaubęs baltuoju apsiaustu. Paliko pilį neatsigręždamas ir daugiau nei žodžio nebeištaręs riteriui Rupertui.

14
AUDROS

evalio Ordino pilyje, kai į ją atvyko Haseldorfas, nuotaika visai subjuro. Nors komtūras apie patirtą pažeminimą pasakojo itin šykščiai, pakako, kad šėtono legatas (kitaip broliai Baldvino dabar ir nevadino) piliai perimti paskyrė būtent išdaviką Rupertą. Be to, per knechtus broliai prisiklausė pasakojimų apie piktdžiugišką to laikyseną ir kaip iš jų tyčiojosi Rygos miestiečiai paliekant pilį. O tai juk buvo ne bet kokia pilis... Iš jos jie gynė miestą ir tolimas apylinkes, čia kaldino beveik visus Ordino knechtų ginklus, per ilgus dešimtmečius tai buvo jų paskutinė užuovėja ir pagrindinis atspirties taškas. Broliai murmėjo tarpusavyje, jog daugiau kęsti negalima. Būtina nustoti trauktis ir pradėti veikti.

Vakarienė praėjo itin slogioje nuotaikoje. Per ją novicijus Morkus skaitė ištrauką iš Josuės knygos, kaip Izraelis Dievui padedant nugalėjo daug didesnes amoriečių pajėgas. Broliai lėtai kramtė šį sykį itin kuklų maistą ir tylėjo. Nespėjo Morkus užversti sunkaus senojo Testamento tomo, kaip atsistojo komtūras Haseldorfas ir paprašė balso. Gale stalo sėdintis didysis magistras Folkvinas tyliai atsiduso ir nežymiai palenkė galvą.

– Daugiau taip nebegali tęstis! – be įžangos pradėjo komtūras. Jos ir nereikėjo, nes tuoj pat pasigirdo pritariantis brolių murmėjimas. – Nors ir skaudu, bet esmė ne ta, kad jie iš mūsų tyčiojasi. Patyčias mes dar pakęstumėm, bet juk visas trijų dešimtmečių triūsas eina veltui. Už ką padėjo galvas mūsų bro-

liai?! Kad kažkoks bekilmis vienuolis, paniekindamas dorų krikščionių vargus, ir akivaizdžiai paties šėtono sugundytas, prapuldytų jų išpuoselėtą šį Viešpaties vynuogyną?! Ne! To negalima toliau kęsti!

– Broli, tu siūlai prieštarauti motinai Bažnyčiai? – pavargusiu balsu paklausė magistras. – Jis atsiųstas paties popiežiaus...

– Jis šėtono atsiųstas, kadangi ardo motinos Bažnyčios nustatytą tvarką!.. – pasigirdo balsas iš stalo galo.

– Mes taip sakome, tačiau jo įgaliojimus pasirašė popiežius. To nepakeisi. Reikia pasiduoti Dievo sprendimui.

– Kaip nuspręs Dievas – Jam vienam žinoti, – atsiliepė brolis Nikodemas. – O Grigalius – nukriošęs senis, kuris ekskomunikavo net mūsų imperatorių. Tai jis čia tą velnio išperą atsiuntė, o gal Baldviną šėtonas sugundė kur nors pakeliui. Nesvarbu, kur ir kaip, bet kad tai velnio sėkla, visiems aišku.

Visos galvos atsisuko į Folkviną, o žvilgsniuose vietoje įprastos pagarbos dabar slypėjo priekaištas. Magistras atrodė pavargęs. Jis žvelgė į savo ant stalo padėtas rankas ir arčiau sėdintieji matė, jog jos nežymiai virpa.

– Ką broliai siūlo? – paklausė jis beveik pašnibždom.

– Veikti! – tvirtu balsu tarė Haseldorfas, ir tą žodį vienu balsu pakartojo didžiuma brolių.

– Kaip? Prieš popiežių? – Folkvinas pasimuistė krėsle. – Mes – Fratre Militiae Christi kariai, ir bus, kaip panorės Dievas!

– Dievas padeda tiems, kurie sugeba padėti sau!.. – šūktelėjo brolis Andrius. Aplink stalą vėl nusirito pritariantis šurmulys.

Magistras tarsi norėjo ką atsakyti, bet pažvelgęs į brolių veidus nuleido akis. Vėl atsistojo komtūras Haseldorfas. Jis pasirėmė kumščiais į stalą ir kiek pasviro Folkvino pusėn.

– Ar turite dar ką pasakyti, magistre?

Tas papurtė galvą, jo tvirti pečiai palinko.

– Jei taip, tai mes privalome padėkoti mūsų broliui Folkvinui už ištikimą tarnystę Kristui, – iš lėto tarė Haseldorfas.

Broliai sustingo. Nei vienam nepraslydo pro ausis, jog Haseldorfas didįjį magistrą pavadino tiesiog "broliu". Jie žiūrėjo nustebę į priekin pasvirusį Haseldorfą, ir vienas po kito suvokė,

jog tas ištarė jų visų mintyse glūdinčius žodžius. Tik po kelių akimirkų galvos viena po kitos atsigręžė į didįjį magistrą.

Tačiau šis tylėjo. Atsilošė, susidėjo rankas ant ranktūrių ir taip sėdėjo, žiūrėdamas kažkur virš brolių veidų. Menėje pakibo tyla. Girdėjosi net ant stalo stovinčių žvakių spragsėjimas.

– O, ką tu pasakysi, broli Seligai? – galop paklausė jis tyliai, bet itin aiškiai.

– Broli Folkvinai, tu daug nuveikei Kristaus garbei, – tarė tas atsistodamas. Jo plati nugara beveik uždengė nuo kitų magistrą. – Tačiau tave išvargino šie rūpesčiai. Turėtum pailsėti ir atgauti jėgas.

Menę vėl užgulė tyla ir visi žinojo, jog joje sprendžiasi svarbūs dalykai. Pakaktų magistrui nesutikti, ir jo pusėn stotų nemažai riterių. Ne tik jo nepajudinami šalininkai, bet ir kai kas iš tų, kurie pageidautų, kad Ordino vadovybė pasikeistų, nes juos rišo priesaika ir asmeninis įsipareigojimas. Tačiau būtų nemažai ir tokių, kurie toliau prieštarautų, ir tai pakirstų Ordino susiklausymo šaknis. Gal tokių būtų ir mažuma, bet pergalė prieš savuosius lygi pralaimėjimui. Tai lyg plyšys iš vidaus sienoje, kurią iš lauko daužo taranais priešai. Šiuo audringu laiku tas plyšys plėstųsi ir palengvintų šėtono parankiniams sugriauti visą Fratre Militiae Christi triūsą.

Folkvinas atidžiai pažvelgė Seligui į akis ir atrodė, jog jo veidu praslinko lengvas, tarsi atodūsis šypsnys. Sukaupęs ryžtą, jis lėtai atsistojo.

– Jūs teisūs, broliai, – ištarė tyliu, kiek užsikertančiu balsu, pabrėždamas žodį "broliai". – Per pastaruosius mėnesius aš išties pavargau. Mums atsiųsti išbandymai, kuriuos... – Jis atsiduso, paieškojo tinkamų žodžių, bet, matyt, nerado. – Išbandymai, kuriuos... na, gal ir kitaip reikėjo spręsti.

Sutartinas palengvėjimo atodūsis persirito per salę, atrodė, jog net žvakės suplazdėjo ir ėmė aiškiau šviesti.

Seligas atsisuko į menę, norėdamas kažką pasakyti, bet Folkvinas jį aplenkė:

– Aš pasitraukiu iš vadovybės. Tikiuosi, tai jums leis veikti kitaip. Linkiu, kad...

– Jūs pasitraukiat tik laikinai, magistre! – šūktelėjo kažku-

ris iš brolių stalo gale.

– Viskas Dievo rankose... – Folkvinas ryžtingai atsisegė kalaviją, kuris buvo Ordino nuosavybė ir jo valdžios simbolis. Jo inkrustuotoje rankenoje tarp mažų rubinų buvo įtaisytas ir akmenukas iš Golgotos kalno Jeruzalėje. Jis pakėlė ginklą ir ištiesė jį Seligo pusėn. – Kas vadovaus, nuspręsite patys. Bet patarčiau atkreipti dėmesį į brolį Johaną. Nors jaunas, bet patirties turi. O jei kas paprieštaraus, kad jis ūmaus būdo, tai gal tokio žmogaus dabar ir reikia.

Seligas sutriko, tačiau paėmė kalaviją. Už jo nugaros tvyrojo tyla. Broliams su šia mintimi dar reikėjo apsiprasti.

– Mes į tai atsižvelgsime, broli Folkvinai, – pritarė Haseldorfas. Jis lėtai apžvelgė Ordino brolius, kurie tylėdami stebėjo įvykius, ir linktelėjo vienam iš jų. – Broli Petrai, palydėk brolį Folkviną į jo menę. Ir pastatyk prie durų du sargybinius, tegul jie pasirūpina, kad niekas nedrįstų trukdyti jo poilsio.

Seligas pasitraukė, duodamas jau buvusiam didžiajam magistrui kelią. Jam einant prie durų, riteriai stojosi ir lenkėsi.

❖

Taip jau susiklostė, kad ben Eracho geidžiami sabalų kailiai ir Omnepeivos nujaustas pavojus užgriuvo beveik kartu. Ketvirtos dienos rytą pasirodė net septyni medžiotojai iš Uusimaa nešini nemažais ryšuliais, o per pietus, deryboms tik įpusėjus, atskubėjo Koikalos žvalgas, šaukdamas, kad jam ant kulnų lipa būrys naugardiečių. Negana to, diena nuo ryto buvo apniukusi, vakariniame dangaus pakraštyje kaupėsi tiršti debesys ir stiprėjo vėjo gūsiai. Tokią dieną nepatartina leistis į atvirus vandenis, tačiau pasirinkimo nebuvo. Anapas akimirksniu baigė derybas ir už kailius atidavė net keturis kalavijus, nors dar pasiderėjus būtų užtekę ir trijų, o kiti jau skubiai krovė mantą. Kol nepasiekė atviros įlankos, jiems grėsė mirtinas pavojus.

O čia dar kilo vėjas!

Tavastai – tiek medžiotojai iš Uusimaa, tiek apsistoję stovykloje – prisidėjo savo pečiais ir bendromis jėgomis jie šiaip taip nustūmė kailiais apsunkusią "Vėtrą" upėn, o po to nelyg

pabaidyti žvirbliai dingo miške. Laivas sparčiai tolo nuo stovyklos, bet iki įlankos dar buvo likę bent trys vingiai. Omnepeiva nerimastingai žvelgė į taip nejaukiai lėtai pro šalį slenkančius siauros upės krantus. Visiems vaidenosi, jog bet kurią akimirką iš už pakrantės medžių, ar iš už gretimos uolos išnirs naugardiečiai ir juos skinte išskins ietimis. Norėjosi plaukti kuo greičiau, tačiau stiprėjantis vėjas pūtė beveik iš priekio, tad upės srovės nepakako ir vyrai stūmė laivą ilgomis kartimis. Upės atkarpa, kuri atplaukiant atrodė tarsi smagi iškyla, dabar pasirodė esanti kankinančiai ilga. Užgniaužę kvapą jie suko vingį po vingio, kol priekyje pagaliau iškilo didžiulė beveik plika uola, už kurios slėpėsi juos priglaudusio upelio žiotys. Tai buvo paskutinė vieta, kur juos dar galėjo užklupti. Išprakaitavę jūreiviai dar stipriau įsirėmė į kartis, ir "Vėtra" pamažu, bet užtikrintai praslinko pro nuogąją uolą ir išplaukė į salų aprėmintą įlanką.

Visi su palengvėjimu atsiduso, panašiai kaip įveikę prateką iš Klyksmo įlankos, tik Omnepeiva nerodė džiaugsmo. Jis, primerkęs akį, tyrinėjo juos nuo jūros skiriančią salų grandinę.

– Bus nelengva, bet praplauksim... Pakelkit mažąją burę.

– Tai juk jau išplaukėm, – samprotavo ben Erachas. – Tiems naugardiečiams galim parodyti špygą...

– Naugardiečiams – gal, bet ne vėjui, *kurat*. – suniurzgė senis. – Vėjas kyla toks, kad įlankoj mus ištaškys į uolas. Būtina išplaukti į atvirą jūrą.

Kai Omnepeiva prašnekdavo apie jūrą, vėjus ar laivus, nekildavo nei mažiausio noro prieštarauti. Jūroje jis praleido visą gyvenimą ir buvo vienas iš tų žmonių, kurie neeikvoja patirties, o ją kaupia, tad Anapas irgi susirūpinęs atidžiau pažvelgė į dangų. Per tą laiką, kai jie taip įtemptai žvalgėsi į siauros upės krantus, tas grėsmingai pasikeitė. Jau beveik pusę skliauto uždengusios tamsių debesų marškos atrodė nelyg koks aukštyn į begalybę kylantis kalnynas. Vienas debesų sluoksnis kilo virš kito, ir jiems nebuvo galo. Vakaruose akiratį jau užklojo juodas šydas. Matyt, ten jau pliaupė liūtis. "Vėtra" virpėte virpėjo nuo tankių, tarsi kapotų bangų, kurios drebino jos šoną. Įlankoje bangoms nebuvo kur įsibėgėti, bet ir čia jų keteros vis aukščiau kilo į viršų ir šiaušėsi.

Padėties rimtumą suprato ir kiti, tik Einius dar pergalingai žvilgčiojo į tolstantį krantą, laukdamas, ar nepasirodys naugardiečiai, kad galėtų jiems pašaipiai pamojuoti. Tuo tarpu įgula įtemptai ruošėsi palikti įlanką. Burę vyrai pakėlė tik iki pusės ir sutvirtino papildomomis virvėmis. Atasonas su Omnepeiva tvirtai įsikibo į laivo vairo buožę. Vėjas įtempė burės drobę taip stipriai, kad laivas staiga pasviro, ir denį lyžtelėjo bangų keteros. Plaukė jie dideliu greičiu tiesiai uolėtos salikės link ir Einiui teko įsitverti turėklo. Dabar jau ir jis suvokė, jog kažkas ne taip.

– Ko į tą salą plaukiam? – paklausė jis ben Eracho.

– Ten, matyt, yra tarpas... – burbtelėjo pirklys. Jis irgi stipriai laikėsi turėklo, o savo kepuraitę buvo užsikišęs už diržo, kad vėjas nenupūstų. – Omnepeiva žino, ką daro...

Tuo neabejojo ir Einius. Iš tikrųjų, tarpo ten būta. Reikėjo dar du kartus pasukti laivą, permesti vėjo įtemptą burę, ir jie įplaukė į gal penkiasdešimties sieksnių pločio prateką. Čia, tarp salų, juos pasitiko jau kitokios bangos. Jos nebesitaškė piktai į laivo bortus, bet taip kėlė jį ant savo keterų, kad kvapą užimdavo, o joms praūžus laivas smegte smego žemyn. Einius pajuto, jog kažkur paširdžiuose kaupiasi negerumas. Pro šalį greitai slinko artimiausia salelė, tarp uolų įsikabinusios pušaitės, vėjo prispaustos, linko beveik iki pat vandens. Einius užsimerkė, stengdamasis sutramdyti maištaujantį pilvą, o kai vėl atvėrė akis, pušaitės jau buvo toli.

Jie jau buvo praplaukę pavojingąją prateką, ir dabar juos supo tik vanduo. Ne tik supo, bet, atrodė, kilo net virš jų. Pažvelgęs į laivagalį, kur tėvas su sūnumi įsirėžę laikė vairą, Einius pamatė artėjančią bangą, iškilusią gerokai virš Atasono galvos. Atrodė, kad ji paskandins juos visus, tačiau bangai artėjant, kilo ir laivas, ir staiga jie atsidūrė tarsi ant kažkokios gyvos, greitai judančios kalvos. Nuo jos viršūnės matėsi, kad visur buvo baltais purslais paženklintas bangų kalnynas. Kai laivas vėl smigo žemyn, Einius nebepajėgė suvaldyti šleikštulio ir, nusitvėręs turėklo, išvėmė į jūrą viską, ką buvo tą rytą suvalgęs. Tuo metu išgirdo Omenpeivą kažką šaukiant.

– Einam... – paėmė jį už alkūnės ben Erachas. – Omnepeiva sako, kad mums reikia į triumą.

– Ko? Aš nenoriu, – paprieštaravo Einius. Dar prieš kelionę jis buvo nutaręs stebėti, ką daro jūreiviai, ir kuo daugiau iš jų išmokti. Kol kas jam sekėsi. – Baisi kupeta! Aš liksiu.

– Niekur tu neliksi, – griežtai tarė Anapas. – Nuplaus kaip viščiukus. Tik pažvelk...

Užteko tik kilstelėti galvą. Prieš ir už jų kilo aukštesnės už laivo turėklus bangos. "Vėtra" vėl ėmė kilti aukštyn, tačiau viena iš bangų lūžo jiems dar bekylant, ir putojanti vandens srovė nučiuožė deniu, iki juosmens aptėkšdama Einių.

– Nešdinkitės greičiau ir gerai uždarykit dangtį, *kurat*!.. – vėl išgirdo Omnepeivos riksmą ir nebeprieštaravo. Laikydamiesi už įtemptos virvės, jie nusigavo iki dangčio į triumą. Vanduo akimirkai nuslūgo, ben Erachas atlenkė rankeną ir pakėlęs dangtį stumte įstūmė Einių, paskui įsliuogė pats ir sandariai užvožė dureles lubose. Šoniniai langeliai dar prieš išplaukiant buvo aklinai uždaryti, tad triume juos pasitiko visiška tamsa. Laivas vėl smigo žemyn, ir Einius paslydęs atsirėmė į kailių ryšulius. Jų buvo prigrūsti abu triumo galai, o šonuose jie kilo iki neaukšto, vos pusantro sieksnio siekiančio triumo viršaus. Einius šiaip taip nusigavo iki laivo vidurio, kur buvo jo stiebą prilaikančios sijos. Į jas buvo galima atsiremti.

– Kaip laikais? – per sijų girgždesį ir prislopintą vėjo ūžimą jį pasiekė susirūpinęs Anapo balsas.

– Nieko, gerai... – sumurmėjo Einius. Jį siutino, kad jis taip nelauktai ir staigiai tapo visiškai bejėgis. – Ko mus čia nuvarė?

– Nebūk vaikas... – atrėžė iš tamsos Anapas. – Pats matei. Kad nenuplautų į jūrą.

– O jie? Ar jų nenuplaus? – sunkiai ištarė Einius. Jį gniaužė baimė. Tamsoje jai sunkiau atsispirti, tuo labiau, kai skrandis virsta akmeniu ir vėl ima kilti aukštyn.

– Jie patyrę. Jei reikės, prisiriš... – drąsindamas Einių, o gal ir pats save paaiškino ben Erachas. Jis dar kažką pridūrė, tačiau Einius nebeišgirdo. Akmuo iš skrandžio pakilo ir įstrigo gerklėje. Persisvėręs per ąžuolinę stiebo siją, Einius bergždžiai žiaukčiojo, ir tai kankynei nebuvo galo.

Po to jo galvoje viskas susimaišė, tik miglotai tesugebėjo suvokti, kas dėjosi aplink ir kiek tai truko. Nebesistengė atsispirti

apėmusiam blogumui, tik gulėjo paslikas tarp sijų ir protarpiais skausmingai žiaukčiojo. Laivas be perstojo kilo, leidosi, vėl kilo ir sviro tai į vieną, tai į kitą pusę. Girgždėjo vėjo kamuojamas stiebas ir jį tvirtinančios atramos, braškėjo bangų daužomos ąžuolinės šonų lentos. Kai skersai praslenkančios milžiniškos bangos jį pagaudavo į savo gniaužtus, visas laivas tarsi suvaitodavo. Įsitempdavo sijos, subraškėdavo jas prilaikantys pleištai, laivas net išsilenkdavo. Tačiau sijos nelūžo, pleištai laikė, tad, bangoms praūžus, laivas, tarsi koks gyvas tvarinys, suvirpėjęs vėl atsitiesdavo. Dabar paaiškėjo, kaip standžiai Omnepeiva surišo jo ąžuolinių sijų karkasą, įterpdamas uosinių skersinių ten, kur reikėjo lankstumo, ir sutvirtindamas guobos dilėmis ten, kur reikėjo stangrumo. Per ilgus šimtmečius audrų patikrinta patirtis buvo sudėta į "Vėtrą". Ne veltui saaremiečiai tikėjo, jog laivo statytojas jam suteikia dalį savo sielos. Ta siela buvo užgrūdinta kovose su audromis ir dabar, be atvangos daužoma, ji, tik retkarčiais suvaitodama, atkakliai laikėsi.

Einius buvo taip giliai nugrimzdęs į savo paties negalią, jog viso to nesugebėjo įvertinti. Iš apdujimo jį tik protarpiais pažadindavo laivo dugne vis garsiau kliuksintis vanduo. Per sandariai suleistų, bet audros nuolat lankstomų ąžuolinių lentų apkalą į triumą vis dėlto prasiskverbė nemažai vandens ir jis dabar teliūškavo, kartodamas bangų siūbavimą. Pasvirus laivui vienon pusėn, vanduo apsemdavo Einiaus kojas iki pat kelių, pasvirus kiton, jis pasiekdavo net ant skersinio padėtą galvą, ir Einiui tekdavo pasislinkti aukščiau. Per vieną tokį siūbtelėjimą kartus sūrumas šliūkštelėjo burnon ir nosin, tad Einiui teko atsisėsti. Tuo metu viršuje, o gal ir čia pat pašonėje kažkas griausmingai sutraškėjo. Pasigirdo pleišėjančio medžio aimana, viršuj sudundėjo, tarsi sunkus daiktas atsitrenktų į denį, ir Einius prie medžio priglausta šlaunimi pajuto, kaip pasislinko stiebą prilaikanti sija.

– Kas nutiko? – sulemeno jis.

– Atrodo, stiebas lūžo...– iš tamsos atsiliepė Anapas.

– Vadinasi, nuskęsime?.. – keistai abejingai paklausė Einius. Galų gale, dabar jam buvo beveik vis tiek.

– Dievo valia... – daugiau sau nei Einiui sumurmėjo Anapas. – Ar dievų? Šituose kraštuose nelengva susigaudyti...

❖

Buvo dar tik trečia rugsėjo diena, o vasara su jos varginančiais karščiais, atrodė, jau tapo senu prisiminimu. Paskutinę rugpjūčio savaitę prapliupo liūtys, o po to praūžė viesulas. Net ir gerą užuovėją teikiančiame uoste bangos putodamos lipo į krantus, tad teko išmesti papildomus inkarus arba pritvirtinti laivus storesniais lynais, kad nesidaužytų į krantinės polius. Vėjas įsisuko tarp miesto kalvų ir godžiai draskė nuo medžių lapus, nebeturinčius tiek jėgų, kaip vasarą, priešintis jo galiai.

Praūžusi audra pranašavo neramų rudenį, tačiau juodai pritvinkusiems debesims nugarmėjus tavastų kranto link saulė rado plyšį tarp debesų draikanų. Baldvinas, kuris dar vis negalėjo atsidžiaugti Didžiąja pilimi ant stataus Toompea kalno, kaip ir kiti Revalio gyventojai naudojosi proga pasišildyti jos dar pakankamai karštuose spinduliuose. Kadangi pilis buvo didelė ir statyta iš didžiulių skalūno luitų, joje buvo drėgnoka, todėl tuo maloniau buvo mėgautis saulės teikiama šiluma. Jis stovėjo po didele į pietryčius atsukta arka, už kurios buvo menė, jo pasirinkta darbui. Čia jį ir surado sargybos viršininkas Noiburgas su tikrai reta ir malonia žinia.

– Folkvinas nušalintas?.. – pakartojo legatas ir net sumirksėjo iš nustebimo. Norėdamas įsitikinti, kad žinia patikima, jis pažvelgė į šalia sargybos viršininko stovintį ką tik Revalio pilies komtūru paskirtą riterį Gulbrantą. Tas linktelėjo.

– Žinios tikros. Anot mano žmonių, dar ir suimtas.

– Įmestas į rūsį?

– Ne. Uždarytas jo menėje, bet duris saugo sargyba.

– Aa... – Baldvinas paglostė glotniai nuskustą smakrą ir nusišypsojo. – Uždarytas, mat. Taip ir reikia tam užsispyrusiam eretikui! Reiškia, jie visiškai pasimetę. Nebežino, ko griebtis. O naująjį magistrą išsirinko?

– Taip. Johaną Seligą. Rinko nevieningai. Sako, kad tik laikinai...

– Ak, tai tas jaunas, kuris tada atlydėjo magistrą... – Baldvinas veidus ir pavardes įsimindavo tiksliai. Jam tuojau pat prieš akis iškilo įtūžio kupinas aukšto riterio veidas. Jau tada jį nejau-

kiai nuteikė platūs jaunojo brolio pečiai ir išdidi laikysena. Todėl ir dabar jis trumpam suabejojo, ar reikalai iš tikrųjų pakrypo į teigiamą pusę, tačiau tas mintis nubloškė šalin. – Jaunas ir nepatyręs, o dar ir ne vienu balsu išrinktas. Jie tikrai pasimetę. Ir man pats metas padaryti dar vieną žingsnį.

– Jūsų šviesybė nutarė juos išmesti iš Mažosios pilies? – su viltimi paklausė komtūras Gulbrantas. Šiam seniai nepatiko, jog jo valdos apima tik didesniąją Toompea kalno dalį. Ta Ordino pilis stūksojo Toompea šlaite tarsi šašas panosėje.

– Ne. Jie čia mums po akimis ir nekenksmingi. Be to, neturiu tam Jo šventenybės įgaliojimų. Ne tai dabar svarbiausia. Turiu parodyti vietiniams, kas čia dabar tikroji valdžia, ir užsitikrinti jų pritarimą. Reikia surengti puotą, ir sukviesti Virumaa, Jarvamaa bei Lianemaa žemių seniūnus.

Noiburgas, kaip ir galėjai tikėtis, paskubėjo pritarti, o Gulbrantas nuslėpė savo nusivylimą ir santūriai linktelėjo. Jei reikės rengti puotą, viskas guls ant jo pečių.

– Jei norim tuos pagonis įtikinti, reikės įspūdingos puotos... Todėl būtinos ir atitinkamos išlaidos, – tarė jis, pagalvojęs, jog kai ją ruoši paskubom, tai dalis pinigų lengvai nuplaukia į šoną. – Kitaip jų nepritrauksime.

– Jie jau pakrikštyti. – pataisė jį Baldvinas. – Nors suprantu, ką sakai. Taip. Puota turės būti įspūdinga, taigi dėl išlaidų nesivaržykit. Tuojau pat išsiųskit žygūnus. Delsti mes negalime.

Abu riteriai nuskubėjo pradėti ruoštis, o legatas dar trumpam pasidžiaugė saule, žvelgdamas nuo Tompea į prie jos prigludusį Žemutinį miestą.

Patiko jam Revalis, kurį vietiniai vadino Talinu arba danų miestu. Aišku, negalėjai lyginti su matytais Italijoje ir gimtojoje Fryzijoje... Išties, kol kas Revalis tebuvo į miestą besistengiantis peraugti kaimas, tačiau legatas žvelgė toliau į ateitį. Apačioje išsidriekęs keliose gatvėse susibūrusių namų margumynas jam priminė dirvą, kur jo pasėtas grūdas turi duoti gerą derlių. Malonu buvo ir tai, kad, skirtingai negu Rygoje, gatvėse sutikti žmonės nesistengdavo sprukti kuo toliau, bet sveikindavo kaip tikrą šeimininką. Estai, kurių buvo dauguma, dar laikėsi pakankamai atšiauriai, bet nuo Danijos karaliaus valdymo laikų užsilikę da-

nai net persistengdavo rodydami pagarbą. Žinia, nei vokiečių, nei tuo labiau Fratre Militiae Christi brolių jie nemėgo. Žemutinį miestą tuo metu sudarė dvi gyvenvietės. Vienoje, didesnėje ir padrikai išsidėsčiusioje apie uostą, jau nuo seno buvo įsikūrę estai ir rusų pirkliai. Kita būrėsi apie nesenai pastatytą Švento Mikalojaus bažnyčią. Šioje, jau apjuostoje medine siena, telkėsi vokiečiai ir iš Gotlando salos pakviesti pirkliai bei amatininkai. Jei jau kur yra Ordino šalininkų, tai būtent ten, nes kalavijuočiai kai kuriems iš jų už tarnybą jau buvo paskyrę lenų Jarvemaa žemėje.

Rytojaus dieną, nors protarpiais vis dar nušvisdavo saulė, debesys ėmė tirštėti ir pradėjo lynoti. Legatas sėdėjo menėje, kur tarnai skubiai pakūrė židinį. Pliauskos netrukus įsidegė ir maloni šiluma pasklido po menę. Iš lauko su permirkusiais apsiaustais atėję dvariškiai spietėsi apie vis smagėjančią ugnį ir jų apsiaustai net garavo. Arčiausiai prie ugnies prasibrovė jo stambusis kraštietis Brandefontas. Žinia, jis dabar uosto viršininkas, o ten ne tik lietus, bet ir vėjo genami bangų purslai kiaurai permerkia žmogų. Tarnai nešė arbatą ir pašildytą vyną, ir Brandefontas tuojau pat nusižiūrėjo kone didžiausią taurę. Legatas atlaidžiai nusišypsojo. Tiesa, tokiam godumui tarsi nederėjo pritarti, bet jis vis dėlto užjautė buvusį škiperį. Juk dabar legatui vyną ir visa kita atneša vos paprašius, o juk taip neseniai reikėjo žiūrėti, kad kiti neaplenktų, ir griebti, kas po ranka pasitaiko.

– Mes tai turime, kur nuo lietaus pasislėpti, – garsiai samprotavo Brandefontas. – O ką tiems vargšeliams Fratre Militiae Christi broliams daryti? Pilis maža, o jų susigrūdo tiek, kad viduje nebetelpa. Ir dar vis jų atplaukia.

– Kiek jų atplaukė šiandien? – pasidomėjo legatas.

– Apie trisdešimt, jūsų šviesybe. Šlapi kaip perlyti viščiukai ir tiek pat karingi. Nukabinę savo varvančias nosis iki pat žemės... – pasimėgaudamas dėstė Brandefontas. – Tai iš Virumaa žemės pilių, kurias perėmė jūsų įgulos. Girdėjau, kad vienas jų laivas per audrą nuskendo... Gaila, kad ne daugiau.

Baldvinas siurbtelėjo karštos arbatos ir trumpam pasimėgavo permirkusių brolių vaizdeliu. Pagalvojo, kad kai jie susispaus mažoje pilyje, tai sumaištis, kuri atsirado pakeitus didįjį magist-

rą, dar labiau padidės.

– Gal teko girdėti ką nors apie naująjį magistrą?

– Tie, atplaukę, net nežinojo, kad naujas yra. Vieni žegnojosi, o kiti keikėsi... Kai sužinos, kad kiaulidėse teks miegoti, keiksis dar baisiau...

– Nejaugi kiaulidėse? – neištvėrė nesukikenęs Baldvinas. – Gražus vaizdas, nieko nepasakysi...

– Uoste pasakoja, kad naujasis magistras į arklides jų neleidžia. Sako, žirgus reikia tausoti, o broliams tai bet kaip gerai... – Brandefontas griebė nuo padėklo dar taurę vyno. – Vakar trys knechtai pas mus perbėgo. Įtaisiau uosto sargyboje.

Baldvinas pritariančiai palingavo galvą. Išties, Brandefontas uoste tvarkėsi neblogai. Aiškiai turėjo patyrimo ir per audrą uoste laivai beveik nenukentėjo. Be to, su jūreiviais mokėjo rasti bendrą kalbą. Tiesa, su vietiniais, kaip teko nugirsti, elgėsi šiurkštokai. Legatas pamojo pirštu, kad prieitų arčiau.

– Pas tave tie knechtai labiau linkę perbėgti, – tarė pusbalsiu. – Tai gerai. Galėtų ir Noiburgas iš tavęs pasimokyti. Kaip žinai, už trijų dienų pakviečiau vietinius seniūnus...

– Aš pasiunčiau po laivą į rytus ir vakarus, kad visiems praneštų, jūsų šviesybe.

– Žinau. Ir kai kurie seniūnai atplauks laivais. Tai štai, turi priimti kaip dera. Supranti, reikia juos palankiai nuteikti...

– Supratau, jūsų šviesybe, – pritarė Brandefontas, tebelaikydamas rankoje nebaigtą gerti vyno taurę. – Jei reikės, aš jiems net nusilenksiu.

– Mandagumas reikalingas, – siurbtelėjo iš savo puodelio Baldvinas. – O jei atplauks dar Ordino įgulų, tai už kiekvieną perbėgusį knechtą nepagailėsiu dukato...

– Jei taip, tai pasistengsiu, kad jo šviesybei tas kuo brangiau atsieitų... – Brandefontas maktelėjo taurę, tiesiog švytėdamas pasitenkinimu. Pagaliau permainingasis likimas teikėsi ir jam palankiai nusišypsoti.

❖

Kai Einius atsigavo, jau švito. Paaiškėjo, kad guli ne prie

stiebą laikančių sijų, bet toliau, kur galėjo išsitiesti. Kad nenusiristų į vis dar teliūškuojantį triumo dugne vandenį, ben Erachas apkaišiojo jį ruonenų ryšuliais. Visa tai Einius pamatė savo akimis, nes dangtis lubose buvo pakeltas, o po juo stovėjo Tarno, kubiliuku sėmė vandenį ir pylė jį ant denio.

Tačiau svarbiausia – laivas nebesikilnojo, bangos jo neblaškė, sijos nebegirgždėjo gailiai, tarsi pasiruošusios kitą akimirką lūžti. Jį supo nuostabi tyla.

– Na, atsibudai. Nors dar pažaliavęs, – tarė pritūpęs prie jo Tarno ir padrąsinančiai šyptelėjo. – Lipk į viršų. Atsigausi gryname ore.

– Audra jau praėjo? – paklausė Einius ir pats suvokė, kad klausia be reikalo. – Ir mes nenuskendom!

– Na ne. Kol kas, – pritarė Tarno ir iškišęs galvą į lauką negarsiai šūktelėjo. – Ei!.. Mūsų miegalius atsipeikėjo!

Galva dar svaigo, o visas kūnas perštėjo, tarsi dešimt bernų būtų spragilais išvanoję. Einius šiaip taip priropojo prie skylės ir, Tarno už pažastų pakeltas, išsiropštė ant denio.

Jis nepažino "Vėtros". Nei stiebo, nei burės nebebuvo. Vietoje stiebo, maždaug juosmens lygyje, kyšojo tik supleišėję likučiai. Dešinėje, kurlink, matyt, krito stiebas, bortas buvo įlaužtas. Laivas ne plaukė, o tik plūduriavo visai aprimusioje jūroje. Prie vairo, šalia ant denio miegančio Omnepeivos, stovėjo vos gyvas iš nuovargio Atasonas. Jis linktelėjo Einiui, bet nesugebėjo išspausti šypsenos. Kitame laivo gale, susisupę į savo skrandas, miegojo Urmas ir jūreiviai.

– Jie visą dieną ir naktį plūkėsi, – paaiškino priėjęs Anapas, kai Einius nustebęs pažvelgė į gulinčius.

Einius pasijuto kaltas, kad negalėjo padėti. Nors dabar, atsikvėpus jūros oro, galva ir praskaidrėjo, tačiau sąnarius dar maudė, o pilvas ir gerklė buvo tarsi išgramdyti žarstekliu.

– O kas bus dabar? – Einius mostelėjo ton pusėn, kur turėjo kilti stiebas ir plazdėti burė. – Kaip plauksim?

Karaimas skėstelėjo rankomis.

– Svarbu, kad neskęstam. Plauksim. Omnepeiva sakė, kad irkluoti teks.

Senis pabudo apie pietus, kai vėl pradėjo truputį lynoti. Po

smarkių audrų taip dažniausiai ir būna. Praūžus pagrindiniam viesului, dangus nurimsta, bet po kurio laiko pridurmui atslenka silpnesni pirmosios audros aidai. Laimei, šįkart jie atnešė tik lietų. Vėjas liko silpnas, ir ženklesnių bangų nesukėlė.

Omnepeiva, pastatęs Urmą prie vairo, nusiuntė Atasoną miegoti, o pats, pažadinęs jūreivius, nusileido į triumą. Tarno vandenį jau buvo išsėmęs, dabar reikėjo perkrauti audros išjudintus kailių ryšulius, patikrinti, kurie sušlapę, ir atidėt į šalį, kad būtų galima išnešti ant denio ir išdžiovinti, o svarbiausia, iš apačios ištraukti ilgakočius irklus. Nors "Vėtra" buvo statoma kaip prekybai skirtas laivas, tačiau iš esmės ji nedaug kuo skyrėsi nuo saaremiečių karinių laivų. Turėjo tą patį dydį ir pavidalą, padedantį laivui ne tiek kovoti su bangomis, kiek kilti ir leistis kartu su jomis. Todėl tokie laivai sugebėdavo įveikti atvirą jūrą ir ištverti audras, kurios sulaužydavo daug didesnius. "Vėtra" nuo karo laivų skyrėsi tik tuo, kad turėjo stambesnį stiebą, pritaikytą kelių dydžių burėms, ir triumą prekėms sukrauti. Karo laivuose dar būdavo suolai irkluotojams, kurių juose tilpdavo nuo dvidešimt dviejų iki dvidešimt šešių. Per puolimus bei laivų mūšius irklai buvo pagrindinė varomoji jėga. Įgudę irklininkai sugebėdavo išvystyti tokį greitį ir taip vikriai keisti kryptį, kad vien burėmis varomi laivai tapdavo jiems lengvu grobiu. Bent taip buvo tol, kol Baltijoje nepradėjo plaukioti dviejų, o vėliau ir trijų denių kogos, statomos Bremeno mieste. Jos buvo apgailėtinai lėtos ir bet koks Saaremos laivas gebėjo tiesiog ratais apie jas plaukioti, bet kas iš to? Saaremiečių ginklai nepasiekdavo aukštų kogų denių, o ten susispietę kryžlankininkai iš saugaus aukščio galėjo išskinti atvirame laive plaukiančią įgulą.

Po kelių skaudžių pamokų, praradęs ne vieną draugą nelygioje kovoje, Omnepeiva nusprendė statyti "Vėtrą" kaip prekinį laivą. Tačiau visiškai atsižadėti irklų negalėjo. Suprantama, įgulos prekiniam laivui reikėjo mažesnės negu kariniam, tačiau keturis ilgakočius irklus jis vis dėlto saugojo pačiame dugne. Irklai visada būdavo laivuose, aiškino jis Atasonui. Taip buvo nuo amžių ir taip tegu būna. Pravers...

Pasirodė, jog amžių patirtis iš tiesų turi savo vertę. Dabar jie be irklų būtų pražuvę. Reikėjo dar prie laivo šonų įtaisyti

įkabas irklams, prie denio pritvirtinti suolus, ir į pavakarį saaremiečiai sėdo prie ilgųjų irklų. Jie pasispjaudė delnus, sutartinai įtempė raumenis, ir dvi poros irklų pasinėrė į nežymiai banguojančią jūrą. "Vėtra" nustojo plūduriavusi, ir nors lėtokai, bet vis dėlto pajudėjo į priekį.

Suspėjęs valandėlę numigti Atasonas dabar vėl patenkintas šypsojosi, bet Omnepeiva nusivylęs papurtė galvą. Perdaug jau šis vaizdas skyrėsi nuo įsirėžusių į jo atmintį laikų, kai vienuolika ar trylika porų irklų sutartinai, tarsi plasnojančios gulbės sparnai, pasinerdavo vandenin ir laivas šaute šaudavo į priekį.

– Na, ar jie moka irkluoti? – sumurmėjo, nors nepatyrusiai akiai ir galėjo atrodyti, jog vyrai pakankamai sutartinai kelia irklus ir stipriai įtempia raumenis. – Ką gi, be valties jie savo amžiuje nieko kito ir neirklavo.

– Nejaugi grįžtam į tavastų krantą? – susirūpinęs paklausė Anapas. Aplinkui tvyrojo tik atvira jūra, ir jam atrodė, kad laivas plaukia atgal.

– Ne, – Omnepeiva papurtė galvą, ranka nubraukdamas nuo veido smulkius lietaus lašus. – Naugardiečių gal ir išvengtumėm. Bet nebūtų kaip sutaisyti stiebo. Nebent žiemotumėme.

– Kodėl?

– Ir pusmečio negana, kad išdžiūtų stiebinės eglės rąstas. O dar kol rasi tinkamą medį. Ne, plauksime į Taliną.

– Kur? – nesuprato ben Erachas.

– Į Taliną arba Lindansę, kaip igauniai vadina, – pakartojo seniūnas ir suvokęs, kad pirkliams abu pavadinimai nieko nesako, paaiškino. – Na, į Revalį, kaip jį vokiečiai vadina. Iki jo toliau nei iki tavastų kranto, bet kitos išeities nėra. Jei vėjas nebus prieš mus, per tris dienas ir nusigausim.

– A, į Revalį... – susirūpinęs tarė Anapas. Jis stengėsi prisiminti, ką apie jį žino. – O kas ten dabar valdo?

– Teutonai, kas gi daugiau, – susiraukė Omnepeiva. – Bet ten geriau negu Rygoje. Yra aukštutinis miestas, Toompea, kaip mes jį vadiname, o žemutiniame mieste prie uosto daugiausia gyvena virumiečiai. Turiu ten bičiulių, jei dar neiškeliavę į dausas. Jie mums padės. Uostas geras, ten ir laivus stato, tad rasim stiebą.

– Tas gerai, – sutiko ben Erachas. – Bet kad nepakliūtumėm pas tokius, kaip Brandefontas.

– Ne, ten viskas kitaip. Vokiečių gal ir išvengsim, sakiau, apie uostą gyvena mūsiškiai, o Toompea yra tolėliau, ir ant jo yra dvi pilys. Didžiojoje laikėsi danai, o dabar ten sėdi vyskupo atstovas. Vyskupas ir valdo Revalos žemę. Kitoje pilyje – Mažojoje – įsitaisė kalavijuočiai. Jie ją pasistatė prieš keletą metų.

– Štai kaip... – Ben Erachas svarstė blogas ir geras tokios padėties puses. Kai daugiau valdančių, lengviau susitarti arba su vienais, arba su kitais. – Teisingai, kitos išeities vistiek neturime.

– Be stiebo niekur nenuplauksim... – Omnepeiva atsiduso, žvilgtelėjęs į lėtai švytruojančius irklus. – O žiemoti tavastų žemėje ne išeitis, tuo labiau, kad ten siaučia Naugardas. Be to, neilgai Taline užgaištume. Stiebą pakeisti ir aplopyti bortus – kelių dienų darbas. Pabaigiam ir plaukiam į Visbį.

– O kiek truks, kol nuplauksim? – paklausė Einius, girdėjęs ne visą pokalbį.

– Į Visbį ar Taliną?

– Pirmiausia į Taliną.

– Jei turėsim gerą burę ir palankų vėją, tai į Visbį truks panašiai, kaip dabar į Taliną. Trys, keturios dienos.

– Baisi kupeta! Keturios dienos... – nusivylė Einius. Nors jis ir jautėsi kur kas geriau, bet vis dėlto magėjo atsistoti ant tvirtos žemės. Ant tokios, kuri nei trupučio nesiūbuoja.

– Jei smarkiau irkluosi, tai gal ir trys... – Omnepeiva šyptelėjo, pastebėjęs, jog Einių tie jo žodžiai nustebino. Jis ranka parodė į irkluotojus. Jų kaktos jau aprasojo nuo prakaito ir purškiančio lietaus. Irklavimui reikėjo abiejų rankų, tad nebuvo kaip ir kada šluostyti kaktos. – Teks prie irklų sėsti visiems, nes matau, kad vaikinai neištemps iki sutemų. Et... Ne toks būdavo jaunimas mano laikais...

15
DVI PILYS

biejose Toompea pilyse virė pasirengimo darbai, bet jie skyrėsi kaip diena nuo nakties.

Didžiojoje, statytoje dar danų karaliaus, o po to gerokai išplėstoje ir sutvirtintoje, jie vyko viešai ir triukšmingai. Zujo pasiuntiniai bei žygūnai, atnešdami iš tolimesnių Livonijos kampų seniūnų pažadus dalyvauti puotoje, pro atlapus vartus plūdo miestiečiai iš aukštutinio ir žemutinių miestų su reikalais į jau daugumos pripažintą Livonijos valdovą, legatą Baldviną. Naujasis Revalio komtūras riteris Vilhelmas Gulbrantras čia pat pilies kieme derėjosi su kepėjais, mėsininkais ir amatininkais, kurių prekių bei paslaugų reikėjo puotai. Apie pilį ir mieste vaikštinėjo Baldvino knechtai, kurių kartais, atrodė, buvo net daugiau negu pačių Revalio–Talino gyventojų.

Mažojoje pilyje irgi iš peties plušėta, o spūstis buvo kur kas didesnė, tačiau, bent jau iš lauko, to visai nesimatė. Ordino brolių ir knechtų buvo suplūdę tiek, kad pilyje beveik neliko laisvos pėdos, o vėlai vakare, ar kartais net naktį atvykdavo dar daugiau. Išeiti į miestą ar net prieš pilies sienas jiems buvo uždrausta, negana to, kad kariai nedykinėtų ir iš tuščio buvimo neįsiveltų į vaidus, naujasis didysis magistras Johanas Seligas liepė kasdien nuo ryto iki vakaro rengti karines pratybas. Jis pats ir jo paskirti broliai stropiai prižiūrėjo, kaip vykdomas įsakymas, tad kiaurą dieną kieme, taip arti vienas kito, kad ir tinkamai kalaviju neužsimosi, grūmėsi kariai. Riteriai mankštino juos, kaip veikti

sutartinai, kaip pulti ir trauktis kartu, kaip įspręsti priešą į kampą ir pribaigti jį ietimis. Negana to, kadangi kieme vienu metu tetilpo tik dalis karių, Seligas įsakė jiems kautis ir miegamose patalpose, sustūmus gultus prie sienų, ar siauruose pilies koridoriuose. Knechtams toks prakaitavimas, per kurį pasipuošė ne vienu guzu ar mėlynę, nebuvo prie širdies, tačiau niekas nedrįso prieštarauti. Visi, atrodo, jautė, kad blogiems laikams užsitęsus, artėjo dar blogesni, ir reikėjo jiems pasiruošti.

Ankštoje, netoli virtuvės esančioje menėje susigrūdę tarėsi vyresnieji Ordino broliai ir iš prarastų pilių atvykę komtūrai. Išklausęs jų pranešimus, didysis magistras Seligas pateikė savo padėties įvertinimą. Per kelias dienas jis tarsi paseno dešimčia metų, kalbėjo lėtai, pasverdamas kiekvieną žodį.

– Jėgų santykis atrodo štai kaip. Neskaitant kol kas dar neskaitlingų perbėgėlių, Baldvinas turi maždaug dvylika šimtinių karių. Mes, kaip jūs gerai žinote, irgi maždaug tiek. Jų išdėstymas kol kas irgi turi panašumų. Perduotose Virumaa, Jarvemaa ir Lianemaa pilyse jis turėjo pasodinti savo įgulas. Todėl dabar turi nedaug laisvų karių ir vargu ar dar ką atsives į Revalį be tų keturių šimtų raitelių ir pagalbinių pėstininkų. Mes raitelių čia dabar turime virš trijų šimtų, nes nemažai mūsų karių saugo Padauguvio pilis iki pat Daugpilio. Deja, jos per toli, kad juos galėtumėm laiku permesti čia.

Seligas pakėlė akis ir apžvelgė brolius.

– Išvada būtų tokia, kad mums čia labai reikėtų papildomų pajėgų, – tęsė jis. – Tačiau iš kur? Yra dar trys neperduotos pilys Virumaa, mat jos stovi netoli žemių ribos ir magistras Folkvinas tikėjosi, kad Baldvinas nesusigaudys. Reikia kuo greičiau jų įgulas perkelti čia, į Revalį. Be to, būtina pranešti Baldvinui, kad ten pasiųstų kuo daugiau karių.

Keli priekyje sėdėję broliai pritariančiai palingavo galvas, o tolimesni nustebę sušurmuliavo.

– Magistre, ar aš išgirdau teisingai? Nejaugi norite tam šėtono legatui perduoti dar daugiau pilių? – paklausė brolis Andrius.

– Kam mes jus rinkom, jei toliau trauksimės?..

– Tai kvailystė!

– Neleistina! – šaukė dar keli balsai.

Magistras Seligas pakėlė ranką, slopindamas šurmulį.

– Broliai, tai, ką dabar pasakysiu, turi likti tarp mūsų. Pabrėžiu – tik tarp šio kambario sienų. Niekam, nei kitiems broliams, tuo labiau kam kitam jūs negalite prasitarti. Ar supratote?

Šurmulys nuščiuvo. Seligas dar kartą permetė akimis menę. Po to jis atsistojo, pasviro į priekį ir prislopintu balsu tarė:

– Mes ruošiamės pulti Didžiąją pilį.

Girdėjosi, kaip apie dvidešimt vyrų beveik sutartinai įtraukė kvapą. Po to įsivyravo tyla, tik vos girdimai spragsėjo žvakių liepsnelės.

– Pulti Didžiąją pilį! – pakartojo Seligas. – Tikslas – suimti Baldviną. Bet jei jis žus per puolimą, tokia bus Dievo valia...

Vyresnieji broliai ir komtūrai susižvalgė, norėdami įsitikinti, ar ši žinia prabloškė ir kaimyną. Jie buvo kariai, pratę bet kada siųsti į pavojų savo būrius ir aukoti savo gyvybę. Ryžto nei vienam netrūko. Tačiau dabar pavojun buvo statomas ne būrys, ne pilis, bet viso Ordino likimas.

– Jei mes dabar nesiimsime veiksmų, Fratre Militiae Christi pasmerkti žlugti! – gerai suprasdamas brolių svyravimus, tęsė Seligas. – Mums neliko kitos išeities. Tačiau jei sugebėsime paimti Didžiąją pilį ir sutriuškinti to šėtono legato valkatas, atsiras galimybė išgelbėti mūsų Ordiną ir Viešpaties vynuogyną Livonijoje. Jeigu ne – nebebus svarbu, kokio dydžio įgulas paliekame pilyse. Vis vien jos taps lengvu to šėtono išperos grobiu. Būtent todėl visas jėgas, kiek spėsim, privalome suburti čia...

– Nejaugi kariausime prieš popiežių? – negalėdamas susitaikyti su šia mintimi, sumurmėjo brolis Andrius.

– Prieš šėtono legatą, – pataisė jį magistras Seligas. – Popiežius labai toli.

– Ir tas popiežius pats kariauja su imperatoriumi, – pridūrė brolis Nikodemas. – Bet Didžiąją pilį!.. Jūs pats sakot, jog jų ten daugiau negu mūsų. Juk žinote apgulties pradžiamokslį, magistre. Norint paimt pilį, reikia turėti bent tris kart didesnes pajėgas.

Seligas pritardamas linktelėjo.

– Ypač tokią. Bet mums Dievas suteikia progą. Gal dar ne visi žinote, kad Baldvinas ruošia puotą. Ji įvyks už trijų dienų. Jis kviečia vietinius seniūnus, kad parodytų, jog jis dabar čia jėga. Jei jam tai pasisektų, jei susivienys su vietiniais, tai, kaip sakiau, mums Livonijoje vietos nebėra. Turime labai nedaug laiko pasiruošti. Kol kas privalome mankštinti vyrus ir nei žodžiu, nei jokia užuomina neišsiduoti, kas rengiama. Mūsų vienintelė tikimybė laimėti yra netikėtumas.

– Ir puota... – pusbalsiu pridūrė brolis Nikodemas. – Tai tikrai yra ženklas iš aukštai...

– Ar yra prieštaraujančių ar kitų pasiūlymų? – paklausė Seligas.

Broliai vėl susižvalgė. Žygio sėkme abejojo daugelis, tačiau, antra vertus, visi taip pat suprato, jog veikti būtina. Bet kaip?.. Riteriai mintyse rinko įvairias galimybes, tačiau kitų pasiūlymų taip ir neatsirado. Menėje vėl įsivyravo tyla.

– Vadinasi, nuspręsta, – baigė magistras ir, pajutęs, kad vos laikosi ant kojų, sunkiai sudribo į kėslą. Visai neseniai jam sukako trisdešimt, tačiau dabar jo kūną užgulė bent dviguba metų našta.

– Nuspręsta... – pakartojo jis. – Nuo šios valandos turime karo padėtį. Bausmes už nepaklusnumą, esant tokiai padėčiai, žinote.

Visi jas gerai žinojo. Nepaklusnumas galėjo būti baudžiamas mirtimi, tam pakako vien didžiojo magistro žodžio.

– O ką Folkvinas? – tyliai paklausė netoliese sėdintis brolis Nikodemas.

– Folkvinas mums labai pravers, jei laimėsime... – taip pat tyliai atsakė Seligas. – O jei pralaimėsime...

Jis trūktelėjo savo stambiais pečiais. Iškalbingesnio atsakymo ir nereikėjo.

❖

Auštant dar vis lynojo. Praūžus audrai, kelias dienas buvo net išlindusi saulė, bet šis lietus kaip prapliupo iš vakaro, taip ir nesiliovė pernakt. Nelijo per smarkiai, bet kai taip pastoviai mer-

kia, tai drėgmė gali įkyrėti net daugiau negu liūtis.

Du uosto sargybiniai, paskirti budėti prieplaukoje, keiksnodami slėpėsi po sandėlio stogo atbraila, už sidabrinių, nesibaigiančių lietaus lašų siūlų užuolaidos. Nors vėjo toli gražu negalėjai lyginti su nesena audra, tačiau jis smagiai daužė į prieplauką švinines bangas ir, kiaurai košdamas permirkusius sargybinių rūbus, purškė jiems į veidus smulkius lietaus lašus.

Abu kariai keiksnojo savo dalią ir dairėsi į ant kalvos kylančios Didžiosios pilies langus. Iki jos buvo toloka, tačiau matėsi, kad rūksta visi kaminai virtuvės pusėje, o keliuose languose tarsi įžvelgė žibintų šviesą. Matyt, jau ruošiamasi vakaro puotai.

– Va, pasidžiauk. Ten jie sau kaitina pilvus prieš židinį, o mes čia kaip kokie šunėkai mirkstame, – švepluodamas tarė vyresnis. Jis buvo dar tvirtas, gal keturiasdešimtmetis, bet, praradęs viename mūšyje nuo esto kuokos smūgio priekinius dantis, atrodė gerokai vyresnis. – Na, užtat vakare aš savo atsiimsiu.

Jaunesnysis vietoj atsakymo tik nusikeikė. Gal ir būtų ką nors pasakęs, tačiau kažkas įlankoje patraukė jo dėmesį. Įsižiūrėjo, o paskui timptelėjo už rankovės porininką ir tylėdamas bakstelėjo pirštu jūros pusėn. Vyresniojo akys nebuvo tokios žvitrios, tad jam prireikė laiko, kol ryto migloje įžiūrėjo artėjantį laivą. Atrodė jis keistokai, nes nesimatė ne tik burių, bet net stiebo. Į priekį jį, tarsi kokią valtį, stūmė tik dvi poros irklų. Todėl ir judėjo gana lėtai.

– Kas čia tokie? – stebėjosi jaunesnysis. – Valtis ne valtis...

– Panašus į estų karo laivą, – atsiliepė vyresnysis. – Bet kad irkluotojų per mažai.

– Viršininkas perspėjo, kad seniūnai pasirodys apie vidudienį. Gal šitas pasiskubino?

– Ne, koks čia seniūnas. Tie estai mėgsta pasirodyti, – nusprendė vyresnysis. Nebodamas purškiančio lietaus jis išėjo ant krantinės, nes nuo ten geriau matėsi laivas. – Atrodo, stiebas nulaužtas. Gal koks per audrą nukentėjęs paklydėlis? Dumk į pilį ir pranešk Brandefontui. Tegu velka čionai savo storą užpakalį ir pats aiškinasi.

– Kodėl? – prunkštelėjo jaunesnysis.

– Todėl, kad prigrasino apie viską tuoj jam pranešti. Pats girdėjai.

– Bet kodėl aš?

– O todėl... – Dar prieš metus, kai vyresnysis turėjo viršilos laipsnį, jam ir aiškinti nebūtų reikėję, tačiau jį pažemino už muštynes ir dabar, jo didelei nuoskaudai, jis buvo toks pats eilinis, kaip šitas papūtžandis. – Todėl, kad tau geriau seksis virtuvėje ką nors pelnyti. Ypač jei tą raudonskruostę užtiksi. Ji dabar kepa puotai kalnus bandelių, ir tau nepagailės. Kuo ji vardu?

Atsakyta buvo neblogai.

– Tuvė... – sušnibždėjo jaunesnysis. Jį lygia dalia masino kepėjos lipanti iš palaidinės krūtinė ir jos bandelės. Jei pasiseks, gal pasitaikys su mėsa. Tos skaniausios.

– Na, kilnok kojas, negaišavęs, – paragino jį vyresnysis. – Ir man nepamiršk atnešti bent dvi bandeles. Bet pirma pranešk tam storpilviui fryzui apie laivą!

Jaunesnysis jau pats panoro kuo greičiau bėgti, bet kadangi reikėjo išlaikyti orumą, pirma dar riebiau nusikeikė ir tik po to pasiėmė dešine ranka ietį ir pasilenkęs nuliuoksėjo per balas. Vyresnysis, luktelėjęs, kol šis dingo už kampo, atsigręžė į prieplauką. Keistasis laivas pamažu artėjo. Dabar jis jau matė, kad irklai kilnojosi lėtai, tarsi irkluotojai būtų gerokai pavargę. Ant denio stovėjo dar trys neginkluoti vyrai. Tačiau tokiu metu reikėjo būti atsargiam. Kas susigaudys, gal tai koks Ordino laivas ir dar dvidešimt vyrų tūno pasislėpę triume... Brandefontas ne kartą aiškino, kad jei atplaukia Ordino laivas, tai reikia jiems būtinai parodyti, kieno čia dabar jėga.

Sargybinis atsiduso ir nuskubėjo į netoliese stovinčią uosto kuopos būstinę. Nors tam miegaliui tinginiui viršilai ir nepatiks, teks žadinti ir jį. O kiek žmonių pasiųsti laivui pasitikti, tegu jau sprendžia jis.

❖

Kai sargybinis pasiekė Didžiąją pilį, pasiruošimas puotai jau buvo įsibėgėjęs. Tarnai valė kiemus, tempė iš jų vežimus ir ne vietoje sukrautą mantą, vienos tarnaitės ant sienų kabino iš ąžuo-

lų ir eglių šakelių nupintus vainikus, kitos klegėdamos tarpusavyje šluotražiais brūžino šlapią grindinį. Kol kas tai atrodė bergždžias darbas, nes netoliese dailidės iš neobliuotų lentų kalė laikinus suolus ir į visas puses lakstė skiedros. Kiemuose ruoštasi susodinti knechtus bei uosto kuopos karius, tad sargybinis pabandė įsivaizduoti, kur būtų geriausia įsitaisyti. Ko gero, ūkinio kiemo pietinėje pusėje, nusprendė jis, šalia virtuvės ir maisto rūsių. Tiesa, tai toliau nuo didžiųjų vartų ir nuo laiptų, vedančių į rūmus – jei sėdėtum ten, daugiau visko pamatytum, bet gyvenime tenka rinktis. Kai esi arčiau gėrybių šaltinio, didesnė tikimybė, kad ir tau stambesni trupiniai atiteks. Nes žmonių sukviesta devynios galybės ir dauguma amžinai alkani, ypač tie iš Fryzijos atplaukę knechtai. Tie tai ėdrūnai kaip reta.

Aplenkęs dailides, jis nusitaikė tiesiai į atlapotas dvivėres duris, per kuris buvo patenkama į didžiąją pilies virtuvę. Nebe pirmą kartą lindo ten, kur jam nepridera, tad pirma, įkišęs galvą, atsargiai apsižvalgė. Šį kartą čia buvo tiek žmonių ir darbas virė taip smarkiai, kad niekas į jį neatkreipė dėmesio. Raudonskruostę Tuvę jis pastebėjo prie didžiosios duonkepės krosnies, kur stovėjo tešlai raugti skirti kubilai ir minkymo geldos. Atsiraitojusi rankoves ji stipriomis rankomis minkė tešlą ir tuo pat metu plepėjo su kitomis kepėjomis. Teko prasibrauti artyn ir net pamoti ranka, kad Tuvė jį pastebėtų. Ji skubiai nusigramdė tešlą į geldos šoną ir, šluostydama rankas į jau ir taip tešluotą prijuostę, priėjo prie sargybinio.

– Ko tu čia vis landžioji? – tarsi papriekaištavo, tačiau jos skruostai dar skaisčiau išraudo ir akys sužibo.

– Aš... na, norėjau tave pamatyti...

– Negi... Iš pat ankstyvo ryto? – Ji atsiduso ir vogčiomis apsižvalgė, ar draugės pastebėjo, jog pas ją lankosi jaunas vyras iš uosto kuopos. Sutiko nepritariantį storosios Mortos žvilgsnį, ir tai ją dar smagiau nuteikė. – Matai, kokie čia darbai. Tiesiog baisu. Negaliu net į kiemą išbėgti.

– Gaila... – Sargybinis pamindžikavo, laukdamas, ar ji pati susipras. Po to paklausė: – Na, o gal jau bandelių iškepėt?..

Tuvės šypsnys trumpam priblėso. Toks atviras klausimas truputį sugadino jai nuotaiką, bet, antra vertus, vaikinas buvo ge-

rokai jaunesnis už ją, tokius tekdavo ir palepinti.

– Dar neiškepėm. Bet liko kiek iš vakar.

– Gerai ir tokios... – patikino sargybinis ir, susigriebęs, kad ne visai tinkamai pasuko kalbą, pridūrė. – Bet ne dėl to atėjau. Gaila, kad negali į kiemą išeiti...

Susigrūdęs keturias gautas bandeles į užantį ir atsikandęs penktos, jis suokalbiškai pamerkė Tuvei akį.

– Tiesą sakant, šiandien neturiu laiko ir aš... – sušnibždėjo jai. – Nešu žinią tam storajam uosto viršininkui. Ko gero tas kiaulė dar knarkia, teks žadinti.

Tačiau paaiškėjo, kad šis rytas ypatingas ne tik kariams, kepėjoms ir eiliniams pilies gyventojams. Jau buvo pakirdę ir patys vyriausieji, tad Brandefonto namuose nerado. Pasiųstas pirma į vieną pilies galą, paskui į kitą, sargybinis pagaliau jį užtiko legato prieškambaryje. Šalmuotas, grandinius šarvus užsidėjęs Noiburgo kuopos karys jo vidun neįleido, bet sutiko pats nueiti ir pasakyti Brandefontui, jog yra žinių iš uosto.

Prasibrovęs pro prieškambarin susirinkusius viršininkus šalmuotasis sargybinis palinko prie Brandefonto ausies ir tas, išklausęs, piktai susiraukė. Labai jau nesinorėjo išeiti, nes kaip tik vyko paskutiniai pasitarimai dėl puotos. Legatas skirstė pareigas bei darbus šiai dienai, o tai dažnai buvo susiję ir su pinigais. Reikėjo užtikrinti, kad nepritrūks alaus bei vyno ir kad žmonės, kurie patarnaus estų seniūnams, bent kiek suprastų jų kalbą ir būtų pakankamai mandagūs, rasti dar bent penkiolika tarnų valgiams ir gėrimams išnešioti pilies kiemuose. Žodžiu, darbų buvo begalė, ir legatas, skirstydamas užduotis, aiškino, kad lėšų tausoti nereikia. Puota turi būti įspūdinga, kad visi, o ypač seniūnai, suprastų, kas dabar Revalyje tikroji jėga. Taigi, leiskit pinigus, gerbiamieji, tarsi skatino legatas. O kai leidi valdiškus pinigus, tai ir tarp pirštų jų užkliūva.

Brandefontas mielai būtų pasiuntęs sargybinį po velnių, bet tik prieš kelias akimirkas jo šviesybė pabrėžė, kaip svarbu tinkamai sutikti estų seniūnus, pridurdamas, kad atsakomybė tenka ir naujajam uosto viršininkui Brandefontui, nes jų atvyksta laivais. Tad dabar, kai legatas pažvelgė jo pusėn, Brandefontas atsiprašydamas skėstelėjo rankomis ir pareiškė, jog jį kviečia į

uostą. Legatas pritardamas linktelėjo galvą.

– Ar negalėjot palaukti?! – neiškentė neužsipuolęs sargybinio vos išėjęs pro duris Brandefontas. – Kas ten dega?

Sargybinis lyg tyčia buvo atsikandęs bandelės ir, stengdamasis to neparodyti, puse burnos išspaudė, kad artėja kažkoks laivas.

Tai išgirdęs Brandefontas truputį atlyžo. Paklausė, gal ten koks seniūnas, bet įtikinančio atsakymo taip ir nesulaukė. Kažkoks laivas, be burių, nerišliai aiškino sargybinis.

– Be burių... Taip ir sakyk, kad valtis, – nepatenkintas bambėjo Brandefontas, tačiau grįžti atgal į pasitarimą, neišsiaiškinus, kokiu reikalu jį iškvietė, negalėjo. Jau žinojo, jog legatas mėgsta tikslumą ir būtinai paklaus, kas įvyko uoste. Todėl apsigaubė per naktį pradžiūvusiu apsiaustu ir ėmė leistis paskui sargybinį slidžiu, beveik statmenai žemyn vingiuojančiu takeliu nuo kalno. Keliskart vos nepaslydo, bet pagelbėjo, matyt, laiku paleisti itin sodrūs prakeiksmai. Žinoma, patogiau būtų žingsniuoti grįstu keliu, kuris lanku leidosi nuo Toompea kalvos, tačiau statusis takas buvo kur kas trumpesnis.

Iki uosto irgi dar buvo nemažas kelio galas. Brandefontas vis dar keiksnojo orą, seniūnus ir sargybinį, kol pagaliau pasiekė vietą, iš kur jau buvo galima įžiūrėti ką tik prie prieplaukos prisišvartavusį laivą. Vos jį išvydęs, Brandefontas sustojo tarsi įbestas ir iš nustebimo giliai įtraukė kvapą. Laivas, prie kurio mindžikavo keli sargybiniai, buvo stipriai apniokotas audros, be stiebo, bet vien iš jo grakštumo ir užriesto priekio uosto viršininkas tuojau pat atpažino taip gailiai apraudotą "Vėtrą". Įgula stoviniavo laivo gale ir buvo per toli, kad galėtum skirti veidus, bet tas aukštasis, ko gero, buvo būtent Atasonas.

– Kada jie atvyko? – pagaliau paklausė sargybinio.

– Kai ėjau jūsų kviesti, dar plaukė. Vadinasi, ką tik.

– Šitaip! Gerai, kad atskubėjai man pranešti! – nustebino jis sargybinį, prieš tai girdėjusį vien priekaištus. – Einam greičiau.

Dar didesnei sargybinio nuostabai, jis pasuko ne prie laivo, o į sargybinę. Keli už stalo sėdėję bei ant suolų drybsantys kariai, pažinę viršininką, pašoko it įgelti.

– Kas pasitiko laivą? – riktelėjo susijaudinęs Brandefontas. – Laukiu pranešimo! Kur viršila?

Stengdamasis skubiai priglostyti išsitaršiusius plaukus tarpduryje pasirodė viršila Vilhelmas. Tokiu netikusiu laiku pažadintas iš miego, jis apžiūrėjo atplaukusį laivą ir, išbaręs savo pavaldinius, kam bę reikalo trukdo, suspėjo vėl prigulti.

– Tai ką? Laukiu... – Brandefontas, kuriam ne kartą buvo tekę vaizduoti žvalų ir pareigingą, tuojau pat atpažino užsimiegojimo ženklus. – Koks ten laivas?

– Atleiskit, viršininke, nieko ypatingo, – gūžtelėjo pečiais Vilhelmas. – Atsiprašau, kad sargybinis be reikalo jus iškvietė. Ten per audrą nukentėjęs kažkokiam saracėnų pirkliui priklausantis ezeliečių laivas. Bambarakas, Bandarakas, Barba... na, kažkoks toks... – Viršila, suraukęs kaktą, bandė prisiminti svetimšalio vardą.

– Ben Erachas?

– Aha, teisingai! – Vilhelmas apsidžiaugė, kai uosto viršininkas plačiai nusišypsojo, išgirdęs jo žodžius.

– Kiek žmonių laive?

– Devyni. Septyni ezeliečiai ir du, berods, saracėnų pirkliai... – Šįkart viršilai nereikėjo kankintis bandant atsiminti.

– Puiku! – patenkintas dar plačiau išsišiepė fryzas. – Klausykite atidžiai: tai mano Rygoje pirktas ir tų Ezelio plėšikų pagrobtas laivas. Bet mūsų Viešpats teisingas savo tarnams. Jis man grąžino laivą kartu su tais plėšikais! Vilhelmai, ar ką nors iš laivo išleidote?

– Ne, laukėme jūsų žodžio. Ir sargybą pastačiau.

– Šaunuoliai, – nušvito Brandefontas. – Reiškia, tie galvažudžiai nė neįtaria, į kieno rankas pateko...

❖

Teliko smulkmenos, o nuo jų, kaip kalavijuočių vyresnieji broliai ne kartą gavo įsitikinti, priklauso ir dideli dalykai. Pulti sutarė arčiau vidurnakčio. Paprastai Revalyje galiojo įstatymas baigti visas linksmybes devintą vakaro, tačiau kalavijuočiai išsniukštinėjo, jog legatas neatsispyrė svitos prašymams ir leido

švęsti, kiek tik panorės.

Toks Baldvino mielaširdingumas Kristaus kariams tiko. Tuo metu temo apie devintą ir tamsa jiems turėjo leisti nepastebėtiems nusigauti iki Didžiosios pilies. Ją paimti tebuvo dvi galimybės: apsiaustis pagal visas karo meno taisykles arba gudrybė.

Apsiausčiai kalavijuočiai neturėjo laiko.

Liko gudrybė. Jos dėka žūt būt reikėjo nors trumpam užimti vartus, kad riteriai spėtų įsiveržti vidun. Seligas sumanė pasitelkti pagalbon vokiečių pirklius. Tie, kad ir pagarbiai priimdavo legatą, tačiau neužmiršo, kas juos į Revalį pakvietė, o Baldvinas vis vien jiems liko svetimas. Fryzas, dar, žiūrėk, savo kraštiečius, o gal ir kitų šalių pirklius ar amatininkus atsikvies. Revalis puiki vieta prekybai, bet ar ilgai taip bus, jei čia sulėks visokie perėjūnai nelyg musės prie su tokiais vargais iš Rytų atgabento cukraus?

Vėlų vakarą, stengdamiesi niekam nekristi į akis, du kalavijuočiai apėjo kelių žymiausių Revalio pirklių namus. Lengvai sutarė – puotai vyną pasiūlę pirkliai sutiko vietoj savo tarnų į pilį pasiimti ordino brolius. Dėl to paties pasisekė susitarti ir su aludariais bei kepėjais.

Kalavijuočiai į tarnų vietą parinko dešimt jaunesnių ir stipresnių, gerai ginklą valdančių brolių. Sutartą valandą jie turėjo apsiginkluoti įgabentais vežimuose po vyno ir alaus statinėmis į pilį ginklais ir užimti vartus. Jų turėjo užtekti juos išlaikyti, kol iš Mažosios pilies atskubės kalavijuočių jėgos.

Sutarta valanda nenumaldomai artėjo. Pirklių ir amatininkų tarnus vaizduojančių riterių dešimtukas jau seniai suplūkęs darbavosi Didžiojoje pilyje, padėdamas tikriems tarnams, o likę riteriai ir knechtai, nebodami lietaus, telkėsi Mažosios pilies kieme.

Prie viršutinės Mažosios pilies menės langų susibūrę Fratre Militiae Christi komtūrai bei broliai nebeturėjo apie ką šnekėtis ir jie galėjo sau leisti smulkiai aptarti būsimą kerštą.

– Tam storapilviui šėtono legatui reikia žarnas paleisti, – pasigirdo tamsoje balsas.

– Legatas legatu, bet aš, kai čia pabaigsim, iškart į Rygą norėčiau lėkti. Pagausiu tą išdaviką Rupertą, gyvam pilvą pra-

pjausiu, prikalsiu prie medžio žarnas ir tol versiu aplink jį bėgti, kol jo sielą šėtonas pasiims, – iš lėto, su pasimėgavimu, išdėstė komtūras Haseldorfas.

Riteriai tamsoje pritariančiai suklego:

– Teisingai... Su visais, kas išdavė Fratre Militiae Christi duotus įžadus... Su Štarke... su Brandefontu, ta riebia fryzų kiaule!

– Ir su estų seniūnais taip pat!

– Su estais?! – ūmai pasigirdo skardus didžiojo magistro Seligo šūksnis. – Viešpatie, aš visai tuos estus pamiršau!

Broliai, nuščiuvę, atsisuko jo pusėn, tačiau tamsoje negalėjo įžiūrėti didžiojo magistro veido. Tik iš balso spėjo, jog tas sunerimęs:

– Palaukit, aš greitai, – milžiniškas šešėlis išslydo pro duris.

Riteriai vėl susižvalgė, tačiau nepuolė svarstyti, kur jis staiga susiruošė. Visi ir taip nesunkiai galėjo atspėti, žinojo, jog Seligas buvo kelis kartus užėjęs pas Folkviną ir gana ilgai užsibuvo. Matyt, ir dabar ten patraukė, tiktai šįkart neužtruko. Veikiai jo didžiulė figūra vėl atsirado šalia riterių.

– Darysime taip, – negarsiai tarė Seligas. – Estų – neliesti. Jeigu jie bandys kištis, šaukit, kad to nedarytų, kad jiems nieko blogo nenorime, o jeigu neklausys, stenkitės nuginkluoti ir gyvus paimti nelaisvėn. Jeigu pasiseks – elgtis su visa pagarba.

– Kodėl? – pasmalsavo kažkas tamsoje.

– Reikia! – pyktelėjo didysis magistras. – Mes kausimės su šėtono legatu, tačiau estai to nesugebės suprasti. Jiems atrodys, jog krikščionys grumiasi su krikščionimis. Tuo labiau, kad Baldvinas su jais meilikavo. Jeigu užmušime nors vieną seniūną, tai estai gali keršydami pakelti maištą. Nežinia, kiek vyrų neteksime šiąnakt ir dar nežinia, ar Viešpats padovanos mums pergalę ir padės įveikti šėtono legatą. Po tokio mūšio mums gali neužtekti jėgų sutramdyti estus ir tada čia prarasime visas valdas. Ir jeigu kaip nors pasiteisinsime prieš Jo šventenybę popiežių ir imperatorių dėl legato, tai vargu ar mums bus dovanota dėl estų atsimetimo nuo mūsų Viešpaties. Taigi, nuo tų naujakrikštų galvos nei plaukas neturi nukristi. Įkalkit tai savo vyrams į makau-

les, aišku?

– Aišku, – klusnus murmesys nusirito per būrį. Riteriai nulenkė galvas sutikimo ženklan, o kai Seligas, daugiau nei žodžio nebetaręs, žengė prie lango, prasiskyrė, padarydami jam taką. Paskui, magistrui sustingus prie palangės, broliai susispietė šalia ir prie kitų langų, stebėdami puotą Didžiojoje pilyje.

Iki sutartos valandos buvo nebedaug likę, tačiau juo labiau ji artėjo, tuo laikas slinko lėčiau. Riterius vis labiau kaustė nerimas, pažįstamas iš ankstesnių mūšių laukimo. Bet šiuokart mūšis, į kurį ėjo, buvo nesulyginamas su kitais. Mūšis su krikščionimis, nuo kurio priklausė Fratre Militiae Christi likimas.

❖

Jie greitai, prisidengdami tamsa, pasiekė laivą. Keliais šuoliais įveikė deglų apšviestą siaurą prieplaukos plotą. Prie "Vėtros" stypsoję sargybiniai, ir keli po denį vaikštinėjantys saaremiečiai tik žioptelėjo iš nuostabos, kai kariai su Brandefontu priekyje įsiveržė į laivą.

Kažkoks šešėlis lyg ir šmėstelėjo laivugalyje, bet tuojau pat dingo, ir Brandefontas suabejojo, ar jam nepasivaideno. Tačiau čia pat pamiršo, nes ne vaiduokliai jam dabar rūpėjo, ir klykdamas puolė žemyn į kajutę.

– Veskit juos į viršų, – neatsisukdamas riktelėjo paskui jį besiveržusiems kariams.

Jis ieškojo ben Eracho, tačiau jo kajutėje nebuvo. Paskutiniais žodžiais keikėsi, pagalvojęs, kad apsukrusis saracėnas vėl išslydo iš jo rankų, tačiau, pakilęs ant denio, pamatė pirklį tarp būrelio suimtų ezeliečių.

Iš tos laimės Brandefontas net pamiršo paklausti, kur tas buvo.

– Pakliuvai, paukšteli! – užbaubė taip, kad netoliese buvę kariai atšlijo, apkurtinti jo džiūgaujančio riksmo, ir tarsi meškinas prišleivojo slidžiomis nuo vis dulkiančio lietaus denio lentomis.

– Tu, tu ir tu, – bakstelėjo trumpu storu smiliumi į krūtinę Omnepeivai, Atasonui ir ben Erachui. – Jūs visi, paukšteliai,

kaltinami maištu. Nesitikėkit, kad koks nususęs teisėjas jūsų bylą spręs. Čia – uostas. Aš čia ir viršininkas, ir teisėjas. Aš čia pateikiu kaltinimus ir skelbiu nuosprendžius. Taigi, tu ir tu, – vėl bakstelėjo į ben Erachą ir Atasoną. – Abu būsite rytoj iš pat ryto pakarti.

Brandefontas trumpam nutilo, mėgaudamasis savo žodžių įspūdžiu ir matydamas bejėgio įtūžio perkreiptą Atasono veidą, tik ben Erachas kiek sugadino jam nuotaiką. Prakeiktas saracėnas žvelgė ramiai, tiesiog neperregimu veidu, tarsi nė trupučio neišsigandęs. Nieko, uosto viršininkas rytoj atsigriebs... Pajutęs ant savo kaklo virvę, kiekvienas kaip mat praskysta.

– O tu, seni, – šiuokart jis bakstelėjo į Omnepeivą. – Tu dėkok Viešpačiui, kad esi seniūnas. Tavo likimą spręs pats jo šviesybė legatas Baldvinas. Tačiau nemanau, kad už tokius nusikaltimus jis tau suteiks malonę.

Brandefontas gudravo. Teisybė, jo valioje buvo skirti bausmes uoste, tačiau pasmerkdamas ką nors myriop turėjo atsiklausti legato. O apie šį nuosprendį ketino pranešti legatui tik pakoręs abu nuteistuosius. Veik neabejojo, jog dėl saracėno nebus keblumų, bet dėl Atasono, kaip seniūno sūnaus, visko galėjo būti. Ypač dabar, kai legatas estams gerinasi. Et, kai tas maištininkas ir plėšikas kabos ant šakos, jau niekas Brandefonto sprendimų nebegalės atšaukti.

Su Omnepeiva – kitas reikalas. Pernelyg pavojinga tokį užkabinti. Lai pats legatas su juo aiškinasi, o kol kas Brandefontas nesiliovė džiūgavęs.

– O jūs, paukšteliai, – smiliumi apvedė kitus sučiuptuosius. – Visi būsite vergais. Man kaip tik greitai reikės stiprių vergų mano pilies statybai. Ir tu, nupiepęs pagoniūkšti, kol padvėsi, man nugarą už visas savo kiaulystes lenksi... – Brandefontas taip stipriai bakstelėjo Einiui į krūtinę, kad tas net susvyravo.

– Iš tokio vergo naudos nedaug, – abejingai tarstelėjo Anapas, žiūrėdamas kažkur į tamsą, kur tolumoje blyksėjo šviesos Didžiosios pilies languose. – Geriau paimtum už jį išpirką.

– Išpirką? – nustebo Brandefontas ir paniekinančiai išpūtė riebius skruostus. – O kas mokės už šitą nusususį pagoniuką?

– Jo tėvas, – vėl taip pat ramiai atsiliepė ben Erachas, nepaisydamas Einiaus ženklų tylėti. – Jo tėvas labai turtingas ir įtakingas žemaičių rikis.

– Žemaičių rikis?! – Brandefontas net nustėro. Jis spėjo, jog pagoniūkštis, ko gero, žiemgalis, bet kad žemaitis ir dar rikio sūnus... To net sapne nebūtų susapnavęs.

Kad ir nustebęs, jis tučtuojau sumetė, kokią gražią sumą užprašys iš pagonių rikio. Nei už ką nenusipigins. Bus gražus įnašas pilies statybai. O jeigu pagonių rikis užsispirs ir neduos, tai Brandefontas vėlgi tuščiomis neliks. Atiduos pagoniuką legatui ir jeigu tam pasiseks jį pakrikštyti, tai bus didelis laimikis. Ypač vertingas, kai ateis laikas nešti Viešpačio žodį į Žemaitiją.

– O gal tu ir už save išpirką pasiūlysi? – pašaipiai palinko Brandefontas prie karaimo. – Tik atmink, jog laivas ir visos tavo prekės, kaip maištininko turtas, jau yra mano. Gal dar ką nors turi vertingo, paukšteli, a?

Ben Erachas tylėjo. Nesiruošė žemintis, ir dar daugiau džiaugsmo suteikti fryzui. Netekęs prekių, jis liko tuščiomis rankomis. Tiesa, šiek tiek pinigų galėjo sukrapštyti namuose, bet Kafa buvo toli. Be to, tiek nebūtų Brandefontui užtekę.

Tiesą sakant, karaimas galėjo fryzui kažkiek pinigų pasiūlyti tuojau pat. Taip jau nutiko, kad jis, "Vėtrai" prisišvartavus, spėjo pasišnekėti su sargybiniais. Iš pradžių tie nenorėjo leistis į kalbas, tačiau ben Erachas ir ne tokius tylenius savo gyvenime buvo prašnekinęs. Tuo labiau, kad belaukiant uosto viršininko sargybinius pjovė nuobodulys. Tačiau tai, ką iš jų ištraukė, Anapui nelabai patiko.Ypač, kad Ordinas mieste prarado visą valdžią ir kad viskas priklausė nuo legato. Susirūpinęs, kad jų gali laukti dideli nemalonumai, ben Erachas atsiminė seną tėvo patarimą, ką daryti, jeigu laivą užpuola piratai. Reikia paimti virvę, vieną jos galą pririšti prie pinigų maišo, o kitą – prie kokio nors lentgalio. O kad tas tarp bangų nepasimestų, prie lentgalio dar pririšti spalvoto šilko skiautę ir viską išmesti per bortą. Pavojui praėjus, maišą bus galima skiautės dėka surasti.

Pirklys, neilgai svarstęs, nusprendė apsidrausti. Sukrovė į maišelį sidabrą ir brangesnius daiktus, surišo, kaip tėvas mokė, nepamiršęs prie pinigų pridėti žiedus nuo pirštų, ir pasidėjo lai-

vagalyje, kur pats, nekreipdamas dėmesio į dulksną ir vėją, kiūtojo, laukdamas uosto viršininko. Jam ir akimirkos užteko atspėti, ką reiškia toks karių veržimasis į "Vėtrą". Tuo labiau, kai pažino Brandefontą. Stvėrė maišelį ir švystelėjo per bortą.

Spėjo pačiu laiku. Tik atsitiesė nuo borto, atsigręžė ir kone atsirėmė į atkištą ietį. Klusniai pakėlė aukštyn rankas, rodydamas, kad neginkluotas ir kad pasiduoda.

Niekas taip ir nepastebėjo jo gudrybės, tačiau ben Erachas nematė prasmės šių pinigų Brandefontui siūlyti. Kas iš to – paims ir vis vien pakars. Už jokius pinigus tokio džiaugsmo neatsisakys. Jam geriausias atlygis buvo pirklio galva, tad Anapas nusprendė pamiršti į vandenį įmestą lobį.

– Vilhelmai, paimk dešimt vyrų ir varyk šitas kiaules į pilies požemius, o rytoj rytą, judu, paukšteliai, būsit pakarti Aukštutiñio miesto papėdėje. – Brandefontas vėl bakstelėjo smiliumi į krūtinę Atasonui ir ben Erachui ir nusikvatojo, kai Atasonas kažką piktai prakošė pro dantis.

– Lok, lok, pagoniškas šunie, tik kad tavo iltys jau išmuštos, o greitai liksi ir be galvos...

Brandefontas, vis dar garsiai kvatodamas, apsisuko ir pirmas pasileido liepteliu iš laivo. Kariai ėmė iečių kotais raginti suimtuosius. Ėinius, pasinaudodamas sumaištimi, prasibrovė prie ben Eracho.

– Kam apie mano tėvą prasitarei? – papriekaištavo jis.

– Ai, Einiau Einiau... – liūdnai palingavo galvą karaimas. – Išdidumas – geras dalykas, tačiau dėl jo neverta prarasti gyvybę to storulio vergijoje.

– Tylėt! – riktelėjo atsisukęs Vilhelmas ir arčiausiai Anapo buvęs sargybinis skaudžiai niūktelėjo jam į nugarą ieties kotu. Ben Erachas kluptelėjo ir, jeigu šalia ėjęs Tarno nebūtų jo prilaikęs, būtų nugriuvęs ant prieplaukos lentų.

– Greičiau jūs ten, slunkiai! – nekantriai riktelėjo jau toli nuėjęs į priekį Brandefontas. Jis skubėjo grįžti į puotą, nes atsirado dar viena puiki proga švęsti. Žingsniavo, nerinkdamas kelio, kurį vos spėjo apšviesti šalia su deglu risnojęs sargybinis ir plačiai pats sau šypsojosi. Prieš akis jam visu grožiu iškilo naujoji Brandefontų pilis.

16
PUOTA

uota Didžiojoje pilyje vis labiau įsismagino. Ji ūžė kieme, kur stovėjo stalai knechtams, o vadams ir riteriams teko pirmojo ir antrojo aukšto menės. Legatas su savo svita linksminosi pagrindinėje menėje. Čia buvo padengtas stalas ir estų seniūnams

Jo šventenybė, popiežiaus Grigaliaus legatas ir Žiemgalos bei Kuršo vyskupas Baldvinas iš Alnos, sėdėjo atskirai nuo visų. Ir čia jam buvo sukalta pakyla, šalia kurios stovėjo du riteriai. Prieš Baldvino vyskupišką krėslą buvo jam vienam padengtas stalas, kur spragsėjo aukšta žvakidė su trimis storomis žvakėmis.

Vienas tarnas nuolat stypsojo šalia legato ir rūpinosi, kad Baldvino taurė neištuštėtų. Darbo jam užteko, nes jo šviesybė šį vakarą leido sau truputį atsipalaiduoti.

Viskas, regis, ėjosi tiesiog puikiai. Svarbiausia – pokalbis su seniūnais. Legatas buvo kelis kartus prisėdęs prie jų stalo. Iš pradžių seniūnai buvo nekalbūs, įtariai dairėsi po menę, tačiau greitai nusiramino, pastebėję, jog tarp svečių nėra nei vieno kalavijuočio. Pralinksmėję, noriau kilnojo taures ir vaišinosi.

Jo šviesybės nebekankino abejonės. Derybos baigtos, ir jis rytoj galės surašyti sutartį su seniūnais, kurioje jie pripažins save Jo šventenybės popiežiaus Grigaliaus ištikimais vasalais. Taip kone visa Livonija taps popiežiaus žeme, ir legatui beliks tik vienas rūpestis.

Ir šita rakštis nebeilgam. Greitai tie kareivos turės jam atiduoti ir likusias pilis palei Dauguvą ir Gaują, o po to legatas galės atsidėti kitiems, malonesniems darbams. Kad ir Revaliui.

Legato netraukė grįžti į Rygą. Nors ir mirė vyskupas Albertas, tačiau Rygą visi atsiminė kaip jo statytą miestą. O Revalis bus jo, Baldvino miestas. Nušluos tas medines lūšnas apačioje ir pastatys tokį miestą, kokį panorės. Lieps miestiečiams tik mūrinius namus statyti, miestą apjuos akmenine siena su daugybe bokštų, pasikvies cistersus ir pastatys jiems vienuolyną. Sau Aukštutiniame mieste įsirengs rūmus. Panašius į Laterano. Tokį miestą išpuoselės, jog visi neatsigrožės. Jis daug miestų per savo gyvenimą yra matęs, bet šis bus pats gražiausias.

O paskui... Baldvinas, neatitraukdamas nuo lūpų taurės, skendėjo malonioje šilumoje ir leido savo mintims klaidžioti, kur tik jos panorės. Prisiminė Alną, paskui – Romą, savo pirmąjį apsilankymą. Dar jaunas buvo, tik į vienuolyną įstojęs, tačiau krito į akį tuometiniam abatui ir tas pasiėmė jį į popiežiaus Honorijaus Trečiojo įšventinimą. Apmiręs iš laimės stovėjo pirmose vienuolių eilėse prie Šventojo Petro Bazilikos. Akis išsprogines žiūrėjo, kaip popiežius išėjo iš jos ir atsisėdo į pastatytą prie durų krėslą. Arkidiakonas nuėmė nuo popiežiaus galvos kardinolo kepuraitę ir, Baldvinui su kitais susirinkusiais džiaugsmingai šaukiant, uždėjo jam dar imperatoriaus Konstantino popiežiui Silvestrui dovanotą brangiais akmenimis nusagstytą tiarą.

Baldvinas staiga tarsi gyvą išvydo krėsle palinkusį popiežių. Akinančio puošnumo rūbais apsirėdęs kilmingasis pripylęs padavė popiežiui auksinę vyno taurę. Tas, paėmęs, atsitiesė ir Baldvinas krūptelėjo, atpažinęs save patį.

Tačiau nepuolė žegnotis ir prašyti Aukščiausiojo atleidimo už neprideramas mintis. Kodėl neprideramas, pats sau šyptelėjo. Viešpaties keliai nežinomi ir neišmatuojamas jo dosnumas savo ištikimiems tarnams. Legatas jau neretai pasvarstydavo, jog už Livonijos pavertimą Jo šventenybės popiežiaus valda jis tikrai bus vertas kardinolo kepuraitės. O tada...

❖

Įkyrus lietus nepaliovė dulkęs, vėjas pasišvilpaudamas varinėjo dangumi juodus, net tamsoje įžiūrimus debesis, tačiau Didžiosios pilies kieme puotavusiems knechtams tai buvo nė motais. Virš stalų buvo sukaltos laikinos, senomis burėmis dengtos pastogės, bet po jomis ne visiems užteko vietos. Ne vienas knechtas sėdėjo ant statinės tiesiog po lietumi, pliumpino iš bokalo alų ir su visais plėšė dainas, pamiršęs veidu žliaugiančius lašus.

Kiemas aidėjo nuo dainų, juoko ir šūksnių, nes svečiai reikalavo dar vyno, alaus ar užkandos. Tarnai sukaitę lakstė tarp stalų, išprakaitavę taip, kad net garavo.

Vienas jaunas, kokių dvidešimt penkerių metų tarnas visą laiką sukosi apie stalus, pastatytus arčiau vartų, ir ypač noriai aptarnavo vartų sargybinius. Tiems iš tiesų nieko netrūko. Jų bokalai nespėdavo net ištuštėti, nes tuojau pat paslaugiai pasilenkdavo tarnas su ąsočiu rankoje.

Tiesa, sykį jie jo pasigedo. Tarnas garuote išgaravo pasirodžius Brandefontui. Jis staiga užsiglaudė už šešėlyje pastatyto vežimo su alaus statinėmis ir stebėjo, kas vyksta prie vartų.

– Greičiau jūs ten! – riktelėjo fryzas, atsisukęs į tamsą už vartų ir netrukus juose pasirodė sargybinių apsuptas suimtųjų būrelis.

– Veskit juos į požemį, o paskui galite pasilikti čia ir išgerti į jo šviesybės legato sveikatą! – Brandefontas pamojo sunkių požemio durų pusėn, o pats pasuko į rūmus.

– Kas čia vyksta, broli Dingerbergeri? – išgirdo tarnas prie savo ausies ir krūptelėjo. Žaibu atsisuko ir, pamatęs šalia kitą tarną į šoną pakreipta nosimi bei su ąsočiu rankoje, nuleido smūgiui pakeltą savąjį alavinį ąsotį.

– Himšfeldai, kvaily! – sušnypštė lengviau atsiduseęs. – Ar iš proto išsikraustei?!

– Gerai, gerai, ko čia triukšmauji? – kreivanosis atšlijo, taikiai iškėlęs laisvą ranką, o paskui parodė galva į jau dingusius už durų suimtuosius. – Kas čia tokie?

– Nežinau! – vėl sušnypštė Dingerbergeris. – Matyt, tas išdavikas Brandefontas kažką suėmė. Atrodo, estus.

– Bet ten, apačioje, berods, ir keli mūsų knechtai sėdi? – atsiminė Himšfeldas, braukdamas nuo nosies lietaus lašus. – Na,

ir oro bjaurumėlis.

– Nezyzk, – atkirto Dingerbegeris, dairydamasis, ar niekas į juos neatkreipė dėmesio, tačiau puotaujantiems be jų bokalų mažai kas terūpėjo. – Atsimink, kai išlaisvinsime savo knechtus, ir tuos reikės paleisti.

– Estus? – nustebo kreivanosis.

– O ką?! – vėl pyktelėjo Dingerbergeris ant savo neišmanėlio bendro. – Jeigu to šėtono legato šunys juos suėmė, reiškia, tai geri estai. O tu jau pamiršai, ką Seligas apie estus sakė?

– Tai kad ne... – paskubėjo pasitaisyti Himšfeldas, bet jis mažai rūpėjo Dingerbergeriui.

– Fu, nusivilko niekšas, – tarė jis ir, giliai atsiduseęs, nusispjovė.

– Kas toks? – nesuprato kreivanosis, dairydamasis po kiemą.

– Tas išdavikas, Brandefontas, – paaiškino Dingerbergeris. – Jau anksčiau, kai kažkur ėjo, ant manęs užlėkė. Pamaniau, pažino, Daugpilyje matėmės. Na, galvojau, viskas, tai laimė, kad nepastebėjo. Bėgo kaip akis išdegęs. Nieko, dar mes su juo atsiskaitysime. Gerai, užteks pliaukšti. Nedaug liko iki pradžios. Krutėk, – stumtelėjo savo bendrą, o pats irgi čiupo ąsotį ir nuskubėjo prie vartų, kur jo jau dairėsi sargybiniai.

– Kur valkiojies, šunie?! – pabandė jam įspirti ant grindinio sėdėjęs ir į statinę atsirėmęs knechtas, bet per girtumą nepataikė.

– Tuoj, pone, tuoj, – Dingerbergeris pasilenkė, pildamas alų į bokalą. – Gerkit, ponuli, į sveikatą... – Ir puolė prie kitų, atkišusių bokalus.

– Gerkit, ponai, į sveikatą, – kartojo kiekvienam ir patenkintas stebėjo, jog sargybiniai jau sunkiai benulaiko bokalus. Ir kalavijo neprireiks, užteks smagaus kumščio smūgio.

Riteris apsidairė ir patenkintas nusišypsojo, pamatęs, jog kone visi puotautojai vis labiau svyruoja it nendrės vėjyje. Visa bėda, kad jų tiek daug. Nors ir apgirtę, vis tik grėsminga jėga. Bus vargo su jais susitvarkyti, tačiau riteris nekantravo. Jis pavargo ir patarnauti knechtams, ir slėpti savo pyktį. Pavargo laukti ir troško, kad greičiau viskas pasibaigtų. Gerai ar blogai, bet – pasibaigtų.

Laukė. Visi laukė. Ir patarnautojais apsimetę riteriai, ir broliai Mažojoje pilyje. Rinktinis trijų dešimčių riterių būrys su pačiu didžiuoju magistru Seligu priekyje atsargiai išslinko į tamsą pro Mažosios pilies vartelius. Kuo arčiau prisėlino prie pusiau pravirų Didžiosios pilies vartų (pirkliai, kalavijuočių paprotinti, įkalbėjo jų neuždaryti, esą, kad bet kada prireikus galėtų atvežti vyno ar alaus). Jau matė šalia jų atsidrėbusius sargybinius. Riteriai sugulė ant šlapios žolės ir kantriai laukė sutarto ženklo pulti.

Jį turėjo duoti brolis Dingerbergeris. Artėjant sutartam laikui, jis ir kiti, patarnautojais apsimetę riteriai pasirūpino, kad užgestų keli netoli vartų liepsnoję deglai. Tik vienas, prie pat įkaušusių sargybinių, dar degė, tačiau nuo stalų sunkiai begalėjai įžiūrėti, kas vyksta prie vartų.

Iš lėto, po vieną, apsimetėliai patarnautojai rinkosi prie vežimų su statinėmis, po kuriomis buvo paslėpti jų ginklai.

– Laikas, – ištarė Dingerbergeris, kai visas dešimtukas sulindo už statinių ir išsitraukė kalavijus bei durklus.

– Tu eisi, tu, tu ir tu, – parodė Dingerbergeris į Himšfeldą ir dar tris riterius. Jie paliko savo kalavijus kitiems broliams, kurie turėjo juos, jei reikės, pridengti iš užnugario. Patys gi paslėpė po rūbais durklus ir leidosi prie vartų, vis dar nešdamiesi ąsočius. Prisiartinę išsisklaidė taip, kad kiekvienas atsidurtų šalia kurio nors jau sunkiai liežuvį beapverčiančio sargybinio.

– Aludaris Vinterfeldas turėjo atvežti vežimą su alumi... Ar jo dar nesimato, nes alus jau baigiasi... – Dingerbergeris pasilenkė prie sargybinio, kuris sėdėjo ant statinės arčiausiai vartų.

– Ką... ką...sakakai? – žagtelėjo ir susvyravo sargybinis. Atrodė, vėjas tuoj jį nupūs nuo statinės.

– Atrodo, kad ten kažkas važiuoja. Ko gero, Vinterfeldas... – Riteris Himšfeldas net pasistiebė, ištempęs kaklą, tarsi tikrai būtų kažką įžiūrėjęs tamsoje. – Žiūrėkit, žiūrėkit, va ten!

Sargybiniai sunkiai pasuko galvas ten, kur rodė Himšfeldas. To riteriams užteko. Nesitarę vienu metu užvirto ant sargybinių. Viskas tetruko tik porą akimirkų. Nei vienas knechtas nespėjo net aiktelti. Kai riteriai atsitiesė, sargybiniai gulėjo negyvi.

– Atrodo, ramu, – nei klausdamas, nei teigdamas mostelė-

jo į kiemą riteris Dingerbergeris, ir Himšfeldas linktelėjo:

– Tvarka. Galim judėti.

Dingerbergeris pamojo kitiems penkiems riteriams prisiartinti, o kai tie, vis dar veidu atsisukę į kieme besilinksminančius Baldvino karius, pakluso, jo penketukas pasiėmė iš jų savo kalavijus. Paskui Dingerbergeris, palikęs brolius saugoti vartus, nusikabino nuo sienos deglą ir išslinko su juo laukan. Užsiglaudė už vartų, kur jo nesimatė iš kiemo, ir tris kartus mostelėjo aukštyn ir žemyn deglu, o po to įsmeigė akis į tamsą.

Nereikėjo ilgai laukti. Nespėjo suskaičiuoti iki dešimties, kai tarsi iš po žemės išdygo riterių būrys. Dingerbergeris, švystelėjęs šalin deglą, puolė pasitikti didžiojo magistro Seligo.

– Viskas ramu. Niekas nieko nepastebėjo.

– Gerai... – Seligas rankos mostu sustabdė būrį. – Visi atsargiai prie vartų. Ten palauksime, kol Velvenas atves likusius.

Riteriai, stengdamiesi netriukšmauti, prislinko prie vartų. Kai kurie beveik ropomis prasmuko vidun, kur drauge su patarnautojų naštą nusimetusiais broliais užsiglaudė už statinių ir vežimų.

Ir vėl neilgai laukė. Netrukus pasigirdo daugybės kojų bildesys, tamsoje sušmėžavo šešėliai ir didysis magistras su iškeltu kalaviju puolė pro vartus.

– Pirmyn, už šventąją Mergelę ir mūsų Viešpatį!

Akimoju aplink jį atsirado visa gerkle šaukiančių riterių būrys, Dingerbergeris su trimis riteriais vos spėjo iki galo vartus atlapoti, ir kiemą užplūdo fon Velveno atvesti riteriai ir knechtai.

Čia puotavę legato kariai ne iš karto susigaudė, kas vyksta. Tuo labiau, kad pirmieji Ordino būriai skubėjo patekti į pilies vidų. Jų kariai klykaudami lėkė pro stalus, nekreipdami dėmesio į legato vyrus. Tie sėdėjo, tarsi akimirksniu suakmenėję, kas su pakeltu bokalu, kas su nebaigtu graužti kaulu rankoje. Tik jų galvos judėjo, kai bandė žvilgsniu sekti pro šalį bėgančius kalavijuočius.

Taip daugiau nei pusė įsiveržusiųjų pralėkė pro stalus, kol pagaliau kiti užvirto ant kieme sėdėjusių vyrų, bet tie dar kelias akimirkas vis dar sustingę stebėjo, kaip krinta jų draugai nuo

kalavijų kirčių ir iečių dūrių.

Tik čiurkšlėmis pliūptelėjusio kraujo vaizdas ir priešmirtinės aimanos pagaliau išjudino likusius. Vieni griebė ginklus, kiti bandė priešintis tuo, kas po ranka papuolė – svaidė į įsiveržėlius bokalus, lėkštes, treti vertė stalus ir bandė už jų slėptis arba panaudoti kaip užtvaras. Tačiau Ordino būriai tarsi audros bangos viską šlavė savo kelyje. Vis daugiau Baldvino karių susmukdavo ant žemės, apsipylę krauju.

❖

Mūšis įsisiautėjo ir pilies viduje. Legatas bene paskutinis išgirdo jo triukšmą. Iš pradžių nesuprato, ko arčiau durų sėdėję svečiai, pamiršę vaišes, ėmė neramiai dairytis ir vienas kitą tildyti, mėgindami išgirsti, kas vyksta už menės sienų. Paskui kažkas su apnuogintu kalaviju rankoje garsiai šaukdamas įpuolė į menę.

Jo šviesybė suvirpėjo, išsigandęs, jog tai pasikėsinimas. Riteris Henrikas Noiburgas, matyt, irgi tą patį pagalvojo, nes, išsitraukęs kalaviją, šoko pasitikti įsiveržėlio. Tačiau karys nei nebandė priešintis. Jis kažką šaukė, modamas kiemo pusėn, tik Baldvinas nieko neišgirdo per akimoju menę užpildžiusį baisų triukšmą.

Riteris Henrikas, išklausęs karį, prišoko prie Baldvino.

– Mus užpuolė Ordino šunys, atrodo, jų labai daug, – pabėrė, dusdamas iš jaudulio.

– Negali būti, kaip jie išdrįso?

– Gali ir išdrįso, – trumpai atrėmė jo apsaugos viršininkas.

– Tai kas dabar bus? – suvapėjo Baldvinas.

Noiburgas neturėjo laiko ilgoms šnekoms.

– Prie manęs! – riktelėjo jis, iškėlęs kalaviją, ir prie jų kaip mat atsirado dešimt legato asmens sargybos riterių. Jie žiedu apsupo legatą, pasiruošę atremti bet kokį puolimą. Baldvinas kaip maišas sudribo į savo krėslą.

– Likite čia, jūsų šviesybe, – vėl sušuko Henrikas Noiburgas, Baldvino sargybiniams veidu atsisukus į menę. – Aš pamėginsiu išsiaiškinti, kas vyksta pilyje. Gulbrantrai, paskui mane!

– pamojo Revalio komtūrui, kuris iki tol, nesuvokdamas, ką jam daryti, tarsi vištgaidis kraipė į visas puses galvą vidury menės. Pasigirdus sargybos vado įsakymui, jo veide iškart išnyko sumaištis, ir jis ristele pasileido paskui iš menės skubantį Noiburgą.

– Visi paskui mane! – atsigręžė šis į mindžikavusius prie stalų riterius. Tie tarsi avių banda paklusniai leidosi prie durų ir kaip mat jas užkimšo. Grūdosi, stumdėsi, keikdamiesi maigė vieni kitus, tačiau netrukus menėje teliko sargybos apsuptas Baldvinas, susimetę būrelin prie jo pakylos dvasiškiai ir estų seniūnai prie savo stalo.

Kai kurie jaunesni estai lyg ir bandė pulti paskui riterius, tačiau vyresnieji, piktai riktelėję, sulaikė juos. Matyt, pro langus apsižvalgę estai sumetė, jog nepasiseks ištrūkti iš pilies, ir nutarė gintis menėje. Jie apvertė ant šono savo ir aplinkinius stalus ir, braidžiodami po brangaus vyno valkas, surentė iš jų šiokią tokią užtvarą. Paskui išsitraukė kalavijus ir išsirikiavo už jos, laukdami, kas bus toliau.

❖

Silpniausiai mūšis girdėjosi pilies požemiuose. Uosto sargybiniai Einių su saaremiečiais įmetė į vieną kamerą, o ben Erachą ir Atasoną nusivedė kažkur toliau. Už nugarų triukšmingai užsitrenkė sunkios, geležimi apkaustytos durys.

Einius įlėkė į kamerą, gavęs stiprų smūgį ieties kotu tarpumentin, ir skaudžiai krito ant kelių. Jis spėjo užgniaužti beištrūkstančią aimaną, tačiau gana ilgai klūpėjo, kol kiek atlėgo skausmas. Po to sunkiai atsistojo ir pabandė apsižvalgyti.

Pamažu jo akys prisitaikė prie tamsos ir jis įžiūrėjo, jog kamera buvo tikras akmeninis maišas. Tik pačiame vienos sienos viršuje matėsi nedidelis, trijų delnų dydžio langelis su dviem jame įmūrytais storais strypais.

– Iš čia neištrūksi, – išgirdo šalia ramų Omnepeivos balsą. Tas irgi dairėsi užvertęs galvą. – Geriau pailsėkime. Mums dar prireiks jėgų.

Kameroje nebuvo jokių baldų ir kaliniai arba susėdo, arba

pusiaugula įsitaisė ant akmeninių grindų, susiglaudę, kad būtų šilčiau. Visi tylėjo; vieni bukai stebeilijosi į tamsą prieš save, kiti, užsimerkę, bandė užsnūsti, tačiau miegas juos apleido, nes kamavo nerimas, ką atneš rytojus.

Einius pirmasis išgirdo pro langelį sklindantį neaiškų triukšmą. Kurį laiką klausėsi, ištempęs ausis, o paskui kumštelėjo šalia sėdėjusį Omnepeivą:

– Girdi?

– Ką? – pakėlė galvą seniūnas.

– Tss, tyliau, atidžiau pasiklausyk, – sušnibždėjo Einius ir pajuto, kaip įsitempė Omnepeivos kūnas, jam besistengiant suprasti neaiškius garsus.

– Panašu į kautynes, – ištarė jis su abejone balse.

– Ir man taip atrodo, tik kas ten ir su kuo gali gautis, juk matei, kad visi puotavo...

Ir kiti kaliniai išgirdo triukšmą. Pakilo, remdamiesi į sieną, ir atlošė galvas į langelį, godžiai klausydamiesi vis stiprėjančio plieno žvangesio, kovos riksmų ir priešmirtinių aimanų.

Jie tylėjo, nors ir nujautė, kad šios grumtynės gali atsiliepti ir jų likimui. Nenorėjo spėlioti. Tiktai laukė, nes tiek tebuvo jų valioje.

Nežinia, kiek praėjo laiko jiems taip laukiant, kai pagaliau išgirdo triukšmą už durų. Neramiai susižvalgę, atsisuko į jas.

– Ką darom? – sušnibždėjo Einius, tačiau niekas jam nespėjo atsakyti.

Durys sužvangėjo, veriančiai sucypė ir sunkiai, lėtai prasivėrė. Siaurame plyšelyje pasirodė vyriškis su deglu vienoje ir kalaviju kitoje rankoje. Kaliniai nusuko veidus nuo jų akis rėžusios šviesos.

– Jūs estai? – išgirdo balsą.

– Taip, – už visus atsiliepė Omnepeiva.

– Gerai. Aš Fratres Militiae Christi karys riteris Dingerbergeris. Jūs – laisvi ir atminkit, kas jums grąžino laisvę, bet verčiau likite čia, kol mes sunaikinsime tą šėtono legatą ir jo gaują.

❖

Į pilį įsiveržę didžiojo magistro Seligo vedami kalavijuočiai iš pradžių susidūrė su pirmame aukšte puotavusiais Baldvino riteriais ir jo žymesniais kariais. Juo toliau brovėsi Fratre Militiae Christi kariai, juo nuožmiau jiems priešinosi Baldvino šalininkai.

Mūšis jau siautėjo daugelyje pirmojo aukšto menių bei koridorių, tačiau dar nebuvo persimetęs į antrąjį, kai iš jo nusileido Henriko Noiburgo ir Vilhelmo Gulbrantro vedami riteriai. Kalavijuočiai ir baldviniečiai susidūrė tarsi dvi kalnų upės. Aukštai šoktelėjo purslai ir kuriam laikui upės virto plačiu, kunkuliuojančiu tvenkiniu, kur deglų šviesoje blykčiojo vis raudonesni nuo kraujo kalavijai, šmėkščiojo neapykantos ir skausmo iškreipti veidai, aidėjo prakeiksmai ir pergalės šauksmai.

Nepaisant visų baldviniečių pastangų, gana greitai ėmė ryškėti kalavijuočių pranašumas. Apgirtusiems Baldvino kariams sunku buvo išlaikyti ginklus, jų kirčiai retai pasiekdavo tikslą. Be to, atsiliepė ir ilgas bei kruopštus kalavijuočių pasirengimas kautynėms ankštose patalpose.

Ypač tai matėsi siauruose koridoriuose. Juose užteko vietos tik dviem kariams kautis prieš du, ir kalavijuočiai grūmėsi pagal iš anksto išmoktą tvarką. Jie nuolat keitėsi vietomis ir pavargusius ar sužeistus priekinius karius keisdavo pailsėję užpakalinėse gretose, o Baldvino kariai tik trukdė vieni kitiems.

Ordino kariai skrodė baldviniečių minią tarsi peilis sviestą. Riteris Noiburgas, kuris neskubėjo pats kalaviju švaistytis, greitai susigaudė, jog, jeigu menėse Baldvino žmonėms dar šiek tiek sekėsi atsispirti, tai koridoriuose padėtis buvo visai beviltiška. Kalavijuočiai, sėkmingai braudamiesi jais, atkirtinėjo vieną menę nuo kitos ir apsupdavo jose besiginančius. Dalis užpuolikų pasilikdavo naikinti apsuptųjų, tačiau dauguma atkakliai veržėsi tolyn, stumdami prie laiptų vis menkiau besipriešinančius baldviniečius ir, kaip spėjo riteris Henrikas, taikė patekti į antrąjį aukštą.

Jis buvo praėjęs ne vieną dešimtį mūšių ir iš jų atsinešta patirtis jam kuždėjo, jog šis pralaimėtas. Nebuvo jokios vilties atsispirti. Viskas, ką galėjo padaryti – išgelbėti Baldvino gyvybę.

– Gulbrantrai! – riktelėjo kiek gerklė išnešė. – Guuulbrantraiiii!!!

Pasisekė. Revalio komtūras jį išgirdo. Užduseęs išniro iš minios, sunkiai kvėpuodamas išsitempė prieš Noiburgą.

– Klausyk, Gulbrantrai, – riteris Henrikas pasilenkęs ėmė šaukti komtūrui į ausį. Net paraudo, besistengdamas perrėkti mūšio triukšmą. – Spjauk į menes. Atitrauk savo vyrus prie laiptų ir pasistenk kuo ilgiau prie jų išsilaikyti. Kuo ilgiau! Ir laiptus gink iki paskutiniųjų. O paskui ir antrą aukštą. O aš einu pagalbos. Aišku?

Gulbrantras linktelėjo ir tik Henrikui Noiburgui dingus juos supančioje karių minioje, susigriebė nepaklausęs, kokią pagalbą ir iš kur tas ruošiasi atvesti. Tačiau nebuvo kada kvaršinti galvą. Kalavijuočiai nelaukė – jie nesulaikomai veržėsi pirmyn, ir komtūras suskato vykdyti Noiburgo paliepimus.

Pats riteris Henrikas šuoliais per kelis laiptelius užskrido į antrąjį aukštą ir galvotrūkčiais nulėkė į didžiąją menę. Palyginus su tuo, kas dėjosi pilyje, čia buvo ramybės sala. Estai tebestovėjo, pasirengę gintis už savo užtvaros, o dvasiškiai palei pakylą krūpčiojo kone nuo kiekvieno juos pasiekusio skausmingo riksmo.

Noiburgas pralėkė ir pro estus, ir pro dvasiškius, į juos net nepažvelgdamas. Sustojo tiesiai prieš rūsčiaveidžių sargybinių apsuptą legatą.

Jo šviesybės veidas atrodė dar baltesnis, nei buvo riteriui Henrikui jį paliekant. Jis sėdėjo susmukęs krėsle, veltui mėgindamas paslėpti drebančias rankas. Dabar jo veide šmėkštelėjo vilties šešėlis, tačiau riteris akimoju ją sudaužė:

– Neatsilaikysime, jūsų šviesybe, – pabėrė jis, stengdamasis atgauti kvapą ir net pamiršęs pagarbos ženklan palenkti galvą. – Reikia gelbėtis. Čia gintis beviltiška, visi žūsime arba pateksime į tų eretikų nagus... – Riteris dar norėjo kažką pridurti, kad įtikintų legatą padėties rimtumu, tačiau to neprireikė.

Mintis, jog padėtis beviltiška, padėjo legatui atsipeikėti. Jis atsistojo.

– Vesk, riteri Henrikai, – ryžtingai paliepė, nors jo rankos tebevirpėjo.

– Čionai, – pamojo riteris Noiburgas ir tekinas pasileido prie kitų menės durų, vedančių tolyn nuo artėjančio mūšio triukšmo. Paskui jį nuskubėjo sargybinių apsuptas legatas. Dvasiškiai

be jokios tvarkos, painiodamiesi sutanose, leidosi jiems įkandin.

Estai liko vieni. Pašaipiai nužvelgė kulnus raitantį legatą bei jo svitą, ir toliau laukė savo dalios. Gal net visą valandą. Tiek laiko kalavijuočiams prireikė, įveikiant Gulbrantro karių pasipriešinimą, užkopti laiptais į antrą aukštą.

Čia jiems sekėsi kur kas lengviau. Baldvino kariai besitraukdami pasklido po menes ir koridorius. Toks jų pakrikimas kaip mat sumažino pasipriešinimą. Kalavijuočiai puolė paskui juos tarsi skalikai paskui sprunkančius zuikius.

Netrukus riterių būrys su magistru priekyje įsiveržė į didžiąją menę. Seligas trumpam stabtelėjo, išvydęs pečius suglaudusius estus ir jau būtų pirmas puolęs, tačiau už akių spėjo užbėgti Mažosios pilies komtūras Fridrichsonas. Mažiukas – kalavijas atrodė vieno dydžio su juo – jis lyg vaikas išdygo prieš didįjį magistrą.

– Čia estų seniūnai! – suspigo komtūras.

– Stot! – subaubė Seligas, pasisukdamas į jau lėkusius pro jį Ordino brolius. Tie iš netikėtumo susigrūdo, susimaišė, vienas net parkrito, žvangėdamas šarvais, o didysis magistras žengė prie estų. Atsistojo prieš juos, permetė žvilgsniu.

– Kur Baldvinas? – paklausė, akimis ieškodamas, kas jam atsakys. Estų seniūnai tylėdami irgi žvalgėsi, tačiau daugelio žvilgsniai krypo į vieną, amžiumi tarp jų vyriausią, aukštą, liesą senį sidabriniais, į ilgą kasą supintais plaukais.

Tačiau ir jis nesiskubino atsiliepti. Pradžioj gūžtelėjo pečiais, o paskui mostelėjo į duris, pro kurias riteris Henrikas išsivedė Baldviną.

– Pirmyn! – mostelėjo Seligas, atsisukęs į nekantraujančius riterius. – Ieškokit to šėtono išperos. Auksu apipilsiu tą, kuris man jį pagaus. O tu, broli Fridrichsonai, pasiimk kelis riterius ir lik čia, saugok estus. Žiūrėk, kad niekas jų neliestų. Paaiškink seniūnams, kad mes jiems nieko blogo nenorime, bet dėl jų pačių saugumo aš prašau jų kol kas pasilikti šioje menėje.

Kalavijuočiai paskubomis išsisklaidė. Didžiojoje menėje teliko komtūras Fridrichsonas su trimis riteriais ir estai. Kad ir nuraminti, jie vis vien stovėjo, nenuleisdami ginklų ir įtemptai klausėsi mūšio triukšmo.

❖

Riteris pasisuko eiti, tačiau Einius metėsi prie jo:

– Palaukit. Čia dar yra du mūsų draugai, kuriuos Brandefontas nuteisė mirti.

– Patys juos išleiskite. Mes skubam! – nekantriai nukirto riteris ir nukaukšėjo koridoriumi.

Einius markstydamasis išslinko iš kameros ir, ranka prisidengęs nuo deglų šviesos, apsidairė. Gretimos kameros durys taip pat buvo atlapotos. Prie jų kalavijuočiai glėbesčiavosi su iš jos išleistais knechtais, bet neilgai – paklusę riterio Dingerbergerio šūksniui, jie jau bėgo prie išėjimo iš požemio.

Neilgai trukus Einius pasijuto likęs vienas koridoriuje. Tik jam už nugaros kameros tarpduryje grūdosi saaremiečiai, irgi tiesdami kaklus į koridorių.

– Tai ieškokim! – paragino juos Einius, nusikabindamas nuo sienos deglą.

Visų pirma jis dirstelėjo į atidarytą kamerą, tačiau ji buvo tuščia. Tada leidosi toliau, prie kitų kamerų. Laimei, jos tebuvo užsklęstos vien skląsčiais. Bet – sunkiais, ir Einiui prastai sekėsi su jais tvarkytis teturint vieną ranką laisvą. Neapsikentę saaremiečiai patys griebėsi atidarinėti kameras, bet jose nieko nerado.

Pagaliau liko viena. Pačiame koridoriaus gale. Visi susibūrė prie jos durų. Einius švietė, Tarno pūkšdamas plėšė nenorintį pasiduoti skląstį, o susijaudinęs Omnepeiva laukė net užgniaužęs kvapą.

– Pagaliau! – laimingas iškvėpė Omnepeiva, kai, atsilapojus durims, išvydo nuo šviesos besidangstančius ben Erachą su Atasonu. Seniūnas, neslėpdamas ištryškusios ašaros, apkabino sūnų, o tas, pasimetęs, mindžikavo, nesumodamas, ko griebtis.

Einius susivaldė, nepuolė glėbesčiuotis su ben Erachu. Per kameroje praleistas valandas jis buvo ne juokais išsigandęs. Pradžioj pergyveno, ką pagalvos namiškiai, gavę išpirkos reikalavimą. Nieko sau, veržėsi iš namų, žadėdamas visus dovanomis apipilti, o dabar namiškiams vėl teks krapštyti pinigus, kad jį išgelbėtų. Kaip reikės pažvelgti jiems į akis?

Tačiau paskui staiga nutirpo nuo minties, jog gali ir netekti grįžti į Ventę. Gal Brandefontas tiek užsimanys, kiek tėvas negalės užmokėti, o fryzas nenusileis, tai kas tada?

Pasijuto vienišas ir bejėgis, lyg miške pasiklydęs mažas vaikas. Nors tamsa ir slėpė jį nuo likimo draugų, tačiau prireikė nemažai jėgų susitvardyti, kad nepravirktų. Būtų bet ką atidavęs, kad ištrūktų iš požemio. Net jeigu ir visą mėnesį po to būtų reikėję per audrą plaukti laivu. Tuo labiau, kad kol kapstėsi iki Revalio, jį kankinęs blogumas prapuolė ir jūra net pradėjo patikti. Kai išvydo iš kameros tamsos pasirodžiusį ben Erachą, ūmai suvokė, jog tai vienintelis artimas žmogus, kuris jį sieja su taip toli likusiais namais.

Atrodė, kad karaimas pats suprato, ką jaučia vaikinas.

– Ar sveikas? – juokdamasis švelniai papurtė Einių, uždėjęs rankas jam ant pečių, bet susirūpinusios pirklio akys tuo pačiu metu tyrinėjo vaikino veidą. Tas skubiai linktelėjo ir Anapas pakėlė galvą, įsiklausydamas į iš viršaus sklindantį triukšmą:

– Kas ten vyksta?

– Kalavijuočiai puola pilį, – paaiškino Einius.

– Įdomu, – mąsliai susiraukė ben Erachas, sukdamas ant piršto juodą garbaną, ir Einius sumetė, jog tas jau audžia naują mintį. – Eime, pasižiūrėsime, kas ten dedasi.

– Kur? – išgąstingai paklausė Einius. – Kalavijuotis sakė niekur neiti.

– O kas sako, kad mes kur nors eisime? – Karaimas pašaipiai kilstelėjo antakius. – Mes tik pasižiūrėsime. Labai atsargiai, – ir, pamatęs, jog Einius vargiai benulaiko sunkų deglą, paėmęs iš jo, padavė vienam saaremiečiui.

– Pabūkit čia, – pasakė Omnepeivai. – Mes tuoj sugrįšim, o paskui nutarsim, ką daryti.

Ben Erachas pirmas pasileido koridoriumi, tačiau juo arčiau buvo kalavijuočių praviros paliktos požemio durys, tuo jo judesiai darėsi atsargesni, tarsi tykojančios katės. Einius nenoriai sekė paskui. Abu prisėlino prie durų, iškišo galvas laukan, bet už slenksčio žengti nedrįso. Dairėsi išpūtę akis, baisėdamiesi atsivėrusiu vaizdu.

❖

Mūšis kieme jau buvo nurimęs. Per lavonus ir sunkiai sužeistuosius kalavijuočiai sunkiai rasdavo vietą, kur koją pastatyti. Kiti ir neieškodavo. Žengdavo tiesiai per kūnus. Net ir per sužeistuosius, o išgirdę jų aimanas ir prakeiksmus, durklo smūgiu palengvindavo kančias.

Daug karių būriavosi prie bažnyčios, tačiau vidun nėjo. Stovėjo, atsukę į ją ginklus.

– Kas čia vyksta? – per visą kiemą, nustelbdamas sužeistųjų aimanas, nuaidėjo iš pilies išėjusio Seligo balsas.

Milžinas žengė plačiais žingsniais, tarsi šapelį laikydamas nuo kraujo raudoną kalaviją, ir vis dairėsi aplinkui:

– Ar kas nors matė tą prakeiktą šėtono legatą?!

– Ne, nematėm, – pasigirdo iš visų pusių.

– Uždarykit vartus, nieko neišleiskit! – vėl užbaubė Seligas, ir tuojau pat sugirgždėjo užsiverdami vartai. – Ieškokit to šuns! Sakiau – auksu apipilsiu, kas suras! Gyvą arba mirusį!

Subruzdo kariai kieme. Vartė lavonus, dairėsi, deglais pasišviesdami, tačiau taip ir nenuaidėjo džiugus atradimo šūksnis.

– O ko čia stoviniuojat?! – vėl riktelėjo magistras, priėjęs prie riterių ir knechtų, besibūriuojančių priešais uždarytas bažnyčios duris.

– Ten Baldvino kariai sulindo, – iš būrio išniro kraujais apsitaškęs riteris Dingerbergeris.

– Tai ko laukiate?! – nesiliovė triukšmavęs Seligas. – Pulkite tuos velnio išperas!

– Bažnyčioje?! – Riteris iš nuostabos net atsitraukė atatupstas.

– O tai ką?! – įniršo didysis magistras. – Ar nori, kad tie šėtono išperos Dievo namuose nuo teisingos bausmės pasislėptų?! Pirmyn, pulkit! – mostelėjo kalaviju.

– Rąstą čionai! – riktelėjo Dingerbergeris ir keli knechtai netrukus atvilko didžiulį rastą. Kaip mat pasigirdo aidūs smūgiai į geležimi apkaustytas bažnyčios duris, bet netrukus nutilo, nes iš bažnyčios langų į knechtus pasipylė strėlės. Keli krito, kiti, numetę rąstą, išsilakstė, ieškodami saugesnės vietos.

– Išrūkykit tuos šėtono išperas! – vėl užbaubė didysis magistras, ir į bažnyčios langus nuskriejo tikras strėlių debesis. Tarp jų – ir degančios strėlės.

– Laužkit, laužkit duris, – paliepė Dingerbergeris, pamatęs, kad jau niekas iš vidaus nebedrįsta prie langų artintis. – Ir kopėčias duokit!

Knechtai nusitvėrė rąstą ir vėl nuaidėjo smūgiai į duris. Pasirodė ir kopėčios. Jas statė prie langų, knechtai tarsi vorai vienas po kito ropštėsi aukštyn ir dingdavo bažnyčios viduje.

Pagaliau durys nebeatlaikė. Abi jos pusės siūbuodamos pakibo ant vieno vyrio. Plyšyje pasirodė gynybai išsirikiavę Baldvino kariai, tačiau strėlių spiečius nuginė juos į bažnyčios gilumą, o į ištuštėjusį tarpdurį plūstelėjo kalavijuočiai. Pasigirdo plieno žvangesys ir aimanos, pro bažnyčios langus ėmė virsti vis tirštėjantys aitrūs dūmai.

– Eime atgal, – atsisuko ben Erachas į Einių, kuris vis kaišiojo pro jo petį galvą, norėdamas geriau įsižiūrėti, kas vyksta kieme.

Pirkliai grįžo prie jų laukusių saaremiečių. Anapas keliais žodžiais nusakė, ką matė jiedu su Einiumi.

– Tai ką siūlai daryti? – paklausė Omnepeiva.

– O ką mes galime daryti? – gūžtelėjo pečiais ben Erachas. Jis griebėsi už galvos, matyt, ieškodamas savo margos kepuraitės, bet ją buvo pametęs dar kai jį vedė į požemius. – Vartai uždaryti, visi plyšiai saugomi, kol to legato ieško. Net musė neišskris, kol jo nesugaus. O jei bandysime sprukti – prismeigs, ir tik po to pradės aiškintis, kas mes tokie. Teks čia laukti, kol viršuje viskas baigsis. Nemanau, kad mums labai blogai bus, jei kalavijuočiai tikrai paims viršų. Aišku, geriausia būtų buvę pasinaudoti sumaištimi, pakelti inkarą ir sprukti, bet ką dabar padarysi? – Anapas skėstelėjo rankomis ir pirmas atsisėdo ant grindų, šalia ant sienos liepsnojančio deglo, sukryžiavęs po savimi kojas. Kiti, be žodžių susižvalgę, pasekė karaimo pavyzdžiu. Tik kojas ištiesę ir surėmę nugaras, kad būtų šilčiau.

Jie sėdėjo tylėdami ir laukė. Viršuje tebeaidėjo mūšis ir vis aiškiau galėjai užuosti degėsius.

17
PELNAS

ytojaus diena išaušo nuostabiai giedra. Iki vidudienio saulė taip įšildė orą, tarsi būtų sugrįžusi vasara. Einius nusiavė savo rūsio pelėsiais, dūmais ir krauju trenkiančius batus, norėdamas basomis kojomis pajausti jaukiai šiltas, nugludintas "Vėtros" denio lentas. Svaiginančiai kvepėjo šviežiu medžiu, nes Atasonas su saaremiečiais jau buvo atvilkę ilgą ir tiesų tarsi nutekintą eglinį rąstą stiebui, o Omnepeiva su skobimui pritaikytu kapliu tašė apatinį jo galą, kad tas tiksliai atitiktų paruoštai atramai laivo dugne. Jis patenkintas šypsojosi, retsykiais paglostydamas medį. Geresnis, negu tas, kurį audra nulaužė, tvirtino Omnepeiva, nors Einius ir nesugebėjo įžiūrėti skirtumo.

Sakais kvepiantis tašomas medis, švelniai glostantis vėjas nuo jūros, saulės šiluma ir uosto pakrantėje tingiai tupinčios žuvėdros taip nesiderino su ką tik praūžusiais įvykiais, kad Einiui jie jau atrodė tarsi siaubingas sapnas. Nors tas sapnas ir paliko neišdildomas žymes ir dar nebuvo pasibaigęs. Tai liudijo kad ir tamsi dėmė ant denio, prie pat liepto į krantą, kur nugriuvo ieties pervertas Brandefonto paliktas sargybinis. Antrasis sargybinis žymės nepaliko, nes, sviedęs ginklą, iššoko per bortą ir pradingo tamsoje.

Pasirodė, jog jie pasiekė laivą pačiu laiku, nes aprimus mūšiams Didžiojoje pilyje, prasidėjo plėšimas ir sąskaitų suvedinėjimas už jos sienų. Ypač nukentėjo danai aukštutiniame mieste,

per daug atvirai reiškę pritarimą legatui. Kalavijuočių knechtai, noriai talkinami vokiečių pirklių, nusiaubė jų namus. Kai kurie buvo padegti, ir tik paryčiui Seligo siųsti broliai sustabdė plėšikavimu tapusį Baldvino šalininkų baudimą. Žemutiniame mieste savivaliavimo pasitaikė mažiau, tačiau pasigėrusių knechtų kurstomi triukšmadariai ieškodami grobio užplūdo uostą. Nukentėjo be apsaugos buvę laivai, vienas sandėlis ir jau tuščia sargybinė iki pamatų supleškėjo. Panašus likimas laukė ir "Vėtros", jei plėšikų nebūtų atgrasę atkištos įgulos ietys bei platūs Atasono pečiai ir jo grėsmingai iškeltas kalavijas. Parėkavę knechtai patraukė ieškoti lengvesnio grobio, ir taip buvo išgelbėtas ne tik laivas, bet ir visas jo krovinys. Palikus du vyrus sargyboje, buvo galima net truputį numigti.

Rytui išaušus, bent jau uoste pamažu atgijo įprastas gyvenimas. Žvejai išplaukė į jūrą, pakrantėje moterys taisė tinklus, laivų statykloje dailidės grįžo prie oblių ir kaltų. Omnepeivai nesunkiai sekėsi susitarti dėl medžiagos laivo taisymui ir net pasiskolinti įrankių. Staiga pranykusios uosto sargybos niekas nepasigedo. Anot žvejų, tie veltėdžiai tik vargino žmones ir kirkino mergas, – net negalėjai jų išleisti žlugto skalbti. Tvarka krašte buvo taip sutrikus, kad Ordinas kol kas nebuvo atsiuntęs į uostą nei vieno sargybinio. Pažvelgus į miestą, keliose vietose galėjai įžiūrėti gaisrų liekanas, o kai vėjas pasisukdavo iš pietų, atnešdavo ir laidotuvių raudas. Dauguma kritusių legato karių atkeliavo iš tolimos Fryzijos, ir niekas čia jų neapraudos, tačiau žuvo ir keletas vietinių, ypač iš Ordino knechtų.

Nors Einiui visi leido numigti ilgiau, jis dar nebuvo atsigavęs nuo pergyvenimų. Omnepeiva su vyrais išėjo ieškoti lentų laivui, ben Erachas – į miestą aiškintis naujienų, tačiau Einius nejuto noro palikti laivą. Net vengė pakelti galvą ir pažvelgti į pilį, kuri grėsmingai gožė Toompea viršų. Visą rytą jis tikrino kailių ryšulius triume. Pasirodė jog keleto ryšulių vis dėlto trūko. Matyt, sargybiniai pasinaudojo proga. Bet tai buvo smulkmena. Brangiuosius sabalų kailius jie buvo sukrovę pačiame triumo gale ir uždengę keliom eilėm ruonenų ryšulių, tad jų sargybiniai net nepastebėjo. Net keista, galvojo Einius, nors tai, ką teko pergyventi, pasiliks jo atmintyje visam gyvenimui, bet jų

kelionėje tai viso labo tik dvi prarastos dienos. Įstatys naują stiebą, "Vėtra" vėl iškels burę, ir jie paliks abu Revalio miestus ir pilis. Paliks tokius skirtingus, o iš uosto žvelgiant tokius panašius.

Ir tęs savo kelionę į Visbį.

❖

Ben Erachas grįžo į laivą po vidudienio. Paskutinės dvi dienos gerokai pakeitė jo išvaizdą. Karaimo rūbai buvo suglamžyti ir purvini, įmantriai siuvinėta liemenė neatpažįstamai papilkėjusi, o geltonosios kepuraitės nebeturėjo išvis. Jis paspoksojo į taisomą laivą, persimetė keliais žodžiais su Omnepeiva ir priėjęs prie Einiaus draugiškai paplojo jam per petį. Atrodė gerai nusiteikęs ir truputį paslaptingas.

– Atrodo, kad du, o gal ir tris ryšulius ruonenų pavogė sargybiniai, – paaiškino Einius. – Priekinio triumo galo dar neiškrausčiau. Sabalų kailiai yra visi.

– Puiku. Net neįtikėtinai puiku... – Ben Erachas nuoširdžiai nusišypsojo. Jo juodos garbanos, nespaudžiamos kepuraitės, draikėsi apie kaktą. Atrodė jis ne taip įspūdingai, bet tarsi atjaunėjęs. – Atsiimu savo abejones, Einiau. Kai sakei, kad tavo motina už mus aukos jūsiškiams dievams, prisipažinsiu, suabejojau, ar iš to bus naudos. O štai...

Jis priklaupė prie triumo angos ir pasilenkęs apžvelgė sukrautas ryšulių rietuves. Kai atsistojo, atrodė surimtėjęs.

– Mums reikia pasitarti, jaunasis dalininke, – tarė jis. – Bet čia jau toks pasitarimas, kad neapsieisim be arbatos.

Netoli krantinės saaremiečiai kūreno ugnį, nes kai kuriuos stiebo sutvirtinimui reikalingus skersinius reikėjo prieš tai pakaitinti. Tad arbatą išvirti ilgai netruko. Einius padėjo atnešti garuojantį arbatinuką, Anapas iš spintelės triume ištraukė plonasienius puodelius ir jie susėdo vienas priešais kitą ant denio netoli vairo. Kaip Einius jau gerai žinojo, pirma reikėjo pasimėgauti arbatos kvapu, pajausti jos šilumą pirštais, pamažu siurbtelėti ir kurį laiką nieko nesakyti. Tai padeda susikaupti ir tiksliau apgalvoti reikalus, tvirtino Anapas. Einius pradėjo įsitikinti, jog, ko gero, pirklys teisus.

Šį kartą Anapas tylėjo net ilgiau negu paprastai. Jis išgėrė vieną puodelį, palaukė, kol Einius pabaigė savo, vėl įsipylė. Pakėlęs pasimėgavo kvapais, net prisimerkė. Po to siurbtelėjo, padėjo puodelį ant denio ir pažvelgė į Einių.

– Pardaviau kailius, – tarė ramiu balsu. Pamatęs, kaip išsiplėtė Einiaus akys, pridūrė: – Savo dalį.

– Bet... – Einius sutrikęs pažvelgė į triumo pusę. Iš ten, kur jie stovėjo, pro atvirą liuką galėjai matyti pirmąją ryšulių eilę.

– Na, tiesą sakant, dar ne visai pardaviau, – tuo pat ramiu balsu tęsė ben Erachas. – Rytoj pirklys ateis derėtis. Jis patikimas, seniai prekiauja kailiais. Patikrinau kainas, tad žinau, kiek galėsiu gauti. Jau sumušėm rankom.

– Baisi kupeta! Visus? – Einius nežinojo, ką ir sakyti.

– Sakiau gi. Tik savo dalį.

– O mano dalis?

– Tu plauksi į Visbį. Gausi bent trečdaliu daugiau. Laivas greitas, įgula patikima, metų laikas dar ne toks blogas. Tad pavojus mažas. Be to, tau reikia susipažinti su Visbio uostu ir prekijais. Pradedančiam pirkliui tai svarbu.

Einius giliai įkvėpė oro ir kurį laiką stengėsi priprasti prie to, kas buvo pasakyta. Jis pakankamai pažinojo Anapą, kad suvoktų, jog visa, ką tas sako, jau nuodugniai jo apmąstyta ir sunkiai bepakeičiama. Suvokė ir svarbiausią, nors dar neištartą naujai atsiradusią aplinkybę – Anapas toliau su jais nebeplauks.

– Kodėl? – paklausė.

– Kodėl plaukti į Visbį? Jau sakiau, ten pelnas didesnis. Be to, tau beveik pakeliui. Po to grįši namo per Kuršą.

– Ne, kodėl tu... Na?.. – Jis taip ir nepajėgė paklausti, kodėl Anapas neplauks kartu su juo.

Ben Erachas kilstelėjo puoduką ir vėl siurbtelėjo.

– Suprantu. Kodėl neplauksiu aš? Daug priežasčių, o prisidėjo ir nauja. Pagrindinę priežastį tu žinai, tai tavo sesuo...

Karaimas nutilo ir pažvelgė į savo puodelį, tarsi ieškodamas jo dugne tinkamų žodžių. Vos tik jie imdavo kalbėti apie Jundą, ir jam, ir Einiui jų pritrūkdavo.

– Taip. Sakiau jai, kad grįšiu keturiskart turtingesnis. Atsi-

žvelgiant į visas aplinkybes, uždirbome gerai. Aišku, laivo kainą reikės nuskaičiuoti nuo pelno. Jį paliksim Atasonui, be to, reikės sumokėti ir jūreiviams. Jie to nusipelnė. Išlaidos nemažos, bet jei gerai Visbyje derėsies, tau liks beveik dvigubai. Man išėjo apylygiai, kadangi nuskaičiavau vežimą ir vyrų algas Rygoje. Bet viską sudėjus mūsų pelnas geras.

– Baisi kupeta! Išėjai lygiomis ir sakai, kad geras pelnas?

– Milžiniškas! – Ben Erachas nusišypsojo, tarsi pats stebėtųsi. – Gerai įsidėmėk, ką pasakysiu. Tai jau paskutinė pamoka. Jau ir taip žinai beveik viską, ką ir aš. Pelnas prekyboje būna visoks. Kartais toks, kurį gali suskaičiuoti, o kartais beveik neįkainuojamas. Ši kelionė mums paliko galvas ant pečių, galvas, nors beveik jau buvome jas praradę. Be to, kas labai svarbu, tos galvos dabar daugiau vertos. Ypač tavo. Daug matei, daug patyrei, viską žinai apie uostus, apie prekes, jų kainas. Apie pavojus, kurie pasitaiko, ir, tikėkimės, jau pradedi suvokti, kaip jų išvengti. Na, argi tai mažai?

– Ne...

– Tačiau pamokos, atrodo, nesupratai. Nesišypsai, o šituo pelnu reikia džiaugtis. Nemažiau negu tuo, kurį suskaičiuoji.

– Taip. Suprantu... – sutiko Einius, nors tai ir nebuvo teisybė. Kaip dauguma jaunų žmonių, jis net pačius palankiausius likimo posūkius priimdavo kaip savaime suprantamus. – O kokia, sakei, pasitaikė proga?

– Proga? Tai ši sumaištis. Jos pavojus jau patyrėme, bet dabar, manau, aš galėsiu ja pasinaudoti ir be muitų pasiekti Pleskavą, o iš ten – šiaurės kraštus.

– Aa... Sabalų kailiai... – tuoj suvokė Einius. Jį patį masino tie žvilgančio plauko, tamsūs tarsi žiemos naktis kailiai. Beveik gaila juos bus parduoti Visbyje. – O kodėl negalėčiau ir aš?

– Einiau, tai viena iš priežasčių, kodėl aš apsisprendžiau. – Ben Erachas pakėlė puodelį, siurbtelėjo ir tik tada pastebėjo, kad jis tuščias. Kiek sutrikęs atsargiai pastatė jį ant denio. – Iš tiesų yra net kelios priežastys. Viena, negaliu tavęs daugiau statyti į pavojų, o ten jų pilna. Nesiginčyk! Pats kišk tą savo galvą, kur tik nori, bet aš negaliu. Negalvok, jog tai tik dėl tavęs. Dėl Jundos. O kita priežastis dar svarbesnė – atėjo metas tau veikti

savarankiškai. Esi tam pasiruošęs. Būsi geras pirklys.

Einiaus kol kas vis dar puoselėtos viltys galutinai blėso, tad šis pagyrimas jam buvo tuo svarbesnis.

– Baisi kupeta! Taip manai? Būsiu?

– Būsi! Jau esi. Arba aš ne Anapas ben Erachas, Eracho ben Sihono, sumaniausio Kafos pirklio sūnus! – Anapas padrąsinančiai nusišypsojo ir pažvelgė į tuščią puoduką. – Baigėm arbatą, baigėm ir šį pokalbį. Dar turiu šį tą pasakyti, bet manau, kad tai bus įdomu ir kitiems.

❖

Saaremiečiai rentė stovą, kurio pagalba turėjo būti į savo vietą įstatytas naujasis stiebas. Visi buvo gerai nusiteikę ir prireikė Omnepeivos žodžio, kad jie pertrauktų darbą ir susiburtų aplink pirklius. Anapas paklausė, ką jie girdėjo apie mūšio pabaigą.

Omnepeiva atsisėdo ant glotniai nutašyto stiebo ir paglostė jo paviršių.

– Vieni uoste kalba, kad tas Baldvinas pabėgo, kiti – kad nukautas, – tarė jis. – Vežikai iš Virumaa pasakojo, jog matė, kaip jis ankstų rytą prajojo su savo sargybiniais. Kiti sako, kad matė jo kūną prie koplyčios pilyje. Kad ten lavonų prikrauta, tai panašu į tiesą. Patys regėjome.

– Man tas Baldvinas teprasmenga, – įsiterpė Atasonas. – Bet pasiust galiu, kad neturėjau progos Brandefonto nudobti.

– Baldvino dar pasigailėsi... – nelinksmai blykstelėjo vienintelė Omnepeivos akis. – Kol jis pjovėsi su Ordinu, mūsiškiai galėjo atsipūsti. Dabar, jei jį iš tiesų pribaigs, tai geresnių laikų nelauk. O gal jau ir pribaigtas, kaip kad uoste kalba.

– Bala nematė to Baldvino, Brandefontui sprandą nusukti reikėtų... – įsiterpė šiaip nešnekus Tarno.

– Neskubant nusukt, – pridūrė Urmas. – Kad akys ant kaktos išsprogtų.

– Stiebą pastatysim jau rytoj. – Atasonas patrynė savo didelius sudiržusius delnus. – Geras pasitaikė. Vėjai tokie, kad Visbį pasiektumėm per tris dienas, bet kol nežinau, kas nutiko

tam bjaurybei, niekur neplaukiu.

Ben Erachas paglostė savo dar nesenai taip gražiai žvilgėjusią liemenę.

– Galiu papasakoti kaip Brandefontui pasisekė...

Visi atkreipė akis į pirklį.

– *Kurat!* – nesusivaldė Tarno. – Nejaugi paspruko, rupūžė?

– Pasisekė dar labiau. Jį pakėlė į legatus.

Saaremiečiai iš nustebimo net žiobtelėjo. Atasonas taip smarkiai papurtė galvą, kad net švystelėjo jo naujai supintos kasos.

– Į legatus... – patvirtino ben Erachas. – Berods popiežiaus Grigaliaus ten kelinto. Ar jam iš to daug džiaugsmo, abejoju, bet sumaištį jau spėjo sukelti. Kai užėjau į pilį, kieme priešais koplyčią rinko į krūvą Baldvino žmonių lavonus. Kai atėjau, buvo jau tikras kalnas. Sutempė ir bažnyčioje sukapotus kūnus. Ant pačio viršaus pasodino storo vyriškio lavoną, ant galvos užmaukšlino iš skarmalų susuktą legato skrybėlę, o prie tos pritaisė karvės ragus. Pravedė seniūnus, kad jiems Ordinas savo galią parodytų. "Ten jis, pasigrožėkite! – jiems aiškino. – Jums suklaidinti atsiųstas šėtono legatas!" To storulio veidas buvo perkirstas kalaviju. Nuo akies iki smakro, o kaktą dengė skarmalinė legato kepurė. Bet man pakako laiko įsižiūrėti.

Stojo tyla. Visų vaizduotėje vėl sušmėkščiojo didysis pilies kiemas, laužo atšvaistai, sprangūs, gerklę graužiantis dūmai ir išsidraikę lavonai. Nedaug tereikėjo, kad įsivaizduotum, kaip kiemas atrodytų, jei lavonai būtų sutempti į krūvą.

– Brandefontas? – dusliai tarė Atasonas, ne tiek klausdamas, kiek patvirtindamas tai, ką jau suprato visi.

– Tikrai jis.

Tyla užsitęsė. Einius žvilgtelėjo per petį Didžiosios pilies link. Pilki skalūno mūrai kilo virš Toompea kalvos tarsi slogus sapnas.

– Jei netinginiausit, o tuoj pat kibsit į darbą, – pakilo nuo stiebo Omnepeiva, – tai rytoj po pietų galėsim ir išplaukti.

TURINYS

1. Pirklys iš Kafos 5
2. Pirklys iš Ventės 21
3. Vienuolis iš Alnos 35
4. Pirmosios pamokos 45
5. Rygoje 57
6. Atasono laivas 75
7. Teismas 89
8. Naujasis Ezelio komtūras 109
9. Baldvino patikėtinis 119
10. Klyksmo įlanka 131
11. Pinklės 141
12. Šėtono legatas 161
13. Prekyba ir politika 181
14. Audros 205
15. Dvi pilys 221
16. Puota 237
17. Pelnas 253

Mieli skaitytojai.

Jūsų rankose – jau 14-oji Skomanto serijos knyga. Kai kurios serijos knygos jau parduotos, o šios knygos pradžioje įdėtame sąraše pažymėtų knygų žvaigždute teiraukitės Lietuvos knygynuose arba internete (www.super.lt).

Tikimės, kad nuo 13-osios Skomanto knygos "Liepsnojantis bokštas" pasirodymo praėjęs laikas nesumažino skaitytojų susidomėjimo šia serija, todėl šiuo metu spaudai yra rengiamos dar kelios knygos. Tačiau leidykla, atnaujindama serijos leidimą, norėtų sužinoti Jūsų nuomonę apie Skomanto knygas ir kokių istorinių knygų Jūs pageidautumėte.

Prašome atsakyti į čia pateikiamus klausimus ir, iškirpus šį puslapį, atsiųsti leidyklai adresu: TVERMĖ, P.d. 171, LT-2000 Vilnius

Taip pat atsakymus galima siųsti e–paštu:
tverme@tverme.aiva.lt

Pirmųjų penkių ir kas dvidešimto atsakymų autoriai gaus dovanų naujausią Skomanto serijos knygą.

1. Ar seniai skaitote Skomanto knygas?

2. Kurias serijos knygas skaitėte?

3. Iš kur gaunate knygas:
   a) perkate? ☐
   b) skolinatės iš bibliotekos? ☐
   c) skolinatės iš draugų? ☐
4. Kas Jus labiausiai domina Skomanto knygose:
   a) nuotykiai? ☐
   b) veikėjai? ☐
   c) istoriniai įvykiai, faktai ir istorinių asmenybių (Mindaugo ir kitų) gyvenimas? ☐

5. Kuris iš Skomanto knygų veikėjų Jums labiausiai patinka? Kodėl?

6. Ar Skomanto knygos Jums padeda mokytis Lietuvos istoriją?

7. Ar Jūsų istorijos mokytojai rekomenduoja skaityti Skomanto knygas?

8. Ar norite, kad Skomanto knygos būtų iliustruotos?

9. Kokios istorinės knygos Jums labiausiai patinka:

a) trumpos nuotykių istorinės apysakos (kaip Skomanto knygos)? ☐

b) istoriniai romanai (kaip A.Diuma "Trys muškietininkai", "Karalienė Margo")? ☐

c) istoriniai fantastiniai romanai (kaip P.Andersono "Laiko skydas")? ☐

10. Jūsų vardas?

11. Kiek Jums metų?

12. Kur Jūs gyvenate?

Būtume dėkingi, jeigu į 7–ąjį klausimą atsakytumėte plačiau. Penkių įdomiausių laiškų autoriai taip pat gaus dovanų naujausią Skomanto serijos knygą.

Skomanto leidėjai.

Skomantas
Sk–46 Šėtono legatas: Apysaka: – V.:Tvermė,
2001,– 264 p.

ISBN 9986–476–34–8

Popiežius Grigalius IX 1223 m. bando perimti valdžią Livonijoje. Šis bandymas baigiasi kruvinomis kovomis, į kurias, nors ir prieš savo norą, įsivelia jauniausias žemaičių rikio Žybarto sūnus Einius.

UDK 888.2

SKOMANTAS
ŠĖTONO LEGATAS
Apysaka

Redaktorius Virgilijus Čepaitis
Dailininkas Artūras Braziūnas
Viršelis Gintaro Jociaus
Žemėlapis Eglės Kuckaitės

SL 1615. Užsakymas 428
Išleido "Tvermės" leidykla, p.d. 171, LT–2000 Vilnius

Spaudė A. Jakšto spaustuvė, Girelės g. 22, LT–4230 Kaišiadorys
ISBN 9986–476–34–8

SKOMANTO KNYGOS:

TEUTONŲ BELAISVIS
PELKIŲ VILKĖ
ATPILDO STRĖLĖ*
JUNDOS LEMTIS*
PLĖŠIKŲ PILIS
UŽKEIKTAS LOBIS*
DIEVŲ VALIA*
MĖLYNOJO VARNO PASLAPTIS
VENTĖS KALVIS*
POLOCKO RANKA*
ŠARVAI NAUGARDO KUNIGAIKŠČIUI*
MINDAUGO SŪNUS*
LIEPSNOJANTIS BOKŠTAS*
ŠĖTONO LEGATAS

ISBN 9986-476-34-8